VREME

11. novembar 2004, Cena 100 din, CG 2€, Broj 723

8'600102'660014

Austria 2.50 EUR, BiH KM 4, Croatia KN 15, France 2.50 EUR, Germany 2.30 EUR, Greece 2.50 EUR, Luxembourg LIF 100, Macedonia DEN 100, Slovenia SIT 550, Sweden SEK 32, Switzerland CHF 4.00

"KNJAZ MILOŠ" I "C MARKET"

BRUKA S PRIVATIZACIJOM

METLA ZA SABLJU

VLADIMIR BEBA POPOVIĆ

ČEDOMIR JOVANOVIĆ

DUŠAN MIHAJLOVIĆ

ŽARKO KORAĆ

ZORAN ŽIVKOVIĆ

GORAN RADOSAVLJEVIĆ

MILAN OBRADOVIĆ

BORO BANJAC

NENAD MILIĆ

MILE NOVAKOVIĆ

"KOSOVO" DOBRICE ĆOSIĆA: FAMA O DEOBAMA

Čisto plava mora prepuna života. Unikatni koralni grebeni nepreglednih boja. Otkrijte podvodni svet. Letite Emiratima na Mauricijus, Maldive i Sejšelska ostrva svakoga dana preko Dubaija. Otkrijte nešto novo. Počnite sa vašim letom.

Emirates
Preko 70 svetskih destinacija

Za sve informacije o letovima ili hotelskom smeštaju pozovite Emirates 011 303-4488, 624-435 ili kontaktirajte vašu putničku agenciju.

A. ANDIĆ

Žig

Svako bi hteo da bude veći i jači. Moćniji i brži. Lepši i skuplji. Malo ko ne poželi ponekad da je neko drugi. Često izgleda da je prijatnije u tuđoj koži. Mnogi bi da promene firmu. Teže da budu ono što nisu. I kad se sve promeni, ljudska priroda je ista.

D. Ž.

VREME #723 **Naslovna strana:** Grafički centar "Vreme"

POLITIKA

10 **Topčiderski slučaj:** Tužni haos
14 **Tema broja:** Metla za Sablju
20 **Dokumenti:** Šest optužnica do kraja
23 **Fama o deobama:** "Kosovo" D. Ćosića
24 **Visoko obrazovanje:** Reformisani problemi
27 **In memoriam:** Sergije Lukač (1920–1924)
28 **Alternativa:** Medijacija u Srbiji
29 **Valjevo:** Lepo, hrišćanski i ljudski
30 **Privatizacija:** Da li je "Knjaz" osoba C
35 **Dodatak:** Internet bankarstvo

KULTURA

46 **Umetnost:** Dani Milene Pavlović Barili
48 **Džeronimo:** Mit i stvarnost jednog ratnika
50 **Pozorište:** Morfologija Boke
51 **Godišnjica:** Artur Rembo
52 **Intervju:** Piter Grinvej

SVET

56 **Nova ofanziva u Iraku:** Fantom na popravnom
58 **Stari-novi predsednik SAD:** Bog, zastava, porodica
60 **Makedonija:** Više cela ili – više podeljena
62 **Arafat:** Hronologija tajne i laži

MOZAIK

66 **Seksualno ponašanje:** Frotirizam u Srba

4 NEDELJA
34 NUSPOJAVE
42 LJUDI I VREME
45 LISICA I ŽDRAL
54 TV MANIJAK
55 REČ O DELU
55 SCENA
65 MERIDIJANI
72 POŠTA
76 STRIP
78 VREME UŽIVANJA

VREME #723, 11. XI 2004.

Izdavač: NP "VREME" d.o.o.
Beograd, Mišarska 12-14

UPRAVNI ODBOR
Stojan Cerović (predsednik), Boris Popović, Dragoljub Žarković

V. D. DIREKTORA: Dragoljub Žarković

FINANSIJSKI DIREKTOR: Daniela Vesić

KOMERCIJALNA SLUŽBA: Vojislav Milošević

NEDELJNIK "VREME"
Beograd, Mišarska 12-14

GLAVNI UREDNIK: Dragoljub Žarković

ODGOVORNI UREDNIK: Filip Švarm

POMOĆNIK GLAVNOG UREDNIKA:
Aleksandar Ćirić

SEKRETARI REDAKCIJE:
Elena Krstanović i Sanja Srdić

REDAKCIJA *(redakcija@vreme.com)*
Dejan Anastasijević, Duška Anastasijević, Aleksandar Anđić, Slobodanka Ast, Dimitrije Boarov, Miomir Brkić, Stojan Cerović, Sonja Ćirić, Vera Didanović, Jovan Dulović, Jelena Grujić (*nedelja@vreme.com*), Nebojša Grujičić (*kultura@vreme.com*), Tatjana Jovanović, Predrag Koraksić, Slobodan Kostić, Zoran Majdin, Saša Marković, Goranka Matić (*foto@vreme.com*), Milan Milošević, Teofil Pančić, Saša Rakezić (*strip@vreme.com*), Tamara Skrozza, Vladimir Stanković, Zoran Stanojević (*navigator@vreme.com*), Seška Stanojlović (*svet@vreme.com*), Nenad Stefanović, Dragan Todorović, Tanja Topić, Biljana Vasić, Miloš Vasić, Svetlana Vasović-Mekina, Ljubomir Živkov

DOKUMENTACIJA
Dragoslav Grujić (tekstualna arhiva, *arhiva@vreme.com*), Jelena Mrđa (foto-dokumentacija, *foto@vreme.com*)

GRAFIČKI CENTAR (*gcv@vreme.com*)
Boško Blažić, Ivan Hrašovec (tehnički urednik), Tanja Popović, Vesna Srbinović, Vladimir Stankovski, Slobodan Tasić; KOREKTORI: Jovanka Kljajić, Ivana Milanović-Hrašovec, Stanica Milošević; DAKTILOGRAF: Zorica Nikolić; LEKTORI: Katarina Pantić, Živana Rašković, Ivana Smolović

INTERNET IZDANJE
http://www.vreme.com
Marjana Hrašovec, Ivan Ristić (CMS)
(kontakt: *webmaster@vreme.com*)

PRODAJA I PRETPLATA
(*prodaja@vreme.com*)
Nikola Ćulafić, Milan Radović

RAČUNOVODSTVO: Mirjana Janković

MARKETING
(*marketing@vreme.com*)
Goran Kosanović (direktor), Stevan Ristić

Telefon: 011/3234-774
Telefaks: 011/3238-662

e-mail za kontakt sa redakcijom:
redakcija@vreme.com

e-mail za slanje zvaničnih saopštenja i opštih informacija: *info@vreme.com*

e-mail za slanje pisama čitalaca za rubriku Pošta: *posta@vreme.com*

PRIPREMA: Grafički Centar Vreme
ŠTAMPA: Rotografika, Subotica
OBRADA TIRAŽA: Data Press

YU ISSN 0353-8028

VREME INTERNATIONAL
Zeitschriftenverlags G.m.b.H.
Neudeggergasse 1-3/22, 1080 Wien, Austria,
Direktor: Vesna Vavić; Telefon: (+431) 408-9652
Telefaks: (+431) 407-5947, e-mail: vremeint@ping.at

Detalji o pretplati na strani 75

Pismo

"Glas javnosti" objavio je 5. novembra pismo čitaoca Ranka Tomića iz Beograda koji je, osim čestitki upućenih redakciji za "sjajno i korektno izveštavanje" iz republičke skupštine, ponudio i jedan - kako je napisao - konstruktivan predlog. U predlogu stoji da bi trebalo da se donese zakon kojim bi se po hitnom postupku streljali svi učesnici procedure oko Zakona o Skupštini ("a može i čitav skupštinski saziv, neće da bude viška") i da se onda raspišu novi skupštinski izbori, "pa da vidimo ko će da ima petlju da se javi kao kandidat". Na to pismo prva je javno reagovala Ljiljana Nestorović, član Odbora za kulturu i informisanje SDP-a, koja je predložila da se ono uputi javnom tužiocu. U Skupštini pozdravljaju njen predlog i tvrde da je to pokušaj da se na priču o privilegijama poslanika i na dalje degradiranje njihove funkcije konačno stavi tačka. Potpredsednik DS-a Dušan Petrović, međutim, smatra da predlog da se javni tužilac pozabavi pisanjem medija nije dobar način za smirivanje tenzije nastale između poslanika i skupštinskih izveštača. "Koju onda još sankciju poslanici treba da primene na sebi i šta bi još Narodna skupština i poslanici trebalo da urade da bi zadovoljili javno mnjenje?", zapitala se u izjavi za "Blic" Ljiljana Nestorović.

Pretnja

Osim što je veronauka na velika vrata ušla u osnovne škole, srpskoj deci su besede o pravoslavlju počele da se drže i preko televizije. U emisiji Predraga Vukovića Peđolina "Ko je l' ja?" na Studiju B, 6. novembra gostovala je veroučiteljica Mašinskog obrazovnog centra u Rakovici Radenka Rubež i, što deci u studiju što mališanima ispred malih ekrana, pripovedala o lepoti verovanja, raju i paklu. Kada je na red došlo i pitanje - ko odlazi u taj pakao, veroučiteljica je "pedagoški" odgovorila: "obično nekrštena i neposlušna deca". Odgovor Radenke Rubež šokirao je kako dečje psihologe tako i roditelje dece koja su emisiju gledala. Kako je za "Balkan" izjavio specijalista kliničke psihologije Branislav Đorđević, ovakva izjava rezultat je mentalne nehigijene i može, ako već nije, zastrašujuće da deluje na decu. Đorđević je ocenio da je Radenka Rubež ovakvim odgovorom izvršila emotivni pritisak na najmlađe, koje je već diskvalifikovala za ulazak u raj. Srpska pravoslavna crkva još nije iznela zvaničan stav povodom ovog skandala, ali to, tvrdi Đorđević, nikako ne znači da se ona slaže sa ovom izjavom, jer, "po Crkvi, sva deca su božji anđeli".

Protest

Poznate i ugledne ličnosti Beograda okupile su se 10. novembra u podne u kafani "Znak pitanja" ("?") da uz druženje i razgovor protestuju zbog aukcijske prodaje ovog lokala zakazane za 25. novembar. Kafana "?" je kultno mesto i oličenje duha starog Beograda. Izgrađena je 1823. godine po nalogu Miloša Obrenovića i ima status spomenika kulture koji je pod zaštitom države. Peticiju protiv prodaje "?" do sada je potpisalo više od 500 poštovalaca mirisa vruće rakije i kuvanog vina, a na skupu su u ime boemskog miljea prestonice govorili glumac Petar Kralj, istoričar umetnosti Miodrag Jovanović, slikar Stijepan Fileki, arhitekta Branko Bojović i slikar Veljko Mihajlović.

Aleja

Aleja Zorana Đinđića u Svilajncu, ulica koja je ovo ime nosila od sredine godine kada je na vlasti u ovom gradu bila Demokratska stranka, dobila je novi/stari naziv. Novoizabrana opštinska vlast u Svilajncu, koju čine koalicija SRS, SPS i Pokret "Snaga Srbije" na čelu sa grupom građana "Za bogatu opštinu Svilajnac" Dobri-

nastavak na str. 6

Izaberite svoj sprat

MTS Vam s ponosom predstavlja
Mondo Vesti

MONDO
BOGATIJI ZA CEO SVET.

Telekom Srbija
Mobilna Telefonija Srbije
064

poslednja vest | zemlja | svet | ekonomija | kultura | zanimljivosti

U Mondo meniju čekaju Vas još Mondo Extra,
MTS Mondo, Sport, Zabava, Download, Info i Free Mondo.

Sa Vašim mobilnim telefonom udite u Mondo i posetite
http://wap.mts064.telekom.yu
Za bliže informacije pozovite naš korisnički servis: 064/789

voja Budimirovića Bidže, kako pišu "Večernje novosti", vratila je ovoj ulici staro ime - Aleja palih boraca.

Studenti

Od 60 odbornika opštine Vračar, kako prenose "Večernje novosti", njih četrnaestoro je kao svoje zanimanje upisalo - student. Sličan popis odbornika imaju i ostale beogradske opštine, a u poslaničkim klupama, pored apsolvenata, sede i brucoši. Studenti su u novobeogradskoj opštini zauzeli jednu šestinu saziva, u voždovačkoj skupštini ih ima šestoro, na Surčinu dvoje, a na Savskom vencu četvoro. Ubedljivo najveći "davalac" mlade poslaničke snage jeste Demokratska stranka. Od petoro studenata-odbornika u opštini Palilula njih četvoro su članovi DS-a. Kako stvari stoje, predsednici gradskih opština će u naredne četiri godine termine sednica svojih skupština morati da usklađuju sa predavanjima na beogradskim fakultetima. Doduše, u opštini Stari grad samo jedan odbornik se izjasnio kao student, a četvoro je upisalo gimnaziju kao stručnu spremu.

Maler

Miša Ilić iz Čačka, koji je 27. februara ove godine kupio novog "juga" u kragujevačkoj Zastavi, kako prenosi "Kurir", razmišlja da zapali auto nasred čačanskih Terazija. Tim gestom, kaže Ilić, pokazao bi svetu kakvu je "kantu" kupio i kakva su Zastavina vozila. O ovako očajničkom potezu Ilić je počeo da razmišlja pošto je za osam meseci auto opravljao - 40 puta. Prvu vožnju na relaciji Kragujevac-Čačak (56 km) "jugo" je završio sa osam kvarova. Nijedna vrata nisu mogla dobro da se zatvore, kederi na šoferšajbni i ostalim staklima nisu dihtovali, a kilometar-sajla i motor pravili su nesnosnu buku u kolima. Zadnji amortizeri su kompletno "iscurili", a iz posude za vodu i iz creva isticala je voda. Elektronika je, kaže Ilić, posebna priča. Migavci čas rade, čas ne rade, sirena se od prvog dana ne oglašava, a u servisu su pronašli dvanaest stavki koje treba da oprave. Pre neku nedelju Mišu Ilića i njegovu ćerku od pada u provaliju spasao je "audi" sa kojim su se sudarili, jer su otkazale i kočnice. Posle svega, Ilić ne vozi "jugo", ali zato još otplaćuje rate Zastavi.

Ministri

Prvo je pre skoro mesec dana Mlađan Dinkić trijumfalno digao galamu i optužio prethodnog ministra unutrašnjih poslova Dušana Mihajlovića za strašne zloupotrebe i korupciju, jer je navodno Mihajlović sa kompanijom Motorola sklopio "štetne ugovore" za nabavku dva važna sistema za policiju. Prvi sistem je onaj za biometrijsku i informatičku obradu ličnih podataka i dokumenata; drugi je TETRA sistem digitalnih telekomunikacija (za prenos glasa i podataka). Oba sistema su najmodernija i predstavljaju vrh policijskih i komunikacijskih tehnologija, što je za

od četvrtka 11. novembra → do četvrtka 18. novembra

prognoza vremena

Prognozu u utorak, 9. novembra 2004. uradio Meteos, http://www.meteos.co.yu

min/max u °C	četvrtak	petak	subota	nedelja	ponedeljak	utorak	sreda
Beograd	7/16	8/17	10/17	4/7	1/4	0/7	1/10
Vojvodina	5/15	7/16	8/15	2/6	0/5	-1/7	0/9
Centralna i južna Srbija	6/15	6/17	8/18	5/8	0/4	-1/6	-2/9
Crna Gora	12/18	12/20	14/18	11/15	9/14	9/16	12/19

Obilne padavine

Prva tri dana toplije vreme. U četvrtak ponegde slaba kiša. Između subote i nedelje naoblačenje s kišom. U nedelju kišovito uz pad temperature. Tokom dana i na prelazu na ponedeljak kiša može preći u susnežicu i sneg i u nižim predelima. U ponedeljak i utorak hladno, a krajem perioda malo toplije.
Na Primorju česta pojava kiše.

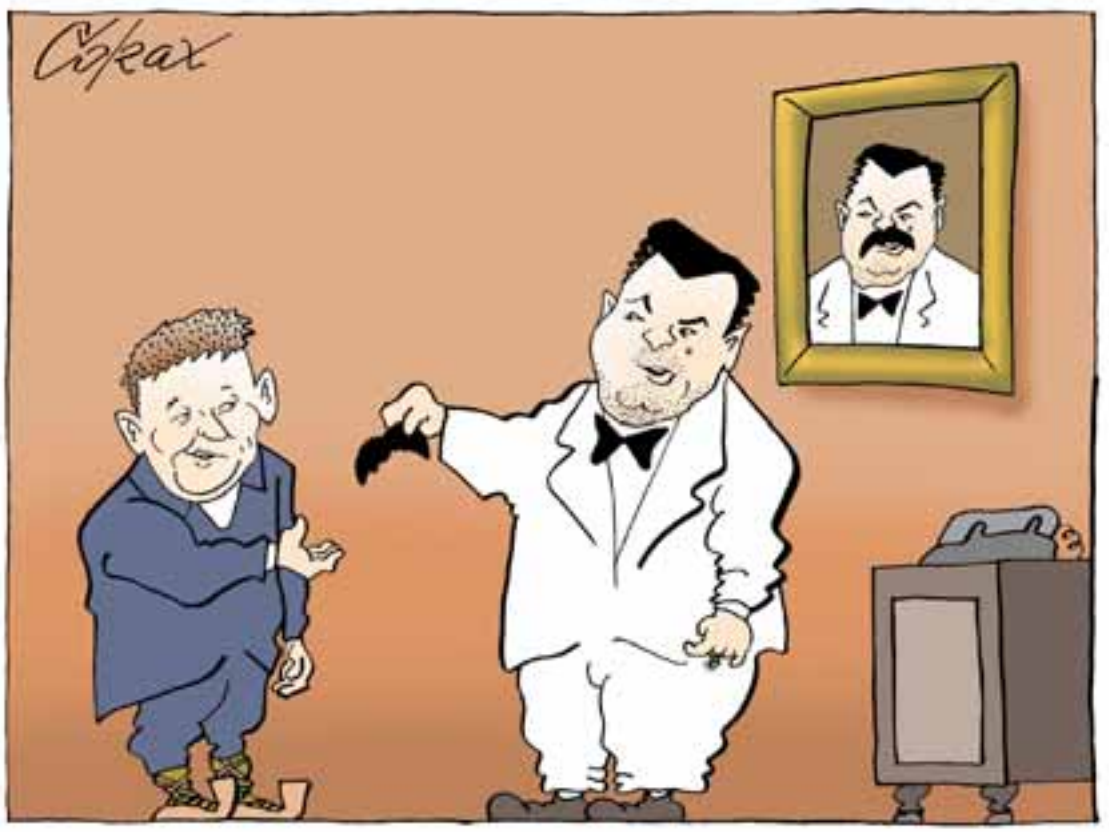
AMER ČAJ
IZUZETNO EFIKASNO I NAJTRAŽENIJE
- Preparati protiv gastritisa, čira na želucu i 12. palačnom crevu
- Upala hemoroida i mokraćnih kanala
- Preparat za bronhitis / Kapi za sinuse
- Preparat protiv herpesa
011/ 1761-347 027/ 63-481

Dinkića bila otežavajuća okolnost. Ta je vest podjednako trijumfalistički objavljena s velikim naslovima po raznim tabloidima.

Vest da se ministar Jočić sastao sa predsednikom Motorole Majkom Zafirovskim objavljena je samo u nekim dnevnim listovima jako sitnim slovima i u desetak redova.

Majk Zafirovski, predsednik Motorole, vodeće svetske kompanije za taktičke telekomunikacije, policijske tehnologije i još mnogo toga, uputio je 1. novembra ove godine pismo bivšem ministru Dušanu Mihajloviću. Iz pisma se vidi da su se njih dvojica lično upoznali tek 11. oktobra ove godine; da je Sporazum o strateškom partnerstvu MUP-a Srbije i Motorole i dalje na snazi i da se razmatra osnivanje u Srbiji Motorolinog centra za biometričke identifikacione sisteme, a radi izvoza u druge zemlje.

"Posebno me raduje što i novi ministar unutrašnjih poslova g. Jočić i njegov kabinet takođe podržavaju projekt izrade novih ličnih dokumenata i TETRA sistem", kaže se u pismu.

Ministar Jočić je očigledno razumeo barem tri stvari: da se s Motorolom nije kačiti zbog trenutne inspiracije Mlađana Dinkića (ta firma ima promet veći od našeg budžeta); da su MUP-u te tehnologije zaista potrebne; i da su uslovi ugovora koji Dinkić tako žestoko napada zapravo povoljni. Pitanje je još samo da li je i Mlađan Dinkić to shvatio, da li ministri u Vladi Srbije međusobno razgovaraju pre senzacionalnih javnih istupa i postoji li Vladina politika u vezi s klinom i pločom - ili je i to prepušteno inspiraciji koalicionih partnera?

Akcija

Proslava Svetskog dana borbe protiv dijabetesa ove godine neće se završiti tek ponekim novinskim tekstom i upozoravajućim statistikama. Republička komisija za gojaznost i Republička komisija za dijabetes 14. novembra 2004. organizuju akciju besplatnog merenja krvnog pritiska, određivanje nivoa šećera u krvi, merenje obima struka i merenje masnog tkiva u organizmu. To će se događati u dvorani Doma sindikata u Beogradu od 10 do 15 časova, a građani će imati priliku da se posavetuju i sa stručnjacima. Imajući u vidu da su zvanične statistike o broju dijabetičara zaista upozoravajuće, kao i da većina dijabetičara u stvari uopšte ne zna da je bolesna, čini se da ovo merenje ne bi bilo na odmet. Ako ništa drugo, bar je besplatno...

Max Mara

Beograd se početkom ove godine svrstao u red svetskih metropola koje imaju "Max Mara" prodajni prostor. U centru grada otvorena je ekskluzivna prodavnica, koja zadovoljava potrebe onog dela ženske populacije koji sebi može da priušti pre svega kvalitet i eleganciju. Nakon šestogodišnje uspešne saradnje i partnerstva popularnog italijanskog robnog brenda i domaće kuće Zekstra, 6. novembra u Kristalnoj dvorani hotela Hajat, upriličena je i modna revija. Modnoj publici su prikazani najnoviji modeli modne kuće sa svetskim renomeom. Na modnom hepeningu prikazane su sledeće linije: Max Mara, Studio, Sportmax, Weekend i Sportmax-Code. Većina odevnih predmeta izrađena je od prirodnih materijala - vrhunskog kvaliteta i dizajna.

Seksualnost

U ovogodišnjem Dureksovom istraživanju o seksualnim navikama učestvovalo je i 3600 ispitanika iz Srbije i Crne Gore i time doprinelo da ono bude najobimnije istraživanje seksualnog ponašanja na planeti. Građane SCG ubedljivo najviše privlači crna kosa - 51 odsto. Polovina ispitanika najviše strahuje od zaraze HIV virusom, ali 35 odsto ne koristi nikakva sredstva zaštite. Isti procenat domaćeg stanovništva voli da "začini" seksualni odnos puštanjem porno filmova, a 22 odsto ispitanika uzbuđuje se vezanim očima ili s lisicama na rukama.

47 broj nedelje

Prema rezultatima popisa iz 2002. godine, u glavnom gradu živi samo 47 odsto „rođenih Beograđana". Naime, u Beogradu, gradu od 1,12 miliona stanovnika, manje od polovine, odnosno 47,3 odsto stanovnika je autohtono, a 52,7 migrantsko, tako da bi se glavni grad, uslovno, mogao označiti kao pretežno doseljenički.

piše: Zoran Stanojević

Ko čega treba da se stidi

Pratite li sudski proces u Zagrebu u kome pevačica Severina pokušava da naplati odštetu od hrvatskog veb-portala index.hr zbog neovlašćenog objavljivanja njenih privatnih video zapisa? Najveći problem te priče jeste sadržaj video snimka koji nas ometa u koncentrisanju na suštinu slučaja, neovlašćeno objavljivanje, što preti da postane jedno od najozbiljnijih pitanja naše digitalne sutrašnjice (za neke je budućnost već počela).

Početkom juna, kada se cela ta priča oko Severine dešavala, ključno pitanje javnosti bilo je "a zašto se snimala?", kao da je reč o naročitom prekršaju društvenih normi, koji je jači od prava na privatnost.

Međutim, ono što je njoj "došlo glave", nije činjenica da je deo njene intime dospeo u javnost, već da se to dogodilo u vremenu kada su objavljivanje i umnožavanje takvog materijala krajnje jednostavni i svima pristupačni, te je za one koji prate digitalizaciju društva to (a ne sadržaj filma) postalo fenomen. Snimak je distribuiran u rekordnom roku, u sve krajeve sveta, i to sasvim spontano. Ko god je hteo da vidi taj film, video ga je u prvih nekoliko dana po pojavljivanju i nije bilo mogućnosti da se to spreči.

Nešto slično, samo malo jezivije, ovih dana ponovilo se u Kragujevcu. Dvoje maloletnika snimalo je svoju intimu (iz samo njima znanih razloga koji se nas ne tiču) i taj snimak je sačuvan na kompjuteru. Kao što to često biva, računar ili operativni sistem koji ga pokreće otkazao je poslušnost i sprava je dospela u servis gde je, za pare, trebalo da bude osposobljena za dalji rad. Navodno je radnik servisa našao za shodno da tom prilikom malo pregleda sadržaj privatnih fajlova svog klijenta i... bingo! Našao je jedan "škakljivi", koji je istoga trenutka postao "informacija od javnog značaja" prosleđena svakom ko je poželeo da je vidi, znači celom gradu. Stvar je dospela u medije u svom prirodnom, iskrivljenom obliku (baš kao i u slučaju Severine), pa se javnost, kao, sablažnjavala nad onim što rade maloletnici ne pitajući se nijednog trenutka postoji li dovoljno oštra kazna za vlasnika servisa i njegove radnike odgovorne za preturanje po tuđim stvarima. Teško da ima kazne koja bi odgovarala učinjenom (ne)delu, ali bi ona morala da bude takva da se niko više ne usudi na nešto slično. Za dobro svih nas koji povremeno imamo problema s kompjuterima i prinuđeni smo da tražimo nečiju pomoć, a voleli bismo da nam fajlovi (kakvi god da su) budu zaštićeni.

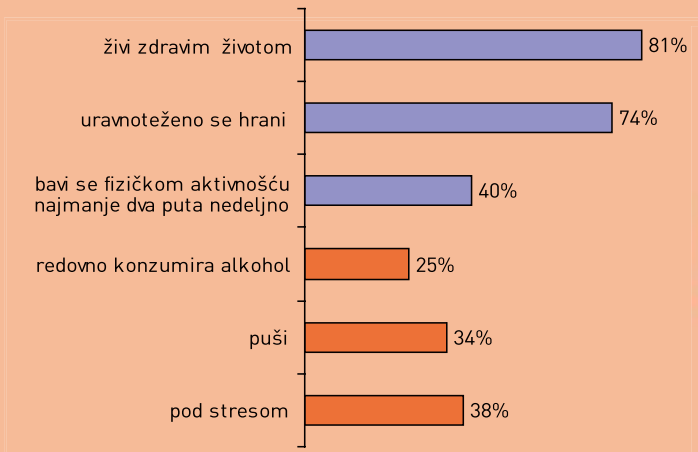
Inače, pristupačnost digitalne tehnologije dramatično će uticati na naše životne navike i ponašanje. Britanci su izračunali da u njihovoj zemlji ima četiri miliona sigurnosnih kamera i da svakog građanina Londona dnevno u proseku snimi 300 kamera. Toliko su male da su gotovo neprimetne, što znači da se pred njima ponašamo prirodno, tj. radimo i ono što radimo samo kad mislimo da nas niko ne vidi. Kamere to uredno beleže na traku, a sudeći po dosadašnjoj praksi na našem prostoru, takvi snimci mogu se mirno plasirati u javnost.

Naročito ukoliko je neko "uhvaćen" u nečem kompromitujućem, a da to nije prekršaj ili kakvo kriminalno delo. Ako se to ne spreči na odgovarajući način, mnogi će poželeti da onih "15 minuta slave" koje im je prorekao Endi Vorhol prođu što brže.

Procenat stanovnika EU koji se izjasnio da...

Priprema podataka: Centar za proučavanje alternativa, izvor: www.epha.org

Prema istraživanju Eurobarometra, skoro 90 odsto stanovnika Španije i Francuske izjasnilo se da vodi zdrav život. Međutim, 52 odsto stanovnika Irske konzumira redovno alkohol, što je dva puta više u odnosu na prosek Evropske unije; 72 odsto Grka izjasnilo se da je pod stresom, za razliku od 27 odsto stanovnika Finske. Oko 45 odsto stanovnika Grčke puši, dok to čini samo 22 odso stanovnika Švedske.

piše: Nadežda Milenković

Fuj to, kaka!

Upozorenje: čitanje se ne preporučuje heteroseksualnim muškarcima

Eufemizmi su neophodni. Omogućavaju nam da kažemo ono što mislimo, a da ipak ne kažemo ono što mislimo. Pa nam je tako pun kufer ili nas zbog nečega baš zabole uvo ili nas zabole ona stvar, mada svi znamo da nas u stvari ništa ne boli i da niko ne kaže kufer ako misli na kofer. Ali važno je da svi znamo na šta se mislilo kad se reklo ono drugo na šta se nije mislilo. I tako je valjda u svim jezicima sveta. Anglosaksonsko govorno područje koristi eufemizam "privatni delovi" samo kad misli na "onu stvar", kao da ruka ili glava nisu privatan, nego su državni ili društveni deo tela. Pa ipak se ne zabune - pas liže privatne delove zato što može da ih dohvati, isto kao i kod nas.

Međutim, problem nastaje ako se eufemizmom kaže neka naučno pogrešna stvar pa - u želji da ispadnemo fini i diskretni - ispadnemo neupućeni ili glupi. U poplavi eufemi(ni)zama kao što su "oni dani", "za vreme ciklusa", "sadržaj" (obavezno plave boje) na koje smo se već navikli u reklamama za uloške, odnedavno možemo da čujemo još jedan eufemizam, a to je: "neprijatan miris", u narodu poznat kao - smrad.

Ulošci za kad "nemate", odnosno ulošci za one dane koji nisu "oni dani", reklamiraju nam se pod sloganom. U spotu, naime, slušamo svedočenje devojke koja je cele noći ludovala i ujutro se oseća sveže jer ti i ti ulošci "sprečavaju pojavu neprijatnih mirisa". Hmh, kako bih to rekla, ali - "pojava" neprijatnih mirisa se *ne sprečava* uloškima. Ulošci možda mogu da nadjačaju mirise (kao one jelkice u kolima) ili da spreče "pojavu" na vešu, ali definitivno ne mogu da "spreče pojavu neprijatnih mirisa". To bi vam bilo isto kao da za maramice kažete da "sprečavaju pojavu neprijatnog ukusa" (slina, da prekinemo sa eufemizmima), a zapravo ih samo obrišu. Jer, da se razumemo, "pojavu" koju ulošci navodno sprečavaju - mogu da spreče samo ginekološki pregled i adekvatno lečenje. Sve ostalo je samo prikrivanje. Koje ne služi na čast ženama, a ni na strast muškarcima. Oni jadni dođu kao kolateralna šteta reklama. Ako su i imali dilemu da li je mama bila u pravu kad ih je upozoravala na žene, sad bi ozbiljno mogli da se zamisle.

Stvarno, šta čovek da zaključi iz ovog spota? Da je, po onoj narodnoj, neprijatan miris bolje sprečiti (da se širi) nego lečiti? Osim ukoliko ulošci nemaju lekovito dejstvo te se redovnim korišćenjem istih zaista sprečava "pojava"? Ili da su žene toliko zatucane (čak i kad su mlade kao one u spotu) da im je draže da uloščima zavaravaju trag nego da se podvrgnu pregledu? Ako je tako, zašto nas onda malo ne obrazuju? Molim lepo, kad već moramo da gledamo onu reklamu u kojoj "stomatolog" popali reflektore u kampu i usred noći istera bunovne kampere da bi "naučno utvrdio" koji od njih nije "dovoljno ishranio zube pred spavanje" (znate šta bih mu ja rekla da mi tako nešto uradi? neki eufemizam, malo sutra!), zašto onda i ova reklama za uloške ne bi mogla da ima isti obrazovno-medicinsko-ogledni pristup? Barem bi muškarcima bila mnogo prijatnija za gledanje.

strujomer

izvor: EFT Trading Floor

Energija biomasa

Termin "energija biomasa" koristi se za opis energije u gasovitom stanju i tečnom stanju, toplotne energije ili struje dobijene iz organskih materija biljnog i životinjskog porekla. Oblici biomasa koji se najviše koriste su agrokulture, drvo (opiljci i delovi građe koji su otpali u procesu obrade) i stajsko đubrivo. Industrijski otpad i posebno gajene biljke predstavljaju novije oblike „goriva" za dobijanje energije. U poslednje vreme u industrijski razvijenim zemljama sve veći je broj projekata koji kao biomase koriste i otpad sa gradskih deponija koji sadrži veliki stepen organskih materija. Energija biomasa se u mnogim zemljama sveta tradicionalno koristi za kuvanje i ogrev, što je slučaj i u našoj zemlji.

U toku industrijske revolucije energiju biomasa (drvo) zamenila su fosilna goriva (ugalj i nafta). S obzirom na veliko zagađenje vazduha i uništavanje ozonskog omotača naše planete, u poslednjih trideset godina intenzivirano je interesovanje za ovakve izvore energije. Proces dobijanja energije iz biomasa znatno manje ugrožava životnu sredinu i ozonski omotač. Procenjuje se da energija dobijena od biomasa čini 15 odsto od ukupne količine proizvedene energije na svetu, a 38 odsto energije u zemljama u razvoju.

Tradicionalno korišćenje biomasa doprinelo je negativnom i neodrživom imidžu energije dobijene iz ovakvih izvora, a takođe je i predstavljala jedan od najvećih izvora zagađenja vazduha. Ali ipak, ako se adekvatno eksploatišu, biomase mogu predstavljati izvor koji može lako uvećati proizvodnju obnovljive energije (pored energije vetra, solarnih ćelija, hidroenergije itd.), posebno uzimajući u obzir i povećanje populacije i industrijalizacije zemalja u razvoju. Takođe, energija biomasa može znatno da doprinese očuvanju životne sredine s obzirom na smanjenu emisiju gasova koji utiču na pojavu efekata staklene bašte. Takođe, usled razvoja i poboljšanja novih, efikasnijih proizvodnih procesa i uzgoja industrijskih biljaka koji imaju veći stepen iskorišćenja u energetskom smislu, poboljšava se konkurentnost energije biomasa nad konvencionalnim izvorima energije.

Šansa za primenu projekata energije biomasa može se naći i u decentralizaciji elektroenergetskih sistema u Evropi, koja povlači veću konkurentnost u snabdevanju električnom energijom.

Konkurentnost izgradnje gradskih, odnosno opštinskih elektrana/toplana koje kao izvor koriste biomase sagledava se i u tome što znatna sredstva za njihov razvoj i implementaciju mogu da se obezbede i kroz prodaju karbon kredita koji ovakvi projekti generišu (karbon krediti predstavljaju smanjenu količinu emisije gasova koji dovode do efekta staklene bašte, izražene u tonama CO_2 – trenutna vrednost na tržištu je 8,9 evra / CO_2). Na taj način može se doći i do deset odsto sredstava ukupnih vrednosti investicija, što može biti znatan podsticaj za investitore u energetskom sektoru.

TOPČIDERSKI SLUČAJ

Tužni haos

Tragedija od pre mesec dana polako pokazuje da je civilna kontrola vojske nešto mnogo više od civila na mestu ministra odbrane, pa bio on Boris Tadić ili Prvoslav Davinić. Kad Vrhovni savet odbrane kao kolektivni Vrhovni Komandant prvi put u istoriji vojske osnuje nezavisnu komisiju, da li je to sa svrhom da se otkrije istina ili da se iznervira oficirski kor

Šta smo imali?

Imali smo jedan "objekat posebne namene" (OPN), dva mrtva vojnika, 20 čaura iz dve puške od kojih je jedna pomerana, jednu neispravnu CCTV video kameru ili video-rikorder, dve ekshumacije desetak dana posle sahrane i po dva obdukciona nalaza, dve rekonstrukcije događaja, nekoliko razmena grubih reči između vojske i civila, dve unesrećene porodice i jednu veoma zabrinutu javnost.

Iz nekog razloga, za koji ljudi sa iskustvom u vojnom pravosuđu slute da bi mogao biti "političko-demagoški", Vrhovni savet odbrane osnovao je svoju nezavisnu komisiju da istraži incident u kome su dva vojnika Gardijske brigade izgubila život 5. oktobra pre podne. Da li je trebalo osnivati takvu komisiju? Ako i jeste – da li je osnovana u nepristojnoj žurbi? Da li je Vrhovni savet odbrane osnivajući komisiju znao nešto što javnost ne zna, a što bi opravdalo takvu vanrednu meru? Ili je VSO imao neku sumnju u glavi? Ili je, kako neki misle, tragični incident bio cinično zloupotrebljen u svrhu jeftinog političkog marketinga?

S druge strane, vojni istražni organi upadljivo su iznervirani onim što vide kao nedostatak poverenja u njih. A treba li imati u njih bezrezervno poverenje? Pokazalo se da su neke stvari bile gurane pod tepih i smandrljavane, sve zbog "viših ciljeva" kakvi su "ugled Armije", "složena situacija" itd., ali i mnogo banalnijih stvari. Naviknuta na nedodirljivost u svojoj SMB kuli od slonovače, Armija se razmazila: šta ko ima i sme njih da pita? Civil ima da kušuje! Tu dolazimo na principijelna pitanja: kako bi se ponašali da je neki pravi Vrhovni Komandant, Tito, pa čak i Sloba, naredio osnivanje nezavisne komisije sastavljene od civila? Podvili bi rep i kušovali, naravno.

Pošto je godinama održavana površna iluzija da je vojska "pod civilnom kontrolom" – zato što je ministar bio Boris Tadić, pa Prvoslav Davinić – desilo se da je ovaj nesrećni topčiderski incident poslu-

NAPUŠTANJE REKONSTRUKCIJE VOJNOISTRAŽNIH ORGANA: Boža Prelević

Jednostavno bN. Skovin

BELO, MUSKAT

Vrhunska makedonska vina - SKOVIN

Šta vojska priča

"Nama pretpostavljeni ništa konkretno nisu rekli o onome što se dogodilo na Topčideru. Na osnovu onoga što pročitamo u novinama, koje možemo da kupimo kada dobijemo izlaz iz kasarne, mi ne možemo da steknemo realnu predstavu o tome kako su ta dva vojnika nastradala", kaže za "Vreme" vojnik koji služi vojni rok u Beogradu. Njegov vidno potreseniji drug ogorčen je, pre svega, na one kojima je, kako kaže, u opisu radnog mesta da im sačuvaju živote. Isti ti (starešine), kaže, nisu ih udostojili čak ni objašnjenja kako se tragedija dogodila. "Šta da pitaš, koga da pitaš? Jedni ti kažu da su se međusobno pobili, a bili su dobri drugovi. Drugi kažu da ih je neko smak'o jer su videli nešto/nekog što nisu smeli da vide. Kako god okreneš, u situaciji si da nikom više ne smeš da veruješ, da se praviš gluv i slep (kad god treba), da ćutiš i izvršavaš." Jedini "doprinos" pretpostavljenih, ironično priča mladić, jeste taj što vojnicima iznalaze kojekakve radne zadatke, tako da ni onih regularnih tri sata odmora od dva do pet, ne mogu da iskoriste ni za odmor ni za priču. "Preko dana još i nekako skreneš misli, ali noću, na straži - svašta ti prolazi kroz glavu", kaže vojnik koji je na odsluženju vojnog roka u niškoj kasarni. Za priču o "incidentu" na Topčideru, gotovo nikad nije "ni vreme ni mesto", tako da niko nema predstavu o tome šta misle ostali sa kojima se deli petnaestokrevetna spavaona. "U kasarni nam je rečeno da se nastradali vojnici 'nisu ponašali vojnički' i da su zato prošli kako su prošli. Starešine su nas onda 'posavetovale' da se od nas očekuje da se izdignemo iznad situacije, da se ponašamo uzorno, vojnički, jer nam je to jedini garant sigurnosti u svakom smislu", priča vojnik iz Niša. Kakvo je to uzorno, "vojničko" ponašanje dotične starešine tom prilikom nisu precizirale. Prema njihovoj priči, češće kontakte sa municijom imaju prilikom čišćenja dvorišta kasarne, nego tokom obuke. "Kada naiđem na bombu ili neki metak, na primer, moje je da to prijavim dežurnom i da 'zaboravim' šta sam video", kaže vojnik iz Niša. "Priliku da metak ili bombu držim u ruci u regularnim okolnostima imam jednom mesečno."

Stepen sigurnosti na relaciji vojnici-starešine, takođe je diskutabilan. "Vojska mnogo pije", kaže jedan od sagovornika "Vremena". Pre nešto više od mesec dana jedan pripiti stariji vodnik iz čista mira demonstrirao je vojniku na straži kako se neprijatelju izbija vazduh iz pluća. Tom prilikom "pedagoški" nastrojeni vodnik je mladiću prislonio koleno na opasač i naglo ga presavio preko kolena. Vojnik je, kako njegovi drugovi pričaju, prijavio slučaj, a na razumevanje oficira naišao je tek kada je pripretio da će se obratiti Vrhovnom vojnom sudu. Unošenje alkohola u kasarne, inače, lakše je nego unošenje hrane. Piju i vojnici, ali su posledice toga, uglavnom, samo verbalni incidenti. Kada je u pitanju slučaj Miroslava Kojića, vojnika iz kasarne kod Jakova, koga su 28. oktobra teško isprebijala petorica maloletnika i tada mu, između ostalog, naneli i teške povrede glave, vojnici misle da je to moglo da mu se desi i da nije bio u uniformi jer, kako su obavešteni iz novina, Kojić je sam kriv za ono što ga je snašlo. "Mi iz niške kasarne po gradu šetamo u civilu." Ostavljaje uniforme u kasarni, kako su im im pretpostavljeni rekli, nije iz bezbednosnih razloga, već zato što je "neophodno uniformu štedeti kad god je to moguće".

Posle svega što se u proteklih mesec dana dogodilo, ili nije dogodilo, ako mislimo na ishod istrage, oni koji vezu imaju van vojske, uspeli su da se sa regularnog prešaltuju na civilno služenje državi. Sada već bivši vojnik iz Niša za "Vreme" kaže da njegovi roditelji nisu mogli da se smire dok ga nisu izvukli iz kasarne i vratili kući. ■

JASMINA LAZIĆ

POGLED IZA ŽICE: Topčiderska kasarna

žio kao pravo merilo odnosa snaga - slučajno ili namerno. Vojni istražni organi ne pristaju na ono što se za vreme komunista zvalo "partnerski odnos" (kao vrhunac drskosti): u ponedeljak su 'ladno izmarširali komisiju VSO-a s lica mesta, jer oni rade svoju rekonstrukciju; protivili su se ponovnim ekshumacijama vadeći se na porodice poginulih; tvrdoglavo, možda sumnjivo tvrdoglavo, drže se uobičajene teorije u takvim slučajevima: pobila se deca između sebe. Tu imamo posla s vojskom kao korporativno-solidarnom grupom: šta ima civili da nam popuju, kad smo mi po definiciji bezgrešni? Načelnik Generalštaba, generaal Branko Krga izjaviće kako se neće opirati krivičnom gonjenju ako do toga dođe; a šta će drugo, veselnik? Da izvede vojni udar kao Franko 1936. ili Pinoče 1973?

Očito je da je iz nekog razloga ova zlosrećna nezavisna komisija VSO-a izazvala mrštenje i rogušenje, pa čak i režanje sa pokazivanjem zuba. Da li zato što neko nešto skriva? Da li iz obične vojničke solidarnosti sa svojima? Da li zato što se ogrešila o nešto, dakle svojom krivicom? Predsednik komisije, advokat Božo Prelević, u nedelju uveče požalio se na birokratski pristup Vojske: pošalji to napismeno, druže, biće ti odgovoreno u neodređenom roku; da vidimo sa višim instancama, nemoj ti zvati nas, zvaćemo mi tebe... Dakle, pasivni otpor nadmoćne i samouverene birokratije kojoj je neko spolja, pa makar i po nalogu Vrhovnog Komandanta, počeo da ljulja čamac. Nikakvo čudo: to je izgubilo četiri rata; to je preživelo petooktobarski prevrat neoštećeno; to se slizalo sa Krunom i crkvom; to se razmazilo od nežnog i opreznog postupanja uzastopnih ministara odbrane, sve od onog prvog (nesrećnog Radojevića li?), od grdne brige za "stabilnost" koja je pak briga produžila agoniju sa Nebojšom Pavkovićem. To još postiže da mu ne postave novog načelnika bezbednosti VBA, nego i ta Agencija ostaje tamni vilajet o kome se čak ni ne sluti čime se bavi, a kamoli da nekome odgovara. A imala bi o čemu.

Veliko je pitanje hoće li te dve rekonstrukcije događaja pokazati išta više od dva koliko-toliko verovatna moguća scenarija: da su se dva vojnika uzajamno ustrelila bez ičije pomoći; ili da je u incidentu učestvovao još neko. Kakav god zaključak budu doneli vojni istražni organi i komisija - bez obzira na to da li će biti podudarni ili različiti - to će biti tek početak prave istrage, jer je ovo do sada sve bilo tek jedan dug, nepotrebno složen i razvlačen uviđaj, prethodna radnja. Sve i da su se dva vojnika ustrelila uzajamno, to ne zaključuje slučaj, kako su to vojni istražni organi pokušali da izvedu na samom početku: treba objasniti i zašto, jer bi to moglo biti od velikog značaja. Ako je pak tu pucao još neko, prava istraga opet tek tada počinje. ■

MILOŠ VASIĆ

Metla za

Prilikom proslave Dana policije u junu 2003, tadašnji premijer Zoran Živković obratio se slavljenicima sledećim rečima: "Akcija Sablja učinila je ono što generacije policajaca nisu. Želim da ta sablja ostane u vašim rukama i da tu sablju ne vodi dnevna politika, ni vlast, ni opozicija, nego samo zakon, poštenje, profesionalizam i patriotizam." Istom prigodom, ukazom predsednika SCG odlikovana su 32 policajca koji su se istakli tokom akcije Sablja, vanredno je unapređeno 103 policajca, a čin policijskog general-majora dobili su Goran Radosavljević Guri, Boro Banjac i Milan Obradović.

Samo godinu i po dana posle toga, glavni akteri ove proslave smenjeni su i pomereni na manje značajne pozicije, baš kao i svi koji su se famozne sablje na bilo koji način dotakli. Umesto da ostane u rukama policije, kako je onomad poručio Živković, ona je dospela u političke kabinete i novinske redakcije i postala glavno oružje protiv onih koji su je pokrenuli, osmislili i realizovali - u ime navodnih ljudskih prava, u ime borbe protiv navodnih "političkih čistki", u ime ovog ili onog navodnog razloga, zaboravilo se na ubistvo Zorana Đinđića i na borbu protiv organizovanog kriminala, a u prvi plan stavljene su policijske i političke greške. Veliko čišćenje političkih redova obavljeno je posle izbora u decembru 2003, dok je metla u policiji proradila odmah nakon toga.

DEPOLITIZACIJA I PROFESIONALIZACIJA: Za razliku od političkih vedeta akcije, koje su i danas na ovaj ili onaj način prisutne u javnosti, pripadnici MUP-a, u čijim je rukama Sablja zapravo bila, jednostavno su nestali: neki svojevoljno, a neki uz (u najmanju ruku čudna) obrazloženja. U tom smislu, najviše pažnje izazvala je smena Gorana Radosavljevića Gurija - bivši šef specijalne policijske jedinice, bivši komandir operativnih grupa u Bujanovcu, a u trenutku smene komandant Žandarmerije smenjen je 17. avgusta 2004. i "raspoređen na mesto savetnika u Upravi policije u sedištu Ministarstva, gde će njegovo znanje i bogato iskustvo biti u funkciji ukupnog poboljšanja funkcionisanja i organizacije jedinica policije". Iako se u tadašnjem saopštenju MUP-a još navodi da su "kadrovske promene u komandi Žandarmerije planirane u sklopu reorganizacije", priči zapravo niko nije poverovao - da se ipak ne bi pravilo "mnogo buke", na scenu je potom stupio najpoznatiji beogradski tabloid s tezama sličnim onoj da je "Guri oštetio državni budžet...". Kako se, međutim, ni sam Radosavljević nije nešto mnogo bunio i kako je i sam tada rekao da je njegov posao da sluša naređenja, čitava stvar se tu i završila.

Znatno pre Radosavljevića, još u martu 2004, iz vrha policije nestali su dotadašnji pomoćnik ministra i ujedno načelnik Resora javne bezbednosti general-pukovnik Sreten Lukić, zamenik ministra Nenad Milić i pomoćnik načelnika Uprave za borbu protiv organizovanog kriminala Dragan Karleuša. Baš kao i kasniji slučajevi, martovske smene

Sablju

Zašto se o Sablji priča u svakoj prigodnoj prilici, zašto je u ovom sazivu parlamenta svako osporava i zašto se oni koji su je sprovodili konstatno napadaju

prošle su uglavnom tiho: Lukić je zbog haške optužnice iz oktobra 2003. već bio viđen za smenjivanje, dok je Dragan Karleuša naveo da je penzionisan na sopstveni zahtev, da je uslove za penziju imao još 5. oktobra 2000, da je zahtev za penzionisanje podneo "tek nedavno", kao i da o detaljima ne želi da govori jer "to više nije bitno". Što se tiče Milića, situacija nikada nije do kraja razjašnjena, ali nekako je bilo jasno da novopostavljeni ministar policije Dragan Jočić ne želi da bude okružen najbližim saradnicima svog prethodnika.

Gotovo istovremeno, u martu 2004, smenjen je i Milan Obradović, načelnik beogradske policije - uz obrazloženje da je navodno odgovoran za paljenje beogradske džamije u noći između 17. i 18. marta, jedan od najboljih poznavalaca organizovanog kriminala u Srbiji premešten je na mesto savetnika (šta god to bilo) u OUP Kuršumlija gde se i danas nalazi. Čistkama u beogradskoj policiji tu, međutim, nije bio kraj: pomoćnik načelnika GSUP-a Beograd Branko Možgon premešten je, ni manje ni više, nego u vatrogasce. Pored toga, načelnik Uprave kriminalističke policije Jadranko Petković ponudio je ostavku nakon smene njegovih najbližih saradnika Zorana Savića, Aleksandra Šćekića (bivšeg načelnika Odeljenja za suzbijanje privrednog kriminala) i Vesne Simić (bivšeg načelnika odeljenja za maloletničku delinkvenciju). Istovremeno, smenjen je i Srbislav Ranđelović, prvi generalni inspektor MUP-a Srbije.

Smenu nije izbegao ni načelnik Uprave kriminalističke policije MUP-a Srbije Mile Novaković: čovek koji je nekada rukovodio policijskom jedinicom Poskok i koji je tokom Sablje imao velika ovlašćenja, premešten je u policiju za strance, odnosno na mesto načelnika Uprave pogranične policije. Isto tako neverovatno bilo je i rešavanje statusa generala Bore Banjca - tokom Sablje unapređeni, sada već bivši, načelnik Uprave za borbu protiv organizovanog kriminala dugo je bio "neraspoređen", da bi konačno dospeo na poziciju načelnika Odeljenja unutrašnjih poslova Čukarica, dok je njegov prethodnik, pukovnik Vladan Anojčić, postao operativac u OUP-u Zvezdara. Neposredno pre smene, Banjac je prisluškivanjem telefonskih razgovora otkrio pregovore Biljane Kajganić, advokata Dejana Milenkovića Bagzija (optuženog za ubistvo Zorana Đinđića) sa predstavnicima aktuelne vlasti, o čemu je "Vreme" već pisalo - njegova smena se, samim tim, nezvanično tumači kao posledica "nervoze" vlasti koja je nastala u vezi sa "slučajem Bagzi".

Naravno, priča o smenama u policiji ne bi bila ni izbliza kompletna i ni izbliza apsurdna koliko već jeste, bez pomena velikog čišćenja Bezbednosno informativne agencije: odmah po formiranju nove vlade, smenjeni su direktor agencije Miša Milićević i njegov zamenik Goran Živaljević, da bi za novog direktora bio postavljen Rade Bulatović, osoba o čijem je liku i delu već potrošeno suviše reči. Naime, pošto je novi direktor bio u zatvoru tokom akcije Sablja,

A. ANDIĆ

Krvopije

Prošle nedelje dogodio se do zanimljiv sukob između MUP-a Srbije i Specijalnog suda za organizovani kriminal. MUP je izdao jedno uvređeno i skoro preteće saopštenje u kome Specijalnom sudu zamera što nije dao dopuštenje za uzimanje uzoraka DNK jednom broju lica, pa tako "ometa istragu" u slučaju ubistva Momira Gavrilovića Gavre (3. avgust 2001). Ispostavilo se da je reč o sedam pripadnika raspuštene Jedinice za specijalne operacije (JSO) koji su u pritvoru; da su uzorci DNK uzeti od trojice njih, ali da ima problema sa dozvolom za četvoricu pritvorenika, od kojih je jedan Milorad Ulemek Legija.

Tu ima nekoliko zanimljivih pitanja: pre svega, niko od ljudi koji su, po službenoj dužnosti, istraživali ubistvo Gavrilovića ne seća se da je na licu mesta, u ulici Džona Kenedija, nađen bilo kakav DNK trag s kojim bi se sada nešto trebalo porediti. Čoveka su sačekali da izađe iz dućana i ubili, sve vrlo brzo i spretno. Istraga o ubistvu Gavre nije daleko odmakla, uprkos poštenim naporima policije i Državne bezbednosti i uprkos histeričnim pokušajima da se taj zločin pripiše tadašnjoj Vladi DOS-a i Demokratskoj stranci. Bili su (na osnovu listinga telefonskih veza) osumnjičeni Ljubiša Buha Čume i izvesni Dragan Nikolić Teča, ali dokaza protiv njih nema (obojici su uzeti uzorci DNK, bez rezultata). U listinzima su se pojavila i druga bezbednosno interesantna lica, ali je ispalo da ili stanuju na teritoriji te bazne stanice mobilne GSM telefonije ili da su tamo bili po drugim poslovima (ta bazna stanica pokriva veliku teritoriju). Ubistvo Gavre postalo je prioritet MUP-a i BIA od imenovanja novih načelstava: dogma DSS-a jeste da je Gavra pao kao žrtva svojih napora da Koštuničinom kabinetu u Palati federacije ukaže na korupciju i zločine Vlade DOS-a; takva su bila i predizborna obećanja koje sada valja ispuniti. U tom kontekstu treba posmatrati i aferu sa nameštanjem Dejana Milenkovića Bagzija kao "krunskog svedoka" za slučaj Gavrilović (videti "Vreme" od 9. septembra ove godine).

Kako "Vreme" saznaje, problem sa Specijalnim sudom nastao je oko procedure i načina uzimanja uzorka DNK. Iz nekog razloga, MUP insistira na uzimanju krvi od pritvorenika; Specijalni sud, međutim, ima rezerve prema takvom postupku, jer postoji strah da bi Ulemeka Legiju neko mogao da zarazi ili otruje i tako usmrti putem igle. Odakle taj strah, nije sasvim jasno; zna se, međutim, da se već mesecima po izvesnim pravosudnim organima širi rezignirano uverenje da će Legija pobeći ili biti nasilno oslobođen pre prvostepene presude; čak i pre kraja dokaznog postupka koji se odvija u za optužene zabrinjavajućem pravcu. Uzorak DNK, kao što je poznato, može se uzeti i iz pljuvačke, od dlake, komada pokožice ili nokta; ne mora baš iz krvi; tehnologija je došla dotle.

Bilo kako bilo, ovaj sukob trebalo bi da mnogo više zabrine ovu državu nego što se to čini da je slučaj.

M. V.

očekivalo se da neće biti baš previše tolerantan spram kolega koje su ga tamo strpale - brojne smene u Agenciji jednostavno su se podrazumevale. U tom smislu, zanimljiva je smena Željka Rašete, predstavnika BIA u Komisiji za utvrđivanje propusta u obezbeđenju premijera. Kako će kasnije tvrditi bivši potpredsednik Vlade i predsednik te komisije Žarko Korać, Rašeta je premešten u Zaječar "zato što je direktor BIA procenio da je on moj kadar".

Konačno, kad se sve sabere i oduzme, ispada da je za osam meseci svog mandata ministar Jočić uspeo da smeni 18 načelnika sekretarijata i 15 načelnika uprava policije. Na optužbe za sprovođenje čistke nepodobnih, ministar je, u stilu poznatom kao "ko razume, shvatiće", odgovorio: "Prvo što sam kao ministar policije sa saradnicima uradio bila je depolitizacija i kadrovska obnova rukovodećeg sastava. Shodno načelima da policijom treba da rukovode isključivo profesionalci, kod raspoređivanja prednost smo dali diplomiranim oficirima Policijske akademije prve i druge generacije. Kadrovska reorganizacija nije vršena po stranačkoj pripadnosti. Ispade tako da je bivši savetnik Vojislava Koštunice postavljen na mesto direktora BIA bez ikakvog osvrta na politiku, a da ljudima koji su tokom Sablje zaista obavili ono što nije nijedna generacija policajaca, u životu manjka jedino diploma.

DULE, ČEDA, BEBA: U međuvremenu, dok su policajci u tišini odlazili sa svojih pozicija, ljudi koji su Sabljom rukovodili iz svojih kabineta, tek su gubitkom vlasti na decembarskim izborima progovorili. Ukratko, sve ono o čemu se do tada samo šuškalo i navodilo između redova, dobilo je ime i prezime ili bar približnu adresu. Tako se dogodilo da bivši ministar policije Dušan Mihajlović, sada samo u funkciji predsednika vanparlamentarnih Liberala Srbije, nije propustio nijednu priliku da upozori da "mafija i dalje finansira značajne političare i partije" i da se "u takvim uslovima svi bore za uticaj na policiju i tajne službe, kao zaštitu od istine". Osvrćući se na često osporavane rezultate akcije Sablja, Mihajlović je tvrdio: "Tamo gde smo ja i moji hrabri saradnici stavljali glavu, ostali, sem retkih časnih izuzetaka, nisu hteli ni prst, ili to nisu smeli zbog raznoraznih obaveza koje su, po ko zna kojim sve osnovama, imali prema mafijaškim bosovima." Posle te i niza sličnih izjava, nije čudo što je usledila svojevrsna kazna: Bezbednosno informativna agencija podnela je početkom oktobra 2004. krivičnu prijavu kojom se bivši ministar tereti za zloupotrebu službenog položaja i odavanje državne tajne. Prema navodima prijave, Mihajlović je u februaru 2002. uzeo i zadržao dosije koji je o njemu vodio nekadašnji resor državne bezbednosti. Inače govorljiv, Mihajlović je ovaj put čitavu stvar zapravo oćutao - osim ako nejasne teze o "političkom progonu" ili "manipulaciji dosijeima i građanskim pravima" ne protumačimo kao odgovor.

Za razliku od odlučnog, ali uglavnom nerazumljivog Mihajlovića, bivši potpredsednik Vlade Čedomir Jovanović je u procesu odbrane Sablje i svega što je ona značila nastupio agresivno i konkretno. Poražen na stranačkim izborima, ali istovremeno podržan od nekih struja u DS-u, Jovanović je osnovao Centar za modernu politiku - aktivnu nevladinu organizaciju koja se, osim odbranom lika i dela samog Jovanovića, bavi kritikom aktuelne politike demokrata, ali i odbranom tekovina Sablje. "U pokušaju da izbegne sopstvenu odgovornost, DSS je pokušao da ukine Specijalni sud. Smenjeni su svi policajci koji su učestvovali u potrazi i hapšenju pripadnika zemunskog klana. Legija je počašćen izjavom ministra Jočića da 'nije državni neprijatelj', a njegovi ljudi, među kojima su i oni koji su učestvovali u ubistvu premijera, 'ratnom jedinicom koja nosi pijetet nesalomive jedinice'", jedno je od

KO SE OSEĆAO NESIGURNO: Beograd u vreme "Sablje" REUTERS

uobičajenih saopštenja Centra, koji takođe ne propušta priliku da ponovi kako bi "da Zoran Đinđić nije ubijen, DSS danas bio na političkoj margini, gde mu je i mesto".

Pored Jovanovića, optužbe na račun DSS-a ne štedi ni verovatno najveća zvezda Sablje - bivši šef Biroa za komunikacije Vladimir Popović Beba. Na pitanje kako izgleda njegov život od silaska s vlasti, Popović će odgovoriti: "Kao život većine građana u ovoj zemlji. Uz, priznajem, jednu 'privilegiju': od nove vlasti sam, u zavisnosti od toga kada im je ko više smetao - Čedomir Jovanović ili ja - imao tretman državnog neprijatelja broj jedan ili broj dva... Gotovo svaki potez dosadašnje vlasti samo je potvrda onoga što smo nekada govorili: Koštunica je nesposoban, jalov, zao političar, a njegova stranka mračna, fašistička i destruktivna..." Iste teze Popović će navoditi i kada njegovo ime bude pomenuto u Specijalnom sudu - nakon tvrdnje Milorada Ulemeka o večeri u Surčinu, kojoj je posle hapšenja Slobodana Miloševića, između ostalih prisustvovao i Vladimir Popović. Popović objašnjava da iza svega stoje saradnici Vojislava Koštunice, koji "izmišljaju nove optužbe, jer nove vlasti nisu uspele da pronađu nijedan dokaz za optužbe koje su iznosili protiv Đinđića i njegovih saradnika". Iako se u ovom slučaju radi o čoveku čiji su lik i delo i dalje prilično diskutabilni, o čoveku koji se u periodu mart-jun 2003. proslavio brifinzima s urednicima ovdašnjih medija, a potom i nizom tužbi za nanošenje duševne boli, istine radi, trebalo bi ipak reći da je bar u jednoj stvari Popović zasigurno u pravu. Naime, od trenutka formiranja Koštuničine vlade Čedomir Jovanović i Vladimir Popović zaista su postali "državni neprijatelji broj jedan". Količina novinskih članaka u kojima se, uglavnom bez ikakvih valjanih dokaza, oni optužuju za sve osim pomračenja Sunca i Meseca, raste iz dana u dan, a priča o njihovom tretmanu u medijima i u političkim nastupima već bi mogla da uđe u svaki novinarski udžbenik ili antologiju političke nekulture. S druge strane, i Jovanović i Popović donekle su i sami doprineli ovakvom imidžu - Jovanović često ponavlja kako su mu "ruke prljave, a savest čista", dok je Popović čak i one najstaloženije uspeo da iznervira čuvenom izjavom da mu je kod Đinđića imponovalo to što je "izgledao kao ja, što je govorio kao ja, to što je imao prema gotovo svim životnim stvarima isti odnos kakav sam i sam imao". Kako bilo, dok Jovanović na svoj način aktivno učestvuje na domaćoj političkoj sceni, Popović se, kao i nekad, bavi marketingom, retko daje izjave za medije i nastupa uglavnom preko svojih advokata. Poslednja konkretna vest o njemu bila je da su nepoznati napadači pokušali da ga ubiju u noći između 14. i 15. maja 2004. i da mu je posle toga dodeljeno policijsko obezbeđenje.

O STOICIZMU I DIJAGNOZAMA: Verovatno poučen iskustvom Čedomira Jovanovića, bivši premijer Zoran Živković takođe je uplovio u vode NVO sektora - iako se zvanična promocija njegovog Centra za razvoj građanskog društva Milenijum poklopila s početkom predsedničke kampanje Borisa Tadića, pokazalo se da će Živkovićev politički angažman biti više "pozadinski". Naime, Milenijum se prvi put pojavljuje u aprilu 2004, kao suorganizator okruglog stola o lokalnoj samoupravi, a nakon toga

www.vreme.com 011-3234-774 gcv@vreme.com

grafički centar vreme

Od 1992 godine brinemo o grafičkom izgledu nedeljnika Vreme

grafički dizajn · priprema za štampu · skeniranje i obrada fotografija · osvetljavanje grafičkih filmova · štampa na laserskom štampaču u boji · postavljanje, instalacija i organizacija DTP sistema · konsalting u oblasti štampe i pripreme za štampu · instaliranje i umrežavanje kompjutera · izrada baza podataka · web dizajn i web baze podataka · arhiviranje podataka...

će i zvanično biti potvrđeno da će ovaj centar "s obzirom na to da smatra da Vlada Srbije nije u potpunosti reformska, delovati i u toj oblasti". U međuvremenu, Živković i kad je u pitanju Sablja, i kad je u pitanju delovanje Borisa Tadića (od koga je izgubio na stranačkim izborima), i kad su u pitanje sve druge aktuelne teme, deluje izuzetno staloženo i razumno. Da li zahvaljujući tome ili nečemu drugom, tek, i pomeni njegovog imena u medijima i za skupštinskom govornicom, lišeni su besa, mržnje i vređanja karakterističnog za pomen nekih njegovih ministara ili saradnika.

Posebno mesto kako u istoriji Sablje tako i u periodu posle nje, svakako pripada bivšem potpredsedniku Vlade Žarku Koraću. Izgubivši sve svoje brojne funkcije, predsednik Socijaldemokratske unije vratio se profesuri na Filozofskom fakultetu, ali je sačuvao imidž uvek dostupnog i uvek (u najmanju ruku) originalnog komentatora ovih ili onih događanja u zemlji Srbiji. I dan-danas Korać pokušava da objasni šta se zapravo događalo u vladinim kabinetima tokom Sablje, zašto se u određenim situacijama nije reagovalo drugačije i zašto je ono što je urađeno bilo i jedino moguće. Među bezbrojnim izjavama i komentarima na te teme, izdvaja se, međutim, ona u kojoj je profesor psihologije konkretno primenio svoju struku. "Nama je poznato da je novi direktor BIA Rade Bulatović došao na to mesto da otkrije kako je BIA prisluškivala Vojislava Koštunicu. Koliko nam je poznato, on uporno pokušava da dokaže tu aferu, ali ne može, pošto Koštunica nikada nije bio prisluškivan. Ko bi prisluškivao šefa države? Problem je upravo u tome što se radi o paranoji koja je narastala tri godine, koliko nisu bili na vlasti, i u koju su i oni sami na kraju poverovali... Za mene je ovo primer kako je paranoja sredstvo političke borbe koja na kraju pokosi onoga ko se s time bori... Ovde je trenutno u glavama nekih ljudi stanje kao što je bilo 1946. Mislim da je Ejzenštajn u Ivanu Groznom najbolje opisao tu političku paranoju, i bilo bi dobro da pogledaju taj film još jednom", objasnio je i poručio Korać u intervjuu za "Blic njuz".

PODODBORSKE ANALIZE: Paralelno sa smenama, komentarima i nezvaničnim ocenama akcije Sablja, tekla je i zvanična procedura preispitivanja onoga što je tokom te akcije učinjeno. Odmah posle promene vlasti, objavljena je studija o "preduzetim merama i ostvarenim rezultatima MUP-a Srbije tokom vanrednog stanja". Studija u kojoj se navodi tačan broj uhapšenih, u pritvoru zadržanih i optuženih lica, predata je skupštinskom odboru za bezbednost, ali je odmah potom (u februaru 2004) i odbačena uz kvalifikacije da se radi samo o "šarenim grafikonima" (Dušan Proroković, DSS), "studiji o gluposti Dušana Mihajlovića" (Bogoljub Pejčić, SPO), a kasnije i tvrdnje da ono što je stiglo pred članove Odbora zapravo nije studija koja je načinjena u MUP-u, već "dopunjeni i stilski sređeni dokument" (Dragan Šutanovac, DS). Na Šutanovčevu tvrdnju da se ne radi o originalnom dokumentu bivšeg ministra policije, novi ministar odgovorio je tvrdnjom da je to "vaš izveštaj": "Jedino što je dostavljeno jeste ova gomila papira koja ništa ne govori i koju ja pokušavam da interpretiram. To je izveštaj ministra Mihajlovića. Ja branim nešto što nije moje. Ovaj izveštaj bi neko drugi trebalo da brani. Ja želim da se potpuno razjasni situacija u vezi s ubistvom premijera Đinđića i ono što je akcija Sablja imala, a što nijedna takva akcija ne bi trebalo da ima, a to je politički filter. Ona se iz istrage o ubistvu pretvorila u politički progon i pogrom."

NA TAPETU SKUPŠTINE: Vanredno stanje 2003.
A. ANDIĆ

Da bi se nekako raščistilo o čemu se zapravo radi, Odbor za bezbednost formirao je u maju 2004. pododbor, čiji je zadatak bio da "detaljno ispita osnove i postupke prilikom hapšenja i privođenja građana u akciji Sablja", da "dođe do saznanja o svim detaljima lišavanja slobode građana u ovoj akciji i da rasvetli detalje zlostavljanja". Pored toga, pododbor je trebalo da ispita koliko je ljudi prisluškivano tokom vanrednog stanja i da taj broj uporedi s brojem istraga pokrenutih na osnovu prisluškivanja. Na sednici Odbora na kojoj je i doneta odluka o formiranju pododbora, članovi su se pozivali na izveštaj Amnesti internešenela u kojem se upozorava na kršenje ljudskih prava, zlostavljanje i ubistva tokom Sablje, a predsednik Odbora Milorad Mirčić (SRS) najavio je da će zatražiti odgovornost Dušana Mihajlovića, Nenada Milića, Sretena Lukića i Milana Obradovića i "mnogih drugih". Međutim, pet meseci posle formiranja pododbora, o akciji Sablja zapravo se ne zna ništa više od onoga što se znalo ranije. Na sednici Odbora za bezbednost, održanoj 28. juna, "razmatrana je i usvojena informacija o preduzetim merama i ostvarenim rezultatima", ali javnost nikave konkretne vajde od toga nije imala. Odlučeno je, naime, da se pododboru "produži rok do 1. septembra 2004. godine za ispitivanje i rasvetljavanje okolnosti u vezi poštovanja ljudskih prava tokom vanrednog stanja i akcije Sablja". Skoro dve sedmice nakon tog roka, 12. septembra, Odbor za bezbednost opet je zasedao, ali o Sablji ni reči: na dnevnom redu bila je situacija u Vojvodini.

Kako se u međuvremenu o Sablji priča u svakoj prigodnoj prilici, kako je u ovom sazivu parlamenta osporava svako (od premijera, preko omladinskih snaga DSS-a do najminornijih mogućih stranaka) i kako su oni koji su je sprovodili konstatno napadani i tako prinuđeni da se brane, postavlja se pitanje kome i zašto fama oko Sablje zapravo odgovara. Na prvi pogled, reklo bi se da najviše odgovara onima koji u svom političkom programu nemaju ništa dovoljno pametno ili dovoljno atraktivno čime bi zainteresovali vaskoliko biračko telo. Već na drugi, čini se da relativizacija dostignuća Sablje najviše odgovara ne političarima, već gospodi koja svakodnevno sede na optuženičkim klupama Specijalnog suda. Naime, posle predsedničkih i lokalnih izbora ispostavlja se da birači, koliko god bili oduševljeni skandalima i međusobnim blaćenjem ovdašnjih političara, ipak razmišljaju pre svega o budućnosti i da teško gutaju priče o tome da nam je "za sve kriv tamo onaj XY". S druge strane, primetno je da su gospoda iz Specijalnog suda opet medijske zvezde, da se stalnim pozivanjem na kršenje njihovih ljudskih prava u periodu mart-jun 2003. nekako zaboravlja na sve ono što su prethodno uradili i da su detalji o ubistvu premijera sve više u senci onoga što se zvanično ili nezvanično govori o akciji Sablja.

Koristeći Sablju za ubacivanje sopstvenih kadrova u policiju i za medijsko-političku hajku na ljude koji su ovu zemlju održali u kakvomtakvom redu posle Đinđićevog ubistva, sve to izgleda previđaju aktuelni vlastodršci. Legalna prodaja filma kojim se JSO uzdiže na nivo nacionalnih heroja, pojava majica s vukom na prsima, sve češće reprize mafijaških sačekuša i već viđena medijska promocija sumnjivih biznismena u "junake beogradske ulice", samo je posledica takve kratkovidosti. Za sada. Iliti, što bi rekle babe, dok ne bude gore. ■

TAMARA SKROZZA
Dokumentacioni centar "Vreme"

Šest optužnica do kraja

Karla del Ponte obratila se prošle nedelje generalnom sekretaru i članovima Saveta NATO-a. Evo njenog govora u celosti

Dok se približavamo prvom važnom roku završne strategije koju je odobrio Savet bezbednosti UN, podrška NATO-a i zemalja članica ostaje od suštinske važnosti. U toku je još šest istraga, i ja ću do kraja godine izneti poslednje optužnice pred sudije. Čim ih oni potvrde, svima će biti jasno šta još treba da se uradi i koliko optuženih treba uhapsiti i dovesti u Hag radi suđenja. Međutim, čini mi se da neki pogrešno tumače to što strategija predviđa da se suđenja u prvostepenom postupku završe do 2008. godine, a da se Tribunal zatvori do 2010. Mreže koje štite Karadžića, Mladića, Gotovinu i ostale optužene koji su još na slobodi sad jednostavno čekaju da Tribunal prestane s radom. Oni očekuju da će od 1. januara 2009. biti slobodni. To je strategija nekažnjivosti koju moramo poraziti. Kako?

Kao prvo, međunarodna zajednica treba da naglasi da Tribunal neće prestati s radom sve dok optuženi za najgore zločine, kao što su Karadžić, Mladić i Gotovina, ne budu privedeni pravdi. Zahvalna sam zemljama članicama što su ovo već sopštile 13. jula ove godine, kao i Vladi Sjedinjenih Država što je to u nekoliko navrata ponovila.

Kao drugo, NATO i svi ostali koji su u stanju da otkriju, privedu i uhapse begunce od Tribunala moraju da pojačaju napore. Budimo iskreni: NATO se ove godine nije baš proslavio, dok je Hrvatska na proleće hitro reagovala na nove optužnice i odmah prebacila osmoricu u Hag. Desetog oktobra Srbija je uhapsila i predala bivšeg visokog oficira Vojske Republike Srpske Ljubišu Bearu, optuženog 2002. za genocid u Srebrenici. To je učinjeno na osnovu preciznih informacija koje sam dostavila srpskim vlastima, i oni nisu imali izbora nego da sprovedu hapšenje. U dva prethodna navrata ove godine, u martu i u julu, iste vlasti su odbile da postupe po informacijama. Naprotiv, optuženi su obavešteni i omogućeno im je da pobegnu. Do dan-danas, srpske vlasti nisu pružile bilo kakvo uverljivo objašnjenje za to, pa moramo pretpostaviti najgore. U Bosni i Hercegovini, SFOR za prošlih godinu i po dana nije uhapsio nikog, što oštro odudara od prethodnih godina, tokom kojih je od 1997. do aprila 2003. SFOR uhapsio ili omogućio hapšenje 29 optuženih.

Nakon prebacivanja Beare u Hag, na slobodi je još 21 optuženi. To nije samo najznačajnija prepreka na putu brze i efikasne primene završne strategije, to je sramota za sve koji su odgovorni što do hapšenja nije došlo. Najveću odgovornost za ovaj promašaj snose vlade SCG i Hrvatske, a u okviru Bosne i Hercegovine Vlada Republike Srpske.

Pre mesec dana sam bila u Beogradu i razgovarala sa predstavnicima državne zajednice i republičkih vlasti. Nažalost, Srbija i Crna Gora je postala sigurno pribežište za begunce. Osim Mladića i trojice od četiri generala optuženih za zločine počinjene na Kosovu, tamo se skriva podosta bosanskih Srba. Nijedan od zvaničnika koje sam srela u Beogradu to ne poriče. Na nivou državne zajednice naišla sam na iskrenu želju da se ozbiljno radi na hapšenju bagunaca, ali glavna odgovornost počiva na Vladi Srbije. Nažalost, premijer Koštunica i članovi njegove vlade jasno su mi saopštili da nisu spemni da uhapse petnaestoricu optuženih koji žive u Srbiji.

Budimo iskreni: NATO se ove godine nije baš proslavio

ZLOČINCI I ŽRTVE: Dozvolite mi da ukažem da je ovde reč o ozbiljnim zločinima, koji ne mogu biti zaboravljeni ni oprošteni dok se odgovorni ne osude. Pomirenje je ugroženo. Srebrenica je prema odluci Žalbenog veća Tribunala od 19. aprila 2004. priznata kao genocid. Izveštaj Komisije koju je Vladi RS nemetnuo visoki predstavnik govori o 7800 mrtvih za svega nekoliko dana. Mladić, Borovnica, Pandurević, Popović i Nikolić, visoki vojni i policijski oficiri optuženi za ovaj genocid, slobodno žive u Srbiji. Generali Pavković, Lukić i Lazarević, koji takođe slobodno žive u Srbiji, nisu optuženi samo na osnovu komandne odgovornosti, već zbog direktnog individualnog učešća u zločinima na Kosovu 1998. i 1999. Vama je sigurno poznato da u te zločine spada prisilno proterivanje stotina hiljada civila. Drugi optuženici u Srbiji terete se za ubistva, silovanja i mučenja. Mnogo se govori o beguncima. Hajde da za sekund razmislimo o žrtvama i njihovim osećanjima.

Zločinci ostaju nekažnjeni zato što vlasti u Srbiji odbijaju da uhapse i predaju optužene. Ministar pravde Srbije javno je saopštio da Vlada neće predati optužene, osim ako se dobrovoljno ne predaju. Još gore je to što su mreže koje štite begunce uspele da stvore atmosferu, naročito u medijima, koja još više otežava hapšenje i transfer optuženih u Hag. Optužene opisuju kao heroje, dok je glavna tužiteljica dežurni krivac za sve što ne valja u Srbiji. Ni reč o zločinima, ni reč o žrtvama. Žrtve, međutim, ne opraštaju i ne zaboravljaju. To nosi klice budućih sukoba. Nadam se da će Izveštaj o Srebrenici biti široko distribuiran u Srbiji i Bosni i Hercegovini. To bi moglo značajno doprineti da tim zemljama poraste svest o neophodnosti pravde.

Uprkos ovom pozitivnom koraku, nemam šta novo da izvestim u vezi sa saradnjom sa Tribunalom. Vlasti Republike Srpske do danas nisu otkrile i uhapsile ni jednu jedinu osobu optuženu za ratne zločine. Za Radovana Karadžića se zna da najčešće boravi u tom entitetu. Tamo još uvek uživa podršku i pomoć vlasti na svim nivoima. Čak uspeva da štampa knjige koje postaju bestseleri u Srbiji. Duboko sam razočarana što će se SFOR povući iz Bosne a da ga nije uhapsio. Jasno mi je da je tokom zime i proleća bilo pojačanih aktivnosti na tom planu. Visoki predstavnik je takođe preduzeo hrabre korake i protiv mreža koje štite begunce od Tribunala.

Novi raspored uskoro stupa na snagu, i unapred se radujem bliskoj saradnji sa štabom NATO-a u Sarajevu i EUFOR-om. Kada je reč o hapšenju optuženih za ratne zločine, u suštini nam trebaju dve stvari: jasan lanac komande i sposobnost za brzo reagovanje. Kad god dobijem informaciju o tome gde se begunac nalazi, treba mi bezbedan i brz kanal komunikacije. Od suštinske je važnosti da dobijem i povratnu informaciju: šta je utvrđeno? Koje su mere preduzete? Kakvi su rezultati? Jedino kroz takav proces možemo da poboljšamo kvalitet razmenjenih informacija i saradnje. Ubeđena sam da ovome možemo pristupiti otvoreno i s poverenjem, ne dovodeći u pitanje tajnost, pošto znamo sa koliko je obzira neophodno postupati sa obaveštajnim informacijama.

Ne brinem se samo zbog Bosne i Hercegovi-

TRIBUNAL JE POD PRITISKOM: Karla del Ponte

REUTERS

ne. U Hrvatskoj imam slične probleme. Tribunal je veoma razočaran što Hrvatska do danas nije uhapsila Gotovinu. Tamošnja vlada je proletos pojačala napore da ga pronađe, i bila sam ubeđena da će ga do kraja leta uhapsiti. Velika je šteta što se to nije dogodilo, i što je tokom jula i avgusta inicijativa oslabila. Gotovina je još u Hrvatskoj.

Dvanaestog oktobra, otpečaćena je optužnica protiv Miroslava Brala, bivšeg pripadnika specijalnih snaga bosanskih Hrvata. Optužen je 1995, između ostalog zbog ubistva, arbitrarnih smaknuća, silovanja i mučenja. Otkrili smo ga u Hrvatskoj početkom ove godine i očekivali smo da će biti uhapšen tokom proleća. Iz zasad nepoznatih razloga, hrvatska policija ga nije uhapsila, a on je u međuvremenu nestao. Očekujem da me hrvatske vlasti izveste o rezultatima po ovim pitanjima pre nego što se 23. novembra obratim Savetu bezbednosti. Pod rezultatima smatram hapšenje Gotovine i Brala.

Većina od 21 begunca nalazi se u tri zemlje koje sam već pomenula. Međutim, prema našim informacijama, trojica su u Rusiji. Obratila sam se ruskim vlastima, i nedavno je stigao odgovor da dosad nisu uspeli da ih pronađu.

RAŠIRENO, SISTEMATSKO, SMRTONOSNO: Moj mandat je da optužim odgovorne za najteže ratne zločine, i još radim na šest istraga koje se mogu završiti optužnicama. Jedna bi za vas mogla biti posebno zanimljiva, jer se odnosi na Kosovo. Verovatno se sećate da je jedna optužnica koja se odnosi na UČK izdata 2003, i da je troje optuženih uhapšeno i prebačeno. Suđenje će početi uskoro. Sad radimo na još jednoj istrazi protiv rukovodstva UČK-a, ali od međunarodne zajednice nisam dobila nikakvu pomoć. I pored toga, ubeđena sam da ću do kraja godine izneti čvrstu optužnicu.

U oba slučaja, suočavamo se sa ogromnim problemima zbog snažnog pritiska koji na svedoke vrše optuženi i njihove pristalice. Zastrašivanje svedoka je ozbiljan problem u celoj bivšoj Jugoslaviji, ali je na Kosovu rašireno, sistematsko i potencijalno smrtonosno. Nedavno smo se povodom tog teškog i osetljivog problema obratili Specijalnom izaslaniku generalnog sekretara, i zahvalna sam na podršci koju sam dobila od UNMIK-a i pojedinih članica KFOR-a.

Dok se Tribunal bavi osobama najvećeg ranga odgovornim za ratne zločine, zločine protiv čovečnosti i genocid, domaći sudovi će morati da preuzmu veliki broj predmeta protiv počinioca srednjeg i nižeg reda. Već sam zatražila od Veća da Srbiji i Crnoj Gori, Bosni i Hercegovini i Hrvatskoj prosledi pet slučajeva koji su do sada bili u nadležnosti Tribunala. Moram da primetim da je tokom protekle godine uloženo dosta napora da se u tim zemljama ustanove funkcionalni sudovi za ratne zločine. U tom kontekstu smo razvili plodno partnerstvo sa OHR u Sarajevu i tužiocima u Beogradu i Zagrebu. Navedeni tužioci postupaju profesionalno, a često i veoma hrabro. Ono što rade nije popularno. Izloženi su pretnjama i raznim pritiscima. Vlade i političari pokušavaju da se mešaju. Prema tome, zaslužuju svu moguću praktičnu i političku zaštitu. Na primer, Vojislav Vukčević, beogradski tužilac za ratne zločine, zamolio me je da intervenišem kod UNMIK-a da mu se omogući da ispita svedoke na Kosovu u vezi s najvećom masovnom grobnicom otkrivenom na Balkanu. Rekao mi je da mu UNMIK ne dozvoljava da otputuje na Kosovo da bi to obavio. Pomenuta masovna grobnica je nadomak Beograda, i u njoj je nađeno preko 700 leševa kosovskih Albanaca. Veoma dobro sarađujem sa tim tužiocem, i očekujem isto od UNMIK-a.

Na kraju, naglašavam da je Tribunal pod snažnim pritiskom da što pre završi sve poslove. Zbog toga što pojedine zemlje nisu izmirile svoje obaveze prema UN-u, od proleća se suočavamo i sa nepodnošljivim finansijskim pritiskom. Izgubila sam oko polovine viših pravnih stručnjaka i preko četrdeset odsto viših istražitelja. Zabrana zapošljavanja koju mi je nametnuo Generalni sekretarijat sprečava me da im nađem zamenu. Linijom manjeg otpora mogla bih da odustanem od istraga i usredsredim se na suđenja koja su već u toku. Mnogi od mene to očekuju, u bivšoj Jugoslaviji i šire.

Međutim, to bi na budućnost celog regiona bacilo senku koja bi ostala decenijama, i bilo bi loš signal za budućnost međunarodnog prava. Međunarodna zajednica mora da ostane jedinstvena u stavu da se u bivšoj Jugoslaviji mora sprovesti pravda. To pre svega znači hapšenje optuženih. Otkad se interes najmoćnijih zemalja okrenuo ka drugim mestima, postalo je teško mobilisati obaveštajne i operativne snage koje bi mogle da otkriju i uhapse optužene. S druge strane, drago mi je što najvažnije evroatlantske organizacije, uključujući NATO, i dalje čvrsto politički podržavaju rad Tribunala. Ali osim te političke podrške, treba da nađemo praktična rešenja da pomognemo Bosni i Hercegovini, Srbiji i Crnoj Gori i Hrvatskoj da pronađu i uhapse Karadžića, Mladića, Gotovinu i druge. Svi optuženi moraju biti uhapšeni. Treći put je da se ohrabre duboke strukturne reforme sistema bezbednosti u tim zemljama. U svim tim oblastima, uloga NATO-a može da ima ključnu ulogu. ■

(Prevod: D. A.)

www.EUnet.yu/sms

EUnet sms

Internet na n-ti ... EUnetSMS

Postanite odmah EUnet korisnik! ACTIVATE by SMS

... da online registrujete i aktivirate novi EUnet nalog slanjem SMS poruke sa svog mobilnog telefona 064 ili 065 mreže.
Aktiviranje EUnet naloga i tri sata EUnet Interneta se naplaćuju sa računa vašeg mobilnog telefona.

Kupite EUnet Internet vreme na najlakši i najbrži način! PAY by SMS

... da plaćate EUnet Internet sate slanjem SMS poruke sa svog mobilnog telefona 064 ili 065 mreže.
Kupljeni sati se naplaćuju sa računa vašeg mobilnog telefona.

Saznajte odmah da vam je stigao e-mail! MAIL2SMS

... da dobijate SMS poruku na svoj mobilni telefon 062, 063, 064 ili 065 mreže, o prispelom mailu na vaš EUnet nalog.
SMS poruka sadrži adresu pošiljaoca (from) i predmet (subject) e-maila.

Pošaljite SMS sa vašeg računara! WEB2SMS

... da šaljete SMS poruke na bilo koji mobilni telefon 062, 063, 064 ili 065 mreže.
Kao prefiks SMS poruke biće poslata vaša e-mail adresa.

Call Center
011- 330 5678
podrska@EUnet.yu

EUnet
potpuna komunikacija

"KOSOVO" DOBRICE ĆOSIĆA

Fama o deobama

Možda je zaista čitav Ćosićev život *kosovizovan* kako se vajka ovaj pisac, ali Kosovo ništa manje nije *ćosovizovano*. Verovatno mu nije lako da korača pod teretom kosovskog pitanja, ali je još teže stanovnicima te teritorije da trpe posledice Ćosićeve brige

V. ANDIĆ

PROMOCIJA LIKA I DELA: Dobrica na "Kosovu"

Dobrica Ćosić, pisac s neutoljenim političkim ambicijama, sročio je neku vrstu oporuke koja se našla između korica knjige *Kosovo* koju je objavila kompanija Novosti AD. Pri punoj svesti i zdravoj pameti, u prisustvu kćeri Ane Ćosić-Vukić koja je priredila ovaj žanrovski *meltingpot* pitanja i odgovora, štampanih tekstova, pisama i dokumenata iz lične arhive i neobjavljenih dnevničkih zapisa, dolepotpisani Dobrica Ćosić ostavlja Srbima i Albancima Kosovo i Metohiju da ga podele bez težnje za etnički čistim teritorijama, kada već nisu bili u stanju da žive složno na toj zemlji. To proizilazi iz "Predloga za životnu koegzistenciju albanskog i srpskog naroda", svojevrsnom epilogu knjige *Kosovo,* koji bi se mogao svesti na nekoliko testamentarnih tačaka:

1. Teritorijalno razgraničenje Albanaca i Srba na Kosovu i Metohiji treba da počiva na kompromisu istorijskog i etničkog prava.

2. Osnova teritorijalnog razgraničenja trebalo da bude demografsko stanje pre albanskog secesionističkog ustanka i agresije NATO-a na Srbiju i Crnu Goru.

3. Razgraničenje treba da se zasniva na punoj ravnopravnosti i poštovanju svih ljudskih i nacionalnih prava.

4. Srednjovekovnim manastirima Pećka patrijaršija, Dečani i Devič nakon povraćaja nacionalizovanih zemljišta i šuma dati samoupravni položaj i prava po atoskom modelu.

Sledi datum i potpis Dobrice Ćosića, simboličkog oca nacije koji oseća da je kucnuo odlučujući trenutak za deobu svete srpske zemlje. Na taj način ovaj književnik je želeo da okonča svoje višedecenijsko bavljenje kosovskim pitanjem i, prema vlastitom priznanju, svoj javni život. Možda je to zaista kraj Ćosićeve književne komunikacije sa javnošću, ali ta ista javnost očigledno nije do kraja raščistila sa ovim piscem i njegovim idejama, o čemu svedoči i svojevrsna fama oko *Kosova.*

MEGALOMANIJA: Tokom prvog dana Sajma knjiga prodato je, prema tvrdnjama izdavača, hiljadu i petsto primeraka *Kosova*, ostatak tiraža od trideset hiljada knjiga nestao je tokom naredne dve nedelje, dok je velika dvorana Kolarčeve zadužbine bila pretesna da primi sve koji su želeli da prisustvuju promociji tog dela. Dobro sad, uprkos željama onih koji su objavili knjigu, početni tiraž nije rasprodat, jer su se primerci *Kosova* mogli kupiti početkom ove nedelje, niti je Kolarčeva zadužbina bila tako mala za one koji su pohrlili da čuju Dobricu Ćosića, pošto je galerija zvrjala prazna, ali je činjenica da se stotine ljudi tiskalo na sajamskom štandu "Novosti" ne bi li došli do primerka knjige ili, vođeni milosrdnom rukom sudbine, do potpisa samog autora. No taj suvišak u percepciji ovog dela samo je *deja vu* uobičajene megalomanije koja je zaštitni znak lika i dela Dobrice Ćosića. Koliko god se pisac u svojim javnim nastupima držao upadljivo skromno, smerno i skrušeno, upravo je on glavni emisar ideja o vlastitoj veličini, koje diljem srpskih zemalja propovedaju njegovi epigoni. Uz pokušaj da se razume ta fascinacija sobom kojoj podleže nemali broj ljudi, što obično samo prikriva provaliju nesigurnosti i frustracija, ipak su retki oni koji sebi poveravaju zadatak da iscrtavaju granice i dele teritorije, jer od toga zaziru čak i ozbiljne institucije koje okupljaju timove naučnika. No kao što neko pasionirano sakuplja salvete, razglednice ili sličice glumaca, teritorijalna razgraničenja stara su strast Dobrice Ćosića koja počiva na logici krvi i tla, inače direktna posledica piščeve strepnje da mešanje sa drugima prlja jednu etničku grupaciju i vodi njenom laganom odumiranju.

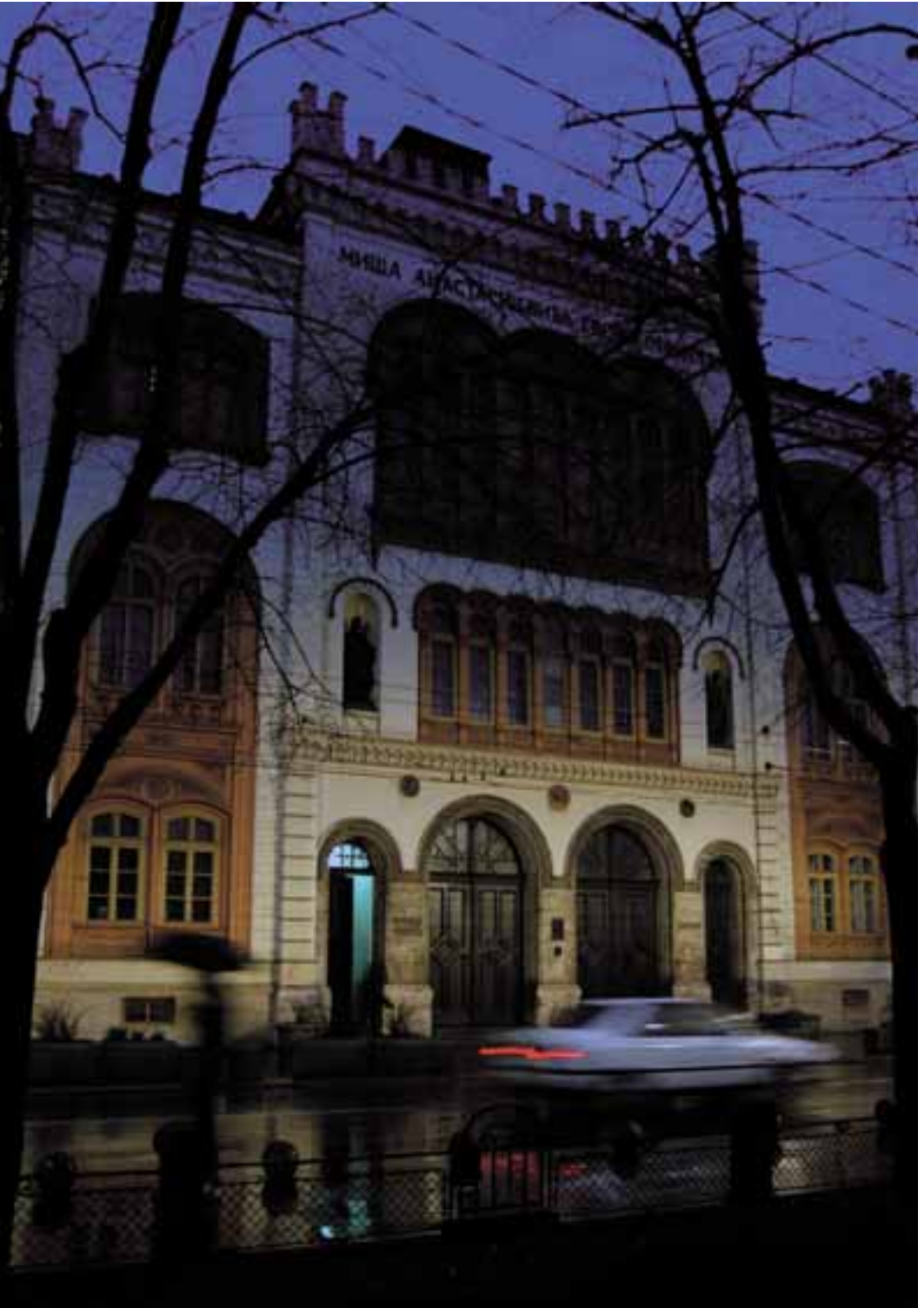
ZGARIŠTA: Ćosićeva pasija za podelama rasplamsala se u suton nekadašnje Jugoslavije, kada je ovaj pisac otvoreno zagovarao formiranje novih država po etničkom principu, preteći ostalim narodima da će Srbi "stvoriti državu na svojim etničkim prostorima" i "tako završiti borbu za oslobođenje i ujedinjenje koju vodi već dva veka". Dok su se u Hrvatskoj još dimila zgarišta kao direktna posledica takve ideje, Dobrica Ćosić je već žustro hitao prema Višegradu, gde je u etnički očišćenom gradiću predlagao "razgraničenja sa susedima".

Mada su od ovih deoba ostali samo naplaćeni računi u tuđim životima, Dobrica Ćosić nije odustao od prizivanja novih podela. Zamišljajući sebe kao poslednjeg borca protiv nasleđa titoizma i jugoslovenskih osmanlija, Ćosić seda za imaginarnu trpezu cara Lazara, šapućući sebi u bradu kako će se uskoro videti "ko je vjera, ko li je nevjera" i smelo jaše ka svom poslednjem porazu, hoteći da padne posečen na Kosovu u neravnopravnom, obilićevskom boju protiv "albanskog šovinističkog zverinjaka" i kratkoročnih interesa Amerike i Evrope koje su se namerile da obogalje srpski narod.

Pri tom je njegova verbalna artiljerija prikrivena dušebrižničkom retorikom navodne ljubavi prema drugim narodima, ali ta oplata otkriva svoju trošnost na osnovu odnosa koji Ćosić gaji prema ljudima iz sopstvenog okruženja sa kojima, kao savetnik i savetodavac o različitim pitanjima, stupa u kontakte. Oni su puke marionete u lutkarskom pozorištu Dobrice Ćosića koje dobijaju značaj samo ukoliko se u svojim stavovima približavaju vrelu čiste spoznaje tj. samom Ćosiću. One koji, ne daj bože, misle suprotno, pisac *Kosova* nije ni udostojio pažnje. To su mondijalisti, savremena peta kolona i izdajnici, rečju - fukara i otpad jednog naroda. Na osnovu toga se jasno vidi dokle bi sezala Ćosićeva ljubav prema kosovskim Albancima kojima ne pada na pamet da prihvataju podele prema Ćosićevim receptima.

Možda je zaista čitav Ćosićev život *kosovizovan,* kako se vajkao ovaj pisac na promociji svoje nove knjige, ali Kosovo ništa manje nije *ćosovizovano*. Verovatno književniku nije lako da korača pod teretom kosovskog pitanja, ali je još teže stanovnicima te teritorije da trpe posledice Ćosićeve brige za njihovu sudbinu. Sada se još njegova opsednutost Kosovom predstavlja kao patriotski a ne književni čin, mada bi ponajbolje bilo da je Ćosića umesto "borbenog pesimizma" obuzela pusta letargija. Mondijalistički celibat od nacionalnog doprineo je poslednjih godina mnogo više nacionalnim interesima srpskog naroda od onih koji su se zaklinjali u svoj patriotizam. ■

SLOBODAN KOSTIĆ

A. ANĐIĆ

VISOKO OBRAZOVANJE

Reformisani problemi

Nakon perioda ćutanja, reforma visokoškolskog obrazovanja ponovo je stavljena na dnevni red. Datum provere učinjenog u poslednjih godinu dana neumitno se približava, a zakon koji bi trebalo da reguliše celu oblast još nije došao pred poslanike

Novopostavljeni ministar prosvete i sporta dr Slobodan Vuksanović, u obraćanju medijima krajem oktobra, najavio je formiranje radne grupe za izradu predloga zakona koja bi svoj posao trebalo da završi do kraja ove ili početka iduće godine. Kako je on objasnio, na čelu te grupe biće novi rektor Univerziteta u Beogradu dr Dejan Popović. U radu te grupe će učestvovati, pored predstavnika Ministarstva prosvete i univerziteta, i predstavnici studenata. Samo dva dana ranije, zamenik ministra dr Milan Brdar, na zvaničnom sastanku predstavnika Ministarstva i rektora Univerziteta koji je održan na Zlatiboru, izjavio je prilično arogantno da imena članova radne grupe neće biti otkrivena jer je to diskreciono pravo Ministarstva, te da se u međuvremenu to ne tiče javnosti ni studenata.

Ovakav stav je u skladu s rečima Gorana Bogunovića, predsedavajućeg Izvršnog odbora Studentske unije Srbije, koji se u razgovoru za "Vreme" požalio da je Ministarstvo prosvete u vreme prethodnog ministra najavljivalo razne stvari, te da se radilo "nedemokratski i u najvećoj meri iza zatvorenih vrata", te da šira javnost i zainteresovane strane nisu imale uvid u njegov rad. Iako novi ministar obećava da će zakon biti usvojen u naznačeno vreme, Bogunović sumnja u to jer po zakonu javna rasprava o predlogu zakona treba da traje najmanje tri nedelje. Tek posle tog perioda zakon ulazi u skupštinsku proceduru, kada počinju rasprave o predloženim amandmanima. Po njemu, teško da će taj proces biti završen pre proleća, a istovremeno je i sam opstanak vlade do tog perioda pod znakom pitanja.

PRAVNI STATUS: Dejan Popović je na zlatiborskom sastanku izjavio da je postignut konsenzus oko većine spornih pitanja, kao i da su se svi prisutni složili s tim da se u budući predlog zakona uvrsti član po kome će fakulteti zadržati status pravnog lica. Popović veruje da će se naći razumevanja za tu našu specifičnost na prolećnoj konferenciji u Bergenu (Norveška), na kojoj će se videti naš napredak u približavanju evropskom modelu studiranja. S druge strane, dr Srbijanka Turajlić, direktor Alternativne akademske obrazovne mreže, nevladine organizacije koja se bavi reformom visokog obrazovanja, upozorava da su poslati upitnici svim ministarstvima prosvete u Evropi sa pitanjem dokle se stiglo sa sprovođenjem reformi i kakva je dinamika ispunjavanja obaveza do proleća 2005. Ona je takođe upozorila "da je država preuzela obavezu da će do tada uspostaviti nacionalne standarde kontrole

kvaliteta, da će svi kursevi imati ECTS bodove, da će biti razrađena procedura po Lisabonskoj konvenciji za priznavanje kvalifikacija i da će biti stvoren zakonski okvir po kome će sledećeg septembra ove studije u ovoj zemlji imati dva ciklusa. Ništa od toga nije urađeno. "Što se tiče pravnog statusa fakulteta, ona smatra da "zahtev za zadržavanje statusa pravnog lica pojedinačnih fakulteta nije opravdan". Takođe dodaje da u prilog njenom mišljenju ide i to da takva organizacija univerziteta ne postoji nigde u Evropi. "Ipak, s jedne strane mogu i da razumem Dejana Popovića jer je to način da se sačuva mir u kući." Ovakav slučaj nije i na privatnim univerzitetima, na kojima malobrojni fakulteti nemaju status pravnog lica u okviru moćnog univerziteta. Srbijanka Turajlić to vidi kao prednost privatnih fakulteta "jer oni prave program iz početka, po svetskim standardima, pa tek onda angažuju profesore koji će to da predaju, dok je na državnim fakultetima situacija obrnuta - postoji skup nastavnika koji samoupravnim odlučivanjem na veću pravi program, a svako sebe želi da vidi u tom programu bez obzira je li to što on želi da predaje potrebno ili ne": "Studije na privatnim fakultetima jesu kompatibilne sa svetskim, ali to ipak ne znači nužno da su privatni fakulteti kvalitetni, to zavisi od onoga ko vodi fakultet i njegovog uspeha u formiranju stalnog nastavničkog jezgra. Dakle, ne verujem da fakultet može biti kvalitetan ako 70 odsto ljudi nisu na njemu stalno zaposleni i ne provode na njemu minimum osam sati dnevno."

DVOSTEPENE STUDIJE: Na državnim fakultetima profesori su u obavezi da nedeljno održe samo četiri časa, objasnio je mr Dragoljub Martinović, direktor Više elektrotehničke škole, dodajući da je na evropskim univerzitetima minimum dva puta veći - osam časova. Srbijanka Turajlić pohvalila je više škole rekavši da "one poštuju u potpunosti principe iz Bolonje vezane za strukturu studija i bodove. Kontrolu kvaliteta verovatno niko ne poštuje zato što još ne postoje standardi u tom području." Ovom prilikom treba razjasniti da je diploma prvog stepena strukovna a diploma drugog stepena naučna. Te diplome, po rečima profesorke Turajlić, trebalo bi da budu ravnopravne i nijedna zemlja nije dovoljno bogata da školuje više naučnika nego stručnjaka koji će imati odmah primenljiva znanja.

Takođe je pomenuto da u Evropi ovi procesi traju od 1988. godine i da je bilo otpora koji, slično kao i ovde, nisu bili grupni i institucionalni, već pojedinačni. Prema rečima profesorke Turajlić, najviše otpora dolazi sa pravnih fakulteta čiji bivši studenti i profesori imaju uticaj na sve dosadašnje vlade. Ona još tvrdi da njima odgovara *status quo* pre svega iz finansijskih razloga. Na pravnom fakultetu nejednak je status samofinansirajućih i budžetskih studenata tako da se ne održava nastava za samofinansirajuće studente zbog prevelikog broja upisanih studenata. Jedan broj njihovih profesora uporno se trudi da do reforme uopšte i ne dođe, pa njihova komisija za reformu predlaže da izjednače status za budžetske i samofinansirajuće studente što su već obavezni po zakonu. Ali to je još uvek samo predlog koji tek treba da izađe na veće. To je u skladu s komentarom Gorana Bogunovića, koji je izjavio da "ako ne budemo imali zakon što pre, biće mnogo više prostora za pogrešna tumačenja na račun studenata, za pogrešna tumačenja kako se reforma sprovodi": "Dakle, ako ne budemo imali komisiju, jasne smernice u zakonu i učešće studenata, imaćemo veliki prostor da se suština reformi ne sprovede."

N. ĐORĐEVIĆ

NOVA TURA: Ministar Vuksanović

Bogunović je tu posebno istakao tumačenja pojedinaca po kojima bi bi prvo trebalo smanjiti broj ispitnih rokova i onemogućiti prebacivanje ispita sa jedne na drugu godinu. On je dodao da je sve to na štetu studenata i da se reforma nastavnih planova i programa u takvim tumačenjima uopšte i ne pominje. Poslednji važan događaj u procesu priključivanja evropskoj univerzitetskoj zajednici je dvodnevna konferencija "Visoko obrazovanje u Srbiji na putu ka Evropi - četiri godine kasnije", održana 29. i 30. oktobra 2004. u Beogradu. Zaključci se odnose na potrebu da se unutar i između univerziteta intenzivnije razmenjuju iskustva sa konkretnih reformskih projekata, na neophodnost jačanja uloge univerziteta u odnosu na fakultete, na potrebu za nastavkom reformi nastavnih planova i načina ocenjivanja te na potrebu za daljim unapređivanjem institucionalne evaluacije i kontrole kvaliteta. Sem poziva Vladi da imenuje svoje predstavnike u Republičkom savetu za unapređenje visokog obrazovanja, učesnici su istakli neophodnost promene stava državnih organa u smislu da obrazovanje u celini, a samim tim i visoko obrazovanje, postane razvojna a ne socijalna kategorija, dugoročna investicija u razvoj i društva i privrede, a ne trošak. ■

BOJAN PANTIĆ
PAVLE RADEKA

A može i ovako...

Na Višoj elektrotehničkoj školi u Beogradu urađeno je skoro sve što se moglo uraditi bez novog zakona o visokom školstvu. Po rečima Dragoljuba Martinovića, direktora škole, reforme su za njih počele još '95/96. godine, kada su oni počeli da uvode bodovni sistem i izborne predmete u nastavu. On dodaje i da su bili među prvima kojima je Ministarstvo prećutno dozvolilo da naplaćuju školarine na novim smerovima, a već dugi niz godina taj novac ulažu pre svega u infrastrukturu. Ova škola danas ima oko 500 brzih internet priključaka u kabinetima i učionicama, satelitsku i kablovsku vezu sa glavnim internet magistralama u šta je uloženo oko milion evra. U nastavi se koristi preko 160 IBM računara dok npr. Elektrotehnički fakultet raspolaže sa samo 40. Takođe, na prijemne ispite dolazi više zainteresovanih nego na Elektrotehnički fakultet. Danas u budžetu VETŠ-a, preko 80 odsto novca potiče iz školarina i već tri godine funkcioniše ECTS sistem bodovanja, uprkos početnim problemima u podeli predmeta. Takođe, pre tri godine je i trajanje studija produženo na 6 semestara, što dozvoljava Zakon o višim školama. U inostranstvu bi ova diploma bila priznata kao diploma prvog stepena, ali to još nije slučaj zato što zakon propisuje da uprkos trogodišnjim studijama, oni imaju pravo da izdaju jedino diplome više škole.

Prisustvo profesora redovno se prati i evidentira tako da su predavači plaćeni proporcionalno učinku i vremenu provedenom na poslu. Pri tom, predviđeno minimalno vreme provedeno u školi je sto sati, mnogo duže nego na većini fakulteta, a bez čega predavač ne može biti isplaćen.

Autonomija fakulteta od nauke, logike i etike

Prilog diskusiji o novom zakonu o univerzitetu

Mora li zakon o univerzitetu štititi i promovisati najviše standarde stručnosti? Sudeći po rešenjima koja stoje u sadašnjem zakonu - ne mora. Evo, za početak, kakve to posledice može imati u praksi:

Na sednici Izbornog veća fakulteta jedan psiholog, jedan sociolog, dva pedagoga, dva filologa, filozof (uža specijalnost etika) i mašinski inženjer odlučuju o tome da li su članovi stručne komisije - tri matematičara, redovna profesora Univerziteta - dovoljno kompetentno procenili da njihov kolega (matematičar, dabome) treba da bude unapređen u više zvanje; pa se slože da se iz priloženog prikaza naučno-stručnog rada matematičarevog ne da zaključiti da je uvaženi kolega zreo za unapređenje, te neka još malo posedi u sadašnjem zvanju... To što među onima koji osporavaju ocene stručnjaka (koje su inače sami imenovali u komisiju) nema nijednog matematičara - potrešće, eventualno, samo tamo neke mrzovoljne akademske cepidlake...

Ova bizarna pričica preslikana je iz života, s tim što su u stvarnosti matematičar i psiholog zamenili mesta. Opisani događaj je jedan od nekoliko koji su, pre više od godinu dana, bili samo ulaz u lavirint apsurda iz koga se izlaz više i ne nazire. Ovom i drugim slučajevima o kojima je reč zajedničko je sledeće:

- desili su se na Učiteljskom fakultetu Univerziteta u Beogradu;

- među onima koji su donosili odluke suprotne predlozima stručnih komisija nije bilo *nijednog stručnjaka ni za jednu od oblasti* o kojima se odlučivalo;

- odluke donete na ovakav način ne kose se sa Zakonom o univerzitetu;

- Zakon ne predviđa višu instancu koja može izmeniti takve odluke.

Upravo su ove poslednje dve stavke razlog koji pomenuta događanja čini relevantnim za univerzitetsku javnost, naročito za onaj njen deo koji upravo radi na pisanju novog zakona o univerzitetu. Hoće li novi zakon popuniti rupe kroz koje se sasvim komotno mogu ušetati proizvoljnost i neukost? Hoćemo li dobiti zakon o univerzitetu koji će sprečiti zloupotrebu autonomije fakulteta? Hoćemo li, najzad, dobiti zakon bez nejasnoća koje otvaraju vrata *intelektualnom zlostavljanju* neistomišljenika?

Kao i svako drugo zlostavljanje, i ovo se svodi na bezobzirnu zloupotrebu moći. Za razliku od svakog drugog zlostavljanja, ono se vrši "akademskim" sredstvima: ocenjivanjem radova koji očigledno nisu pročitani (niti je deo njih to mogao biti, s obzirom na to da zlostavljač ne razume jezik na kome su napisani); bez minimuma akademskih obzira prema materiji koja se ne poznaje i ne razume; iznošenjem argumentacije koje bi se postideo svako ko drži do elementarne logike; dopuštanjem i/ili odobravanjem svega nabrojanog. Iz mnoštva neverovatnih detalja slučaja koji je ovde uzet za primer, izdvajam stav Izbornog veća UF-a da knjiga koju je kandidat napisao nije iz oblasti kojom se on bavi, već iz neke sasvim druge. Iz ovoga nužno sledi: a) da čovek može napisati knjigu iz oblasti kojom se ne bavi i b) ne biti svestan toga. *No comment.*

Ovakvo bahato ruganje logici i etici kao temeljnim akademskim vrednostima i načelima, ohrabreno je svešću o tome da ga zakon ne sankcioniše. Naprotiv, on upravo Izbornom veću fakulteta, *bez obzira na njegov profesionalni sastav*, daje punu nadležnost prilikom izbora nastavnika i saradnika. Zlostavljači se stoga osećaju izuzetno moćno, jer svoje uporište nalaze upravo u zakonu: ako ih je dovoljno veliki broj i ako im to zbog nečega treba, mirno će izglasati da se Sunce okreće oko Zemlje. Za razliku od Galilejevih vremena, zakon srećom ne predviđa smrtnu kaznu za neistomišljenike.

Zbog čega je ova (o)tužna "akademska" priča, o kojoj se inače na samom fakultetu kolektivno ćuti, relevantna za univerzitetsku, pa i za širu javnost?

Što se tiče Univerziteta, on je institucija čije se samo postojanje zasniva na uzajamnom uvažavanju kompetencija onih instanci (fakulteta, odeljenja, katedara, pojedinaca) koje sam priznaje kao kompetentne. Iako je kršenje ove temeljne pretpostavke suprotno elementarnoj logici, ono nažalost nije suprotno postojećem zakonu o univerzitetu. Naročito na heterogenim fakultetima kakvi su učiteljski, ali i filološki, filozofski, FPN, FON, PMF - on širom otvara vrata čitavom nizu *kreativnih* kadrovskih rešenja: tako bi, na primer, združeni fizičari, matematičari i biolozi na nekom od prirodno-matematičkih fakulteta mogli izabrati jednog hemičara u nastavničko zvanje različito od onog koje su predložili hemičari - i tako u svim pravcima. Postojeći zakon, nažalost, ne predviđa nikakvu drugostepenu instancu, koja bi ovako nakaradno donesene odluke mogla preinačiti.

Imajući ovo u vidu, oni koji upravo sada rade na nacrtu novog zakona morali bi izuzetno pažljivo formulisati one odredbe koje se tiču uslova i procedure izbora u nastavnička zvanja, *na čijem početku i kraju moraju biti odgovarajući stručnjaci.* Ako to ne učine, mogli bi jednog dana deliti odgovornost za najneverovatnije *igre bez granica* na univerzitetima u ovoj državi.

Takve igre ticale bi se praktično svakoga. Ko bi tražio vezu da ga operiše profesor hirurgije koga su izabrali oftalmolozi, dermatolozi i psihijatri - nasuprot stručnom mišljenju hirurga? Ko bi studirao francuski jezik kad bi znao da će mu predavati neko koga su izabrali profesori engleskog, ruskog i španskog - uprkos stručnom mišljenju profesora francuskog? Ukratko - da li je univerzitet zajednica nastavnika i naučnika raznorodnih profila (u kojoj je uzajamno uvažavanje kompetencija podrazumevajuće načelo) ili *savez društava stručnjaka opšte prakse*? Ovo poslednje pitanje ima i svoj sasvim praktični aspekt: poreski obveznici imaju pravo da očekuju da državni univerziteti, koji se izdržavaju od njihovog novca, predstavljaju najčvršću moguću garanciju stručnosti. Ko će je garantovati ako ne univerzitet?

Što se tiče Beogradskog univerziteta, važno je istaći da su se dve od tri instance do kojih su dospeli pomenuti slučajevi, nedvosmisleno opredelile za poštovanje stručnosti: Stručno veće za društvene i kulturno-istorijske nauke odbilo je da dâ saglasnost na dve sporne odluke Izbornog veća UF-a, a Sud časti je konstatovao da postoji opravdana sumnja da je u ta dva slučaja došlo do zloupotrebe prava odlučivanja. Nažalost, principijelnost ovih instanci u praktičnom smislu ostaje bez ikakvog efekta, jer Zakon o univerzitetu ne predviđa nikakvu zaštitu za oštećene. Štaviše, pošto se procedura izbora završava odlukom Stručnog veća Univerziteta, kandidatima neposredno preti gubitak zaposlenja. Drugim rečima, kandidat koji se drzne da brani profesionalni status (kako sopstveni tako i stručne komisije) direktno ugrožava svoj radni status. Iako u očiglednom sukobu s elementarnom logikom i etikom, ovakav apsurdni ishod nije ni u kakvom sukobu sa Zakonom o univerzitetu.

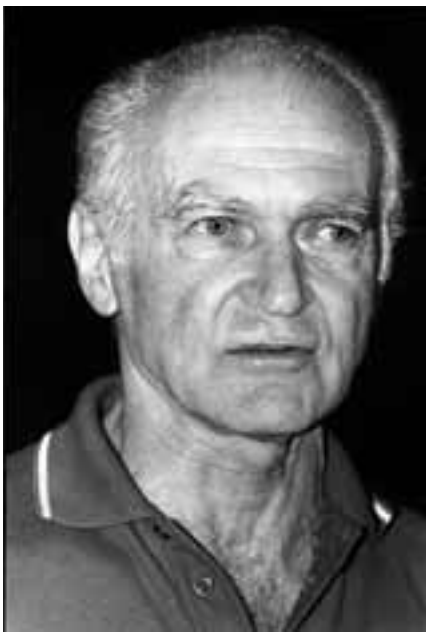
Jedina univerzitetska instanca koja nije reagovala, iako je Stručno veće to od nje izričito tražilo, sada je već bivši rektor Univerziteta u Beogradu. Nije reagovao ni Savet univerziteta, iako je Sud časti još u maju doneo svoje odluke i preporuke. Hoće li reagovati novi rektor i Savet u novom sastavu? Iako nemaju nikakve formalne ingerencije, njihova odlučna i javna reakcija bi, ako ništa drugo, obeshrabrila eventualne buduće pokušaje zloupotrebe autonomije fakulteta. Bilo kako bilo - kad je reč o intelektualnom zlostavljanju, javnost izgleda kao jedina "sigurna kuća". ■

IN MEMORIAM: PROFESOR SERGIJE LUKAČ 1920–2004.

Zbogom profesore

Opraštamo se od Sergija Lukača novinara, osnivača novinarske katedre, starog Ninovca, čoveka široke kulture, poliglote i sportiste. U mladosti je bio sprinter. Do duboke starosti je gajio klasičnu antičku vrlinu koja spaja zdravo telo sa zdravim duhom.

Poklanjao je svoje znanje sakupljeno u Grenoblu, Zagrebu, Beogradu i Americi, gde je studirao, a darivao svoju istančanost i ono nešto naročito od duha Mostara u kome je proveo detinjstvo.

Beograd dobija katedru novinarstva devedeset godina posle osnivanja prvog američkog fakulteta za novinarstvo u Kornelu 1877. Bilo je to onih šezdesetosmih i nije išlo sasvim lako. Pre toga, 1953. godine, iz neobjavljenih razloga, navodno zbog suviška kadrova u novinarstvu, ukinuta je Diplomatsko-novinarska škola, koja je posle 1948. radila u zgradi nekadašnje elitne gimnazije kralja Aleksandra na Topčiderskoj zvezdi.

Osnivač novinarske katedre na marksističkom FPN-u Sergije Lukač se u tom trenutku bori u onom klinču koji su, s jedne strane, činili agitpropovci i njihovo shvatanje da su novinari društveno-politički radnici a, s druge strane, neki tadašnji urednici tradicionalisti koji su se izjasnili protiv "knjiških novinara". U jednom tekstu Sergije je pisao da su predavači iz novinarskih redova, ti praktičari, u univerzitetskim krugovima tretirani kao univerzitetske parije...

Sergije Lukač je obeležio uspon srpskog novinarstva šezdesetih, sedamdesetih i osamdesetih i važnu prekretnicu ka novinarstvu racionalne analize. Bio je jedan od starih Ninovaca koji je doprineo da ovaj nedeljnjik sedamdesetih prihvati "njuzmagazinsku" formulu kao primereniju okolnostima od ranije "opinienmagazinske".

Rubrika koju je u "NIN-u" uređivao zvala se "Moderni život". Njegov stil je bio živ, a njegov novinarski jezik neobičan, koncentrisan do jezikotvoračke iščašenosti. U srpskom novinarstvu njegovi tekstovi ostavljaju trag pokušaja modernizacije.

Studenti su voleli Sergijeva predavanja, njegovu živost, asocijativnost, multidisciplinarnost, neku vrstu renesansne formule u kojoj se spajaju umeće, pismenost i široka kultura, a sve to sa istraživačkom upornošću i rentgenskim osvetljavanjem pozadine. Jednom, kad je njegov Partizan izgubio od nekih Nemaca (kao po pravilu u drugom poluvremenu), u novinarskom istraživanju došao je čak do podatka da većina prvotimaca Partizana u detinjstvu u kući nije imala sat. Znao je da čitaocima nudi više nego što im treba – živo je prepričavao kako je u nekom vozu gledao kako se neki čovek s crnim ispod noktiju mučio s njegovim psihoanalitičkim pasažima u sportskom izveštaju, tražeći samo to u kojoj minuti je zabijen gol.

Neka se niko ne uvredi, anegdota kaže da se Sergije Lukač razlikovao od većine novinara i po tome što je uvek nosio čistu ispeglanu košulju. I kao pedagog i kao urednik i kao autor nagoveštavao je da dolazi kraj novinarstvu kao boemskoj profesiji. Ne treba da bude zabune, to nikako ne znači da je potcenjivao talenat. Govorio je da najbolje novinarske škole na svetu najpre rigorozno testiraju dar kandidata, a zatim im tokom desetak semestara najpre daju široko opšte obrazovanje iz kojeg će lako krenuti u neku specijalizovanu oblast, potom im pružaju poznavanje tehnika izražavanja sve tamo do "glumačkog izraza" pred kamerama i osećanja mere u emocionalnom doziranju informacija. Na kraju, neguju intelektualno sigurne ličnosti koje se ne plaše da izraze svoje stavove – ali samo one koji su oslonjeni na temeljno preispitane činjenice. Novinarstvo je za njega odgovorno javno delanje, bazirano na znanju i etici oslobođenoj šmire preteranog moralisanja.

Dar i integritet novinara smatrao je nedeljivom celinom. U nedavnim teškim godinama govorio je kako način dresure poslušnika nije previše sofisticiran – pošto se uklone novinari od dara, znanja i integriteta, zadržavaju se i odabiraju novinarski mediokriteti. Na takav profil ličnosti i nije potrebno vršiti drastične pritiske...

I kao pedagog i kao urednik i kao autor Sergije je gajio neku arturklarkovsku okrenutost ka budućnosti. Biće sasvim primereno da se na ovom mestu citira deo jednog njegovog teksta ("Univerzalna sve- ili ne-znalica", "Vreme" 395, 16. maj 1998) o dolazećoj komunikacijskoj eri:

"A šta će doneti sledećih trideset godina?

Odmah iza ćoška godine 2000. pred svetom će se otvoriti vidik na komunikacijsku Arkadiju sa hiljadu cvetova: od novinarstva do PR i lobiranja, od poslovnih do umetničkih, sportskih, privrednih, političkih, naučnih, čak pornografskih komunikacija. Biće to dokaz plus da se nalazimo usred ere komunikacija.

Dočekaće nas početak trećeg milenijuma sa novim tehničko-tehnološkim, elektronskim, nemogućim mogućnostima telekomunikacije i informatike. Prema njima današnje čudo Internet ubrzo će izgledati kao fosil iz paleolita. Razmak između događaja i izveštaja će se istopiti do nule, a informativni globalizam izgledaće i deci nešto što se podrazumeva. Novinar će izveštavati brzinom svetlosti, a u torbi će nositi elektronske memorije o svemu i svačemu. Biće i žestoke konkurencije!

Dvadeset prvi vek doneće masu obrazovanih, a samim tim, i radoznalijih konzumenata medija. Potrošači informacija zahtevaće instant odgovore na onih pet osnovnih novinarskih pitanja: KO, ŠTA, KADA, GDE i KAKO, ali će tražiti uvid u dubinske dimenzije događaja. Valjaće toj obrazovanoj publici dati odgovor na pitanje zašto se nešto dogodilo i šta će se događati dalje. Profesionalci znaju da upravo ta dva pitanja povlače granicu između znati i ne znati, između biti i ne biti potpuno obavešten. A sve će to zavisiti od novinara. I kao u svim profesijama, biće i ovde novinara – majstora i pacera koje će birati zreli ili nedorasli konzumenti informacija. Oduvek je bilo, a i biće, ljudi koji će želeti da se njima manipuliše. Neki prosto ne mogu sami da preuzmu odgovornost da sami donose svoje odluke. Ali biće ih sve manje. Informisanje politički obrazovanih ruši zatvore umne ograničenosti, fanatizma, donoseći komunikaciju, toleranciju i osećanja solidarnosti sa svim ljudima.

Novinare će u XXI veku sačekati još žešći pritisci političko-privrednih silnika. Oni su oduvek težili da ukinu pravo na različitost i uvedu monopol svoje istine. Najmanje žele novinare koji će biti usta naroda namenjena ušima vladara. Prosto je cinično i neshvatljivo koliko je tiranima stalo do dobrog javnog mnjenja. Istorijski su te brutalne sile pobeđivale u ponekoj bici, ali su na koncu, kao i svaka diktatura laži, izgubili ratove. Novinarski Gebelsi i njihovi gospodari traju kratko."

Za našeg kolegu i učitelja Sergija Lukača novinarstvo je zapravo prometejska misija. Od sebe i od drugih tražio je da ta misija bude izvedena sprinterskom lakoćom.

Nećete mi zameriti što ću ovde reći i nešto sasvim lično – voleo sam ga kao oca i ostao njegov veliki dužnik.

Zbogom profesore, neka ti nebeske staze budu lakše od zemaljskih. ■

MILAN MILOŠEVIĆ

A.ANDIĆ

Medijacija u Srbiji

Po nacrtu Zakona o medijaciji, medijatori ne moraju da budu sudije, poravnanje se može obavljati i van sudskih prostorija, a uvodi se i mogućnost dogovora pre pokretanja parničnog postupka

Medijacija je neformalan postupak u kome se pregovaranjem uz posredstvo treće neutralne osobe - medijatora, koji nije sudeći sudija u sporu, dolazi do mirnog rešenja spora. Rešenje postignuto medijacijom ima istu pravosnažnu težinu kao presuda. Prednosti ovakvog postupka u odnosu na parnični, u slučaju pozitivnog ishoda, višestruke su. Spor se brže rešava - može se rešiti na samo jednoj medijaciji dok je u sudskom parničnom postupku potrebno više rasprava po jednom predmetu, što može potrajati i godinama. Skraćenjem postupka pojeftinjuje rešavanje spora na taj način što se izbegavaju dodatni sudski troškovi. Kroz uspešnu medijaciju se, s obzirom na to da se radi o sporazumu, rešavaju i odnosi među strankama čime se predupređuju novi sporovi i omogućava nastavak saradnje među strankama, dok se nakon sudskog rešenja spora često pokreću novi sporovi. Iskustvo zapadnih zemalja sa razvijenom medijacijom pokazuje da se više od polovine slučajeva, pre svega u parničnom postupku, rešava putem medijacije.

Naše sudije su se sa institucijom medijacije upoznale na studijskim putovanjima u Severnoj Americi. Kod nas je prvi pokušaj primene nečeg sličnog medijaciji bila "nedelja poravnanja", koju je pokrenula tadašnja predsednica Vrhovnog suda Leposava Karamarković 2002. godine. Suština je bila u tome da se uz pomoć penzionisanih sudija pokuša zaključenje poravnanja u starim predmetima, a pokušaj nije uspeo zbog prigovora Ministarstva pravde da takav postupak nema osnove u zakonu. Drugi opštinski sud u Beogradu, od jeseni 2002, primenjuje modifikovani postupak u smislu da su kao medijatora uveli sudiju tog suda koji ne sudi u datom predmetu i koji pregovaranjem sa strankama pokušava da reši predmet njihovim sporazumom. "Zakonski osnov smo našli u odredbama Zakona o parničnom postupku koje se odnose na sudsko poravnanje i u kojima se kaže da će sud u toku celog postupka nastojati da stranke uputi na mirno rešenje spora i da im pomogne u tome. Pošto je medijacija neformalan postupak koji vodi treća neutralna osoba, da bismo ispoštovali i zakonske odredbe i principe medijacije uveli smo da ta treća neutralna osoba bude sudija tog suda i na taj način ostali smo u granicama zakonskih mogućnosti da sud pomaže strankama", objašnjava Gordana Mihajlović, predsednica Drugog opštinskog suda u Beogradu i predsednica radne grupe za izradu zakona o medijaciji. Medijaciju mogu da predlože postupajući sudija, kada proceni da stranke imaju volju da spor reše sporazumom, ili same stranke u sporu. Sudski predmet se onda izmešta kod sudije medijatora koji u slučaju sklapanja sporazuma o poravnanju okončava spor - sudija i stranke potpisuju poravnanje koje se overava pečatom suda. U slučaju da se stranke ne dogovore, predmet se vraća kod postupajućeg sudije. Do prošlog meseca medijacija se na ovaj način obavljala u prostorijama Drugog opštinskog suda u slobodno vreme, po podne (nepogodno za pravna lica), uz volonterski rad sudija medijatora.

U oktobru ove godine ovaj sud je sa SEED-om (Southeast Europe Enterprise Development) potpisao sporazum o tehničkoj pomoći. Na bazi tog sporazuma, pri ovom sudu je kao njegov integralni deo osnovano Odeljenje za medijaciju sa prostorijama van zgrade suda. Ovo odeljenje se sada bavi medijacijom u radno vreme što pogoduje i pravnim licima. "SEED radi na projektu razvoja medijacije kroz stvaranje pravnog okruženja i pozitivne poslovne klime, obuku kadrova i kroz promociju medijacije i njenih prednosti. Naša ciljna grupa su pre svega mala i srednja preduzeća kojima troškovi dugih sudskih sporova ugrožavaju likvidnost. Prirodnog partnera za naš pilot-projekat pronašli smo u Drugom opštinskom sudu u Beogradu zbog njihovih pionirskih napora na uvođenju medijacije. Sporazum smo potpisali 22. oktobra ove godine. Po našoj evidenciji, samo za prvih sedam dana od potpisivanja sporazuma medijacijom je uspešno rešeno ukupno 20 sporova, a od toga je 5 privrednih sporova u vrednosti od oko 105.000 evra", kaže Biserka Jevtimijević-Drinjaković, analitičar za poslovni razvoj iz beogradske kancelarije SEED-a. SEED je organizovao i ciklus obuke za sudije medijatore i to početni i viši nivo. Kroz obuku za medijaciju dosad je uspešno prošlo preko 20 sudija iz Drugog, Četvrtog i Petog opštinskog suda u Beogradu, opštinskih sudova u Subotici i Nišu, kao i iz Okružnog suda u Beogradu.

Predlog zakona o medijaciji trenutno je na javnoj raspravi a napravljen je sa okvirnim rešenjima koja će dati široke mogućnosti u praksi. Prednosti koje donosi Nacrt zakona u odnosu na dosadašnju pionirsku praksu jesu: da medijatori više neće morati da budu sudije, da se medijacija može obavljati i van sudskih prostorija, a uvodi se i mogućnost medijacije pre pokretanja parničnog postupka. "Medijacija kao neformalan postupak ne treba da ima previše ograničenja u zakonu. Kada sud u toku postupka proceni da postoji mogućnost sporazuma, upućuje stranke na medijaciju. Medijacija ipak mora da ima određena ograničenja u smislu trajanja i u smislu vođenja postupka da ne bi predstavljala izgovor za odugovlačenje postupka. Cilj je da se poboljša efikasnost, a ne da dođe do odugovlačenja postupka i o tome je Nacrt zakona vodio računa", naglašava Gordana Mihajlović. SEED, koji konsultativno podržava radnu grupu za izradu zakona, prosledio je predlog zakona UNCITRAL-u (United Nations Commission on International Trade Law), od koga se očekuju komentari. U SEED-u ističu da su UNCITRAL-ovi komentari o usklađenosti našeg zakona o medijaciji sa sličnim zakonima u drugim zemljama od velikog značaja jer je, između ostalog, donošenje ovog zakona jedan od uslova za ulazak u Evropsku uniju. ■

VOJISLAV MILOŠEVIĆ

KONSTITUISANJE VALJEVSKE SKUPŠTINE

Lepo, hrišćanski i ljudski

Vlast, kao skoro nigde, i skoro na silu, formirali Nova Srbija, kao predvodnik, dve socijalističke partije, radikali i Karićeva snaga. Bastard, ili nova Srbija, jerbo je demokratska opcija, kako Veljo veli, izlizana

Iako su svi, zakonski, rokovi prošli, konstituisanje lokalnih skupština ušlo i u drugi mesec po izborima. Treba obezbediti većinu, treba se nagoditi, treba opravdati *poverenje* onih tridesetak, gore-dole, posto izašlih na izbore. Potpisani su i neki sporazumi o koalicijama u lokalu, DS i DSS na primer, NS i PSS najnoviji primer, neki, kao demokrate, rekli da neće sa radikalima i socijalistima, ali praksa je praksa, pa ima sredina gde je skupštinska većina ostvarena van svih *rezona*: u Bajinoj Bašti socijalisti se konstituisali uz pomoć demokrata, na drugim stranama bilo još *iznenađenja,* a u Valjevu, koje je uvek nešto *prednjačilo*, desila se većina, skoro na silu ali većina, takoreći za udžbenike: Nova Srbija plus SPS plus radikali plus SNS plus Karić. Kad se većina konstituisala, formirana je i vlast, u koju su ušle i tzv. nestranačke ličnosti, utisak je da je na delu nacionalno-pravoslavno-malograđanska opcija. Ako je i od Valjeva, mnogo je.

ZATVARANJE SVESKE: Ali, da pođemo redom. Kako je to išlo objasnio Milan Ninić, poslanik SPO-a, sednu oni tako da reše stvar, i *demokratska opcija* pita šta im nude, a ovi iz Nove Srbije, u liku poslanika Milorada koji se i dalje šiša ko Velja Belića, odgovore, imamo čistoću i akumulaciju Stubo-Rovni, kad ovi zatraže Stubo, Belić zatvori svesku, i kaže nema. I tako to trajalo, *demokratska opcija* zakerala, i Novoj Srbiji postala bliska varijanta sa levacima i dešnjacima. Jeste predsednik opštine izjavljiv'o & obećav'o da će biti predsednik svih građana i svih odbornika, da neće dozvoliti da se ljudi razdvajaju, jer nije ni lepo ni hrišćanski ni ljudski nekoga otpisati. To rek'o i pred Veljom Ilićem, koji kastem doš'o da pozdravi Čolić Zdravka, koji je održ'o *besplatan* koncert na kome je otpozdravio Velji. Kad je već doš'o Veljo i rek'o da je demokratska opcija izlizana, *kad to kažem ja, jedan od ključnih boraca protiv Miloševića, znajte koliko je sati.* Bilo načisto jasno, pa koliko je sati. Nova Srbija obezbedila većinu, sa socijalistima, sa drugim socijalistima, radikalima i Karićevom snagom.

I bi konstitutivna sednica. Prvi se javi predsednik opštine Tomić, sa, Pomaže bog, pa, na njegov predlog, izađoše časni oci, *Gospode pomiluj, Oče blagoslovi,* predsednik svima zažele srećan i uspešan rad. Da predsedava uze najstariji odbornik, Slobodan Vasiljević iz Nove Srbije, i on nazva Boga, svima zahvali na odazivu. Onda uzeše nešto da se javljaju odbornici, verifikaciona komisija verifikova odborničke mandate,

(M)UČENICI: Odbornici Bogdanović i Vasiljević

DRAGAN TODOROVIĆ

odbornici prihvatiše, nastaviše da se definišu oko statuta i poslovnika, dođe na red izbor predsednika i zamenika predsednika Skupštine. Bi tajno glasanje, predloženi Miroslav Vuković (NS) i Đorđe Milićević (SPS) dobiše po 23 glasa, nedovoljno, trebalo bar 26. Ispostavilo se da tri odbornika PSS-a nisu glasala, jerbo nešto nisu bili zadovoljni dobijenim funkcijama, a ispostavilo se da nije glas'o ni Dragan Vasiljević (NS) jerbo ni on nije bio zadovoljan, on će reći zato što nije hteo socijalistima, drugi zato što nije dobio željenu funkciju zamenika predsednika opštine. Tu bi kraj konstituisanja.

NEĆE U SVINJARIJU: A u petak 5. novembra došlo na red i drugo konstituisanje. Predsedavajući, najstariji NovoSrbin i odbornik, g. S. Vasiljević, već po protokolu, nazva Boga, pozdravi predsednika, ostale prisutne. Javi se Dragan Vasiljević (NS), reče da je izabran na listi NS-a, stranke koja ima nacionalnu određenost, koja je za monarhiju i demokratiju, razlog što je u toj stranci su i ljudi koje je voleo, u koje je verovao, ali nije dobro ocenio ljude, dugo je bio s tim ljudima, sve su učinili da se nekrst ukloni, ali došlo do polurazlaza, konačan razlaz doš'o kad je predloženo da budu u koaliciji sa socijalistima, u toj svinjariji i blatu neće da učestvuje, neće da se kaljuža, vraća mandat. Za njim izađe Dragan Bogdanović, takođe NS, kod njega je uvek vera bila skuplja od večere, i on, iz istih razloga, vraća mandat. Kad ovi izađoše, replicira predsednik Tomić, zapita da li ljudska mržnja ima granice, kad jedni drugima ne možemo da oprostimo komunizam ili četništvo...

Jedan demokrata upozori da se na istoj sednici ne mogu izabrati novi odbornici, predsedavajući konstatova ostavke i reče da NS ima dva nova odbornika, i da verifikaciona komisija radi pos'o. Onda stručna služba upozori da bi verifikacija novih odbornika, na istoj sednici, bila nezakonita, ali predsedavajući NovoSrbin nađe rešenje, sednica se odlaže za po podne, *da bi se stekli pravni uslovi.*

Po podne se nastavi, verifikaciona komisija, sa 2:1, overi nove mandate, opozicija, DS, DSS, SPO, LS, napusti sednicu, zatraži da se ustanovi kvorum, prebrojaše 25, nedovoljno, fali jedan, predsedavajući komandova, upiši i ovu dvojicu, iz protesta, sednicu napušta i sekretar Skupštine iz prošlog saziva Mira Stanić, isto čini i Jelica Tešić Panković, predviđena za novog sekretara Skupštine. Sa nova dva odbornika ustanovljava se kvorum, svi izglasavaju Vukovića (NS) za predsednika, a Mićićevića (SPS) za zamenika predsednika Skupštine. Kako se kandidat za novog sekretara zahvalio, pauza, dovodi se Zdravko Vitošević (PSS) i jednoglasno izabira za sekretara. Jednoglasno, bez prisustva odbornika četiri stranke, biraju se i članovi Opštinskog veća, ostali funkcioneri. Predsednik Tomić čestita izabranima, zažele srećan rad, voleo bi da su tu i ostali odbornici, ali sve što nije lepo treba zaboraviti, izabrani su kako su izabrani, trudiće se da rade na opšte zadovoljstvo.

Onda opozicija pisala Ministarstvu za lokalnu samoupravu, odgovora nema, najavila i odlazak, i pozicija rekla da će konsultovati Ministarstvo, javila se i Opštinska izborna komisija, prilikom verifikacije mandata novih odbornika prekršen zakon, skupština nelegalno konstituisana. A šta kaže predsednik Tomić, Ministarstvo nije kontaktir'o, samo zamolio pravnike da pošalju informaciju da je Skupština konstituisana. Šta će biti, ne zna, neka i Ministarstvo kaže šta ima, mada i u tom Zakonu stvari nisu definisane do kraja, pit'o i predsednika Skupštine, koji je advokat, on misli da je sve u redu. ■

DRAGAN TODOROVIĆ

BRUKA S PRIVATIZACIJOM

Da li je "Knjaz" osoba C

Uključivanje Vlade u prodaju akcija "Knjaza Miloša" i C marketa završiće se neslavno po firme, ali i ugled Srbije u poslovnim krugovima. Kakav je interes spojio ministre i direktore? Zašto Vlada želi da menja Zakon o hartijama od vrednosti, a zainteresovani kupci srpskih firmi tvrde da je taj zakon veoma dobar

VESNA ANDIĆ

"Ka' ti kažem, Ranđele, 'oće da nas premuntaju."

"Ispašće, Gvozdene, da je Aleksa bio pametan, uz'o pare i ene malteriše sinu novu kuću, a ti i ja izedosmo..."

Tu se razgovor prekide jer su dvojica gostiju kafane Ustanak primetili kako je radoznali neznanac za susednim stolom nepristojno prisluškivao njihovo podnevno jadanje usred varoši Aranđelovac, na pijačni dan u prošli petak. Kao da su uhvaćeni u nekom rđavom poslu, onako kradomice pokušavali su da prikriju tragove nervoze i da sa kafanskog astala uklone dva "naramka" zubima izlomljenih drvaca od šibice. Filigranski izgriženih do fosfora, kao da ih neka velika muka pritisla.

Nekako istog dana u isto vreme dok su Ranđel i Gvozden mučili svoju muku u Aranđelovcu, ispred Vlade Srbije zbio se istorijski događaj: stotinak policajaca razdvajalo je dve suprotstavljene grupe radnika i malih akcionara trgovinskog preduzeća C market.

U Aranđelovcu dva mala akcionara, a ispostaviće se da Ranđel i Gvozden to jesu, fabrike kisele (lokalizam za mineralnu) vode "Knjaz Miloš", svoju muku zalivali su valjevskim pivom pošto su čuli da ih je država Srbija izgleda teško nasamarila kad ih je pozvala da udruže akcije i da za taj "paket" traže 20.000 dinara po akciji. Prevedeno na jezik Ranđela i Gvozdena, država je na putu da prevari male akcionare, jer ih je, pored cene od 20.000 za akciju, ubedila da zajedno traže od potencijalnog kupca u prvoj godini investiciju od minimum 20 miliona evra i da u roku od tri godine ne otpušta radnike. A takav se, izgleda, još "nije rodio".

Branislava Beloševac, inače predsednik Skupštine akcionara "Knjaza Miloša", izjavila je za BK televiziju da "do sada nije stigla nijedna ponuda za kupovinu udruženih državnih i akcija malih akcionara koja zadovoljava uslove iz oglasa, ali da će oni još čekati i da se nadaju da će se pojaviti kupac koji će zadovoljiti tražene uslove". A Radojica Milivojević, koji je zamenik generalnog direktora kompanije "Knjaz Miloš", izjavio je: "Možda nismo sasvim zadovoljni inicijalnim ponudama, ali verujemo da će do 15. novembra potencijalni kupci odgovoriti na postavljene uslove. Sa akcionarima smo se dogovorili da dva dana nakon dostavljanja konačnih ponuda izađemo sa procenom šta je najbolja varijanta za kompaniju 'Knjaz Miloš', a mali akcionari će sami da odluče kome će da prodaju svoje akcije. Savetovali smo radnike da ne rasturaju većinski paket već da on ostane jedinstven kako bismo izdejstvovali najbolji socijalni i investicioni program."

Sve što su rekla dvojica rukovodilaca "Knjaza Miloša", u petak je "potvrdila" i država. Naime, Agencija za privatizaciju saopštila je da nijedna od ponuda za preuzimanje aranđelovačke fabrike vode i sokova "Knjaz Miloš" ne ispunjava uslove iz Javne ponude za prodaju 71,87 odsto akcija tog preduzeća. Agencija, Akcijski fond Srbije i pridruženi akcionari "Knjaza Miloša" pozvali su ponudioce da do 15. novembra poboljšaju ponude i ispune kriterijume za kupovinu paketa akcija.

Kako su stvari stajale u petak 5. novembra - mrka kapa za Ranđela i Gvozdena, ali i za sve ostale male akcionare, koji su poverovali državi i sa njom udružili akcije. Na njihov oglas javili su se investicioni fond "FPP" Balkan limited, koji je ranije već kupio 25,03 odsto akcija "Knjaza Miloša" i zainteresovan je da kupi još deset odsto akcija po 22.000 dinara, zatim francuska kompanija Danon zajedno sa košarkašem Vladom Divcem, koji nude 17.500 dinara po akciji za paket od 50,01 odsto akcija i slovenačka Pivara Laško, koja je zainteresovana za otkup 30 odsto akcija po 18.000 dinara za akciju. Kao što se vidi, skoro sve to je ispod zahtevane cene od 20.000 dinara po akciji za sedamdesetprocentni paket. Pošto država "predlaže" zainteresovanim kupcima da svoje ponude poboljšaju do 15. novembra

(to još nigde nije viđeno), nije ni čudo što Ranđel i Gvozden u kafani Ustanak svaki dan iz straha da ih država ne premunta "pojedu" po kutiju šibica. Jer, kome "ne zebe oko džepa" kad predsednik Upravnog odbora "Knjaza Miloša" Bojana Jovanović izjavi da 15. novembar, dan kada se otvaraju prispele ponude za kupovinu "Knjaza Miloša", nije presudan za kompaniju, jer u slučaju da ne bude zadovoljavajućih ponuda, oni neće prodati akcije. Možda nije za kompaniju, ali malim akcionarima nije svejedno.

Sedamdesetak kilometara od kafane Ustanak, ispred srpske vlade u Beogradu, s jedne strane 500 radnika i članova uprave C marketa tražilo je od Vlade da se preduzeće ne prodaje, a s druge strane, 500 malih akcionara zahtevali su da se ukine odluka Trgovinskog suda i omogući trgovina akcijama. I jedni i drugi tražili su da ih primi potpredsednik Vlade Miroljub Labus, za koga će se ispostaviti da je nezaobilazna figura u nečuvenoj papazjaniji koju je napravila država oko privatizacije "Knjaza Miloša" i C marketa. Šteta koja je naneta poslovnom i investicionom ugledu Srbije mešanjem vlasti u prodaju akcija ovih dveju firmi je ogromna. Primer finalne privatizacije "Knjaza Miloša" i C marketa pokazao je da Srbiju i posle četiri godine od početka demokratskih promena opsedaju aveti prošlosti. Obe firme privatizovane su po Miloševićevom zakonu, njima upravljanju direktori koji su to radili i u Miloševićevo vreme i koji su u poslednje dve-tri godine uspešno eskivirali konačnu privatizaciju preduzeća. Toliko uspešno da je morao da bude promenjen Zakon o hartijama od vrednosti. Činjenica je da su direktori C marketa i "Knjaza Miloša" (u javnosti se sve češće čuje da su to uradili iz ličnih interesa, ali uvek uspešno upakovanih i podignutih na nivo nacionalnih interesa) odbijali da potpišu Privatizacioni prospekt kako bi akcije koje imaju radnici kotirale na Berzi. Pošto za to odbijanje nisu postojale sankcije, promenjen je Zakon i uvedena mogućnost da zainteresovani kupci mogu da kupe radničke i penzionerske akcije sistemom javne ponude o preuzimanju.

Zakon je omogućavao zainteresovanim kupcima da javnom ponudom izraze svoju zainteresovanost za kupovinu neke firme i time se ceo posao završavao. Niko od investitora nije morao da obigrava ministarske i kabinete generalnih direktora i da finansijski "podmazuje" dogovore o kupoprodaji. Kad je, na primer, "FPP" Balkan limited ušao u igru oko "Knjaza Miloša", o tome je obavestio samo ministra Predraga Bubala i generalnog direktora Radenka Marjanovića. A onda je krenula neviđena diskreditacija institucija i tržišta. To je direktno priznao i ministar za ekonomske odnose sa inostranstvom Predrag Bubalo izjavom listu "Blic" da je Srbija u slučaju privatizacije "Knjaza Miloša" ispala neozbiljna prema investitorima jer je sprovodila dva paralelna procesa.

U intervjuu listu "Blic" (18. oktobar) ministar Bubalo je ocenio da je "razlog tome nedorečena zakonska regulativa, koja je to omogućila i dodao da iako se radi na njihovoj promeni, neki procesi ne mogu da čekaju, već idu po važećem zakonu o hartijama od vrednosti, preuzetom sa saveznog nivoa. Upravo zbog tih zakonskih manjkavosti, svojevremeno sam pisao Ministarstvu finansija i predlagao da se odloži proces javnog preuzimanja akcija 'Knjaza' pred Komisijom za hartije od vrednosti, ali to nije prihvaćeno."

ULIČNI PERFORMANS: Ko stoji iza i čemu se nada

Istog dana kad je ministar to izjavio, investicioni fond "FPP" Balkan limited podneo je tužbu za naknadu štete koju su toj firmi pričinili Agencija za privatizaciju i Akcijski fond Srbije u procesu preuzimanja akcija "Knjaza Miloša". "Ovakvim spornim delovanjem državnih institucija poremećen je zakonom propisan tok ponude, a mali akcionari su dovedeni u zabludu", kaže se u saopštenju "FPP" Balkan limitede, koji bi, ako Sud presudi u njegovu korist, mogao da ojadi državu Srbiju, odnosno njene poreske obveznike, za stotinak miliona evra.

Toliku štetu procenjuje Dejan Erić, profesor Ekonomskog fakulteta. "Ovakav razvoj događaja predstavlja najgori mogući scenario. Ukoliko se dogodi da domaći sudovi proglase da je dosadašnji postupak preuzimanja akcija 'Knjaza Miloša' bio nezakonit, predstoji tužba pred međunarodnim sudovima i to dobija jednu sasvim drugu konotaciju. Ukoliko država izgubi spor, moraće na ime odštete "FPP" Balkan limitedu da plati najmanje 100 miliona evra i neko će, ukoliko se to dogodi, morati da snosi odgovornost. Kako Zakon o Akcijskom fondu nije precizno regulisao ovu oblast, Vlada je pokušala da uredbom reši problem. Međutim, iako Vlada nije prekršila Zakon, ona ga je na ovaj način derogirala i, što je još gore, budućim investitorima poslala loš signal da se čim nešto državi ne odgovara zakoni ne primenjuju", kaže profesor Erić.

Ministar Bubalo nije jedini državni činovnik koji je javno tražio izmene Zakona o hartijama od vrednosti. Takvi zahtevi stizali su i iz redova koalicionog partnera G17 plus, uz obrazloženje da je bilo mnogo "brljotina" u procesu prodaje akcija "Knjaza Miloša" i C marketa.

Zanimljivo je, međutim, da ostalim akterima na finansijskom tržištu, a pre svega zainteresovanim kupcima, uopšte ne smeta Zakon o hartijama od vrednosti. Zvaničnici londonskih investicionih fondova "FPP" Balkan limited i "Ašmor" čak izričito tvrde da je Zakon toliko dobar da uopšte nemaju potrebu da troše novac i korumpiraju ministre u Vladi i menadžere u upravama preduzeća da bi kupili akcije neke firme.

Potencijalni kupci akcija srpskih firmi primećuju zabrinjavajuće uplitanje ministara u rad nezavisnih institucija tržišta, kao što su Centralni registar ili Komisija za hartije od vrednosti. Ako je državi stalo da za svoje akcije dobije najviše novca, savetuju finansijski i investicioni eksperti, onda je najbolje da izađe na finansijsko tržište, a ne da na njemu arbitrira i tako srozava svoj ugled i vrednost akcija.

Nešto slično javno je izrekao i predsednik Komisije za hartije od vrednosti Milko Štimac. On je ocenio da čitava situacija oko C marketa i "Knjaza Miloša" poprima lošu konotaciju, jer u oba slučaja zainteresovane su strane firme koje žele da u Srbiju unesu veliki novac i da je krajnje neozbiljno kada sa naše strane dobiju poruku u vidu pravne zbrke, nedoumica i odlaganja.

Nije bilo nimalo prijatno slušati poslovne ljude iz američke savezne države Ilinois, koji su se zatekli u Beogradu usred afere "Knjaz Miloš" - C market, pa shvatiti kakve je posledice ona proizvela. Na kraju posete, Amerikanci (među kojima je bilo dosta njih srpskog porekla) izrekli su dva tvrda stava: "Ulagaćemo u Srbiju kad reši svoje odnose s Haškim tribunalom" i "ulagaćemo kad u Srbiju prethodno dođu američke banke i advokatske kancelarije jer kod vas ne postoji pravna sigurnost".

Posle takvog stava američkih poslovnih ljudi ne čudi ni upozorenje Centralne banke Slovenije investitorima te zemlje da budu veoma oprezni kad žele da ulažu u Srbiju, jer će biti izloženi priličnim rizicima. Upozorenje je posledica i činjenice da je OECD uvrstio Srbiju i Crnu Goru među veoma rizične države, u klasu 7a, poslednju klasu za koju je osiguranje poslova još moguće. Ni slovenački ni bilo koji drugi investitori neće "pasti na teme" i pohrliti u Srbiju samo zato što je potpredsednik Vlade Miroljub Labus pred italijanskim privrednicima izjavio da je rizik investiranja u Srbiju značajno smanjen i izrazio očekivanje da će OECD uskoro promeniti odluku o visini rizika ulaganja na srpsko tržište. Ljudi koji ulažu novac teško potpisuju čekove na lepe reči i mnogo više gledaju konkretna dela. A vicepremijer Miroljub Labus svojim javnim istupima vezanim za prodaju akcija "Knjaza Miloša" i C marketa kao da se trudio da ostavi utisak političara koji o svemu odlučuje.

MIŠA BRKIĆ

Prema mišljenju potpredsednika srpske vlade, Merkator, koji ima dobar marketing u Sloveniji a loš u Srbiji, mora odgovoriti u Beogradu na tri pitanja

VANDIĆ

Verovatno fasciniran "događanjem naroda" pred Vladom 28. septembra, Labus je grupi radnika "Knjaza Miloša" (koje je generalni direktor Radenko Marjanović poslao u Beograd da ostvari svoj interes) obećao da neće biti dokapitalizacije te firme i da će se prodati celokupan paket udruženih državnih akcija i akcija malih akcionara. "Neće biti preknjižavanja akcija u Centralnom registru dok cela stvar ne bude raščišćena", rekao je Labus akcionarima koji su od sabajle drežđali pred Vladom uzvikujući pogrdne parole i na njegov račun.

Ozbiljni savetnici na finansijskim tržištima i investicioni menadžeri smatraju da je srpski vicepremijer Miroljub Labus počinio ekonomsko svetogrđe zarad malo jeftinih populističkih poena. Labus je, naime, u slučaju "Knjaza Miloša" zauzeo dva politička stava koji se primenju kao da su zakoni, a zapravo nemaju ama baš nikakve pravne posledice. Prvi stav je njegova "naredba" da nema dokapitalizacije i ta politička zabrana nema pravno dejstvo jer odluku o zabrani dokapitalizacije može da donese samo preduzeće, a ne potpredsednik Vlade. Druga politička odluka bez pravnog dejstva je poziv na udruživanje državnih i akcija malih akcionara. Ovako kako se dogodilo u slučaju "Knjaza Miloša" pridruživanje se nije ni dogodilo (dakle, ne postoji), jer da bi imalo zakonsko pokriće, morao je da bude formiran konzorcijum države i malih akcionara za zajedničku prodaju akcija. Da je to još jedna politička magla srpske vlade pokazaće se vrlo brzo kad ne bude bilo nikakvih sankcija za pojedine male akcionare koji nezadovoljni cenom koju su dobili za zajednički paket s državom izađu iz tog paketa. Prema proverenim informacijama, "FPP" Balkan limitedu se već nude akcionari koji poseduju 2500 akcija koje hoće da prodaju pa makar i rasturili paket s državom. Biće zanimljivo posmatrati šta će država, odnosno potpredsednik Vlade Miroljub Labus, učiniti da to spreči.

Ništa manje javnosti i investitorima nije interesantan ni Labusov "angažman" oko prodaje akcija C marketa. Redosled angažovanja izgledao je ovako.

U Pančevu je 19. oktobra Labus izjavio kako je Vlada Srbije iznenađena odlukom Trgovinskog suda u Beogradu da privremeno obustavi promet akcija firme C market i ocenio da takva odluka šteti ugledu države. Dva dana kasnije, 21. oktobra na Bledu, Labus je na Drugoj međunarodnoj konferenciji poslovnih klubova ohrabrio Merkator da kupi C market, obećavajući da će svim potencijalnim ulagačima biti garantovan ravnopravan tretman. Već sutradan, 22. oktobra u Ljubljani, Labus je novinarima rekao da je ponuda Merkatora za kupovinu akcija C marketa klasičan primer neprijateljskog preuzimanja u kojem postoji sukob interesa, jer novi vlasnik menja menadžment preduzeća koji se protivi kupovini. Prema mišljenju potpredsednika srpske vlade, Merkator, koji ima dobar marketing u Sloveniji a loš u Srbiji, mora odgovoriti u Beogradu na tri pitanja: da li će mali akcionari izgubiti posao ili ne, da li će se pogoršati uslovi plaćanja dobavljača i da li će se pogoršati srpski platnobilansni deficit ili ne, s obzirom na to da Merkator prodaje više od 70 odsto strane robe.

Predsednik Uprave Merkatora Zoran Janković odmah je poslao Labusu pismo u kojem ga upozorava da neproverenim informacijama utiče na negativan javni imidž Merkatora.

Po povratku u Beograd, Labus je 3. novembra izjavio da slučaj prodaje akcija kompanije C market ne sme da poremeti odnose između Srbije i Slovenije i istakao da je veoma važno da se proces završi na legalan način. Zatim su mali akcionari C marketa posetili potpredsednika Vlade Miroljuba Labusa, koji je tom prilikom (4. novembra) izjavio da je bila pogrešna odluka Trgovinskog suda o zabrani trgovanja akcijama C marketa. "Vlada ne stoji iza te sudske odluke. Sud je doneo pogrešnu odluku nezavisno od vlade", rekao je Labus na konferenciji za novinare posle protesta akcionara C marketa i pojasnio da vlada ne podržava generalnog direktora C marketa Slobodana Radulovića niti sputava slovenačku kompaniju Merkator. Na istoj konferenciji za novinare Labus je najavio da će Komisija za hartije od vrednosti pokrenuti postupak zaštite zakonitosti kod javnog tužioca povodom odluke Trgovinskog suda, s obrazloženjem da u ovom slučaju sud nije pravilno primenio Zakon o hartijama od vrednosti.

Predsednik Uprave slovenačke kompanije Merkator Zoran Janković izjavio je posle odluke Trgovinskog suda u Beogradu (da privremeno obustavi trgovinu akcijama C marketa) da će odlukom suda najveći gubitak imati mali akcionari, ali i država Srbija, jer to neće biti dobar znak za nove investitore. "Kad smo pre dve godine odlučili da uđemo sa investicijom od 40 miliona evra, mi smo verovali da je Srbija pravna država i da će, pre ili kasnije, ona biti deo Evropske unije. Ukoliko to želi, moraće da se poštuju formalno-pravni postupci", naglasio je Janković.

Povodom svih ovih događanja slovenački list "Fajnens" piše da "nepredvidljivi obrti u procesu privatizacije u Srbiji odvraćaju poslovne ljude da ulažu na to tržište. Ako želiš da posluješ sa Srbijom, prvi je princip: ništa nas ne sme iznenaditi pa ni smišljeni presedan da se država umeša usred postupka privatizacije i tako utiče na njegov dalji tok".

A beogradski konsultant za strana ulaganja Milan Kovačević tvrdi: "Trgovina akcijama za nas je najbolji način za privlačenje stranog kapitala, mnogo realnija od izgradnje novih fabrika. Međutim, kod nas se sve radi da se ljudima zgade hartije od vrednosti, jer kad zamutite vodu, onaj ko je jači bolje prolazi. Sve se radi s ciljem da određene grupacije i pojedinci dođu do onoga što hoće na mnogo povoljniji način nego što bi to mogli da imamo razvijeno tržište hartija od vrednosti. Ovo je samo parče katastrofe. Padom Miloševićevog režima, neki drugi ljudi su se dočepali pozicija i umesto da poboljšaju nasleđeni loš sistem, oni ga koriste da ućare nešto, a sve na štetu naroda."

Moglo bi se naslutiti da se u ovoj izjavi objašnjava lik i delo Slobodana Radulovića, direktora C marketa, čije najnovije poslovne i finansijske vratolomije vlast gleda, reklo bi se, s izvesnom dozom simpatija. Nikome od pravnih čistunaca i ljubitelja legalizma nije smetalo to što je Radulović, kao generalni direktor C marketa, osnovao novu firmu Primer C, koja treba da zastupa sve članice konzorcijuma domaćih preduzeća zainteresovanih da kupe C market.

"Interesantno je kako se baš Radulović pojavljuje kao zastupnik novoformiranog preduzeća. To u krajnjoj konsekvenci može da dovede do sukoba interesa kako ga mi shvatamo, jer je direktor u obe firme i ide ka cilju koji mu odgovara sa stanovišta obavljanja funkcije direktora C marketa. Možda ne želi da se C market privatizuje ili želi da ga privatizuje neko drugi, ali ne onaj ko bi u datom trenutku uputio najpovoljniju ponudu", kaže advokat Slobodan Šoškić.

U delu javnosti Raduloviću je pripisana i moć uticaja na beogradski trgovinski sud, koji je privremeno zabranio trgovanje akcijama C marketa. On je te spekulacije demantovao, ali je i dalje ostala dilema - zašto se dva puta u poslednjih mesec dana ispituje da li su one ispravno upisane u Centralni registar.

"Centralni registar je nezakonito, na zahtev brokera Senzal, akcijama C marketa dodelio dva identifikaciona broja, bez kojih ne može da se trguje tim vlasničkim papirima", izjavila je direktor pravne službe u C marketu Mileva Jeličić i upozorila da je jedino C market, kao izdavalac hartija od vrednosti, po zakonu bio ovlašćen za podnošenje zahteva za dodelu oznaka akcijama. Međutim, direktor Senzala Rade Rakočević tvrdi da je ta brokerska kuća imala ovlašćenja da od Centralnog registra zatraži dodelu identifikacionih brojeva akcijama C marketa. Senzal je, prema njegovim rečima, podneo taj zahtev na osnovu Pravilnika o poslovanju Centralnog registra, tačka 32, stav 7 i Uputstva o dodeli CFI i ISIN broja, tačka 4.

Svi oni ministri i ostali državni činovnici koji tvrde kako je slučaj "Knjaz Miloš" - C market užasno komplikovan, zapravo žele da obmanu prost narod. Stvar je potpuno jednostavna, kao i sve druge u ekonomiji. Ništa od ove bruke i sramote pred domaćom i međunarodnom javnošću ne bi bilo da su direktori "Knjaza Miloša" i C marketa potpisali Prospekt o privatizaciji, na šta ih, inače, obavezuje zakon. ■

MIŠA BRKIĆ

MTS (064/065):

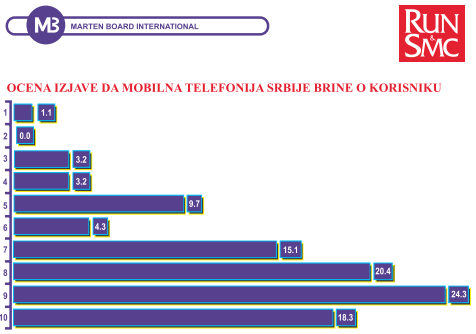
Klub postpaid korisnika

Klub je iz britanske tradicije prešao u mnoge sredine, kao sinomim za džentlmensko okupljanje koje sa sobom donosi i određene privilegije. Komercijalni klubovi su nešto što je iz te tradicije preraslo u element savremenog poslovanja s naglašenim momentom brige za zadovoljstvo i stimulaciju potrošača. U novije vreme se i u našoj sredini susrećemo s ponudama da pristupimo ovom ili onom komercijalnom klubu. Sadržaj tih klubova na našem tržištu uglavnom je skroman ili još češće, simboličan.

Ovih dana Mobilna telefonija Srbije (064/065) pokreće MTS Klub postpejd korisnika, koji u sebi objedinjuje najbolje elemente komercijalnog i tradicionalnog džentlmenskog kluba, i to čitavim nizom povlastica koje će pružati svojim članovima. Ono što ovaj klub izdvaja od sličnih projekata jeste njegova dostupnost svim postpejd korisnicima MTS-a, bez obzira na količinu utrošenih impulsa i visinu mesečnog računa. Članovi kluba dobijaju karticu koja im nudi niz privilegija, povoljnosti i nagrada u lancu partnera MTS Kluba. Ljudi iz Mobilne telefonije Srbije podvlače da ovde nije reč o sitnim, propagandnim i jednokratnim poklonima, već o ozbiljnoj investiciji, gde kompanija ulaže u ono najvrednije što ima - svoje korisnike.

U Mobilnoj telefoniji Srbije ističu da je za kompaniju koja je mobilni operater od nacionalnog značaja

presudno da u budućnost uđe ne samo sa unapređivanjem tehnološke osnove poslovanja već i sa stalnim unapređivanjem odnosa prema svojim korisnicima.

Namera kompanije je da ovaj sistem nagrađivanja korisnika potraje i postane stalna praksa, manir koji će biti trajno obeležje ovog mobilnog operatera i njegovog odnosa prema korisniku. Svako ko se jednom opredeli za neku od postpejd tarifa MTS-a može računati da će biti član MTS Kluba dokle god se nalazi u etru mobilne telefonije posredstvom ovog operatera. Privilegije koje time stiče, nagrade i druge vidove stimulacije korisnik će određivati sam, sakupljajući bodove koje može da upotrebi prema sopstvenom nahođenju, birajući odgovarajuće modele usluga i načine na koje ih koristi.

Radi što boljeg uvida u mišljenje svojih korisnika o kvalitetu pruženih usluga i uvida u njihove potrebe, želje i probleme, MTS je prvi na našem tržištu sproveo opsežno istraživanje metodologijom indeksa zadovoljstva korisnika (CSI - Customer Satisfaction Index), koja je u svetu ključni način ispitivanja raspoloženja korisnika usluga i osnova za utvrđivanje tržišne strategije svake ozbiljne kompanije.

Istraživanje je obavljeno na teritoriji Srbije (izuzev pokrajine Kosovo i Metohija). Sprovela ga je agencija "Marten Board internešenel" u saradnji sa agencijom RUN&SMC na uzorku od 3848 ispitanika. Dobijeni rezultati ukazuju na visok stepen zadovoljstva korisnika uslugama Mobilne telefonije Srbije, gde su ispitanici prosečnom ocenom 8,11 na skali od jedan do deset ocenili u kojoj meri su ispunjena njihova očekivanja u pogledu kvaliteta usluga uopšte. Prosečnom ocenom 8,84 vrednovali su sopstvenu lojalnost u tom smislu da bi opet odabrali MTS za svog mobilnog operatera kada bi trebalo nanovo da biraju, a sa 8,79 svoju spremnost da MTS preporuče drugim ljudima iz svoje okoline. Ipak, ocenom 9,37 ocenjena je mogućnost poboljšanja kvaliteta usluga, što kompaniju obavezuje da učini nove korake koji su upravo u početnoj fazi sprovođenja. ■

VLADIMIR MARKOVIĆ

NUSPOJAVE
piše Teofil Pančić

Frakcija stida

Čoveka uhvati neka "mala snaga" kad vidi Vuka Draškovića kako uzalud moljaka one svoje klijentelističke trutove da nečim pokažu da se razlikuju od atmoasfere organizovanog društvenog zaborava Koštuničine Srbije

Mislim, gde je *greška*? Šta se to dogodilo – i sa Vukom, a još više sa onima drugima? Naposletku, sa svima nama

Imaš ženu - vrati stranku! Nije da su poslanici i ostale glavešine Srpskog pokreta obnove baš tim rečima odbrusile svom predsedniku i polurashodovanom ravnogorskom Harizmarhu Vuku Draškoviću, ali na to se svodi njihova *dečko-hajde-oladi* reakcija na Draškovićev apel da SPO zauzme mnogo oštriji stav prema Koštuničinoj vladi, i da krene u "posljednji i odlučni teški boj" za "evropsku Srbiju". A poznato je da srpska džada do tamo vodi vijugavo preko Sheveningena, a bogme i preko beogradske Ustaničke ulice, one u kojoj se nalazi Specijalno odeljenje Okružnog suda, i gde se sudi Draškovićevom nesuđenom ubici Legiji i ostalim *pijetetnim* momcima. O banjičkom Institutu za bezbednost da i ne govorimo - nema jevropske Srbije dok tamo Dana D. ne pomete gvozdenom metlom... Pod uslovom da je stvarno ostalo nešto što se još pomesti može. Kako god, evo je čak i Vojislav The Unuk Mihailović *iskulirao* šefa stranke na B92, s dosta takta, doduše, ali i ne ostavljajući nikakve dvojbe da se vaskolikom stranačkom establišmentu živo fućka za *šefove opsesije i egzibicije*, to jest da im ne pada na pamet da zbog Vukovog nezasitog "isterivanja pravde" ugrožavaju svoje krvavo stečene sinekure unutar parapatriotske oligarhije predvođene domaćinskim DSS-ovcima i zadriglim Novosrbijancima; uostalom, s obzirom na slobodni pad rejtinga stranke, teško da će im biti još koje prilike da se *snađu u životu*: što se ugrabi u ovoj turi, ugrabilo se... Sto mu gromova, kako je krenulo - moraće Vuk & Dana da osnivaju *frakciju* u SPO-u, kao Čeda Jovanović u pasterizovanom, sterilizovanom, tadićizovanom, delimično obranom i niskokaloričnom DS-u!

Zašto vam ja sve ovo pričam? Nije da mi je stalo do pretresanja prilika u bilo kojoj stranci, pa tako ni u Se Pe Ou. Zanimljivom mi se, međutim, čini mogućnost da, (i) preko Vukovog bizarnog primera, vidimo šta nam se sve to izdešavalo u ovoj ludoj epohi, i kako to da se sve nekako okrenulo naglavačke u odnosu na neke svoje pretpostavljene "startne pozicije"? Evo, da je mene pitalo pre petnaest ili još bolje pre dvadeset godina - u ono *poslednje romantično vreme beogradske disidenterije*, koju sam pratio s napaljenom klinačkom fascinacijom - šta mislim o Vuku D., a šta pak o... recimo, Kosti Čavoškom ili Milovanu Danojliću, ne sumnjajte da bih rekao da je ovaj prvi opasni ludak i jurodivi poluinteligent, a ovi potonji ponos i dika vaskolike slobodarske misli, liberalni intelektualci bez mane i straha... A šta se, megjutoa, dogodilo kad su trube zatrubile i topovi zagrmeli?! Kanda su se uloge nekako obrnule - osobito dosledno kada je u pitanju moralno-intelektualna degeneracija i spektakularno srozavanje poširokog dijapazona likova koje smo smatrali Lampašima U Tmini jednog autoritarnog poretka! Da bi se ispostavilo da je takvima u njemu pre smetao *manjak smrti*, a ne *manjak života*, kako je valjda "trebalo" da bude. Teško je drugačije iole racionalno objasniti činjenicu da su Devedesete u Srbiji za mnoge od njih sasvim nedvosmisleno bile Vreme (opscenog) Uživanja.

I tako smo, deceniju i po kasnije, doćerali do toga da crème de la crème prestoničke salonske inteligencije, mnogi od njih zaista ugledni u onome što su kadgod radili, danas upravo retardirano šeni i slini pred likom i delom jedne palanačke suklate, lumpenpoete i konfuznog anonimusa koji je godinama *neronisao* nad Sarajevom, a da "bradati četnik" Vuk Drašković hoće tog istog, kao i sve druge, da pošalje u Hag, da odgovaraju za zločine!? Mislim, gde je *greška*? Šta se to dogodilo - i sa Vukom, a još više sa onima drugima? Naposletku, sa svima nama? Ko je to, kako i kada *otkačio* iliti "otišao na kvasinu", a ko se u Zlom Vremenu, naprotiv, *unormalio*? Iako je i sam nadolasku tog vremena ponešto doprineo, u danima svog velepatriotsko-kartografskog ludovanja, skupa sa mahnitim mu kumom, koji sad dždeži tamo gde paljanski Neron & co. tek treba da pristignu. Jer, da je Vuk D. tokom osamdesetih i u osvit devedesetih bio "otkačen", da je bio sastavni deo živopisne *freak-show* scene beogradskih srbosoničnih oriđinala neslućenog piromanskog potencijala - u to sumnje nema, nisu nam svrake mozak pozobale da se toga ne sećamo. Pamtim čak kako je jedna moja poznanica, pred prve višestranačke izbore 1990, mrtva ozbiljna rekla da će se odmah iseliti ako "onaj koljač" od Draškovića pobedi; čak joj se i Miloševićeva pobeda činila manje opasnom - do tih je granica išao Draškovićev, minulim radom ne baš nezasluženo "loš glas". A potom je bilo što je bilo, i cele su devedesete protekle u znaku glavinjanja Draškovića i SPO-a *koekude* po vrednosno-ideološkoj skali; bivajući reprezentativnim odrazom jedne sveopšte društvene pometnje, oni su prvo organizovali dobrovoljačke jedinice, a potom se ubedljivo zalagali za mir i stideli se nad Posledicama, istovremeno slavili četništvo i oštro osuđivali srpske etničke pogrome po Bosni, pjano zazivali "Kralja Petra gardu" i družili se sa Andre Gliksmanom i Vesnom Pešić... I tog se somnabulnog eklekticizma nikada zapravo nisu više umeli otresti, ostavši, na jednoj strani, večitim robovima "ideoloških premisa" stranke, a na drugoj odvažno stavljajući glavu u lavlje čeljusti zarad možda doduše staromodne i patetične ideje "odbrane nacionalne časti", ali malo ko je, avaj, tada nudio više i bolje od toga; štaviše, neki od onih koji su godinama po salonima olako laprdali o Slobodi pokazali su se (baš onda kada je Zagrmelo i kada su postali uistinu potrebni) tek trivijalnim fašističkim/fetišističkim obožavaocima zločina i ropstva - pod sitnim uslovom da robuje neko drugi. Takve su im, uostalom, i sve one silne "demokratske" i "liberalne" stranke koje su poosnivali, i koje dan-danas čine osnovicu i vlasti i opozicije u ovoj otužnoj i osramoćenoj Postsrbiji.

Zato valjda čoveka, u ime običnog ljudskog stida, uhvati neka *mala snaga* kad vidi Draškovića kako uzalud moljaka one svoje klijentelističke trutove da nečim, bilo čime, pokažu da se *ne slažu*, da *pamte*, da se razlikuju od atmosfere Organizovanog Zaborava u kojem Koštuničina Srbija životari. Jer odveć je jasno da je ona sve *sebi* zaboravila i sve *sebi* oprostila, istrajavajući spokojno u uverenju da je baš ona jedina i apsolutna mera svih stvari zemlje i neba, a bogme i između. Vuk Drašković je, kakav je da je, umeo da se makar postidi; ovima je to sasvim nedohvatno, kao *viša etička matematika.* ■

Banka u kancelariji i kod kuće

Znatna ušteda vremena, kvalitet funkcionisanja platnog prometa i sigurnost, samo su neke od prednosti internet bankarstva. Korisnik usluga e-bankinga ne odlazi u banku kako bi video stanje na računu, uzeo izvod ili obavio transakciju jer sve to može da uradi kod kuće, u kancelariji, hotelu ili internet kafeu, u bilo kom mestu na svetu i sa bilo kog računara povezanog na internet i to 24 sata dnevno, sedam dana u nedelji. Uz sve ove prednosti, korišćenje usluga internet bankarstva jeftinije je čak i ako se ne računa vreme potrošeno u traženju parkinga u blizini banke i čekanje u redovima. Naime, tarife platnog prometa banke su kod e-bankinga niže za 20 do 50 odsto. Direktor preduzeća "Kripton sistem" Dejan Vasiljević, kaže za "Vreme" da firma nije u mogućnosti da zaposli kurira ili drugu osobu koja bi bila zadužena za odlazak do banke, nekad i više puta dnevno. Komunikacija s bankom preko "pametne kartice" koju koristi već šest meseci omogućava mu da u svakom trenutku na računaru može da pregleda stanje na računu i obavi sva plaćanja. Uz sve to, ušteda novca koju stiče ovakvim poslovanjem na mesečnom nivou je velika: "pametnu karticu" i čitač kartice dobio je besplatno od banke na korišćenje, a provizija banke u platnom prometu niža je za 20 odsto.

Mogućnosti

Za korišćenja e-bankinga potreban je otvoren račun u banci i ugovor o pristupu. Usluge internet bankarstva podrazumevaju komunikaciju s bankom 24 sata dnevno: uvid u stanje na računu, pregled prometa, pregled i štampanje izvoda, odnosno promena na računu, plaćanje obaveza platnim nalozima s tekućim datumom ili datumom valute u budućnosti i plaćanje virmanskim nalozima. Komunikacija s bankom je brza i laka, terminologija jasna, a količina papirologije znatno smanjena.

Zakon

Profesor na Fakultetu organizacionih nauka dr Božidar Radenković kaže za "Vreme" da su banke koje ne uvedu ovakav oblik poslovanja osuđene na propast. Jedini problem je to što još nije donet zakon o elektronskom poslovanju, pa se saradnja banke i klijenta osigurava ugovorom, kojim je rizik obično prebačen na teret klijenta banke. U svetu je zbog postojanja takvih zakona situacija drugačija. S obzirom na to da su transakcije osigurane, mnogo je sigurniji platni promet osvaren putem internet bankarstva, nego uobičajenim putem.

Početak

U bankama su ustaljene tri verzije internet poslovanja: dobijanje izvoda putem i-mejla, dobijanje izvoda i uvid u stanje na računu preko servera banke i kompletno elektronsko poslovanje uz pomoć "smart carda", gde se pored navedenih mogućnosti mogu obavljati i sve novčane transakcije.

FOTOGRAFIJE A. ANDIĆ

Evropa i Amerika

On line banking predstavljen je svetskoj javnosti još 1995. godine, kada je šesnaest najvećih svetskih banaka ponudilo svojim klijentima ove usluge za šest do deset dolara mesečno. Pet godina kasnije 14.000.000 Amerikanaca koristilo je internet bankarstvo, a još dve godine kasnije 37 miliona, uglavnom potpuno besplatno ili za jedan do dva dolara mesečno. Ni Evropljani nisu u zaostatku: 2000. godine bilo je 23 miliona korisnika, 2003. oko 60 miliona, a predviđa se da će do 2007. taj broj porasti na 84 miliona.

U Atlas banci kažu za "Vreme" da je e-banking namenjen fizičkim licima, odnosno građanima na testiranju i da će i ta usluga uskoro početi da funkcioniše. Usluga za pravna lica ponuđena je prvog dana prelaska platnog prometa sa ZOP-a na banke, pa s obzirom na to da je među prvima uvela ovaj vid poslovanja, u početku, ali samo kratko vreme, vladalo je veliko nepoverenje. Međutim, prvi korak u internet poslovanju napravila je Poštanska štedionica još pre šest godina, kada je omogućila građanima uvid u žiro-račun putem interneta. Dr Radenković kaže da je ovaj oblik komunikacije s bankom još uvek vrlo aktuelan.

Šta je potrebno

U većini banaka kao neophodni uslovi za korišćenje internet bankarstva navode se: računar s procesorom klase Pentium II, koji radi na 300 megaherca ili više, minimalna memorija računara je 64 megabajta, 200 megabajta slobodnog prostora na hard-disku, pristup internetu, monitor, modem, miš, operativni sistem Windows 2000 Professional ili Windows XP i novije verzije programa internet pretraživača (Internet Explorer ili Netscape). "Smart card" čitač i "smart card" neophodni su za korišćenje e-bankinga, a u pojedinim bankama se dobijaju besplatno na korišćenje. S obzirom na tražene minimalne karakteristike računara, najveći broj vlasnika neće morati ništa da menja na svom PC-ju.

Usluge za građane

U Centru za elektronsko bankarstvo kažu za "Vreme" da se od pojave internet bankarstva namenjenog pravnim licima putem "pametne kartice", u januaru 2003. godine, broj korisnika neprestano povećava. Halkomov sistem koji nudi Centar funkcioniše u trinaest banaka u Srbiji i Crnoj Gori i njega trenutno koristi više od 50.000 pravnih lica. Isti sistem koristi i deset banaka u Sloveniji i isto toliko u Bosni i Hercegovini. Pored ovog, Halkom nudi bankama i "in haus" rešenje, koje koriste pre svega fizička lica i zasniva se na komunikaciji s bankom putem korisničkog imena i lozinke. Upotreba je jeftinija u odnosu na smart kartice, ali je i manje bezbedna.

Međutim, građani koji koriste internet bankarstvo ne misle tako: Rade Ranković, novinar, kaže za "Vreme" da je banku birao upravo prema tome da li pruža usluge internet bankarstva. "Prezadovoljan sam. Više ne moram da se mešam s penzionerima i čekam u redovima, već sve poslove s bankom završavam kod kuće", kaže Ranković i dodaje da veruje da je takvo poslovanje potpuno pouzdano jer velika svetska banka kao što je HVB, u kojoj ima račun, ne bi smela da dozvoli da njihov server bude nesiguran.

Minut

Korisnik e-bankinga stavlja karticu u "smart card" čitač, pokreće program, unosi šifru i nakon njene verifikacije otpočinje s radom. Moguće su dve opcije komunikacije s bankom: putem interneta ili direktnom konekcijom na server banke. Korisnici Halkomovog sistema u mogućnosti su da se povežu s bankom tek kada pripreme platne naloge, a sama razmena podataka je vrlo brza zbog njihove velike kompresije. Na taj način vreme provedeno na internetu je minimalno. Brzina slanja naloga zavisi od brzine internet konekcije koja je ostvarena i obično iznosi manje od pola minuta.

Sigurnost

Uz pomoć najsavremenijih tehnologija koje banke koriste u zaštiti privatnosti finansijskih podataka, rizik od zloupotrebe sveden je na minimum. Prilikom pristupanja e-bankingu, korisnik upisuje samo njemu poznatu šifru koja se zajedno s digitalnim sertifikatom na kartici šifruje u kod od 128 bita i tako povezuje i autentifikuje od strane banke, pa je neovlašćeno pristupanje potpuno izbegnuto. U Atlas banci tokom 24 sata prosečno se dogodi osam ozbiljnih pokušaja "upada" u sistem, ali su do sada svi bili neuspešni zbog postojanja više bezbednosnih nivoa i stepena autorizacije. Banka prati razvoj informacionih tehnologija i unapređuje ih, ali prati i rad hakera. ■

MARIJA VIDIĆ

Univerzal banka AD Beograd komitentima nudi paket usluga **E-UNIVERZAL** sa ciljem da 24 sata, svih sedam dana u nedelji, mogu koristiti servise elektronskog platnog prometa.

Dodatne pogodnosti kod Univerzal banke:

- Svakom komitentu banka dostavlja izveštaje (izvode i razne obračune) na mejl adresu;

- Poštujući multibank opcije (jedna kartica – više banaka), i potrebu da servisi uvek budu raspoloživi (sigurnosni aspekt), banka poslove procesiranja radi u sprezi sa dva procesora (Pexim Beograd i EBB Beograd).

(Blagoje Božić, direktor sektora za IT Univerzal banke)

Jubanka

Vaš lični *e-bankar*

Svima treba brz, pouzdan, jeftin finansijski servis. Prava adresa za to je – Jubanka

Zahvaljujući paleti elektronskih servisa, koji omogućavaju pristup banci u bilo kom trenutku tokom 24 sata, veliki broj klijenata Jubanke svoje finansijske poslove danas završava iz komfora vlastitog doma, kancelarije, automobila ili s bilo kog drugog mesta, i to preko različitih kanala - interneta, telefona, telefaksa, mobilnog telefona...

Za korišćenje širokog spektra bankarskih usluga bez potrebe dolaska na šalter banke, vlasnicima dinarskih i deviznih računa u Jubanci na raspolaganju su ***JUeBANK servis***, ***JUtokenSERVIS, JUmobileBANK,*** a uskoro i ***Call Centar.***

JUeBANK i ***JUtokenSERVIS*** omogućuju klijentima obavljanje dinarskih plaćanja odmah ili na datum koji sami odrede, uvid u stanje računa, pregled promena po računu, pregled nerealizovanih čekova, preuzmu izvode, obavljanje dela deviznih poslova, uvid u kreditne partije, pregled prometa po računima kartica, informacije o važećem kursu evra i dolara...

JUeBANK servis koristi tehnologiju smart kartica i ridera (čitač smart kartice), što predstavlja najviši stepen zaštite, jer je svaki nalog digitalno potpisan, a podaci kriptovani.

JUtokenSERVIS namenjen je fizičkim licima. Token je mali uređaj, poput priveska za ključeve, koji nije vezan ni za računar ni za kanal, a takođe obezbeđuje visok stepen zaštite i digitalno potpisan nalog.

JUmobileBANK je informativni servis, zasnovan na tehnologiji SMS poruka, koji mogu koristiti i građani i pravna lica. Korisnici željenu informaciju mogu dobijati svakodnevno (pretplatnički servis), ili po želji, slanjem SMS poruke na odgovarajući mobilni broj banke, kada žele da provere *on-line* stanje na svom računu ili dobiju informaciju o kursu evra i dolara.

Call Centar Jubanke, koji počinje s radom u novembru, omogućiće klijentima da dobiju najrazličitije informacije ili obave plaćanja preko telefona uz upotrebu tokena.

Pored davanja naloga za obavljanje finansijskih transakcija, klijenti će posredstvom Kol centra moći da se informišu o stanju na svojim tekućim računima, deviznim partijama ili partijama kredita, kursnoj listi, a biće im dostupne i opšte informacije o uslovima i prednostima otvaranja tekućeg računa u Jubanci, o vrstama i uslovima kredita, uslovima štednje, platnim karticama, brokerskim poslovima, elektronskim servisima...

Putem Kol centra klijenti će moći da dostavljaju banci i svoje sugestije ili reklamacije.

Pristupnice za korišćenje bilo kog elektronskog servisa Jubanke mogu se dobiti u 90 poslovnih jedinica širom Srbije, ili preuzeti sa adrese: www.jubanka.com. ■

Iskustvo kao garant uspeha Hypo Alpe-Adria banke

Već 31 odsto klijenata domaćeg platnog prometa aktivno koristi sistem elektronskog poslovanja u našoj banci

Hypo Alpe-Adria banka postoji više od sto godina. U našoj zemlji je tek od kraja 2002. godine, kada je kupila Depozitno-kreditnu banku. U tom trenutku Banka je imala nasleđenu tek malu grupu klijenata. Nakon formiranja širokog dijapazona usluga, korišćenjem svog bogatog iskustva, za izuzetno kratak period, ona je znatno povećala broj svojih deponenata.

Jakob Salom – direktor odeljenja Elektronskog bankarstva u Hypo Alpe-Adria banci

Jedan od preduslova dobrog funkcionisanja banke jeste korektno funkcionisanje njenog platnog prometa i upravo zato je razvijanje platnog prometa do maksimalnih granica naš veoma važan cilj. Tehnička strana razvijanja platnog prometa podrazumeva konstantno unapređenje tehničkog sistema u kome banka funkcioniše, kako bi se automatski olakšao rad – kako komitentima koji rade sa bankom tako i zaposlenima u samoj banci.

Jedan od vidova tehničkog unapređenja je, svakako, uvođenje elektronskog bankarstva koje u našoj banci doživljava pravu ekspanziju. Ono što u ovom sektoru poslovanja Hypo Alpe-Adria banku izdvaja od ostalih banaka, između ostalog, jeste to što u našoj banci, u timu koji se bavi primenom elektronskog bankarstva u sistemu, rade zaista iskusni ljudi. Naime, taj tim čine sve sami pioniri u ovom poslu, što izuzetno pomaže kvalitetu usluga elektronskog bankarstva.

Činjenicu da kvalitetno obavljamo svoj posao potvrđuje i podatak da imamo već 31 odsto aktivnih korisnika domaćeg platnog prometa uključenih u elektronski promet. Taj broj korisnika ostvaruje 32,5 odsto svih bezgotovinskih naloga u Banci dok ti nalozi u ukupnom bezgotovinskom prometu klijenata banke učestvuju sa čak 51 odsto.

Svakim danom Banka ima sve veći broj klijenata i svakim danom mi činimo sve više na implementaciji elektronskog bankarstva.

Od septembra ove godine u upotrebi je elektronsko bankarstvo za građane i već imamo nekoliko stotina zadovoljnih korisnika. Oni, za razliku od svojih kolega u firmama koji komuniciraju s bankom sa svojih radnih stolova, zaista mogu da imaju uvid u svoje račune i da elektronski plaćaju upravo iz "svojih fotelja".

> Trenutno smo peta najveća banka u Srbiji, i u narednih pet godina želimo da se zadržimo među najvećima. To je ostvarivo jedino razvojem svih segmenata poslovanja i pružanja usluga banke. Elektronsko bankarstvo je tehnologija koja nam pomaže da takav plan uspešno ostvarimo.

Takođe, trenutno su u završnim fazama testiranja primene elektronskog bankarstva u plaćanjima prema inostranstvu.

Od elektronskog poslovanja imaju korist i Banka i klijenti. Ono što je očigledno – gužva na šalterima u Banci drastično je smanjena. Međutim, postoji i ono što nije očigledno, a možda je i važnije. Budući da podatke unosi sam klijent ili ih kreira neko njegovo aplikativno rešenje, ne postoji mogućnost da dođe do greške u Banci u unosu podataka sa naloga (posebno njegovog iznosa). Naravno, što se klijenta tiče, korist je jasna – ušteda i vremena i novca, kao i povećan komfor u radu s Bankom.

Naša banka ima apsolutnu kontrolu nad svim podacima u sistemu elektronskog bankarstva, tako da su privatnost, bezbednost i neporecivost podataka koji se unose u sistem garantovani.

Za krajnje korisnike ovog sistema i klijente naše banke interesantno je i to da mogu da obavljaju platni promet, upućuju različite naloge, prate dnevne promene na svojim računima i uz pomoć novih kanala komunikacije. U biranju načina komuniciranja s korisnicima preko mobilnih telefona, naša banka je za sada odabrala SMS kanal, budući da WAP i GPRS još nemaju dovoljno korisnika.

Preko automatskih ili poruka poslatih na zahtev, i fizička i pravna lica koja posluju s našom bankom mogu da, putem SMS-a, dobiju sve informacije o svojim finansijskim transakcijama i stanju na svojim računima. Automatske poruke se generišu (prema želji korisnika) u trenucima većih promena na računu ili većih pristiglih transakcija.

U okviru elektronskog bankarsta omogućena je i razmena proizvoljnih datoteka između klijenata i same Banke. Te datoteke su, takođe, elektronski potpisane (pouzdane, bezbedne i neporecive) i mogu se koristiti za razne namene – slanje spiskova za plate, zahteva za razne bankarske usluge, slanje bančinih izveštaja klijentima i tome slično.

Ovakav način poslovanja ne oduzima mnogo vremena i, što je najbitnije, sve usluge su znatno jeftinije nego usluge u običnom bankarstvu. Pojedine transakcije koje korisnici obavljaju E-bankingom imaju čak pet puta nižu tarifu od one koja važi kada se nalog donese na šalter. ■

HYPOnet

elektronsko bankarstvo za stanovništvo

Mreža koja oslobađa

Da li želite da budete gospodar svog vremena?
Da li sanjate o vikendima provedenim uz porodicu ili omiljeni hobi?
Mi Vam možemo pomoći da Vam se danas dogodi nešto lepo,
makar to bila mirno popijena kafa uz omiljene novine.
Obavljajte svoje finansijske transakcije iz udobnosti svog doma, u bilo koje doba dana i noći,
sa bilo kog mesta i sa mnogo manje napora - jednostavnim pritiskom na taster.

Budite nezavisni i moderni, koristite HYPOnet!

HYPO
ALPE-ADRIA-BANK

Beograd: Franše D'Eperea 88, tel 011 30 26 500, fax 011 30 26 501 • Resavska 26, tel 011 32 32 517, fax 011 33 43 644 • Makedonska 21, tel 011 33 73 926, fax 011 33 73 929 • Terazije 45, tel 011 33 46 501, fax 011 33 45 621 • Hypo Plaza, Bulevar AVNOJ-a 8a, tel 011 20 16 300, fax 011 20 16 399 • Novi Sad: Bulevar oslobođenja 18, tel 021 446 000, fax 021 446 004 • Šabac: Pop Lukina 2, tel 015 349 448, 303 170, fax 015 349 447 • Subotica: Korzo 15, tel 024 670 400, fax 024 558 600
e-mail: office@hypo-alpe-adria.co.yu • www.hypo.co.yu

HYPO
INFO CENTAR
(011) 30 26 555

ŠTEDNJA PO MERI

Kad se u životu sve složi, onda je svaki izbor lak, svaka odluka ispravna!

SLOŽI - UMNOŽI

- Štedite po najpovoljnijim kamatnim stopama – do 5,75% na period do 36 meseci
- Minimalni depozit – 2.000 EUR
- Period oročenja – do 36 meseci

- Kamatne stope za štednju

	ŠTEDNJA		
	Do 10.000 EUR	Od 10.000 - 50.000 EUR	Preko 50.000 EUR
1 mesec	1,65%	1,85%	2,00%
3 meseca	2,10%	2,50%	2,75%
6 meseci	2,75%	2,85%	3,00%
12 meseci	3,00%	3,00%	3,50%
24 meseca	4,00%	4,00%	4,75%
36 meseci	5,00%	5,00%	5,75%

Iznos kamate predstavljen je u bruto iznosu na godišnjem nivou.

- Ostvarite prihod na oročeni depozit mesečnim pripisom kamate na tekući ili štedni račun
- Štedite po najpovoljnijim kamatnim stopama
- Minimalni oročeni depozit 10.000 EUR
- Period oročenja - 12, 24 ili 36 meseci

- Kamatne stope:

	10.000 – 50.000 EUR	Preko 50.000 EUR
12 meseci	2,75%	3,25%
24 meseca	3,75%	4,50%
36 meseci	4,75%	5,50%

Iznos kamate predstavljen je u bruto iznosu na godišnjem nivou.

- Štedite iz redovnog prihoda koji ostvarujete
- Štedite bez dolaska u banku
- Trajni nalog za prenos sredstava sa dinarskog tekućeg računa ili štednog računa u EUR
- Štedite po najpovoljnijim kamatnim stopama – do 5,75% na period do 36 meseci
- Minimalni mesečni ulog 200 EUR
- Period oročenja – 12, 24 ili 36 meseci
- Kamatne stope:

	200 EUR	1.000 EUR
12 meseci	3,00%	3,50%
24 meseca	4,00%	4,75%
36 meseci	5,00%	5,75%

Iznos kamate predstavljen je u bruto iznosu na godišnjem nivou.

- ***MOJ BONUS ponuda - posle 3 meseca oročenja besplatno kreditne kartice VISA Alterna (min. limit 600 EUR) ili VISA Gold (min. limit 3.000 EUR)***

- Jedinstvena mogućnost štednje na bazi mesečnih prihoda
- Obezbedite svoju finansijsku sigurnost ili sigurnost svoje porodice
  - stvorite učešće ili depozit za velike investicije
  - obezbedite deci školarinu za studije u zemlji ili inostranstvu
  - obezbedite svoju budućnost
- Najpovoljnije kamatne stope
- Mogućnost isplate štednog uloga u celosti ili u mesečnim ratama do 10 godina uz pripis kamate
- Štedite bez dolaska u banku
- Trajni nalog za prenos sredstava sa dinarskog tekućeg računa ili štednog računa u EUR
- Povoljan kurs za kupovinu deviza

- Minimalni mesečni depozit – 50 EUR
- Garantovani period kamatne stope: 3 godine
- Period oročenja od 10 do 20 godina
- Kamatna stopa – 5%
- **Mesečnim ulogom od 50 EUR** tokom 20 godina možete obezbediti kontinuirani prihod **u mesečnom iznosu i do 177,49 EUR**

* Iznos kamate predstavljen je u bruto iznosu na godišnjem nivou.

Za sve informacije pozovite Info telefon 011 30 11 555 ili pošaljite e-mail na: sgyb.individualbanking@socgen.com

SOCIETE GENERALE YUGOSLAV BANK

140 godina tradicije i preko 15 miliona zadovoljnih klijenata širom sveta su garancija kvaliteta usluga Societe Generale banke.

Elektronsko poslovanje Cepter banke

Raznovrsne usluge e-bankinga

Prateći savremene svetske tokove u bankarstvu, Cepter banka je omogućila svojim korisnicima efikasan, brz, pouzdan i ekonomičan sistem elektronskog poslovanja. Sa prelaskom platnog prometa iz ZOP-a u banke početkom prošle godine, ova banka postala je jedan od lidera u oblasti elektronskog poslovanja. Cepter banka je korišćenjem e-bankinga u toku prošle godine izvršila 150.000 naloga ukupne vrednosti od oko deset milijardi dinara. Dosadašnji podaci svedoče da će promet ostvaren elektronskim poslovanjem klijenata na kraju 2004. godine biti za trećinu veći od prošlogodišnjeg.

Konkurentniji od drugih

Cepter banka ima veoma raznovrsnu ponudu usluga u ovoj oblasti, među kojima su i tri vrste digitalnih sertifikata sa najsavremenijom tehnologijom zaštite: *CD, Smart kard, e-gate card.* Istovremeno koriste softver poslednje generacije, koji klijentima omogućava da nezavisno od radnog vremena banke, izvrše dinarska i devizna plaćanja. Nalozi u internom platnom prometu se izvršavaju trenutno, 24 sata dnevno sedam dana u nedelji, a transakcije su potpuno besplatne.

Cepter banka je krajem prošle godine proširila svoju ponudu Halcomovom elektronskom bankom, paketom za pravna lica. Ova usluga omogućava klijentima da iz jednog programa, sa jednim sertifikatom, posluju sa svim bankama kod kojih imaju otvorene račune. Naši klijenti imaju mogućnost da uz pomoć nekoliko različitih elektronskih servisa, na najlakši, ali i najbrži način dobiju informaciju o stanju i prometu na poslovnom računu, kao i važeću kursnu listu. Korisnicima usluga Cepter banke na raspolaganju su *Voice servis,* odnosno govorni automat, *mail servis, SMS i fax servis*, objašnjava Dejan Radovanović, šef Službe obrade i izveštavanja Cepter banke.

Elektronsko plaćanje građana

Cepter banka je među prvim bankama koje su pored elektronskog poslovanja za pravna lica, omogućile elektronski platni promet i fizičkim licima. Za građane e-banking funkcioniše od jeseni prošle godine. U početku je bilo moguće dobiti pregled stanja i prometa na tekućim računima i platnim karticama, pregled izdatih i realizovanih čekova i preuzimanje aktuelne kursne liste, danas je ta usluga kompletna.

Cepter banka omogućava građanima da vrše prenos sredstava sa jednog na drugi dinarski račun i da plaćaju obaveze na račune koji su unapred definisani posebnim ugovorom. Ako žele da vrše plaćanja na bilo koji račun po slobodnom izboru, neophodno je da poseduju odgovarajući digitalni sertifikat koji Cepter banka izdaje na zahtev građana, objašnjava Dejan Radovanović.

Stručna podrška

Od početka funkcionisanja e-bankinga Cepter banka upoznavala je klijente sa novim, savremenim načinom poslovanja i ukazivala na sve pogodnosti koje ono omogućava. Organizovana su mnogobrojna predavanja o korišćenju e-bankinga, u filijalama i ekspoziturama Banke, kao i u nekim od preduzeća, koja su se opredelila za ovu najsavremeniju bankarsku uslugu. Oko 2500 klijenata Cepter banke koristi ovakav vid plaćanja, a broj korisnika se svakodnevno povećava.

Služba elektronskih servisa Cepter banke pruža stalnu stručnu pomoć klijentima, a moguće je organizovanje i dodatne obuke za zainteresovane korisnike, kaže Radovanović.

Elektronsko poslovanje ima mnogo prednosti u odnosu na klasično poslovanje. Korisnici u svakom trenutku mogu dobiti informacije o stanju i prometu na svojim računima, omogućene su im brze i bezbedne elektronske obrade svih novčanih transakcija. Sve to je moguće učiniti 24 sata dnevno, sedam dana u nedelji, bez dolaska na šalter banke. Korisnici preuzimaju izvode prema dinamici koja im odgovara. Na taj način informacije dobijaju u željeno vreme, bez dolaska u banku. S druge strane, tarifa za naloge koji se dostavljaju elektronskim putem je za 30 odsto manja od tarife za naloge koji se predaju na šalteru banke.

Cepter banka će i ubuduće kvalitetom i raznovrsnošću svoje ponude omogućavati svojim klijentima visoku poslovnu efikasnost i time biti njihov pouzdan partner. Banka će i dalje pratiti i svetske standarde poslovanja i primenjivati najsavremenije tehnologije.

"Nastojaćemo da unapredimo postojeće i pružimo nove usluge, kako bi što bolje ispunili zahteve, potrebe i očekivanja naših klijenata", kaže Dejan Radovanović. ■

Dodatak priredili: Goran Kosanović, Marija Vidić, Jelena Čarnaus, Stevan Ristić

izjava nedeLje

"Vojni istražni sudija bio je, kako da vam kažem, u psihičkom stanju."

Božo Prelević,
posle rekonstrukcije nezavisne komisije u kasarni u Topčideru o sudiji Vuku Tufegdžiću (B 92)

Milica Stamatović,

novinarka, opusuje svoju sagovornicu nekada poznatu kao Sneki, sada Snežanu Babić-Stojanović:
"Fantastično je najkraći i najtačniji opis njenog izgleda. I ako je nismo videli uživo sigurno tri-četiri godine, to je ista ona Sneki kojoj je Minimaks, čim je ugledao, produžio nadimak sa Super, sa nogama do 'ispod pazuha', razbarušenom frizurom, osmehom kao iz svetskih reklama za pastu za zube, u čizmicama sa visokom potpeticom koje dodaju još deset santimetara, na onih 180 koliko ih ima, i besprekornom figurom koja je 'stala' u 68 kilograma. I još nešto. I poprsje je isto. Pogled vam ne uranja u dekolte, koji kako je postalo normalno kod njenih koleginica, jedva staje u tesnu košuljicu ili majičicu. Ona se gleda, u nju se ne bulji. Jasno je da boravak u inostranstvu nije iskoristila za 'plastificiranje'."

Snežana Babić-Stojanović

trenutno "radi na pripremi novog albuma", a kako će u spotovima izgledati:
"Stajling će biti primeren onom što Sneki jeste i najnovijim modnim hitovima. Šta u tom trenutku bude svetski modni trend, biće na meni."
("Ilustrovana politika")

Nenad Prokić,

dramski pisac, govori o situaciji u Srbiji, Crnoj Gori, Koštunici, Đinđiću i sebi:
"...To je njihova brzina. Đinđić je bio prebrz, ja sam prebrz, i još, možda, neki ljudi, ali Srbija je spora. Ne može se iz bosih nogu odjedanput uskočiti u nešto civilizovano i, pritom, imati aklamaciju svih ostalih. To je naša surova istina. Postojaće oni koji koče zemlju, i koji guraju u nesreću i ratove, u kuvanje čorbe na nesreći suseda. Ti ljudi će, nažalost, postojati zbog toga što Srbija nema odgovarajuće performanse. Ni u Crnoj Gori to nemaju. Tamo se još broje na kolenoviće i nikogoviće. Koštunica je, na moju veliku žalost, političar koji predstavlja zlatni rez onoga što Srbija trenutno može da primi kao nivo evropskog koji može da se proguta, a da se ne shvati kao strano telo. Ovde ubiju onoga ko je brži. Takav čovek vas suočava sa vašom sporošću, neznanjem jezika, sa vašom antikompjuterizacijom. I onda ste ružni u poređenju sa njim. Svaki političar je bio ružan u poređenju sa Đinđićem. To je naš mentalitet, način vladanja - nogom ispod stola, tajne službe i tajne policije, sakrivanje ratnih zločinaca, kao jataka." ("Monitor")

Dragan Đilas,

direktor Narodne kancelarije predsednika Srbije koja radi već mesec dana, kaže da dobijaju oko sto zahteva dnevno:
"Stvari koje su rešive, mi rešimo. Gde to nije moguće, pokušamo da građanima koji nam se obrate rešimo neke druge probleme koje imaju."
Na šta se građani žale?
"Jedan student je tražio da mu se sredi da položi ispit - rekao je da je četiri puta polagao, da svi polažu preko veze, pa pita da mu mi nađemo neku vezu. Jedan građanin nam se obratio sa molbom da mu, pošto je uzeo kredit toliki i toliki i sada ne može da ga vrati, predsednik pozajmi novac. Njemu će sigurno vratiti." ("Blic")

Dragutin Topić,

poznati atletičar, skakač u vis, oženio se sportistkinjom, dugoprugašicom Biljanom Mitrović, o kojoj kaže:
"Biljana je prirodna i vesela, pa sam se brzo i lako zaljubio. Osim toga uradila je stvari koje su mi mnogo značile. U junu se krstila, jer je shvatila da držim do religije." ("Glorija")

Irina Arsić,

"atraktivna članica grupe 2 Hot", od pre nekoliko dana vozi BMW 318 is. U Beč je otišla na nekoliko dana, u posetu roditeljima, i prosto se zaljubila u taj auto i odlučila da se njime vrati u Beograd:
"Kada sam ga videla, nisam mnogo razmišljala. Odmah mi se dopao i nisam mogla da odolim a da ga ne kupim. Čujem da ovde taj model zovu 'marsovac'. Vrlo je specifičan i upadljiv, a ovih nekoliko dana svi gledaju kada se provozam po gradu. Na svu sreću, ima dobru zaštitu pa se ne plašim krađe. Mnogo dobro juri, volim brzu vožnju i do sada sam ga vozila i od 170 km/h. Već četiri godine vozim i dobro mi ide." ("Blic")

Rastko Janković,

glumio je u filmu Lika Besona i priča kako mu se poznati reditelj dopada:
"Lik Beson je skroz lud. Pojavio se sa majicom na kojoj je odštampana slika njegove porodice, sva njegova deca. Onda je svima objašnjavao ko se kako zove i koliko ima godina." ("Blic")

Čedomir Jovanović,

"jedan od najkontroverznijih likova novije srpske istorije, politička zvezda i antiheroj...", govori o imenu svog sina, koga je nazvao Lajf:
"Tako smo ga nazvali dok je bio u Jeleninom stomaku. Bili smo u inostranstvu kada smo saznali da je Jelena trudna. Nismo bili opterećeni time da li će biti dečak ili devojčica. Lajf se i zbog toga savršeno uklapao u naš život. Jedan od ultrazvučnih pregleda bio je zakazan na dan moje porodične slave, Svetog Mihajla. Lajf je imao četiri meseca i više nije želeo da ostavlja prostora za dilemu i neizvesnost. Iznenada se okrenuo i gledajući nas kroz monitor, pokazao da je dečak. Tako smo dobili Mihajla. Super je Lajf, prija mi kada sam sa njim i ako samo gostujem u njegovom životu." ("Plejboj")

Simonida Stanković,

novinarka, svoje čitaoce izveštava sa nedavnog venčanja sestre Svetlane Ražnatović, Lidije Veličković, i fudbalera Predraga Ocokoljića:
"Najveseliji su bili Romana, Marija Maćić, Sonja i Željko Šašić, Dajana, Ivica Dačić i Zvonko Marković. Poznati kreator je pred svadbu imao pune ruke posla. Kreirao je Lidijinu venčanicu, Cecinu haljinu, ali i malecku venčanicu koju je obukla Cecina ćerka Anastasija.
Kada su ušli trubači, nastala je euforija. Ceca se popela na stolicu, mali Veljko na sto, a onda su mama i sin zaigrali kiteći trube novčanicama od 100 evra.
Svadbena torta je izneta uz zvuke *Marša na Drinu*. Ritam je udarao mali Veljko po bubnjevima za glavu većih od sebe. Izgleda da je od mame nasledio muzikalnost, komentarisali su gosti.
Veselje je potrajalo do 22.30, a onda su Cecini najbliži prijatelji nastavili da slave u njenoj kući." ("Blic")

Milorad Pavić,

pisac, o najefikasnijem načinu za prevazilaženje fobija kaže:
"Treba uvežbati kako se gleda u određenom pravcu da bi se u moru zastrašujućih pojava videle i one koje su prednosti XXI veka, da bi se videle i njegove vrline osim mana. Među te vrline računam nekoliko stvari. Predivne građevine kojima svet obiluje danas, dobro rešene gradske sredine u nekim zemljama, sjajnu modu, kozmetiku, muziku, filmove, dobru knjigu, širenje znanja kroz internet i televiziju, sportske priredbe, kao što je bila Olimpijada u Atini itd. I sve ovo sišlo je u najšire slojeve društva. Velika prednost je što može relativno lako da se dospe do nekog lepog predela ili grada, da se još uvek nađe poneki kutak tišine, jer tišina kao i voda leče u ovom svetu koji nas zastrašuje bukom koliko i smogom." ("Glorija")

Aleksandar Tijanić,

direktor nacionalne televizije, u ulozi kolumniste za temu je izabrao felacio:
"Pušenje se u Srbiji tako odomaćilo da je dobilo zvaničnu formu nevinog seksa. U školama, kažu matori istraživači drkadžije, i u nižim razredima osnovne deca primenjuju taj oblik neverbalne komunikacije. Gigaskandalozno, jeb'o im ja mater. Moja generacija je na to čekala do kraja gimnazije. Partizani i četnici nikada nisu saznali da tako nešto postoji. Tito je ljubomorno krio strašnu tajnu. Danas, klinci i žene na to gledaju kao na nešto jedva više od poljupca. Felacio, smatraju sveštenici i vernici tog oblika seksa, više ne predstavlja intimnost, prevaru, nevernost, zabranu, uvod, spoj?! Ništa. Pušenje zamenjuje masturbaciju, tradicionalno najmuškiju delatnost, koja nam je ostala kao zavet predaka - da niko ne može da nam je uradi bolje nego mi sami. Time slabi mašta Srba. Ukinuta je mogućnost da jebemo koga hoćemo čim zatvorimo oči..." ("Plejboj")

Veliki narodni sanovinik (3)

Pašteta
Uprkos bezbrižnoj sadašnjosti, treba misliti na budućnost
Patlidžan
Uspeh na svim područjima
Paviljon
Nazadovoljene želje; nalazite se u paviljonu - potajna ljubav
Pejzaž
Veselje - ako sanjate ravan i svetao pejzaž; ako je pejzaž brežuljkast ili maglovit možete očekivati brige, svađu i mnoge druge teškoće
Pena
Nestalnost u ljubavi
Perika
Doživećete poniženje; nositi periku - ugled; videti na drugom periku - neko će vas prevariti
Perpetuum mobile
Videti ili izumeti perpetuum mobile - težiti za neostvarivim ciljevima
Peruška
Preti vam nemaština
Patak
Izmaći će vam neki posao ili zarada
Pilovina
Neprijatan događaj; jesti pilovinu - bolest

("Ilustrovana politika")

Duška Jovanić,

nova glavna urednica "Playboya", postala je i kolumnistkinja. Ovog meseca se bavi rezultatima Dureksovog istraživanja o seksualnom ponašanju, i piše:
"Posle svega ne mogu da ne pomislim kako bi svaki Amerikanac, a pogotovo Japanac, poželeo da je makar na jednu noć, ozloglašeni Srbin!?
Možda to Srbi tako često i dobro rade, jer sudeći po tome od čega žive, misle da im je i poslednji!?" ("Plejboj")

Pokrenimo svet zajedno

ProCredit Bank

www.procreditbank.co.yu

Bruto kamatne stope na oročenu štednju

Valuta/Period	1 mesec	3 meseca	6 meseci	12 meseci	2 godine	3 godine
EUR	2,50%	3,75%	4,38%	5,00%	5,31%	5,63%
USD	1,88%	2,50%	3,44%	3,75%	4,06%	4,38%
DIN	6,00%	9,00%	11,00%	12,00%		

Info telefoni: **011** 3025 625, 3194 400, 3617 533, 2422 218, 2077 888, 2067 592, 635 303, **013** 331 491, **015** 360 050, **017** 414 332, **018** 547 845, 514 345, **020** 316 584, 318 221, **021** 458 942, **021** 444 160, 813 220, **024** 622 501, **031** 510 135, **032** 226 556, **034** 302 175, **036** 317 290, **037** 418 500

Profit Avans

Da li znate da u plodovima svoje štednje možete uživati bez čekanja? Sa **Profit Avans** oročenom štednjom, kamatu – koja je među najvišim na tržištu – dobijate odmah po oročavanju uloga! Možete je po svojoj volji podići, potrošiti ili oročiti zajedno sa glavnicom. **Profit Avans:** štednja toliko napredna da kamatu dobijate unapred.

***Profit Avans** oročena štednja omogućava povećanje glavnice tokom trajanja perioda oročenja.

LISICA I ŽDRAL
piše Ljubomir Živkov

Smor godine

CZ-u i Specijalnom sudu isporučili smo hranioce porodica, šta smo dobili za uzvrat? Ništa! Je li to ta dvosmerna saradnja

Crno zlato, otac nacije, bludni sin, žila kucavica, srpska Atina, topovsko meso, moneta za potkusurivanje

Pošto su fiskalnu godinu završili sa stanovitim viškom, lisica i ždral namerni su da deo zarade vrate narodu u čijem su jezičkom i kulturnom ozračju i postigli tako lep uspeh, u to ime raspisuju Savezni konkurs za najdosadniju frazu iz političkog, kulturnog i sportskog života. Sintagma ili misao koja do zatvaranja konkursa bude dobila najviše glasova biće proglašena smorom godine, a među onima koji su na pobednika ukazali žrebom biće određen srećnik kome će pripasti vitraž sa motivima iz života autora nagrađenog izraza. Pravo na učešće imaju svi građani Srbije i Crne Gore, izbeglice i pripadnici međunarodnih snaga koje budno paze da na Kosovu ne bude još gore nego što jeste.

Pretpostavka da stanovništvo teško podnosi jezik elite našla je naučnu potvrdu: dve agencije za istraživanje javnog mnjenja pitale su građane da li im floskule političara idu na živce, i gle, potvrdno je odgovorilo 89 odsto ispitanika.

Preliminarno istraživanje pokazalo je da devedeset dva odsto ispitanika dobija ospice kad o Draži čuju da je "prvi antifašista Evrope", na drugom mestu je sintagma "mi srpski radikali", za koju ispitanici tvrde da su je čuli više puta nego prognozu vremena; shvataju da je ona deo dogovorene retoričke strategije šešeljevaca i da radikali moraju tako da govore, ali bi bili zahvalni urednicima i novinarima kad bi taj stalni višak, taj auftakt, sekli kad god je to tehnički izvodljivo.

Treće mesto *po dosadnosti* pripalo je retoričkom pitanju: "Želite li da Srbija bude lider na Balkanu?". Njezin autor je potpredsednik vlade, pa se računa da je u različitim medijima i reprizama "misao" emitovana blizu sto hiljda puta, dakle tek nešto manje od nezasluženih, nepravednih i ničim izazvanih sankcija koje su nadmoćno obeležile kraj minulog stoleća. Samo pitanje možda ne bi bilo toliko dosadno da nije postavljeno tek reda radi, autor i ne očekuje odgovor, ubeđen je da upravo to, a možda i samo to, sanja svaki ubogi podanik. Razgovori pak sa anketiranima pokazuju da inkriminisano pitanje većina ili ne razume ili je sklona da u razdražljivom tonu na njega odgovori odrečno: "Ne, uopšte ne želim da Srbija bude lider, bila bih zadovoljna da ne bude najgora u ionako ne blistavom komšiluku" (službenica, 42 god.); "Da li to znači da na Balkanu bude ono što je Amerika na ovoj unesrećenoj planeti? Ne, hvala lepo!" (asistent na BU, 34 god.); "Šta je to uopšte lider? Je li to onaj ko je u sportu na vrhu lestvice, ili je to neko ko pokazuje put, slavodobitno predvodi druge koji su srećni da idu njegovim stopama?!" (penzioner, 51 god., dakle bivši poslanik).

Kad je o saradnji s Hagom reč, živalj Srbije i Crne Gore oštro je podeljen, kao i pripadnici establišmenta uostalom: jedni ponavljaju kako nemaju ništa protiv da se ratnim zločincima sudi, ali da to bude ovde kod nas. Na okamenjeni dodatak "ali ovde kod nas" naroguši se blizu petnaest procenata ispitanika: "Kako da im se sudi kod nas, kad kod nas nikome nikad nije palo da te generale pozove ma i na informativni razgovor!" (službenica, 29 god.); "Da smo hteli da im sudimo, da smo imali razlog da im sudimo, valjda bismo im već sudili!? Zašto nismo preduhitrili Karlu del Ponte, nego sada kad je ona neke osumnjičila, mi pristajemo da im sudimo, a kako, na osnovu čega?! Na osnovu njene sumnje i valjda njenih podataka, jer mi svojih nemamo i ne želimo da ih imamo!" (inž. agronomije, 61 god.).

Sedamdeset odsto anketiranih alergično je na rečenicu da smo jako raspoloženi za kolaboraciju s Haškim tribunalom, ali pod uslovom "da ta saradnja bude dvosmerna": "Da li to znači da Specijalni sud mora da osigura dvosmernu saradnju sa optuženim 'crvenim beretkama' i pripadnicima zemunskog klana!?" (studentkinja sociologije, 23 god.); "Kako bi se naše pravosuđe osetilo kad bi mu neko u ime ostataka zemunskog klana ili u ime porodica uhapšenih svakih pet minuta ponavljao: 'Mi smo CZ-u i Specijalnom sudu na raspolaganje stavili naše ponajbolje sinove i hranioce porodica, šta nam je Srbija dala za uzvrat?!'" Ili: "Država unosi seme razdora tako što pomaže porodice onih koji su počinili masovne zločine, dok porodicama lica optuženih za par atentata ili likvidacija koje su im bile i u opisu radnog mesta ne daje ništa'!"

Dakle, u konkurenciju za "Smor godine" ulaze sudovi, iskazi u kojima se nešto tvrdi ili poriče ("Branili smo Evropu od Turaka, iako sebe lično nismo mogli da odbranimo!"), ali također i sintagme poput pomenute "mi srpski radikali". Znači: prijatelji sporta, plava četa, najskuplja srpska reč, zeleni tepih, vekovno ognjište, prijatelj Srbije, sedma sila, nebeski narod, ostatak zaklanog naroda, crno zlato, otac nacije, najbolji sin, bludni sin, žila kucavica, srpska Atina, topovsko meso, moneta za potkusurivanje, žrtveno jagnje, žrtveni jarac, muka Isusova, krčma na drumu, balkanski kasapin, faktor mira, seme razdora, jabuka razdora, kamen temeljac, kamen spoticanja, kamen po kamen, ni kamen na kamenu, kamen u žuči, bubregu i drugde, spirala zločina, silom prilika (silom prilikom, kako kaže jedna građanka koja neka ostane anonimna).

Lisica i ždral u isto vreme (o istom a vlastitome trošku) raspisuju i konkurs pod nazivom "Sam svoj Klajn": kandidati mogu slati reči koje su im se smučile a za koje, iako sami nisu baš visokostručni, podozrevaju da nisu baš u skladu ni s pravopisom. Primer: novina (reč koja je donedavno postojala kao "novine"), potom "prostori", koji su skoro uvek "ovi naši prostori". Ako vam "naidealniji", "najoptimalniji" paraju uši, slobodno ih prijavite - oni su superlativi i bez našega "naj".

Lisica i ždral predlažu da se o glagolu "pričati" zapodene javna rasprava: pred tim glagolom ustuknuli su glagoli *govoriti*, *razgovarati*. Mada, nije ni čudo. "Razgovarati" podrazumeva ravnopravne, aktivne sagovornike, dok priča onaj ko svojoj logoreji daje ohoho oduška, dočim druga strana ima samo da sluša i da žmirka. ■

Žena sa probušenim listom, 1932.

DANI MILENE PAVLOVIĆ BARILI

Otkrivanje Milene

U Beogradskom dramskom pozorištu u toku je manifestacija posvećena Mileni Pavlović Barili, na kojoj se osvetljava životni put velike umetnice od Požarevca do Njujorka, od slikarstva, preko poezije, teatra, ilustracija do mode, i nazad

Konkretan povod da Beogradsko dramsko pozorište baš sad organizuje "Dane Milene Pavlović Barili" (8-16. novembar) jeste dan njenog rođenja (5. novembar 1909) i pedeseta godina od kada je našoj kulturi predstavljeno delo ove umetnice.

Programom "Dani Milene Pavlović Barili" predstavljen je njen put - školovanje u Požarevcu, Beogradu i Minhenu, putovanja, život u Parizu i Njujorku, Milenino slikarstvo, izložbe u Parizu, Londonu, Rimu, Firenci, Hagu, Njujorku, njeni kostimi, njena poezija - pisala je na srpskom, italijanskom, francuskom i španskom jeziku. Ali, u okviru ovog programa može se videti i opus porodice Barili, i do sada nepoznati materijal: dokumentarni film o Mileni, i fragmenati opere *Meduza* Bruna Barilija, njenog oca. Osim sagovornika "Vremena" u ovom teksu, o Mileni će govoriti i Đorđo Salerno, direktor Italijanskog instituta za kulturu, Jelica Milojković, Miodrag B. Protić, Milan Tucović, Radoslav Zelenović, Tanja Popović i Petre Krdu. Na kraju manifestacije biće održana premijera drame Sanje Domazet *Krila od olova.*

KRILA OD OLOVA: Sanja Domazet opisuje Milenu kao "jednu od najinteresantnijih i najznačajnijih umetničkih ličnosti sa ovih prostora tokom proteklog veka. Bavljenje njenim umetničkim opusom jedan je od načina da naša prošlost počne da se čita i kao evropska i svetska. U svetu kojim vlada princip jednoznačnosti, večitog vraćanja istog i homofonije, Milena Pavlović Barili bila je oličenje osobe kroz koju su delovale potpuno druge sile - polifoničnost, prisustvo žive mašte - Erosa i principa božanskog, kao i svesti o tome da ljudima vlada demijurško i demonsko. *Krila od olova* su dramski tekst koji nikako nije imao za cilj da bude kavez koji će uloviti živi mit Milenine punokrvne, barokno lepe i veoma složene i bolne egzistencije, već praćenje njenih letova i sudara sa epohom, bilo da su to sudari sa Musolinijem, simbolom moći, De Kirikom, simbolom umetnika srodnog po bliskosti i ravnosuštnosti, ili sudari sa kometom Pikaso, čiji je usud bio i najveći, usud uspeha. *Krila od olova* su pokušaj dokazivanja premise da je do istine, kao i do istinske slike sveta, moguće doći još samo u umetnikovom delu."

Za Milenu Pavlović Barili kod nas se čulo 1954. godine, nakon teksta profesora Miodraga B. Protića, a njene slike su ovde prvi put viđene godinu dana nakon toga, na izložbi u Muzeju savremene umetnosti. Po mišljenju Olivere Janković, istoričara umetnosti, sliku koju danas imamo o Mileni stvorila je u velikoj meri njena majka Danica. U monografiji *Milena* (prva u biblioteci "Žene u srpskom slikarstvu" u izdanju TOPY-ja) Olivera Janković piše da je Dani-

ca Pavlović "u detinjstvu odlučujuće uticala na Milenino vaspitanje", ali da je i kasnije, "kada je 1962. godine otvorena Memorijalna galerija Milena Pavlović Barili u Požarevcu, doprinela formiranju njenog pomalo bajkolikog lika kao čuda od deteta, zatim uspešne slikarke koja je putovala po svetu, družila se sa znamenitim ličnostima iz umetnosti, srećno se udala za jednog Amerikanca i na kraju umrla od posledica pada s konja."

DVE DOMOVINE: Postojanje dve domovine u Mileni bile su suštinski podsticaj za knjigu *Aquae passeris* Adele Macola (Clio, 2000). Adele Macola je čula za Milenu Pavlović dok je, radeći u Italijanskom kulturnom centru u Beogradu, pomagala porodici Barili da u Parmi, rodnom mestu Mileninog oca, priredi izložbu. "I ja sam u njoj videla svoj život. Nije lako pripasti drugoj zemlji. Ja istina nemam taj problem, ja znam svoj identitet, ali imam ćerku koja ima taj problem, koja je uvek lebdela između Italije i Srbije, očeve zemlje. Da budem iskrena, od kada je našla svoj put, oseća veliki nagon da ide u treću zemlju i nađe svoj mir. Kao i Milena. Iz njenih pisama se vidi da je taj odlazak u treću zemlju značio odrastanje, oslobađanje od roditelja. Oni su bili snažne, previše snažne i obeležene ličnosti, svako je držao svoju stranu, svoju zemlju, svoje interesovanje, tako da je odlazak preko Okeana za Milenu bio spas. Iz Njujorka im ređe piše nego što je to činila ranije, više se posvećuje sebi, udaje se, taj period je neka vrsta njenog mira. Ona i kaže da je tu našla svoj stil, naivno kao dete hvali se da ima novac, da joj materijalno nije loše kao do tada, oseća uspeh. Milena kakvu sam opisala u knjizi nije obasuta velovima niti čarobnim rečima, pa ipak, ne bih rekla da joj je život nesrećan. Svaka osoba koja ne prevari sebe jeste srećna osoba. Ona nije bežala od iskušenja i u tome vidim njenu veličinu."

U Njujorku 1943.

Milena je u Americi provela poslednjih šest godina života. Tamo je slikala, izlagala, i, što je bitnije za taj njen period, bavila se ilustracijom, dizajnom, kostimom, scenografijom. Neda Todorović napominje da iako se ove njene delatnosti vezuju za to vreme "odnosno za saradnju sa ženskim biblijama kao što su modni magazini 'Vogue', 'Harper's Bazzar', 'Charm', 'Glamour' i časopisima za uređenje enterijera i eksterijera, kao 'Town&Country', njene ilustracije datiraju od ranije - već od 1926. godine. Iako većina teoretičara slikarstva Milenin angažman u primenjenoj umetnosti definiše kao prisilan, kao plod

ODLOMCI IZ PREPISKE MILENE PAVLOVIĆ BARILI SA MAJKOM

Pisma majci

(oktobar 1932. godine nakon otvaranja izložbe u Galeria d'Arte u Rimu)

"... Ima puno sveta uvek, ali se nije još ništa prodalo. Uzroci su razni, ali uglavnom to je da od mene sad niko nema tri čiste ovde ništa da kupi.

... Ja sam zdravo skromno bio obučen (ponekad koristi prvo lice muškog roda kao oblik umiljavanja – p.a.), lepo sam izgledao, nisam ništa zbunjen bio, samo sam se vrlo umoran osećao. Sa svima sam pomalo razgovarao i znam da su Talijani ostali oduševljeni i sa mnom. Sveta je bilo vrlo interesantnog. Svi su grabili sa mnom da razgovaraju, bilo je puno fine i mlade gospode, koji su prosto krasili izložbu. Ovo je malo ironično, ali i istina ironično zato što su mi se mnogi udvarali. Ja sam ozbiljan i gord. Ja sam užasno umoran. Sve mi se pred očima ljulja."

(avgust 1939, tek što je brodom pristala u Njujork)

"... Stigla sam. Sada je dva sata ujutru. Prve misli i reči otkako je lađa pristala šaljem Tebi. Gledala sam dugo sve svetlosti u daljini, kao Venecija, samo mnogo duže sa strane. Mesečina i beli oblaci, i svetiljke što miču i kliže po vodi, ali se ništa drugo ne vidi. Eto to ti je Njujork. A ja ništa ne razumem. Grdno mi je sve čudno kao u snu i kao obično...

... Ništa ne umem da se radujem, valjda što sam sasvim otrovana i smrvljena ovim kratkim vestima o ratu."

(o slici "Autoportret s velom", 11. novembar 1939)

"... Čini mi se da je ("Autoportret") u svakom pogledu majstrorska stvar. Veličine je kao i onaj prošli, a u onoj večernjoj haljini od crnog tila sa belom čipkom, a na glavi mi onaj tanak šlajer sa srmom okolo. Pozadi jedan pejzaž dosta taman sa sasvim malim figuricama i jednim čovekom na konju. Zid je crnozelen. Bela i crna čipka i til su kao izvezeni, a jedan savim tanak crven konac ide od guše na prst desne ruke. Kad sam ga počela bio je na drugi način nešto vanredno. Ali, atmosfera u kojoj živimo je depresivna, neuredna i puna sitničarenja."

Autoportret s velom, 1939.

Reklama za "Vog"

(28. januar 1940)

"... Pre tri nedelje 'Vog' je tražio da im iz glave uradim (bez ikakvih modnih predmeta) korice za mart pa mi oči ispale radeći, oni mi posle platili, ali neće da ga štampaju jer nije došla moda. Zatim su mi dali jednu stranu unutra, cipele i rukavice i šešir, jedna bluza i šal; danas su je uzeli, kažu mi da je osobita, ali evo kako radim: dobih je u prošli ponedeljak, danas je ponedeljak opet – od četvrtka prošlog nisam iz kuće izišla, ne mogu, nemam kad za oblačenje. Po deset sati sedim i radim i slušam talijanske pesme na radiju i čitam malo pa posle opet radim. Još nikakav kontrakt (ugovor) ne daju. Uspela sam toliko da su mi povisili stranu unutra na 150, a korice 250. Samo održavanje sve zajedno dođe oko 70, pa hrana, pa izlasci i haljine, taman toliko da komotno izlazim na kraj."

(nepoznat datum)

"... Da znaš samo koliko mi je potrebno da me jednog dana drukče razumeš i da mi kažeš: 'Sine, je l' si umorna, odmori se malo, jer si sve uradila što si umela i mogla.' Čini mi se, kad bih jedanput u životu to od tebe čula više nikad ne bih imala nesanicu. Više nikad me zora ni sunce ne bi zatekli budnu i prenapregnutu od misli i briga i strahovanja u krevetu. I ne bi se uvek luda i kriva osećala. Ja drugima ne dozvoljavam da mi kažu ni da sam luda ni da grešim, jer znam i vidim da niko od njih ne bi mogao moju ravnotežu da izdrži. Ja sam ovde sasvim smrvljena. Znam kako nana kaže: 'Iz ove se kože nema kud', pa se i ja koprcam, pa ne umem ćud da promenim."

pragmatične želje da obezbedi egzistenciju, logičnije je konstatovati da je Milena sledila utabani put koji su trasirali svetski poznati pisci, slikari i umetnici radeći za novine. Šta je odlika modnih ilustracija potpisanih imenom Milena koje su se tokom 1940. i 1941. godine redovno pojavljivale u svakom izdanju 'Voguea'? Lakoća linije, finoća poteza perom, koloristička prozračnost akvarela. Elegancija pokreta ženske figure. Jednostavnost minimalističkih modela haljina sa trendovski spuštenim strukom i dekolteom nepravilnog oblika, koji darežljivo

Kompozicija, 1938.

obnažuje ramena ili leđa. Delikatnost dopunskih, modnih detalja - perli, cvetova, ogrlica, naušnica, tijara, broševa, lepeza, organdinskih šalova. Ilustratorka Barili nema uzora. Ona prati svoj slikarski manir crtajući svetske žene po uzoru na sebe. Mnogi su, a među njima su bila imena kao Kokto, De Kiriko, Pol Valeri, govorili da je slikarka još lepša i ljupkija od svojih modela. Kažu da bi se, kada je ušla u prostoriju prepunu bogatih žena u modelima kreatora visoke mode s nakitom basnoslovne vrednosti, sve oči okrenule ka njoj - u jednostavnoj haljini, bez nakita, u šeširiću koji je sama napravila. Kao Koko Šanel ili Žil Sander, kreirala je modele kakve bi sama nosila. Bila je jedna od retkih osoba koje su 'Vogueu' davale više nego on njoj. Šta mu je davala? Kosmopolitizam građanke sveta formirane u Minhenu, Parizu, Londonu, Rimu, Veneciji, Firenci. U Beogradu i u Požarevcu. Milena Pavlović Barili je od 'Voguea' živela. Ali, ono što mu je davala nema cenu."

SMISAO DOBRA I ZLA: Davanje sebe prisutno je u svemu što je Milena radila. Irina Subotić, istoričar umetnosti, smatra da je, kao i Milenin život, i njeno slikarstvo ispunjeno "neobičnim događajima, susretima, odlascima, lutanjima i rastancima, tugama, pritajenim traumama i nostalgičnim sećanjima. Gotovo sve njene nadrealno-magične kompozicije skrivaju ambivalentno romantičarsko značenje, posebno istaknuto kada udvaja sopstveni lik duboko misaonog pogleda, kada velovima, odnosno draperijama, daje smisao deoba i razdvajanja, ali i spajanja i povezivanja svetova realnosti i mašte, svetla i tame, dobra i zla, intime i eksteritorizacije, meditativnog i senzualnog. Milena lampama, žiškom i svećama unosi svetslost mudrosti i prosvetljenja u ambijente kojima vlada mrak. Njene maske skrivaju, ali i štite identitet lika, leptiri pričaju o kratkotrajnosti života, a slomljeni stubovi i isečene ruke ili noge govore o kastraciji, neispunjenju želja, o čežnjama, nemoći i usklađenosti. Povijene katarke broda na njenim slikama bile su daleki nagoveštaji ratnih lomova, koji su je definitivno odvojili od otadžbine, dok su ptice u letu njeni uzleti ka nedosegnutim visinama, izraz one tužne elegične, nostalgične, a možda i tragične borbe sa opstankom. Ako je i izgubila tu presudnu egzistencijalnu bitku u ranim godinama, njena ostvarenja nas svojom enigmatičnošću i dalje bogate prizivajući stalno nova, sve dublja i značajnija tumačenja istraživača i poklonika."

Irina Subotić podseća da je posle školovanja i putovanja, obilaska najznamenitijih muzeja sveta i druženja s velikanima modernizma, Milena želela da se vrati balkanskim izvorima i podari svoja znanja mladima. "Ali za nju, građanku sveta, nije bilo radnog mesta ni u Požarevcu, Štipu, Velesu ili Tetovu. Ova sredina nju nije razumevala, nije (iskreno) prepoznavala njene vrednosti." Kada je nakon smrti otkrivena u našoj javnosti, "otvorena je u Požarevcu galerija-legat koja nosi njeno ime, priređivane su joj izložbe i pisane knjige, studije, romani i drame o njoj. Ona postaje sve više legenda oko koje se pletu priče i bajke, ali gorak ukus neprihvatanja nije ni do danas iščezao. Još su sveža sećanja na lokalpatriotske ispade devedesetih godina kada je Milenin kosmopolitizam smatran pogubnim za našu kulturu."

Milena Pavlović Barili je umrla 6. marta 1945. godine od srčanog udara u Njujorku. Nakon četiri godine, urna s njenim posmrtnim ostacima pohranjena je na groblju za strance u Rimu. "Milena počiva na jednom divnom mestu, na groblju u blizini kapije svetog Pavla, prepunom velikih uspomena na pesnike, umetnike, na ljude koji su došli iz čitavog sveta i sada počivaju tu, pored nje", javio je Bruno Barili Mileninoj majci u Požarevac. Napominje da su "u istom krugu sahranjeni Šeli i Kits". "Tako se tada", kaže Sanja Domazet, "negde, u tišini, čovekova ličnost davno rasula, potrošila, rastočila, nestala. I nije bilo aplauza." ■

SONJA ĆIRIĆ

AUTOBIOGRAFIJA: DŽERONIMO

Mit i stvarnost jednog ratnika

Američki padobranci, dok su u Normandiji jurišali sa njegovim imenom kao pokličom, u Džeronimu sigurno nisu videli zarobljenika svoje vojske kako na prinudnom radu pila drva ili na vašaru prodaje svoje fotografije za dvadeset i pet centi od kojih mu oduzimaju petnaest

Ne znam u koliko sam se filmova i stripova sreo sa Džeronimom. Kliše je gotovo uvijek bio isti: nakon kakve nepravde pojedinca - bijelca, Apači kreću na ratnu stazu; slijede spaljeni rančevi, leševi sa strijelama u leđima i male grupe "plavih bluza" opkoljene hordama crvenokožaca; na kraju, konjica dovodi Apače u bezizlaznu situaciju, a mladi oficir uspijeva steći povjerenje Indijanaca, nagovoriti ih na predaju, otpremiti u rezervat i tako spriječiti još veće prolijevanje krvi; bijeli junak potom ili je heroj dana ili rezignirani cinik zbog političara koji ne drže datu riječ.

Ovo nipošto ne znači da filmadžije i stripadžije - mahom - nisu bile naklonjene Džeronimu i njegovim Apačima. Naprotiv - oni su hrabri, slobodoljubivi, ponosni, pošteni, istrajni u bezizlanoj borbi, neka vrsta "plemenitih divljaka". Pa ipak, u svim tim pričama Džeronimo je samo sporedan lik, neka vrsta Doktora Votsona, pomoćnik glavnog junaka u velikom epu o rađanju jedne Nacije. Možda je to sudbina svih onih koji su ratovali protiv Sjedinjenih Američkih Država - oni svoju priču mogu ispričati samo ako ispričaju priču svojih neprijatelja.

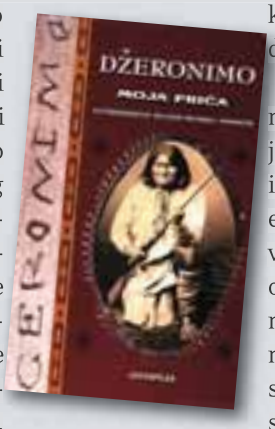
Upravo je to Džeronimo i uradio. U stvarnosti, odrpani ratni zarobljenik interniran u nekom Fort Silu, a mitološki već ikona poput Nijagarinih vodopada ili Bjeloglavog orla, izdiktirao je sedamdesetšestogodišnji Apač 1905. i 1906. svoju autobiografiju izvjesnom S. M. Baretu, upravniku škole u Lotonu, Oklahoma (koja se u prevodu Maše Matijašević-Simić i izdanju

SLAVNI APAČKI POGLAVICA:
Džeronimo na fotografiji Frenka A. Rendela 1886. godine

"Utopije" upravo pojavila i kod nas). Mada u to vrijeme riječ genocid nije postojala, a opisani događaji nisu imali nikakvu političku težinu, ipak je priređivač morao tražiti razne dozvole, uključujući i onu od predsjednika SAD Teodora Ruzvelta: em je Džeronimo uživao mračnu slavu poput kakvog paravojnog komandanta iz bivše Jugoslavije, em su razni puritanski moralisti bili usred usrećivanja i civliziranja američkih starosjedilaca odučavajući ih od vlastitih običaja i jezika... Džeronimo tako nije prisustvovao Ruzveltovoj inauguraciji u Vašingtonu 1905. kao ugledna zvanica, već kao kakav barbarski vođa na Cezarevom trijumfu u starom Rimu; senatori i kongresmeni zadovoljili su znatiželju svojih razmaženih sinova da vide i dodirnu tog Apača, junaka pučkih roto romana.

U svojim kazivanjima Džeronimo je, po svoj prilici, svjestan svih ovih okolnosti: govori o sukobima i pljačkaškim pohodima u Meksiku, dok o ratovanju protiv američke vojske u Arizoni i Novom Meksiku nastoji da kaže što manje može; divi se tehničkim dostignućima bijelaca i upoređuje ih sa zaostalošću Apača; izražava vjeru u kršćanstvo i poziva svoje sunarodnike da ga proučavaju... A ipak, nekako je jasno da se stari borac nikad neće predati. Pita zašto njegov narod nestaje sa zemlje jer "mislim da nismo tu bez neke svrhe inače nas Usen ne bi ni stvorio. Usen je stvorio sva ljudska plemena i sigurno je za svako od njih imao dobar razlog." Spiskom apačkih običaja, vjerovanja i nepisanih zakona poručuje da svatko ima pravo na nacionalno dostojanstvo i da ravnopravnosti nema bez uvažavanja različitosti. Oficirima i generalima koji su ga pobijedili, Džeronimo u lice govori da ako se već mora pokoriti njihovoj sili, ne mora ih poštovati. Na kraju svog kazivanja, bivši ratni poglavica - koga su stražarno, kao mečku, vodali po Svjetskoj izložbi u Sent Luisu i zatvarali kad god bi se napio - nije izdržao a da na neki način ne izazove bijelu publiku. To je uradio opisom velikog društvenog plesa povodom zadjevojačenja njegove ćerke Eve u prvoj noći punog mjeseca septembra 1905: ništa nije moglo više razbjesniti fanatične puritance dok su se trudili da Indijance utjeraju u svoje kalupe od velike grupe odrpanih i deklasiranih Apača, Komanča i Kiova kako plešu oko vatre uz bubnjeve i monotone nazalne pjesme.

No, stvarnog Džeronima ne treba idealizirati. Do tridesete godine lovio je divljač, gajio grah, kukuruz, dinje i bundeve, a od tridesete, kada su mu meksički vojnici ubili troje djece, suprugu i majku, postao je čovjek opsjednut osvetom i mržnjom. Džeronimovo dvadesetšestogodišnje ratovanje, zapravo, nije ništa drugo do dugačak spisak pljačkaških pohoda, bitaka sa američkim i meksičkim vojnicima, masakara njegovih saplemenika, slijepe krvne osvete i pogubljenja, izdaja, lutanja, zbjegova, gladovanja, bolesti, smrzavanja... U njegovim napadima i zasjedama hajdučkog karaktera - često neuspješnim i kontraproduktivnim - nerijetko, učestvovalo je svega nekoliko saplemenika, a svaka veća bitka bez obzira na ishod samo je smanjivala mogućnost daljnjeg otpora. O svemu tome Džeronimo govori hladno, bez uljepšavanja ili pravdanja, kao čovjek koji je shvatio koliku su cijenu u krvi platili Apači u Arizoni i Novom Meksiku. Da li je imao drugi izbor - možda. Da li je taj izbor tražio - nije.

Džeronimo, najveći dio života nepismen i s plemenskim nivoom svijesti, živio je u vremenu kada se smatralo da je u službi vjere u neki imaginarni progres svako sredstvo dozvoljeno. Već tridesetih godina XIX stoljeća Aleksis de Tokvil u svoj knjizi *O Demokraciji u Americi* piše "da će Indijanci izumrijeti izdvojeni kao što su i živjeli", to jest "ako ostanu divljaci, potiskuju ih pred sobom napredujući; kad hoće da se civiliziraju, dodir s ljudima koji su više civilizirani od njih baca u bijedu i potlačenost". Možda će neko reći da je sjeverna Amerika XIX vijeka bila lovište pohlepnih protestantskih kapitalista u trci za srećom i zaradom. No, čemu su se Bedonkoe Apači i Džeronimo mogli nadati kad je njegov suvremenik Fridrih Engels, u knjizi *Revolucija i kontrarevolucija u Njemačkoj*, visoko civiliziranim Česima 1852. predviđao sljedeću budućnost: "Češka može od sada da postoji jedino kao dio Njemačke, iako bi dio njenih stanovnika još nekoliko vjekova govorio i dalje jezikom koji nije njemački."

Kao što je već rečeno, Džeronimo je pred kraj života postao jedan od američkih mitova bez ikakve veze sa svojom stvarnom egzistencijom i tragedijom njegovog naroda. Američki padobranci, odrasli na Holivudu, dok su u Normandiji jurišali sa njegovim imenom kao pokličom, u Džeronimu sigurno nisu vidjeli zarobljenika svoje vojske kako na prinudnom radu pila drva ili na vašaru prodaje svoje fotografije za dvadeset i pet centi od kojih mu oduzimaju petnaest, okruženog depresivnim alkoholizmom, apatijom, samoubistvima i izumiranjem sunarodnika daleko od Arizone koju nikad više neće vidjeti. ■

FILIP ŠVARM

POZORIŠTE: TRE SORELE, ZVEZDARA TEATAR

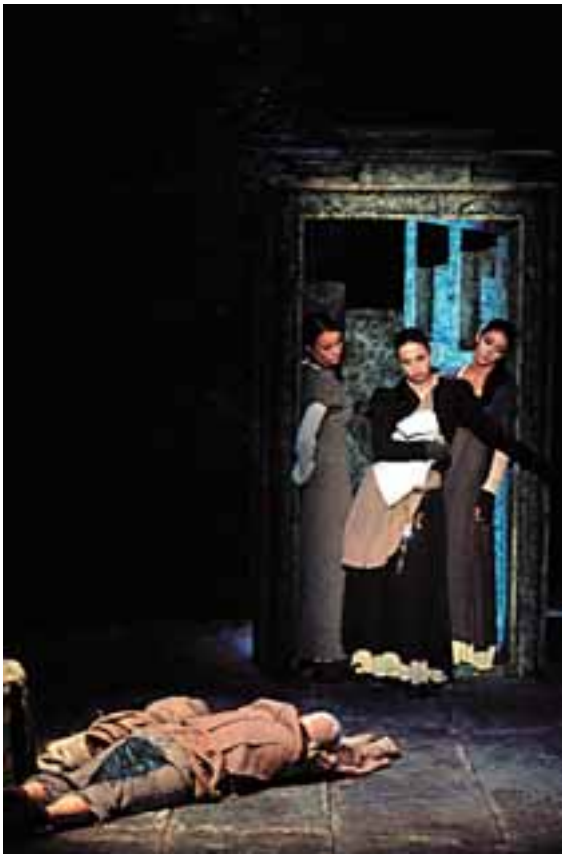
Morfologija Boke

Predstava "Tre sorele" je pozitivan primer pučkog teatra, jer ne podilazi najnižem ukusu, jer nema u sebi ničeg prostog. Naprotiv, koristeći popularnost tv lica, ona vraća gledaoce vrlo zanimljivim nacionalnim legendama i diskretno problematizuje naš dominantni kulturni model – mačistički, patrijarhalni, konzervativni.

Ne postoje samo televizijske serije; komadom *Tre sorele*, koji je netom premijerno izveden na Novoj sceni Zvezdara teatra, nastavlja se dugoveki pozorišni serijal autorskog tandema Koprivica-Karadžić. Osnovna odlika ovog serijala je tematske prirode, jer se sve drame Stevana Koprivice koje čine ovu formaciju zasnivaju na drevnim legendama Boke kotorske. Ali, pored tematskih, među njima postoje i bitne poetičke sličnosti: polazeći od legendi ovog zanimljivog, multikulturalnog podneblja, Koprivica gradi dinamične, lake i stilizovane melodramsko-komične zaplete koji, iako se dešavaju u renesansnoj prošlosti, stvaraju jasne aluzije i na savremene društvene prilike i probleme.

Na prvi pogled, komad *Tre sorele* se razlikuje od prethodnih epizoda ovog serijala: u njemu je društveni plan, s onim šarolikim svetom renesansnih trgova i kafana, potpuno potisnut zarad intimističke priče smeštene u jednu oronulu i samotnu palatu. U toj palati odvija se drama triju sestara čiji su dani bedno proticali pod strogim nadzorom brata, sve dok jedne večeri u kuću nije došao misteriozni gost, koji je probudio devojačka osećanja i strasti i, sledestveno tome, želju za životom. Pošto je dotični gost samo spoljni pokretač nečega što u junakinjama postoji, što okolina još nije uspela da im potpuno uguši, ovaj lik nije prikazan realističkim sredstvima; naprotiv, on je prikazan na bajkovit način, kao direktno ovaploćenje đavola.

Međutim, iako je ovo intimistička priča o ženskoj inicijaciji (šire gledano – o čovekovom samoostvarenju), iako je njen prosede krajnje stilizovan i bajkovit, ona, ipak, ima neke društvene implikacije, zbog čega smo gore i stavili onu ogradu. Naime, buđenje seksualnosti u opresivnom društvu je i politički čin, jer ono podrazumeva buđenje vlastite volje; konkretno, junakinje ove drame, kao žrtve *đavolske rabote*, ustaju protiv svakog porodičnog, društvenog i religijskog autoriteta. Dodatni momenat socijalne subverzije i kritike nalazi se u prikazu latentno incestuoznog odnosa brata i sestre, koji se može shvatiti kao naličje proklamovanih vrednosti patrijarhalnog društva, kao posledica moralne hipokrizije jednog zatvorenog, konzervativnog sveta.

A. ANĐIĆ

U predstavi Zvezdara teatra, reditelj Milan Kardžić i scenograf Geroslav Zarić nisu iskoristili glavni motiv bokeške legende na kojoj se drama zasniva – motiv zazidanih prozora. Reditelj je odstranio završni deo teksta u kome se spominje da su sestre zazidale svoje *funjestre* da više ne bi gledale na pučinu, čekajući povratak misterioznog gosta, a, u skladu s tim dramaturškim rešenjem, ni scenograf nije upotrebio motiv prozora. Nije problem što ova potencijalna scenska metafora nije iskorišćena – to je *autorska sloboda* – već što ničim nije nadomeštena, što je scenografija nemaštovito redukovana na jeftino nakašireni zid, koji nema dramsku funkciju, i jedna misteriozna i takođe nakaširana vrata. Kao ni scenografija, tako se ni celokupna scenska igra, koju je osmislio reditelj Karadžić, nije odlikovala većom maštovitošću: ona se svodila na stilizovana mizanscenska rešenja i diskretno naglašavanje komičkog tona u glumi.

Pored ovog komičkog tona, glumačku igru je karakterisala i ona svedenost koju pretpostavlja sam tekst i njegova "morfologija bajke", da parafraziramo Propa. Likovi su, dakle, bili postavljeni u krajnje preglednim i širokim potezima, sa svojim najosnovnijim crtama, a bez nekog dramskog nijanisiranja i produbljivanja: ozbiljna, ponosna i prpošna Nera Nataše Ninković, bojažljiva i pesnički romantična Bjanka Ane Franić, mladalački odlučna i strasna Roza Slobode Mićalović. Prepoznatljivo deluju i tipovi visprene seoske lude Joja (Dragan Petrović), dominantnog i samouverenog ljubavnika tj. đavola (Andrija Milošević) i sumnjičavog, pohlepnog i strogog gazde Marka (Milutin Mima Karadžić).

Kada se pogleda ova *kast-lista*, može se uočiti jedna zanimljiva veza, zbog koje predstavu *Tre sorele* Zvezdara teatra ne treba posmatrati samo kao estetsku pojavu, već i kao kulturološku; većina glumaca iz ove podele su protagonisti popularne televizijske serije *Mješoviti brak*, čiji su autori takođe Koprivica i Karadžić. Takav izbor sigurno nije slučajan; angažovanjem *Banja & co.* (čitaj – televizijskih zvezda), animira se najširi krug gledalaca, dovode se u teatar i oni koji su ga ranije zaobilazili. Ovakav strateški potez, uz činjenicu da je reč o bajkovitoj priči didaktičkog karaktera ispričanoj vrlo jednostavnim pozorišnim jezikom, uvodi ovu predstavu u kategoriju pučkog, komercijalnog teatra. Ali, ovde odmah treba da se stavi ograda: predstava *Tre sorele* je pozitivan primer pučkog teatra, jer ne podilazi najnižem ukusu, jer nema u sebi ničeg prostog. Naprotiv, koristeći popularnost tv lica, ona vraća gledaoce vrlo zanimljivim nacionalnim legendama (što je sigurno bolje od šematizovanih, imbecilnih zapleta latinoameričkog tipa) i diskretno problematizuje naš dominantni kulturni model – mačistički, patrijarhalni, konzervativni. Zbog te svoje subverzivnosti, ona ima respektabilan kulturološki značaj, koji je mnogo veći od njenog estetskog značaja. U krajnjoj konsekvenci, *Tre sorele* nas upozoravaju da ni "lako pozorište" ne može da se posmatra kao jedinstven fenomen, da i njega treba *izdiferencirati*, da u proceni njegovih dometa treba pokazati više brižljivosti i ozbiljnosti.

Kao što nas istorija pozorišta uči, ovaj teatar je neretko bio na "našoj strani" – imao je udela u borbi za emancipatorske društvene vrednosti.

IVAN MEDENICA

Dva života, pesnik i trgovac

Engleska je ove godine obeležila stogodišnjicu rođenja Grejema Grina, Poljska stogodišnjicu Vitolda Gombroviča, Latinska Amerika takođe jednu stogodišnjicu rođenja – Pabla Nerude. Francuska, međutim, nije slavila stogodišnjicu, nego stoleće i po od rođenja jednog od svojih najvećih pesnika svih vremena. Reč je, naravno, o Arturu Rembou

Cijeli je svijet u posljednjih godinu dana poludio za knjigom jedne šesnaestogodišnjakinje. Samo je u Italiji prodano blizu milion kopija intimnog dnevnika izvjesne Melise P. pod nazivom *Sto poteza četkom prije spavanja*. Ukoričena pornografska praksa curetka u pubertetu prevedena je na mnoštvo svjetskih jezika tako da se širom planete može čitati o njezinim *vrhuncima*. Nije, naravno, problem pronaći nekog teoretičara koji će *pronaći* u ovoj knjizi vrhunsku literaturu, vjeran prikaz *moralne bijede mladeži*, *alijenacije u svijetu bez boga*, *dehumanizacije kao ultimativne posljedice seksualne revolucije*. Moralisti će se, naravno, zgražavati, dok će skeptici kazati da je i teško nadati se nečem boljem od jedne današnje tinejdžerke. Prije više od stotinu godina, međutim, bilo je moguće da jedan tinejdžer piše najbolju poeziju na svijetu.

PESNIK: Verlenov crtež na koricama novog izdanja Remboovih pesama (Paideia, 2004)

PIJANI BROD: Ime mu je zapravo bilo Žan Nikolas Artur Rembo. Rodio se dvadesetog oktobra 1854. godine u Šarlevilu. U prvoj mladosti bio je ustvari fino i uzorno dijete. U školi se isticao blistavom inteligencijom, a neki su nastavnici uspjeli čak i naslutiti njegovu genijalnost. Rembo je, moglo bi se reći, bio preteča onih gimnazijalaca što su bez imalo učenja uvijek najbolji đaci i koji uz sve moguće petice u svjedodžbi moraju ipak imati i jednog keca - iz vladanja! Za Remboa je karakterističan izuzetno širok raspon tumačenja njegovog lika & djela. U tom je kontekstu zanimljiv način na koji ga opisuje Vladimir Stanojević u poznatoj knjizi *Tragedija genija*: "Imao je džinovski stas, zapuštenu spoljašnost, neobuzdanu i nestalnu narav i bio uvek nezadovoljan svojom sadašnjicom, žudeći za stalnim promenama i uživanjima na svoj način." Sa petnaest-šesnaest godina buknuo je iz Remboa pjesnički i lutalački duh, buknuo poput gejzira - nezapamćeno snažno. Rembo je zapravo avangardno i radikalno najavio ono Eliotovo proročanstvo o tome kako je lako biti pjesnik do dvadeset i pete godine života. Pobjegavši od kuće u Pariz, Rembo se potuca od nemila do nedraga. U romanu *Život je drugdje* Milan Kundera na nekoliko mjesta navodi anegdote iz Remboovog života: kako se ovaj Kunderin roman bavi u isto vrijeme i jednim konkretnim pjesnikom i pjesnikom kao *mogućnošću*, pjesnikom kao *ljudskom sudbinom*, jasno je da je kao takav nezamisliv bez Remboa. Kao u nekoj Borhesovoj priči Rembo je cijelu poetsku spiralu jednog velikog pjesničkog opusa sažeo u tek nekoliko godina. Sa šesnaest godina napisao je *Pijani brod*, pjesmu što je uz neke Bodlerove najvažnije lirsko djelo francuske književnosti devetnaestog stoljeća. Sedamnaestogodišnji Rembo već je *klasik*, barem iz današnje perspektive. Blisko prijateljstvo (nazovimo to tako) sa Verlenom skandaliziralo je ondašnju javnost, a kroz dramski komad Kristofera Hamptona i film *Totalno pomračenje* Agnješke Holand uplelo se i u masovnu kulturu našeg vremena. Tri-četiri godine nakon fascinantnog *debija*, u istoriji umjetnosti neusporedivog sa bilo čime, Rembo potvrđuje da nije - popmuzički rečeno - *one hit wonder* i obznanjuje poetsku zrelost. *Sezona u paklu* i *Iluminacije* su magično sugestivna djela "kasnog" Remboa što u isto vrijeme smiruju vulkansku strast *Pijanog broda*, zadržavajući njegovu bujnost uz svojevrsno poniranje u meditaciju.

ESTETIKA TIŠINE: Negdje između osamnaeste i dvadeset i prve godine, na *ničijoj zemlji* između mlađeg i "pravog" punoljetstva, između - iz američke perspektive - rođendana koji ti daje pravo glasa i rođendana što ti omogućava da *legalno* sjedneš za šank i naručiš pivu, Rembo je, kako se to obično kaže, *zašutio*. U nekim biografijama stoji kako je pjesnik Rembo umro, a čovjek Rembo nastavio živjeti. A čovjek Rembo u tom je životu bio "prosjak, sojtarija, vojnik revolucionar, istovarivač robe, fabrikant, konstruktor, arhitekta, zidar, geolog, zemljoradnik, komisioner i istraživač". Na mapu njegovih lutanja upisuju se: London, Štutgart, Naksos, Beč, Malezija, Stokholm, Kopenhagen, Kipar, Egipat, Abisinija, Marsej. Desetog novembra 1891. godine Rembo je skončao u marsejskoj bolnici. U pjesmi *Mrtvi Rembo* Peti Smit je zapisala: "trideset-sedam mu je. odrezali su mu nogu. sifilis nadire./ kremni virus. misteriozni projektil u dupetu jednog m-5./ žrtva pati od uništene duše. izraz lica mu idiotski a/ njegov izvanredni jezik zaludan, nabreknut.// rembo. nije više hrabri mladi konjanik s abisinijske visoravni./ takva strast okamenila se zauvijek." Nije Peti Smit jedina

TRGOVAC: Rembo u Abisiniji

(pop)kulturna ikona našeg vremena opsjednuta, može se slobodno reći, Remboom. Bob Dilan, Džek Keruak i Džim Morison samo su neki od umjetnika čije je djelo nezamislivo bez remboovske inspiracije. Znakovito je, međutim, da je Rembo jednako snažno inspirirao i "elitnu" i "popularnu" kulturu našeg vremena. U glasovitom eseju *Estetika tišine*, eseju koji otvara knjigu *Stilovi radikalne volje*, Sjuzan Zontag upravo u Rembou, Vitgenštajnu i Dišanu nalazi paradigme za *estetiku tišine.* "Zajedno za egzemplarnim poricanjem vlastitih vokacija, svaki od ovih ljudi obznanio je da svoja prethodna dostignuća u poeziji, filozofiji i umjetnosti smatra tričavim i nevažnim. No izbor permanentne šutnje ne negira njihov prethodni rad. Naprotiv, to mu retroaktivno dodaje moć i autoritet: odricanje od djela biva novi izvor njegove vrijednosti, potvrda neoborive ozbiljnosti."

ODN I OSTER: Priča o genijalnom dječaku-pjesniku što je u odraslim godinama zašutio, zavela je i neke od najvećih pjesnika i prozaika dvadesetog vijeka. Najbolji su primjeri Vistan Hju Odn i Pol Oster. U decembru 1938. godine Odn je napisao jednu od svojih najslavnijih pjesama. Pjesma, zapravo sonet, zove se jednostavno - *Rembo* i nepogrešiva je, kako to zapravo i jesu Odnove pjesme. Oster pak u *Knjizi Iluzija*, romanu što na izvjestan način kao da varira jedan kratki zapis Džima Morisona ("Pogrešno je smatrati da je umjetnosti potreban gledalac da bi postojala. Film se vrti bez ičijih očiju. Bez njega gledalac ne postoji. Film osigurava postojanje gledaoca."), ne može jednostavno ispričati priču o Hektoru Manu bez Remboa u pozadini, Remboa kao simbola koji nalikuje vodenom žigu.

Melisa P. s početka ovog teksta prodala je u domovini, rekli smo, za kratko vrijeme blizu milijun kopija svoje knjige. Kažu da se prvi tiraž Remboove *Sezone u paklu* prodao, međutim, u samo šest primjeraka. Umjetnost i trgovina nisu isto, ma koliko današnja masmedijska propaganda tvrdila suprotno; nisu isto jer *ljubav se ne trži.* U vremenu kad većina pjesnika jesu i trgovci, zvijezda Artura Remboa sija još jače. Može se biti pjesnik i trgovac, ali ne u isto vrijeme - to nam poručuje Rembo. Biti pjesnik i trgovac istodobno znači jednostavno biti samo trgovac. U svojoj autobiografiji Pol Oster kaže: "Većina pisaca vodi dvostruki život." Rembo nije želio voditi dvostruki život, više je volio živjeti dva života. Poslije života pjesnika - život trgovaca; poslije Hamleta - Fortinbras; pjesme su napisane - ostala je šutnja. ■

MUHAREM BAZDULJ

INTERVJU: PITER GRINAVEJ, REDITELJ

Opera u bioskopu

"Opere ranog dvadesetog veka za mene su bile veoma dosadne, nikada za njih nisam bio posebno zainteresovan. Sve dok nisam video 'Ajnštajna na plaži' Filipa Glasa i Roberta Vilsona 1976. godine. Ona mi je pokazala put"

Moglo bi se reći da je opera *Pišući Vermeru* (*Writing to Vermeer*, 1999) holandskog kompozitora Luja Andrisena u režiji Pitera Grinaveja, kod nas poznatijeg po svom filmskom opusu, i njegove supruge Saskije Bodeke koja je ovoga leta obnovljena na sceni Holandske opere, opera bez drame. Libreto čine fikcionalna pisma koje Vermeru pišu njegova tašta, žena i model. Na Vermerovim platnima, žene sede i pričaju, sviraju, nižu perle, sipaju mleko, pletu čipku, pišu i čitaju pisma. Upravo te žene su postale Grinavejovi i Andrisenovi operski junaci. One su obučene identično kao i one koje su naslikane na Vermerovim platnima. Figure sa Vermerovih platana "oživele su" u ovoj operi. Insistiranje na simulaciji udvojeno je emitovanjem reprodukcija slika na ekranima koji se nalaze na sceni. Grinavej tvrdi da je taj postupak plod njegove fascinacije tumačenjem sveta kroz slikarstvo.

Andrisen i Grinavej ne zaustavljaju se na poigravanju sa arhiviranjem podataka vezanih za delovanje Johanesa Vermera. Oni uz pomoć njegove biografije simuliraju novu "priču" iz Vermerovog života. Splet prikazanih događaja iz Vermerove svakodnevice deluje "realnije od realnog". *Pišući Vermeru* nanovo izaziva operske navike, kritikuje operske konvencije i nudi spektakl, koji je operskoj umetnosti uvek bio blizak, ali u ovom slučaju je podržan i najmoćnijim oružjima masovnog medijskog društva - mnoštvom ekrana koji se ogledaju jedni u drugima i projektuju izmenjenu, simuliranu, multiplicirani, spektakularnu operske realnost.

"VREME": Odakle potiče vaš interes za operu?

P. GRINAVEJ: Oduvek sam bio fasciniran korišćenjem zajedno slike i zvuka u filmu. Opere ranog dvadesetog veka za mene su bile veoma dosadne, nikada za njih nisam bio posebno zainteresovan. Sve dok nisam video *Ajnštajna na plaži* Filipa Glasa i Roberta Vilsona 1976. godine. To je bilo delo koje je sadržalo nedramski materijal, oni se nisu brinuli oko hronologije. Ta opera takođe nije bila zasnovana na žrtvovanju ženskog lika kao što je to slučaj u većini zapadnih opera. Ona mi je pokazala put.

Zatim sam ostvario film *Kuvar, lopov, njegova žena i njen ljubavnik.* To je umnogome operatizovan film. Likovi u njemu nisu pevali, ali dijalozi su stilizovani. Nakon toga sam napravio film *Beba Mekona.* U njemu tretiram čitav fenomen opere. Posle toga sam pomislio da bi možda bilo potrebno da napustim film. Sve vreme sam razmišljao o *Ajnštajnu na plaži.* Hteo sam da vidim da li mogu da napravim operu. Imao sam mnoge stvari na umu, one su uglavnom bile podstaknute Lujem Andrisenom koji je želeo da odgovori na poziv Bi-Bi-Sija i ostvari delo *M is for Man, Music, Mozart.* To je bilo pravo vreme za mene da izađem iz filma i da uđem u nešto gde se muzika izvodi uživo. Koristio sam izraz: Mrtav film, živa muzika. Jer, iritirajuće je što je filmska muzika uvek ista kada pogle-

date film, ne može da se promeni, iako je čak i to sada moguće s tehnološkom revolucijom. Tako je počelo...

U *Ajnštajnu na plaži* operski reditelj je prvi put bio izjednačen s kompozitorom, te je tako institucija operskog reditelja izuzetno ojačana...

Oduvek sam bio zainteresovan za različite vrste slika. Počeo sam karijeru kao slikar i i dalje verujem da je slikarstvo primarna vizuelna umetnost, prefinjenija od bilo čega drugog što ima veze sa vizuelnim, mnogo prefinjenija od filma. A zašto i ne bi bila kada traje, pretpostavljam, već desetak hiljada godina. Takođe smatram da je *slika* uvek bila od presudnog značaja za postavljanje estetičkih teorija, jer njena tehnologija je jednostavna i jeftina. Jeftina tehnologija i intenzivirana individualnost retko dovode do promašaja. Kada se u mediju slike dešavaju proboji, onda su oni izuzetno moćni.

Kako komentarišete svet muzike danas?

Otkrio sam da mnogo zanimljive muzike dolazi iz Baltičkog regiona, iz Estonije, Litvanije, takođe i iz onih zemalja koje nazivamo Istočnom Evropom. Nadam se da vas ne iritira kada kažem nešto poput ovoga.

Pojedine evropske zemlje su postale zaista egzotične...

Da, iz takmičenja za pesmu Evrovizije mogli smo da vidimo gde se sada nalazimo. Zapadna Evropa je postala periferija, centar se pomerio na istok.

U operi *Pišući Vermeru* koristili ste nekolicinu intrigantnih postupaka. U nekim momentima scene su tako postavljene da je nemoguće otkriti ko u operi peva.

Bio sam iznenađen mogućnošću pevača da izađu iz tradicionalnih uloga i da interreaguju sa umetnicima pokreta, ne bih ih zapravo nazvao plesačima. U tom smislu, nije bilo razlike između pojma muzike i pojma zvuka.

U takvim trenucima gledali smo operu *drugim očima*, ne očima koje su naviknute na opersko gledanje, već očima filmskog gledaoca, i to je bilo veoma zanimljivo iskustvo...

Igrali smo različite igre. Frustracija koju izaziva operska kuća... često sam uzimao primer mog prvog odlaska u operu... kada zgrabite operske nočare i približite scenu, smatram da je to anatema. Zbog čega biste to radili? Da biste razbili pojam širokog kadra? No, to će vam ujedno uvećati nevericu. Kada operu gledate tako izbliza, videćete da su figure prenaglašene i da uglavnom ne odgovaraju karakterima koje tumače – kao, na primer velika, debela žena koja glumi sedamnaestogodišnju devicu i slično.

Takođe i *fenomen Madona*, sigurno je negde i mikrofon, jer nekada je sve ozvučeno. Iluzija se tako urušava i biva u potpunosti uništena. I u operi *Pišući Vermeru* to smo predočili prikazujući snimak Barbare Henigen uživo na sceni. Dozvoljeno je koristiti tehnologiju na takav način.

To je bilo iznenađujuće...

Najpre nisam želeo da uradim tako nešto jer delovalo mi je suviše kao autorefleksivni gest: "Da, sada bismo morali da preispitamo problem pojma *blizine*"... Postoji još jedna kontinuirana frustracija u operi... Mislim da sam napisao veoma mudar i zabavan libreto. A to je veoma teško jer libreto je endemska vrsta – kada pevate reči njihov smisao nestaje. Libreto je na engleskom jeziku, naravno, verovatno je samo nekoliko opera na engleskom uporedivo sa nemačkim i italijanskim libretima... Uvek u muzici postoje nekakvi prostori ili jazovi gde, ukoliko ste skoncentrisani, i uz pomoć titlova možete da razumete libreto.

REALNIJE OD REALNOG: Iz opere "Pišući Vermeru"

Čak i kada je delo poznato, veoma često ne možete da razumete pevani tekst u operi...

Upravo sam želeo da rešim taj problem. Smatram da je zbog toga većina libreta banalna i glupa. Ukoliko pogledate prosečan Mocartov libreto, veoma je glup i banalan. U čemu je onda stvar? Filip Glas je bio veoma mudar kada je na opersku scenu postavio ljude koji su samo izgovarali "jedan, dva, tri, četiri, pet...", ili pak kada je koristio nemoguće jezike kao u *Ekhnatonu*, gde, na primer, reči nisu bitne. To je težak problem. I upravo zbog toga nije bilo mnogo inteligentnih libreta u istoriji opere.

U obe vaše opere, i u *Rozi* i u *Pišući Vermeru*,

mnogo se stvari odvija na sceni, veoma važnih stvari, kojih moramo biti svesni...

Ukoliko taj medij želi da preživi, on mora da odražava savremene pojmove skupljanja informacija, obaveze da se mnoštvo ideja simultano prikazuje. Mislim da smo sada već svi psihodelični. Još od Drugog svetskog rata obrazovni sistem je forsirao vladavinu medijskih mogućnosti koje su sada suštinski sa nama. Znate, ti ljudi koji danas gledaju opere, oni su najverovatnije gledali *Gospodara prstenova*, videli su *Spajdermena* i oni prate vesti Si-En-Ena koje vam u roku od pet minuta prezentuju stotine ideja odjednom. Ne možete se pretvarati da je opera i dalje u devetnaestom stoleću. Morate operska iskustva povezati sa današnjim vremenom, inače ljudi neće biti zainteresovani. Čak i stari dragi Bob Vilson s njegovim dugim komadima u kojima se ništa ne dešava, u kojima je pretpostavljeno da treba jednostavno da budete privučeni muzikom... Kroz mehaničku reprodukciju, opere nas mogu privući i van operske kuće. Opera mora takođe biti vizuelni medij. Uvek sam bio fasciniran načinom na koji Robert Vilson koristi svetlo. On je majstor za to. Sećam se dana kada sam gledao njegovu operu *Civilni ratovi.* Uzeo bi nekakav sićušan objekat, i postavio ga na scenu na takav način, posebno ga osvetljavajući tako da postane značajan. Nikada ranije nisam video ništa slično takvim gestovima. Njegov smisao za vreme takođe je poseban, on ga pozajmljuje od tehnike *slow motion.*

Estetika televizijske slike u operi je za Vilsona veoma važna.

Čak važnija za ljude poput Stiva Rajša koji su više pod uticajem pojma televizije. Da, postoje stvari koje gledamo u bioskopu, ali i isključivo stvari koje gledamo na televiziji. Još uvek je previše snobizma između posmatranja *visoke* i *niske* kulture. Uticaj televizije je dalekosežniji od bilo kog drugog uticaja koji smo pretrpeli u dvadesetom veku. Hteli mi to ili ne, ona je duboko promenila način na koji gledamo svet.

Kakvi su vam planovi vezani za operu?

Postoji plan da uradimo operu u Bolonji, o bolonjskim tornjevima. Zatim bismo išli u Lil i Marsej, premda to nisu svetske operske prestonice, zatim u opersku kuću Palerma. Upravo smo ostvarili produkciju pod nazivom *Wash and Travel* u crkvi u Lilu koja je imala izvođenja i u Milanu, Sirakuzi, zatim Varšavi, Sankt Peterburgu, a mislim da dolazi i u vašu zemlju. Postoji određena vrsta gladi koju vaš deo sveta sada ima za ovakvim stvarima - od Helsinkija, Rige, Vilnijusa do Soluna - ohrabruju se fondovi za ovakve produkcije. ■

JELENA NOVAK

piše: Dragan Ilić

Zagreb u ružičastom

Poslednja vest kojom su nas bombardovale televizije bila je pojava **prostitucije u školama.** Ministri obrazovanja i policije su slučajeve zabrinuto opisali kao "pojavu u nastanku", pa bismo mogli da pomislimo da su, eto, **deca otkrila seks**. Ispalo je da se radi o savršenoj temi za ekskluzivne i bombastične vesti, bez imena aktera i analize događaja, sa ogromnim **medijskim potencijalom**. Maloletnički seks je u Srbiji još tabu i uvek nosi prefiks skandala. Ponovo su posledice nadvladale uzroke. Što se biologije tiče, sva istraživanja u svetu pokazuju da se granica puberteta i interesovanja za polnost neprekidno pomera naniže. Deca sve ranije stiču prva seksualna iskustva, a ni mediji po ovom pitanju nisu **nimalo nevini**. Reklame su često erotizovane do banalnosti, tokom dana se emituju brojevi telefona za vruće linije, **estrada je na granici pornografije**, a SMS poruke u večernjim terminima postale su nalik vratima javnih toaleta, gde ste nekada mogli da se upoznate sa **sočnim narodnim jezikom**.

Kako već obično biva, najveće zgražanje i licemerno dušebrižništvo pokazali su **estradno-tabloidni mediji**. Klinci u Kragujevcu su, navodno, snimali svoj pornić, što je, čini mi se, direktan nastavak **Severininog opusa.** Školski sistem je zabavljen reformama i socijalnim stanjem prosvetara, tako da su deca počela da rade ono što inače i čine – **oponašaju odrasle**. Javnost je u ovakvim situacijama po pravilu zgrožena i traži otkrivanje **počinilaca i nalogodavaca** – kao da je reč o zločinu. Setite se slučaja dečijeg kampa u vreme ministra Gaše Kneževića, kada se prašina digla oko dečije igre koja je protumačena kao maloletnička orgija uz blagoslov vaspitača. Svako bavljenje seksualnošću omladine u sve konzervativnijoj Srbiji **automatski se anatemiše**. Za to vreme, neki očevi su u panici jer je pre nekoliko dana u Mostaru **ukrajinska prostitutka umrla od side**. Otkriveno je posthumno da je bolovala od sifilisa, tuberkuloze i još nekoliko zaraznih bolesti. Imala je 21 godinu i tokom svoje nesrećne karijere radila je u nekoliko eks-ju država. Podsetiću vas da su se **ne tako davno** njene godine smatrale početkom zrelosti.

Odličan opis naše medijske stvarnosti dao je pre nekoliko dana **Arsen Dedić**, gostujući na HRT-u povodom objavljivanja svog novog albuma. Na estradi postoji razvojni put svih licemera koji po prilici izgleda ovako: Autorsku prazninu i nedostatak morala medijski radnici najčešće maskiraju **"brigom za mlade"**. Posle toga uhvate se domoljublja i patriotskih tema, a na kraju otkriju Crkvu i postaju moralne gromade. Kod nas ove tri teme na estradi često idu u paketu. Zato kažem – **nisu krivi klinci.**

Protekla nedelja bila je označena sa dva velika medijska proboja koja je učinila Televizija Pink. Prvi je koncert Željka Lane moje Joksimovića **u Zagrebu** pred 8000 gledalaca. Naravno, koncert je bio probni balon i noga u vratima hrvatskom tržištu, gde očigledno postoji **ogroman potencijal za Pink**. Pitanje je koliko će HRT moći da drži monopol, kada je čar ružičastog kanala toliko **primamljiv i zabranjen** – poput maloletničkog seksa.

Sredinom nedelje, ista televizija je emitovala prvi eks-ju šou-program iz studija u Sarajevu. **"Pile i Maca šou"** vraća formu emisija koje je svojevremeno radio DJ Deki. U ambijentu gajbe, dva šalabajzera (Srbijanac i Bosanac) dočekuju Tijanu Todevsku (Makedonija), Seju Saxona (BIH i Hrvatska) i pobednicu Pop Idola iz Hrvatske. Bezmalo – **cela Juga**, publika u studiju i tempo koji nije padao tokom cele emisije. Maca je nova zvezda Pinka, a ispade da **džiberluk može biti i smešan**. Emisija je mudro izmeštena iz Srbije na neutralnu teritoriju Sarajeva, gde Pink bar prividno gubi svoju ideološku ili političku pozadinu. Ostaje samo čisto zezanje, **rata nije ni bilo**. OK, kapiram da je raja željna provoda, takođe kapiram da nikoga više ne zanima pitanje – a šta si radio u ratu?, samo se plašim da će nas ovaj veseli zaborav jednog dana koštati novog ludila. **Zezala se sarajevska raja i pre rata.**

Na kraju – reklama. Već dugo naše reklamdžije kubure sa spotovima za mobilnu telefoniju. Vrhunac je megaskupa replika pepsijevih spotova **sa Peđom Stojakovićem** u glavnoj ulozi. Imamo viziju srednjovekovne Srbije, sve sa etno-pevanjem i vešanjem glavnog junaka. Ispostavi se da je to samo snimanje spota i da je cela ekipa u rasulu. **Peđa igra igrice** i šalje poruke dok džudži. Problem je što nije iskopana dovoljno duboka rupa za scenu vešanja. **Kakve to ima veze sa mobilnom telefonijom – za boga miloga?** Mislim da bi mobilni mogao da se reklamira kao neophodan za život u Srbiji – kada se zaglavite u liftu, dok čekate u redovima, kad vam riknu kola (mnogo starija od tri godine). Jedino ako autori reklame vispreno hoće da nam pokažu Srbiju danas – transponujući nas u srednji vek. I tada smo kao i danas najbolje među nama – vešali. ■

CD

Zvuk apokalipse

Tom Waits – **Real Gone**
Anti 2004

Tom Waits nije popio ni gutljaj alkohola već dvanaest godina. Ova vest, svakako dobra za one zabrinute za njegovo zdravlje, značajna je i zbog toga što se početak ovog perioda poklapa sa izdavanjem albuma *Bone Machine*, kojim započinje, za sada, poslednja i najuvrnutija faza Waitsove karijere. Ona još obuhvata i rad na muzici za predstavu *Black Rider*, urađenu zajedno sa piscem Williamom Burroughsom, zatim album *Mule Variations*, simultano objavljene "blizance" *Alice* i *Blood Money*, kao i ovaj poslednji, *Real Gone*. Sem prva dva spomenuta, ostale povezuje i činjenica da su objavljeni na podetiketi "Anti", koju drži renomirana pank kuća Epitaph, što u kontekstu njihovog specifičnog zvuka nikako ne donosi eksplicitan muzički uticaj "mlađih i buntovnijih generacija", ali svakako trpi dozu simbolike.

RekonstrukcijuWaitsovekarijere, i to još u godinama aktivnog opijanja, izvršila je njegova supruga Kathleen Brennan, koja je potom postala i "kreativni direktor" njegovih izdanja, bilo kao koautor, producent ili "muzički saradnik". Ona je Toma upoznala sa opusima autora o kojima on nije imao mnogo znanja, a koji su, na ovaj ili onaj način, bili njegovi kreativni takmaci, ljudi poput Franka Zappe, Captaina Beefhearta, Dr Johna i mnogih drugih čija su dela još bliža tržišnim marginama. Do tog "trenutka" Tom Waits je bio sledbenik sopstvenih muzičkih i kreativnih instinkata, "potkovan" jedino muzikom Howlina Wolfa, Nata Kinga Colea, Louisa Armstronga i meksičkog folka koji je, kao dečak, slušao zajedno sa ocem, koji je putujući "sa i za" bocom češće bio van kuće nego u njoj. Nema sumnje da bi svaka "školskija" psihološka studija našla jasne pokazatelje kakvu je ulogu otac alkoholičar i samoproklamovani buntovnik protiv svega ostavio na sina čiji su najraniji snovi bili vezani za mračne i zadimljene kafane u kojima se setno prebira po klaviru i radovima Sinatre ili Cola Portera.

Waits nove generacije, asimovski rečeno, nosio je sve atribute kojima su mlađahni "alijenizovani" buntovnici želeli da se zakite - njega je bolelo uvo za sve, imidž mu je na prvi pogled bio nešto prihvatljiviji od muzike i jedina stvar koja ga je vezivala sa korpusom slavnih bili su (neočekivani) tiraži. Ono što je bilo najvažnije jeste da Waitsovu muziku, kao ni njegov izgled, nije bilo lako potceniti - ona je bila autentičan odraz jednog života koji je skoro u potpunosti izbrisao granice između sadržaja i stila. Uostalom, malo je onih koji će osporiti izjavu da je singl *Goin' Out West* (sa *Bone Machine*) jedna od najjezivijih pesama u poslednje dve decenije rok muzike, a možda i u celoj istoriji. Waitsov prgavi vokal cepao se po šavovima u promukle krike dok je ispod tutnjao pakleni ritam kao da sâm đavo sedi za bubnjevima. Grubo rečeno, nastavak Tomove karijere bio je ili približavanje ovom zvuku apokalipse ili sentimentalno udaljavanje od iste u dementne šansone, koje su definisale najuspešniji deo njegove karijere tokom osamdesetih.

Kao mali, Tom Waits je želeo da bude starac. Nije verovao autorima koji su bili tek nešto stariji od njega, i radije je provodio vreme "slušajući" šta oni sa osvrtom na svoje bujne živote imaju da kažu. *Real Gone*, u tom smislu, karakteriše jedan naivan, intuitivan pristup muzici, bolje reći - zvucima, koji su uvezani u stihove čiji optimizam je nadahnut samo time da se ono što se desilo neće ponoviti. Međutim, kao i uvek u Waitsovom slučaju, ključna je atmosfera. Duhovi prošlosti u svom kasnonoćnom striptizu, blago Amerike koje nestaje u pustinjskom pesku Iraka, ljubav kojoj rastanak visi kao zlatni lančić oko vrata. U osnovi svega je bluz, potreba da se ispriča priča preko razjapljenih ritmova uz violine, klavire i harmonike čiji zvukovi dopiru iz dubine utrobe. I glas čiji šapat izaziva jezu.

Ono čime Tom Waits nesumnjivo mami vršnjake svoje dece jeste vrhunski artizam koji se uvukao u sve pore probuđenih žanrova koji odumiru u kliše ima još od dana kada su njihovi "osnivači" prešli u večna lovišta. To vrhunsko prilagođavanje sopstvenih ispovesti kanonima onih koji su ih i izmislili ostvareno je kroz moćnu magiju onoga što je rečeno, a ne pukim štelovanjem gitare tako da ona zvuči kao da je John Lee Hooker svira ili kakvim god drugim jeftinim pokušajem da se dočara vreme koje je odavno prekrila magla. Otuda naslov *Real Gone* nosi svojevrsnu metaforu osvrta na ta vremena.

SLOBODAN VUJANOVIĆ

scena

ČUVARI BENGALSKE VATRE

U petak 12. novembra, u 19 časova u beogradskom Centru za kulturnu dekontaminaciju biće održana promocija knjige Teofila Pančića *Čuvari bengalske vatre*, koja se nedavno pojavila u izdanju "Biblioteke XX vek". Na promociji, pored autora, učestvovaće Svetlana Lukić, Vojin Dimitrijević, Želimir Žilnik i Miloš Vasić.

IZLOŽBA KERAMIKE

U Jugoslovenskoj galeriji umetničkih dela u Beogradu u toku je izložba keramičkih radova Katarine Lazić-Vasiljević. Najnoviji ciklus njenih radova, kako piše, između ostalog, Olivera Vukotić u tekstu kataloga, "potvrđuje slobodu njenog umetničkog izražavanja, slobodu koja nastaje kao rezultat kreativnosti kao imperativa u realizaciji dela... Posvećenost čoveku, njegovoj egzistenciji, opstanku i duhovnom aspektu njegovog bića, elementi su na kojima ova umetnica gradi poetiku svoga dela. Svoje nemire, strahove ali i kreativne intencije Katarina transponuje kroz dominantne figuralne i poneku asocijativnu formu. Nezavisno od tipa, predstave su stilizovane, pojednostavljene, oslobođene suvišnog i deluju upravo svojim čistim plastičkim vrednostima i fakturom materijala. Iako imaju realno polazište kao motivsku datost, figuralne predstave su oslobođene mimetičke doslednosti, s tim što u svojim osnovnim strukturama zadržavaju formu prepoznatljivosti koju autorka koristi kao početni impuls u građenju neke nove stvarnosti. Time radovi dobijaju novu vizuelnu i značenjsku komunikaciju u kojoj važnu ulogu imaju i njihovi poetski nazivi (*Majski vetar, Kontrapunkt, Četiri pogleda u pravcu meseca* itd.), koji ukazuju na mnogostrukost iščitavanja... Vizuelni kodeks ovih radova temelji se na osećaju ravnoteže i pokreta, napona i opuštenosti, ritma i poetske osećajnosti. Sve ove osobenosti navode na zaključak da su kompozicije Katarine Lazić-Vasiljević autentične likovne celine snažnih simboličkih implikacija, što od posmatrača zahteva diskurzivan prodor u njihovu zatvorenu punoću." Izložba je otvorena do 19. novembra.

NOVA OFANZIVA U IRAKU

Fantom na popravnom

Iračani neprekidno plaćaju životom napore SAD da se u zemlji uvedu red i demokratija. Uskoro će se videti da li je zaista reč o šačici fanatika, kako pobunjenike često nazivaju američki zvaničnici, ili ozbiljna i vrlo motivisana snaga, koja prema nekim procenama broji i do 20.000 ljudi. Ukoliko se rat za Faludžu završi s velikim brojem žrtava među preostalim civilima u gradu, sve su manje šanse da će SAD i premijer Alavi nagovoriti sunitsku manjinu da učestvuje na izborima, od kojih SAD mnogo očekuje

"Ulica po ulica, kuća po kuća, soba po soba." Ovako je jedan neimenovani američki oficir opisao ofanzivu na Faludžu, glavno uporište pobunjeničkih sunitskih snaga u Iraku. Operacija pod radnim nazivom Fantomov gnev, brižljivo pripremana u Pentagonu više od mesec dana, počela je samo pet dana pošto je američki predsednik Džordž Buš osvojio drugi mandat na izborima, ali i tri meseca pre izbora koji su u Iraku zakazani za januar sledeće godine.

Bušov saveznik na terenu, premijer Iraka Ijad Alavi, dao je zeleno svetlo za ofanzivu, proglasivši prethodno vanredno stanje u celoj zemlji osim u Kurdistanu. Alavi je objasnio da su šanse da se postigne politički dogovor sa pobunjenicima propale i naglasio da "demokratske promene mogu da se obave samo ako je Irak slobodan od terorista i straha". Granice sa Sirijom i Jordanom su zapečaćene kako bi se sprečio upad naoružanih pristalica pobunjenika.

"POSAO" – DO KRAJA: Ofanziva na Faludžu zapravo je popravni ispit za koalicione snage koje su u aprilu ove godine propustile šansu da unište otpor sunita, manjinske grupe u Iraku, koja je tokom vladavine Sadama Huseina kontrolisala sve najvažnije institucije u Iraku. Ova, nekada povlašćena grupa ogorčena je zbog činjenice da su nakon sloma Sadamovog režima izgubili sve privilegije. Krvava ofaniziva u aprilu bila je naglo obustavljena zbog neproverenih vesti da je u njoj izginulo mnogo iračkih civila.

Ovoga puta Pentagon i Bela kuća rešili su da posao obave do kraja, uz novu okolnost da im u poslu pomažu iračke snage koje su prošle kratku američku obuku. Američke trupe trebalo bi da obave najteži deo posla – da u potpunosti slome otpor u Faludži, dok se od Iračana očekuje da održe red i mir u gradu do izbora. Ova "marketinška" strategija – američkih snaga sa iračkim likom – namenjena je ostalom stanovništvu Iraka koje bi volelo da što pre vidi leđa američkim snagama.

Dok borbe traju, jasno je jedino da će američke snage, po broju i snazi ubedljivo nadmoćnije nad neprijateljem, skršiti otpor u Faludži. U gradu i oko njega nalazi se više od 15.000 američkih marinaca i nekoliko hiljada pripadnika specijalnih snaga Iraka, potpomognuti snažnom podrškom iz vazduha i sa kopna.

Još je nejasno koliko se, zapravo, pobunjenika nalazi u gradu u kome je pre opsade živelo između 200.000 i 300.000 stanovnika. Američki obaveštajni izvori tvrde da je tokom priprema za ofanzivu grad napustilo oko 80 odsto stanovnika. "Ostali su samo oni koji ili nisu imali novca da napuste grad ili ne žele da ostave svoju imovinu na milost i nemilost bandama i teroristima", izjavio je novinarima američki obaveštajac na terenu. I, naravno, pobunjenici, kojih je prema različitim procenama između dve i četiri hiljade. Oni su naoružani kalašnjikovima, raketnim bacačima, minobacačima i ručnim bombama. "Videćemo ko će na kraju pobediti – oni koji slave Boga ili oni koji ga blate", rekao je telefonom novinaru "Njujork tajmsa" vođa pobunjenika koji se predstavio kao Abu Muhamed. "Spremno ih

Jastrebovi u kabinetu

Za sada se još ne zna kako će predsednik Buš rekonstruisati svoj kabinet. Sasvim sigurno je da će doći do velikih promena. Većina ljudi iz Bušove bivše administracije sada će gledati da zaradi pare u privatnom sektoru: za njih su godine na "državnoj plati" mršave. Naravno, to nije jedini razlog za rekonstrukciju: ulogu igraju i nijanse u političkim viđenjima, godine, zdravlje... Presudiće ipak Buš: ako on zamoli nekog člana da ostane, sada, u vreme rata, takva ponuda se ne odbija.

Sve američke vlade do sada – od Ruzvelta, Trumana, Ajzenhauera, Kenedija, Džonsona, Niksona i Klintona – uvodile su u vremenu rata u svoj kabinet za nacionalnu bezbednost i najistaknutije predstavnike opozicione partije. Buš je već poručio naciji da SAD ulaze u novu fazu rata u Iraku. Dodajmo da su, od Ruzvelta do Džonsona, u vladu ulazili najbriljantniji umovi, što se za kalibar Bušovih ljudi ne može reći.

Da li će drugi Bušov mandat biti fleksibilniji i kooperativniji u komunikaciji sa Evropom, Ujedinjenim nacijama i drugim međunarodnim institucijama? Zavisi kako će se Buš revanširati neokonzervativcima. Da li će biti unapređen Pol Volfovic, drugi čovek Pentagona, koji je najviše zagovarao ratni pohod na Irak?

Kako će biti nagrađen Džon Bolton, čovek broj tri u Stejt departmentu koji preti Iranu? Prognoze su da će se državni sekretar Kolin Pauel povući: ovaj "golub" je štrčao u jatu jastrebova.

Da li odlazi i Donald Ramsfeld? Ima 72 godine.

Bušova specijalna savetnica za bezbednost Kondoliza Rajs nagovestila je da bi se rado vratila akademskom životu. Ipak, ako joj šef, na primer, ponudi mesto ministra odbrane ili ministra inostranih poslova, da li će moći da odoli iskušenju? ■

S. A.

FOTOGRAFIJE: REUTERS

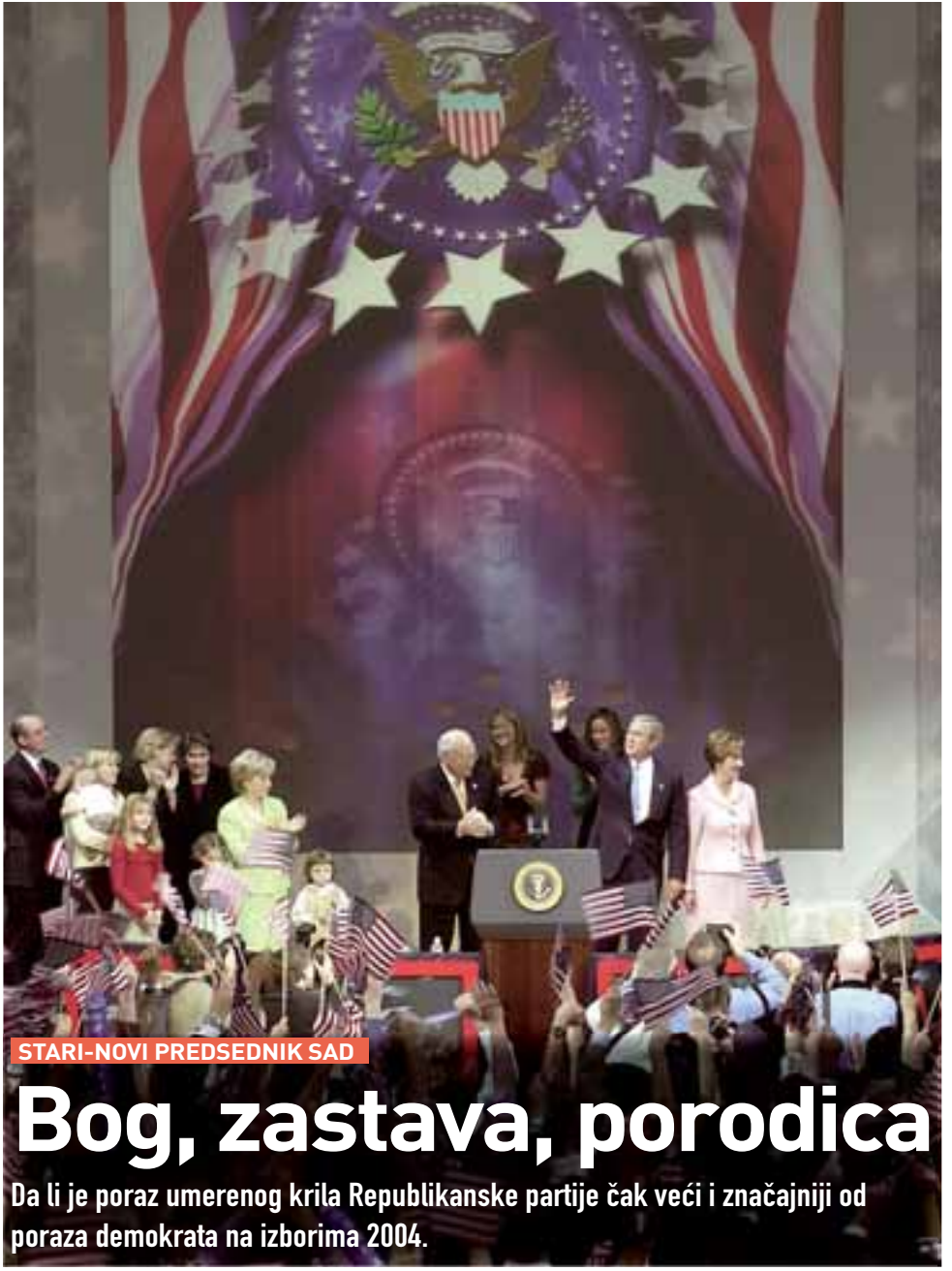
OPASNI TEST: Američki vojnici pred Faludžom

dočekujemo, nećemo im prepustiti grad, i uz božju pomoć, naučićemo ih pameti i naneti im teške žrtve."

KO JE JAČI: Sila i moć je na strani američkih snaga, ali pobunjeničke snage bolje poznaju teren i pripremljeniji su za uličnе borbe, za koju marinci nisu dovoljno obučeni. Uz to, obe strane imale su dovoljno vremena da se primpreme za okršaj, svaka u skladu s mogućnostima. Američki oficiri strahuju da je početni otpor na koji nailaze samo "površinska kora" pravog otpora koji ih čeka kad budu dublje zašli u grad. Kao i u vreme invazije na Irak pre više od godinu i po dana, novinari su ponovo "umetnuti" u koalicione snage, što znači da im slobodu kretanja i izveštavanja ograničavaju vojnici. Jedan stanovnik Faludže je novinaru BBC-ja atmosferu opisao kao "pakao na zemlji". Obe strane vode i bizarni psihološki rat. Uz zvuke artiljerijske paljbe iz zvučnika džamija probijaju se uzvici "Alah je veliki" i "Pripremite se za džihad!". Amerikanci "oštro" uzvraćaju sa starim hitivima hard rok grupe AC-DC.

Međutim, iako pobeda ostaje izvesna, bitka za Faludžu je za američku administraciju jedan od najozbiljnijih testova po kome će se meriti ukupan uspeh njihove misije u Iraku. Slom otpora u Faludži ne bi značio nužno i slom pobunjenika u drugim krajevima zemlje. Bombaški napadi u Bagdadu, Kirkutu i Samari pre i tokom ofanzive na Faludžu, već su odneli više desetina života Iračana i američkih i britanskih vojnika. Iračani neprekidno plaćaju životom napore SAD da se u zemlji uvedu red i demokratija. Uskoro će se videti da li je zaista reč o šačici fanatika, kako pobunjenike često nazivaju američki zvaničnici, ili ozbiljna i vrlo motivisana snaga, koja prema nekim procenama broji i do 20.000 ljudi. Ukoliko se rat za Faludžu završi s velikim brojem žrtava među preostalim civilima u gradu, sve su manje šanse da će SAD i premijer Alavi nagovoriti sunitsku manjinu da učestvuje na izborima, od kojih SAD mnogo očekuje. Očekivanja u Njujorku, sedištu UN-a i u Briselu, sedištu EU-a, još su veća, gde se zvaničnici nadaju da će američka ofanziva biti kratka i sa što manje žrtava. Generalni sekretar UN-a Kofi Anan već je izrazio sumnju da je pod ovakvim okolnostima moguće organizovati slobodne i demokratske izbore. Upravo zbog izbora Amerikancima se i žuri da dokrajče pobunjenike, ali će se uspeh meriti prvenstveno prema tri pokazatelja: dužini trajanja invazije, veličini kolateralne štete i sposobnosti američkih i iračkih snaga da brzo zavedu red u pokorenom gradu. Glavnokomandujući koalicionih snaga u Iraku, američki general Džordž Kejsi, već je najavio obimnu humanitarnu pomoć Faludži kad napad bude okončan, kako bi se omilili lokalno, stanovništvu. Ostaje da se vidi koliko njih će to doživeti. ■

DUŠKA ANASTASIJEVIĆ

STARI-NOVI PREDSEDNIK SAD

Bog, zastava, porodica

Da li je poraz umerenog krila Republikanske partije čak veći i značajniji od poraza demokrata na izborima 2004.

Specijalno za "Vreme" iz Londona

Neke britanske novine osvanule su dan posle američkih izbora sa vrlo kratkim naslovima: "Oh, Bože, Bušova era", "Buš bluz", "Uh, još četiri godine", "Noćna mora", "Podeljene američke države"...

I dok su gotovo svi svetski državnici pohitali da po protokolu čestitaju Džordžu Bušu i ukažu na neophodnost transatlantske saradnje, većina evropskih medija nije krila ogromno iznenađenje ishodom izbora, razočaranost, težak mamurluk i depresiju posle pred televizorima provedene noći.

Kao da je sada svima jasno da Dabaju, Buš junior, nije "slučajni predsednik" koji je 2000. doplivao do Bele kuće na izbornom skandalu u Floridi. Čovek koji je globalno smatran nekompetentnom ličnošću za lidera najmoćnije sile na svetu, pokazao je da njegov izbor 2004. predstavlja ne samo izborni trijumf, dobio je 3,5 miliona glasova više nego Džon Keri, nego i ključnu prekretnicu u američkoj politici, pa i samoj Americi. Sada se već govori o Bušovoj eri.

BUŠOVA ERA: Na izbore je izašao rekordan broj birača - 120 miliona, a Džordž Buš je dobio više od 51 odsto glasova, što je doprinelo da se upiše u onaj mali krug predsednikâ kojima je pošlo za rukom da osvoje dva mandata, pa se prva decenija XXI veka već može nazvati Bušovom erom, kao što su osamdesete bile Reganova, a devedesete Klintonova era.

Sva postizborna istraživanja potvrdila su da je u Americi zapravo došlo do radikalne promene ne samo političkog pejzaža već i stanja duha. Na sve strane zastave, crkve, bilbordi sa religijskim porukama, na televiziji evangelisti, na radiju propovedi, molitve, versko učenje... Ništa se nije desilo preko noći, pa ni za poslednje četiri godine, fundamentalne promene su decenijama trajale: Amerika se okretala udesno. Upitani šta je danas u Americi za njih najvažniji problem, većina američkih birača je odgovorila: moralne vrednosti. Ovaj prilično komplikovani idiom mogao bi se jednostavno prevesti kao Bog, patriotizam i tradicionalna porodica. Amerikanci kažu "tri F": **Flag, Faith and Family**. Malo nijansiraniji prevod bio bi zapravo Bog, puška,

zabrana prekida trudnoće i homofobija. Izbori su pokazali da su ova socijalna i kulturna pitanja za milione Amerikanaca bila daleko važnija nego rat protiv terorizma, rat u Iraku, nezaposlenost ili zdravstvena zaštita! Većina je reporterima kratko odgovorila: "Džordž Buš ima iste moralne vrednosti kao ja, Keri je liberal..."

Džon Keri po mišljenju američke većine ne zastupa njihove tradicionalne vrednosti, on pripada drugoj kulturi: svašta se tu napakovalo, i njegovo školovanje u Švajcarskoj, i znanje stranih jezika, i intelektualizam, i pozivanje na čvršće veze sa ostatkom sveta, i svojevremeno oštra kritika rata u Vijetnamu, i ta superbogata žena, poliglota oštrog jezika... Obični američki Džo i njegova Džejn lakše se identifikuju sa Džonom Bušom koji, istina, pripada superbogatoj političkoj dinastiji sa istočne obale, ali nosi farmerke i kaubojski šešir, voli istu ženu dvadeset i kusur godina, pa čak svuda na putovanja nosi svoj – jastuk!

BUŠOVE VREDNOSTI: Republikanci nisu istakli pobedničku zastavu samo na Beloj kući već i u Kongresu i u Senatu. Donedavno gotovo ravnomerno raspoređene snage okrenule su se u vrlo konzervativnom pravcu u oba predstavnička tela. Plima konzevativizma koja je zadržala Buša u Beloj kući prostire se zapravo mnogo šire i od Kongresa i od Senata: takozvane "moralne vrednosti" su za većinu Amerikanaca najvažniji problem: izabrani su senatori i kongresmeni čija je jedina politička poruka bila: nema abortusa ni pod kojim uslovima, nema brakova homoseksualaca, nema neudatih trudnih žena za katedrom. Jedan senator je čak tražio smrtnu kaznu za prekid trudnoće. Kandidati koji su imali samo ovu političku poruku nasuprot njihovim demokratskim protivnicima, takozvanim liberalima, pobedili su od Luizijane i Teksasa do Oklahome.

Indikativno je da Kongres neće sada biti prevashodno republikanski, nego i prevashodno vrlo konzervativan, pobedili su i socijalni i ekonomski najtvrđi republikanci. Oni će sada imati većinu u Kongresu, pa su i umereni republikanci sada postali ugrožena vrsta. Samim tim Bušu više neće zadavati mnogo problema njegove partijske kolege sa istočne obale.

Oslabljene demokrate više neće biti u stanju da predsedniku "pokazuju mišiće" i da uspešno sprečavaju njegov konzervativni politički program.

U govoru posle trijumfa na predsedničkim izborima Džordž Buš direktno se obratio Kerijevim pristalicama: "Potrebna mi je vaša podrška i ja ću se potruditi da je dobijem." Buš je ponovio da želi da ujedini naciju. Po mišljenju većine analitičara, bila je to tek ljubazna velikodušnost zadovoljnog pobednika koji zna da sada drži sve konce u svojim rukama, da je od naroda Amerike dobio mandat i da bez velikih napora i trgovanja sa demokratama može da donosi zakone i programe koje želi, uključujući i radikalnu promenu poreske politike, kao i promene u socijalnoj zaštiti.

Pored zakonodavne i izvršne vlasti, u Bušovim rukama je i sudstvo: predsednik SAD postavlja sudije Vrhovnog suda; izvesno je da će obolelog sudiju Viljema Rankvista zameniti neko od Bušovih konzervativnih istomišljenika. Sudije Vrhovnog suda se biraju doživotno, pa se sledećih meseci ili za godinu dana otvara još nekoliko mesta, tri ili četiri sudije najverovatnije odlaze u penziju, pa predsednik SAD dobija mogućnost da Sud popuni ideološkim konzervativcima. Bušu se pruža mogućnost da potisne umerene sudije, pa se postavlja pitanje da li će na snazi ostati poluvekovna ženska prava, Afro-Amerikanaca, a odnedavno i homoseksualaca. Do sada je većina sudija Vrhovnog suda bila za afirmativnu akciju ili pravo žena na prekid trudnoće, a i to sada može da se promeni.

BUŠ-BLUZ: Većina zapadnoevropskih komentatora sada izgleda shvata da Dordž Buš nije bio fusnota u istoriji, da je on zapravo vodeća *persona dramatis* nove istorije i da se valja prilagoditi novoj, izmenjenoj realnosti.

Buš je trijumfalno pobedio na izborima, uprkos haosu u Iraku, uprkos 1000 poginulih američkih vojnika, uprkos tome što nije nađeno oružje za masovno uništavanje, uprkos Abu Graibu... Malo je verovatno da će Buš sada radikalnije menjati svoju globalnu politiku.

Buš je trijumfao, uprkos haosu u Iraku, uprkos 1000 poginulih američkih vojnika, uprkos tome što nije nađeno oružje za masovno uništavanje, uprkos Abu Graibu... Malo je verovatno da će Buš sada radikalnije menjati svoju globalnu politiku

Amerika se suočava sa velikim problemima u svom ratu protiv terorizma, Bin Laden još preti, američki vojnici i njihovi saveznici još ginu u iračkom živom pesku, Avganistan je daleko od normalne države... Ostaju naravno problemi oko nuklearnog oružja koju navodno poseduju Severna Koreja i Iran. Bliski istok ostaje Ahilova peta: nema nikakvog mirovnog procesa. Kako će Buš pomoći Šaronu da reši povlačenje iz Gaze, ostaje velika nepoznanica. Jedan od najkrupnijih zalogaja pred Bušom jeste da popravi prekinute transatlantske veze, prvenstveno sa Francuskom i Nemačkom, tačnije sa NATO-om. Ostaju sporovi oko Izraela i Palestine, Irana, Kjoto sporazuma, Međunarodnog krivičnog suda...

I kod kuće Buša očekuju krupni problemi: oporavak ekonomije, smanjenje deficita, smanjenje nezaposlenosti, energetska kriza, kriza u zdravstvu, socijalnim programima...

Istorijski gledano, Vol stritu ide bolje za vreme demokratskih nego za vreme republikanskih administracija. Da li će se ova zakonomernost ponoviti, ostaje da vidimo. Sigurno je da će porasti vrednost akcija kompanija za proizvodnju oružja i "odbrambenog" sektora, ali i proizvođača nafte. Velikim korporacijama Buš je pre samih izbora poklonio još jedno galantno smanjenje poreza, sve u svemu 145 milijardi dolara.

Ima razloga što su velike korporacije vrlo zadovoljne pobedom Buša: on se zalaže za slabljenje zakonske regulative, pa će i mediji veoma osetiti čvrsti zagrljaj moćnih korporacija.

Buš nagoveštava radikalnu reformu socijalne zaštite, što vodi privatizaciji penzionih fondova. I u zdravstvenoj zaštiti težište se pomera u istom pravcu. Bušova namera je da Amerikance oslobodi plaćanja poreza za sopstvena ulaganja u zdravstveno osiguranje, pa će čovek sam odlučivati o tome koliko želi da uplaćuje u ovaj fond. Danas je oko 45 miliona Amerikanaca bez ikakve zdravstvene zaštite.

BUŠ I BOG: Ma kako to Evropljanima, a verovatno i ostatku sveta, izgledalo neverovatno, glavna tema drugog Bušovog mandata, može da bude sklapanje braka između ljudi istog pola. Takvi zakoni su upravo referendumom izglasani u 11 američkih država. Sva je prilika da će se ovim problemom u narednom periodu baviti i Vrhovni sud.

Posle izbornog trijumfa i parada počinje drugi mandat: pred Bušom su veći problemi nego kada je 2000. godine pobedio za šaku glasova svog rivala Ala Gora koji je dobio 500.000 glasova više. Amerika ostaje oštro podeljena zemlja. Ne treba izgubiti iz vida da je i Džon Keri osvojio rekoradan broj glasova, mnogo više od svih svojih demokratskih prethodnika, u novije vreme Bila Klintona ili Džimija Kartera: za njega je glasalo 55,3 miliona Amerikanaca, ili 48 odsto. U Americi danas ima više konzervativaca, ali ima i više demokrata. Ovi ljudi su ogorčeni, nezadovoljni, puni straha i beznađa. Čak i glumac Robert Redford poručuje da namerava da napusti Ameriku. Nacija je podeljena na liberalniju, demokratsku Ameriku, a na konzervativce, evangeliste, ponovo rođene hrišćane (kojima pripada i Buš) i ekstremnu religioznu desnicu koja će, sasvim je izvesno, tražiti nagradu za svoj doprinos Bušovoj izbornoj pobedi. Zar njihove parole nisu bile "Bog čuva Buša" i "Bog i Buš"?

Ovi krugovi za sada govore o "više inicijativa vezanih za veru". Dakle, nastavlja se dalje zamagljivanje ustavom utvrđenog člana koji naglašava odvojenost crkve i države. Ostaje i rat protiv terorizma, to je zamka u koju je Buš upao pod uslovima koje mu je nametnuo neprijatelj, kako to naglašava Džordž Soros.

Komentator Sidni Blumental čak kaže da je poraz umerenog krila republikanske partije veći i značajniji od poraza demokrata na izborima 2004. ■

SLOBODANKA AST

Više cela ili – više podeljena

U opštoj euforiji zbog priznavanja ustavnog imena od strane SAD, Makedonija je u nedelju imala neuspešan referendum o novoj teritorijalnoj organizaciji

(Specijalno za "Vreme" iz Skoplja)

Građani Makedonije su se u nedelju izjašnjavali o kontroverznom Zakonu o teritorijalnoj organizaciji lokalne samouprave i o Zakonu o gradu Skoplju. Prema Državnoj izbornoj komisiji, posle 95,43 odsto obrađenih podataka, prvi nezvanični rezultati pokazali su da je izlaznost na referendumu 26,24 odsto. Od 1.709.539 birača na referendum su izašla samo 436.202 građanina (od kojih se 409.886 izjasnilo "za"), čime je referendum propao jer zakonski cenzus predviđa izlazak 50 odsto.

INICIJATORI: Odluka o raspisivanju referenduma doneta je na osnovu građanske inicijative i sakupljenih 180.545 potpisa građana. Inicijator je bio Svetski makedonski kongres, kome su se tokom jednomesečne kampanje u Koordinacionom telu za podršku referendumu pridružile i opozicione partije VMRO-DPMNE, VMRO - Narodna i koalicija Treći put, kao i Građanski pokret za Makedoniju. Inicijatori i dobar deo makedonskih eksperata smatrali su da rešenja iz novog zakona kojima se seoske opštine pripajaju gradovima - Strugi, Kičevu i prestonici Skoplju (čime se menja njihov etnički sastav - u Strugi i Kičevu etnički Albanci postaju većina, a Skoplje prema ustavnim odredbama, sa preko 20 odsto etničkih Albanaca, postaje dvojezični grad) vode ka novim međuetničkim tenzijama i ka destabilizaciji države, što bi moglo da dovede i do njene podele. Posebna zamerka vlastima odnosila se na to da nisu konsultovani ni građani (što je rezultiralo sa oko četrdesetak referenduma po opštinama za opstanak starih opštinskih granica, u kojima nije uvek bio presudan etnički faktor), niti stručni deo javnosti. S druge strane, vlast - SDSM i albanska Demokratska unija za intregraciju (DUI), kao i brojni predstavnici međunarodne zajednice koji su u uzavreloj predreferendumskoj atmosferi i za vreme kampanje posećivali Makedoniju, tvrdili su pak da je usvajanje paketa zakona o decentralizaciji obaveza iz Okvirnog sporazuma iz Ohrida 2001. godine, kojim su okončani oružani sukobi, kao i da će eventualni uspeh referenduma udaljiti Makedoniju od procesa evrointegracija. Zbog svega toga, Makedonija

REUTERS

NEDOVOLJNO: Glasanje u Štipu

Kako Zapad kaže

Albanske stranke listom su bojkotovale referendum, a neka glasačka mesta u naseljima gde dominira albansko stanovništvo nisu ni otvarana uz obrazloženje da je u pitanju jednonacionalni referendum. "To ne odgovara istini", revoltirana je jedna sagovornica, "jer pored makedonskih opozicionih partija na referendum su svoje birače pozivale i srpske, romske i turske partije u Makedoniji. Albanci su jedina nacionalna grupa koja uopšte nije glasala."

Aktuelna vlast pozvala je birače da ne izađu na referendum, jer "pitanje koje je postavljeno ne zaslužuje odgovor" i preporučila im da "ostanu kod kuće i da gledaju televiziju". Mnogi predstavnici međunarodne zajednice, takođe, u mnogobrojnim obraćanjima preko medija jasno su stavili do znanja makedonskim građanima da bi uspeh referenduma, odnosno odbacivanje predloga Vlade o novoj teritorijalnoj organizaciji zemlje, praktično značio korak nazad za Makedoniju i njen put ka Evropi i NATO-u.

Preporuku je izgleda većina zaista poslušala: ostali su kod kuće i gledali televiziju na kojoj je sve do kasno po podne uporno ponavljan podatak o izlaznosti u 10 sati pre podne kada je registrovan odziv od nešto više od četiri odsto biračkog tela, tri puta manji nego na predsedničkim izborima u isto doba dana. Po zatvaranju biračkih mesta objavljeno je da referendum "nije uspeo" i da je "Makedonija pobedila". Do zaključenja ovog broja zvanični podaci nisu još saopšteni javnosti, a po nezvaničnim, u zavisnosti od toga ko ih je objavio, da li su "za" ili "protiv", izjasnilo se samo između 18 i 40 odsto građana.

U Štipu, gde je izjašnjavanju pristupilo jedva 15 odsto birača, samo dan ranije, bar po izjavama više sagovornika koji su pristali da govore za "Vreme" izgledalo je da predlog vlade neće proći. "Makedonija je u euforiji", tvrdili su. "Nećemo dozvoliti da nam se zemlja podeli." Bilo je i onih koji su mišljenja da "u Makedoniji narod niko nizašta nikad nije ni pitao, već da se sve radi kako zahtevaju Evropa i Amerika, pa će tako biti i sada". Kažu i da je ovaj referendum, kao i svi drugi, samo izigravanje demokratije.

Sledećeg dana, jedno od obrazloženja zašto referendum nije uspeo bilo je da birači nisu smeli da se izjasne: "U Makedoniji većina jedva sastavlja kraj sa krajem, ljudi su uplašeni da ne izgube radno mesto i ako im je 'gazda' rekao da na referendum ne izađu, oni će tako i postupiti." Na pitanje zašto bi narečenom gazdi bilo važno da li će njegovi radnici glasati ili ne odgovara da je u Makedoniji malo firmi koje rade po propisima i da vlasti mogu i da im ne gledaju više kroz prste. "Na ovaj način", kaže, "gazde iskazuju svoju lojalnost vlastima."

Tu tezu je potvrdila jedna penzionerka: "Evo, jutros me je komšinica pitala da li ću glasati. Ja kažem da hoću, pitam nju hoće li i ona, a ona mi kaže da bi, ali da ne sme, jer muž može zbog toga da ostane bez posla." Ovih 15 odsto, objasnila je, jesu oni koji ni od koga ne zavise, koji nisu ni kod koga zaposleni. Rekla je i da su mnogi nestajanje struje u više gradova na dan izjašnjavanja shvatili kao upozorenje šta će biti ako referendum uspe, pa i ako su hteli da se izjasne zbog toga su odustali. Na kraju, zaključila je, da je iznenadno američko priznavanje ustavnog imena Makedonije, takođe uticalo na odziv.

Zanimljivo je da je čak i u Strugi, gradu u kome je referendumska inicijativa začeta, izašlo svega nešto više od 20 odsto upisanih birača. Tamo je zabeležen i čudan incident: navodno, grupa od petneaestak mladića pretećeg izgleda upala je na biračko mesto u osnovnoj školi "Braća Milsadinovci", naredila da svi iz komisije legnu na pod i zatim napunila glasačke kutije sa listićima na kojima je bilo zaokruženo "za". Sagovornici "Vremena" rekli su da je to više nego sumnjivo: "Zašto bi neko kome je stalo da referendum uspe, a to su oni koji su 'za', tako očigledno kršio pravila? Pre će biti da je to bio način da se svi glasovi skupljeni na tom biračkom mestu poništе", konstatatovali su.

Branko Crvenkovski je dan posle referenduma izjavio da ne zamera onima koji su na referendum izašli uz obrazloženje da je i njima Makedonija na srcu, ali da je vide na drugačijem putu za Evropu od zacrtanog, kao i da nije vreme za međustranačke razmirice, nego za zajedničko delovanje. "Mi i jesmo glasali za Makedoniju, ali smo posramljeni ishodom ovog referenduma", rekla je na to 25-godišnja nezaposlena pravnica. Na pitanje na koga misli pod tim "mi", objasnila je da govori o svim Makedoncima: "Nismo posramljeni što će se granice opština promeniti, već što vlast nije birala sredstva da građane odvrati od izjašnjavanja i što joj je to uspelo." ■

ZORAN MAJDIN

je imala vrelo predreferendumsko leto.

TENZIJE I INCIDENTI: Tenzije su rasle, a u Strugi se dogodio veliki incident 22. jula, kada je iz opkoljene zgrade lokalnog SDSM-a, policija šok-bombama i gumenim mecima morala da od molotovljevih koktela struških demonstranata spasava ministra odbrane i potencijalnog novog predsednika SDSM-a Vlade Bučkovskog; Stružani su poručili makedonskim političarima da ne dolaze u Strugu; održane su paralelene "Struške večeri poeziije" u Skoplju u državnoj i u Strugi u lokalnoj organizaciji, postavljane su blokade na putevima; došlo je do incidenta pred kućom ministra Bučkovskog koga je VMRO-DPMNE optužio da je glavni krivac za struški incident... U skupštinskoj raspravi poslanici iz redova vladajućih partija su, braneći tezu Vlade da predloženi zakon nema alternative, redom odbijali amandmane opozicije (svih 160); u Skoplju se mitingovalo, krizni štab za opstanak Struge je pretio osamostaljivanjem grada po ugledu na San Marino, Andoru ili Monako (?!)... Ipak, zakoni su doneti 11. i 13. avgusta, bez prisustva opozicionih poslanika koji su bojkotovali glasanje.

Potom, kada je i vlastima konačno postalo jasno da ce građanska inicijativa uspeti da sakupi zakonski predviđenih 150.000 potpisa, odbačeno je i obrazloženje protivnika referenduma - da će izjašnjavanje, bez obzira na ishod radikalizovati situaciju i poslužiti albanskim partijama kao argument za aktiviranje njihovog referenduma o nezavisnosti zapadnog dela Makedonije gde su koncentrisani etnički Albanci (takozvani referendum za "Iliridu" iz devedesetih godina)...

IPAK MIRNO: I pored produbljivanja i inače dubokog jaza između etničkih Makedonaca i etničkih Albanaca i nove podele među etničkim Makedoncima na "patriote" i izdajnike", kampanja za referendum ipak je protekla mirno. Etnički Albanci su u nedelju poslušali poziv svoje političke elite i bojkotovali referendum, a etnički Makedonci nisu izašli u dovoljnom broju. Tome je svakako doprineo i poziv na bojkot makedonskog dela vladajuće koalicije, ali i novonastala situacija, odlukom Stejt departmenta o priznavanju ustavnog imena Makedonije. Neuspeh referenduma je udarac za opoziciju koja, za razliku od Svetskog makedonskog kongresa koji je saopštio da ne prihvata rezultate Državne izborne komisije, uglavnom ističe da je odziv oko 500.000 građana (broj glasova s kojim je aktuelna vlast osvojila izbore 2002), koji su se izjasnili protiv predloga vlasti o novoj teritorijalnoj podeli, treba biti signal da se mora naći prihvatljivije rešenje. I dok predsednik SMK-a Todor Petrov poziva Vladu da preuzme odgovornost zbog političke i ustavne krize u koju je uvukla zemlju, ekspremijer Ljupčo Georgijevski, koji je posle raskola u njegovom VMRO-DPMNE-u, sada neformalni lider nove VMRO - Narodne partije, pesimistički gleda na dalji razvoj događaja. "Makedonski narod je na nacionalnom planu izgubio možda jednu od poslednjih karata koje je imao. Svi Makedonci muslimani, Turci i Romi će se za kratko vreme popisivati kako Albanci, a Makedonci će se iseljavati. Građani su mogli sprečiti ovaj proces, ali to nisu uradili." Georgijevski smatra da pritisci izvana ne mogu biti opravdanje za loš odziv građana i, po njemu, jedino je jasno da će "Skoplje od sutra biti dvojezično, Kičevo i Struga biti predati u ruke velikoalbanskog ekstremizma", ali i da počinje neizvesnost za one koji su podržali bojkot referenduma.

Za razliku od njih, predstavnici vlasti i međunarodne zajednice nisu krili zadovoljstvo ishodom referenduma. Ministar Bučkovski je izjavio da posle referenduma "nema ni pobednika ni poraženih" i izrazio uverenje da je "danas, Makedonija više nego ikad jedinstvena i cela". Portparol Stejt departmenta Ričard Baučer izjavio je da su građani Makedonije "doneli mudru i hrabru odluku o teritorijalnoj organizaciji na referendumskom nivou i da su rešile da se drže Okvirnog sporazuma iako to uključuje i mnoge promene u njihovom društvu", a visoki predstavnik EU-a za zajedničku spoljnu i bezbednosnu politiku Havijer Solana je uoči posete Skoplju izjavio da "rezultat referenduma dozvoljava da zemlja produži sa implementacijom reformi u decentralizaciji i omogućava Vladi da se koncentriše na krucijalne ekonomske i socijalne reforme". ■

SINIŠA STANKOVIĆ

Budite Aktivni!

Dođite na poslovne radionice!

Steknite nova iskustva, pretvorite prepreke u nove poslovne mogućnosti!

HIGH PERFORMANCE PEOPLE SKILLS
15 &16 novembra 10 - 16 sati

HUMAN RESOURCE MANAGEMENT
17, 18 & 19 novembra 9 - 15 sati

CORPORATE FINANCE
16, 17 & 18 novembra 16 - 20 sati

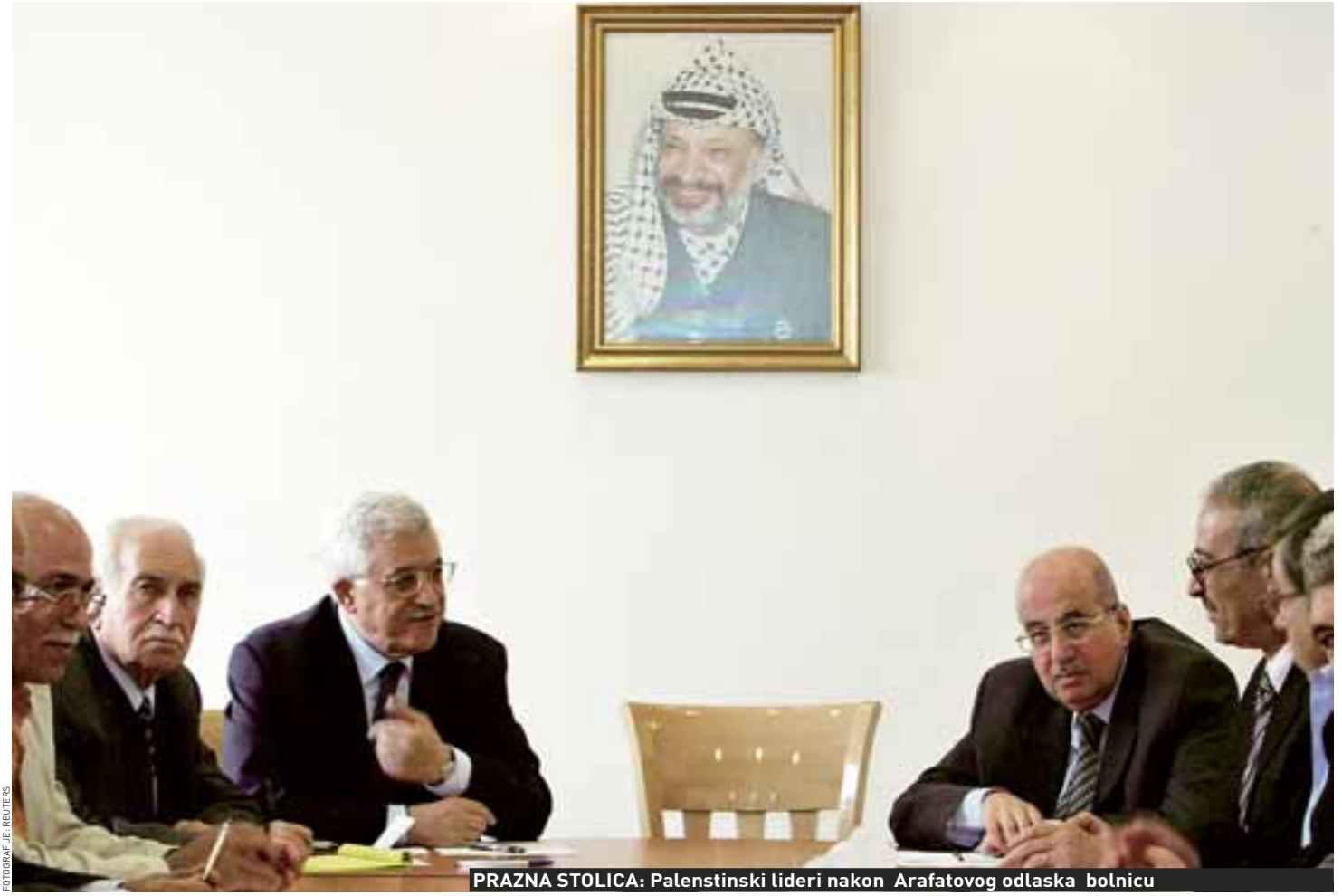
AKTIVNE, PRAKTIČNE, PRIMENJIVE - Get Active poslovne radionice nude vam poslovna rešenja!

Prijave i rezervacije do subote, 13 novembra.
Za više informacija javite se na 011. 324 55 34 ili na office@aktiva.co.yu

GET ACTIVE!

get one. d.o.o.

FOTOGRAFIJE: REUTERS

PRAZNA STOLICA: Palenstinski lideri nakon Arafatovog odlaska bolnicu

ARAFATOVA POSLEDNJA BITKA

Hronologija tajni i laži

Sa svetske pozornice odlazi čovek koji je gotovo pola stoleća s različitim uspehom i još više neuspehom na njoj igrao jednu od ključnih rola

Specijalno za "Vreme" iz Pariza

Za našeg posljednjeg javljanja, bilo je to prošlog utorka, na temu "zgode i nezgode Jasera Arafata u pariškoj klinici" - što nije najbolji naslov za latinoameričke televizijske sapunice koje peku oči, ali bogatstvom svojih zapleta, obmana, laži i ogovaranja na to uvelike podsjeća - znali smo samo to da Arafat ne boluje od leukemije. I to je nešto. U međuvremenu, i da krenemo redom:

Arafat je primljen na "odjel intenzivne njege" , bilo je to u srijedu 3. novembra, nakon čega zaplet kulminira: U noći sa srijede na četvrtak Arafat je "tri puta" gubio svijest, zatim je "priključen na aparate za umjetno disanje", pao "u komu", a po podne, pred odlazak za Brisel na evro-samit, predsjednik je Širak proveo 45 minuta pored Arafatova kreveta - od 15.15 do 16 sati.

Zatim, istoga dana: Arafat je u "kritičnom stanju" (tvrdi njegov najbliži savjetnik Abu Rudeina) i od neimenovanih francuskih liječničkih izvora stiže vijest da je palestinskom predsjedniku urađen "elektroencefalogram", znak da je situacija "krajnje ozbiljna", i naposljetku "Arafat je umro"!

To je u 16.45 sati javio drugi privatni kanal izraelske televizije i izraelski vojni radio (posve nezainteresirano, dakako), na što se nadovezuje izjava "Arafat je umro prije 15 minuta", koju je u Briselu dao luksemburški premijer Žan-Klod Junker, jedan od rijetkih evropskih političara koji nadilazi raširenu cerebralnu insuficijenciju u političkoj klasi Staroga kontinenta danas, ali i šire... da bi samo pet minuta nakon ove izjave general Kristian Estripo, opunomoćeni glasnogovornik vojne bolnice u Klamaru - bolje reći glasnošutljivac - demantirao Junkerovu mrtvozorničku dijagnozu: "Arafat nije umro."

Sam Junker će povući svoju izjavu nakon što je u Briselu razgovarao s predsjednikom Širakom - s "doktorom Širakom", kako bi rekao više nego zainteresirani Arafat - da bi ponovno neimenovani francuski liječnički izvor obznanio kako je Arafat doživio "cerebralnu smrt" i da se nalazi u "veoma dubokoj komi", onoj koja se klinički zove "stadij IV", kao rijeka "nepovratna".

Sutradan, u petak, Arafat "apsolutno nije doživio cerebralnu smrt", kako govori službena predstavnica palestinske vlasti u Parizu Lejla Šahid, on je "u povratnoj komi" koja bi se mogla "pokazati kao nepovratna".

Preko talijanskog dnevnika "Korijere dela Sera" oglasio se pisac Eli Vizel, dobitnik Nobelove nagrade za mir 1986, koji uz Vaclava Havela predstavlja Stenlija i Olija "savijesti čovječanstva", a koji će za svog umirućeg kolegu po sumnjivoj vrijednosti "nobelskoga mira" samozatajno reći da je "najteža prepreka miru".

U subotu nema nikakvih saopćenja, da bi u nedjelju šef francuske diplomacije Mišel Barnier istaknuo kako je "Arafat živ", ali u "veoma složenom, veoma ozbiljnom i stabilnom stanju".

Nakon ove ozbiljne i okrutne intervencije medicinske Nemesis - kako bi rekao mudri Ivan Ilič - uslijedio je u ponedjeljak 8. novem-

bra petparački (i više nego petparački!) zaplet, u kojem glavnu ulogu preuzima Suha Arafat, supruga Jasera Arafata, koja optužuje najbliže Arafatove suradnike, sam vrh palestinske vlasti, da žele doći u Pariz, "isključiti Arafata s aparata" i tako ga još "živog sahraniti".

Suha je ovo rekla preko slavne Al Džazire, gdje je kao vedeta privremeno - do idućih američkih izbora? - zamijenila Bin Ladena, a optuženi su premijer Ahmad Korei, zatim bivši premijer Mahmud Abas, drugi čovjek PLO-a, i ministar vanjskih poslova Nabil Šat.

Palestinska "trojka" - kojoj se pridružio i Raui Fatuh, predsjednik Palestinskog zakonodavnog vijeća - napustila je po podne Ramalu i preko Amana krenula u Pariz, gdje ih je u utorak primio predsjednik Širak.

"Jedna me je jedina žena htjela, i zato je žalim", rekao je Arafat za svoju 37 godina mlađu suprugu Suhu, koja je 2000. napustila palestinske teritorije i od tada živi s njihovom kćerkom Zahvom, rođenom 1995. godine, u Parizu, "na visokoj nozi".

ZAJEDNO DO KRAJA: Suha i Jaser Arafat

Pariško će tužilaštvo prošle godine pokrenuti istragu pod sumnjom da se preko bankovnih računa Suhe Arafat vrši pranje prljavog novca. Nije poznato je li pariško tužilaštvo pretplaćeno na američki časopis "Forbs", ali to je izvor

Zatišje pred buru

Dok je Arafat lebdio između života i smrti, na sastanku svih palestinskih lidera odlučeno je da se svaki naredni korak dogovara, da bi se sprečio eventualni haos

Odluka o izraelskom povlačenju sa palestinskih teritorija, teška bolest Jasera Arafata i odluka po kojoj on više nije u stanju da obavlja svoje funkcije, neizvesnost oko njegovog naslednika (jednog ili više njih) i raspad vladajuće koalicije u Izraelu obeležili su poslednjih dvadesetak dana na Bliskom istoku. Trenutak za istoriju - tamo gde istorije ima previše. Posledice ovih događaja tek će se osetiti, dok se sada postavljaju pitanja kuda sve to vodi i šta se može očekivati u budućnosti.

Prihvatanje plana izraelskog premijera Arijela Šarona o unilateralnom izraelskom povlačenju sa palestinskih teritorija (iz pojasa Gaze i dela Zapadne obale), po opštem mišljenju, predstavlja prekretnicu u dugogodišnjem sukobu između Izraela i Palestinaca. Mada ideja o razdvajanju nije nova, a stvaranje palestinske države podržavano i najavljivano u nekoliko poslednjih mirovnih sporazuma, konačna odluka o početku njenog sprovođenja veoma je uskomešala duhove u Izraelu. Iako je većina stanovništva za povlačenje, kao i opoziciona Laburistička partija Šimona Peresa, izraelski premijer je najviše problema oko njenog prihvatanja imao u sopstvenoj desničarskoj partiji Likud i sa svojim koalicionim partnerima iz Nacionalne religiozne stranke (NRP). Pošto nije želeo da pristane ni na jedan od zahteva svojih koalicionih partnera, vezanih za povlačenje (referendum o planu za povlačenje u roku od dve nedelje, novi izbori ili zamrzavanje odluke o povlačenju), Arijel Šaron sada mora da se suoči sa raspadom svoje koalicije, jer je Nacionalna religiozna partija (NRP) odlučila da napusti i koaliciju i Vladu.

ŠTA DALJE: Mada se ovakav ishod mogao predvideti, dok ovaj tekst ide u štampu, ne nazire se šta će se dalje dešavati. Sve opcije - od novih izbora do ostanka ove, manjiske vlade, pa do formiranja donedavno nezamislive koalicije između Likuda i laburista, ostaju otvorene. Jedino je malo verovatno da će Arijel Šaron olako prepustiti premijerski položaj, naročito ne u ovako delikatnom trenutku, kada sprovođenje njegovog plana treba da počne. Iako se razilaze po mnogim pitanjima, Šaronove pristalice u Likudu i laburisti Šimona Peresa imaju slične poglede što se tiče razdvajanja sa Palestincima. Možda je, kako je ocenio jedan izraelski analitičar, "političko tle u Izraelu spremno za stvaranje jednog novog političkog centra koji će se oslanjati na najšire izraelsko stanovništvo, ni ono krajnje religiozno, ni ono antireligiozno, ni ono koje je do kraja vezano za teritoriju, ni ono koje se oseća pobeđenim".

I pored svih problema na izraelskoj političkoj sceni, izgleda da su oni sa kojima se susreću njihove kolege u suprotnom taboru ipak veći. Iako su Izraelci najavili da neizvesnost oko Arafatovog naslednika neće uticati na odluku o povlačenju, kako se čini, jedino što bi moglo da ga odloži jeste upravo to. Kako su palestinske vlasti odlučile da Arafat zbog bolesti više nije u stanju da obavlja svoje dužnosti, nejasna situacija oko njegovog eventualnog naslednika nosi velike probleme i već viđenu borbu za vlast nad Palestinskom upravom. Nijedan od eventualnih pretendenata nema njegovu harizmu i uticaj, a on je svoju vlast ljubomorno čuvao, i nije se izjašnjavao o tome ko ga može naslediti.

PODELA FUNKCIJA: Arafat je imao tri glavne funkcije u Palestinskoj upravi: mesto predsednika Palestinske uprave, predsednika Palestinske oslobodilačke organizacije (PLO) i predsednika Fataha. Po palestinskim zakonima, mesto privremenog predsednika pripašće predsedniku parlamenta Raviju Fatuhu, dok će sadašnji premijer Ahmed Kurei nastaviti da obavlja svoje dužnosti i preuzeti kontrolu nad službama bezbednosti, koju je imao Arafat. Mahmud Abas, Kureijev prethodnik na mestu premijera, preuzeće kontrolu nad PLO-om i nad Fatahom, iako se pojavila vest da je Arafat već izabrao Faruka Kadumija za to mesto. Dok je Arafat lebdio između života i smrti, na sastanku svih palestinskih lidera odlučeno je da se svaki naredni korak dogovara, da bi se sprečio eventualni haos. Palestinska delegacija otputovala je u Pariz, gde se Arafat nalazi na lečenju, kako bi konačno utvrdila njegovo stanje.

Iako je postao simbol Palestine i jedini koji je imao uticaj na celoj palestinskoj teritoriji, postaje jasno da Arafat gotovo ništa nije učinio da obezbedi njeno jedinstvo i nakon svog odlaska. Od kada se 1994. vratio u Palestinu, izgleda da mu je glavna briga bila da učvrsti svoju vlast. Dubina jaza koji deli sadašnje palestinsko rukovodstvo i ostale koji mogu da utiču na razvoj prilika u njoj, postala je vidljiva tek nakon njegovog odlaska u Pariz. Palestinci će sada morati da se suoče sa sukobom generacija, razlikama između islamista, nacionalista i ostalih, interesima lokalnih lidera i razlikama u odnosu na sukob sa Izraelom. Zato se i odluka da se dogovara svaki naredni korak može posmatrati kao zatišje pred buru, dok konačno ne bude doneta odluka o Arafatovom nasledniku.

SUKOB GENERACIJA: I Mahmud Abas i Ahmed Kurei su pripadnici stare garde i do sada su bili u Arafatovoj senci i nemaju podršku palestinskog stanovništva. Najpopularniji palestinski političar Marvan Barguti nalazi se u zatvoru u Izraelu, gde je osuđen na doži-

koji je prošle godine stavio Arafata na šesto mjesto u kategoriji "kraljevskih i vladajućih obitelji" s imovimom koja je procijenjena na oko 300.000.000 dolara.

Je li čovjek koji spava na poljskom krevetu, hrani se najčešće salatom od tvrdo kuhanih jaja, tima i maslinova ulja, te nosi uvijek istu sivomaslinastu vjetrovku uistinu toliko bogat, pravi oligarh? Arafat je upravljao palestinskim fondovima, golemim donacijama iz arapskoga svijeta, ili iz fondava Evropske unije, koja je svoj Ured za borbu protiv financijskih malverzacija zadužila ove godine da izvrši istragu o načinu na koji se koristi evropska pomoć. No, treba istaći, optužbe na račun Arafatova bogatstva dolaze najviše iz onih krugova koji u "ruskim oligarsima", na primjer, ne vide ništa drugo doli jamce poštovanja ljudskih prava, slobode izražavanja i demokracije. Očigledno, novac nije jedini kriterij za forbsovsku prosudbu nečije demokratske pravovjernosti.

U trenutku dok ovo javljamo - u podne 9. novembra - doznajemo da je Suha Arafat, ili netko drugi, dopustila visokom palestinskom izaslanstvu da se oprosti od svog predsjednika, dok šutljivi general Estripo lakonski obznanjuje da se u noći s ponedjeljka na utorak "pogoršalo zdravstveno stanje" Jasera Arafata, te da se on sada nalazi u "još dubljoj komi".

Nakon što je sve urađeno, od desetodnevne terapeutske pomame i igranja suprotstavljenih državnih i liječničkih razloga i tajni, do glasina o trovanju Arafata i sapunaste potrage za skrivenim "trezorom", sada kad je sa svjetske pozornice odlazi čovjek koji je gotovo pola stoljeća s različitim uspjehom i još više neuspjehom na njoj igrao jednu od ključnih rola, preostaje jedino da se - uz ogradu da niti je Jaser "svjetli Hektor" niti Suha "ljepokosa Andromaha" - prisjetimo velike poeme: "A smrti, čovjek (...) uteko dosad nije nijedan, ni rđa, ni junak". ■

FRANO CETINIĆ

KONKURENTI: Premijer Afmed Kurei i popularni Marvan Barguti

votnu robiju zbog terorizma. Takođe, iz palestinskog ugla, izraelsko povlačenje je posledica palestinskog otpora, a ne dugogodišnjih pregovora, tako da popularnost imaju oni koji su ratovali, a ne Kurei i Abas, koji su postali poznati kao pregovarači. Ni jedan ni drugi nisu uspeli da sprovedu reforme koje su bile neophodne, tako da su delili posledice optužbi za korupciju kojima je Arafat bio izložen poslednjih godina. I najzad, i jedan i drugi su najveći deo života proveli van Palestine, tako da sada nemaju jako uporište u njoj. Za razliku od njih, mlađi pripadnici PLO-a, u koje spadaju i šefovi službi bezbednosti u Gazi i na Zapadnoj obali Mohamed Dalan i Džibril Radžub, i koji su ceo život proveli u Palestini, a nije im strana ni saradnja sa militantnim organizacijama poput Hamasa i Islamkog džihada, uspeli su da izgrade sopstvena uporišta. I na kraju, Hamas, uz PLO najpopularnija palestinska organizacija, iskazao je želju da učestvuje u vlasti. On se do sada protivio svim mirovnim sporazumima sa Izraelom i čini se da njega od sadašnjeg palestinskog rukovodstva deli provalija. Sadašnji palestinski lideri smatraju da su sa mogućnošću stvaranja palestinke države dobili 23 odsto istorijske teritorije Plalestine, dok u Hamasu misle da su oni ipak izgubili 77 odsto. Dok je Arafatova popularnost poslednjih godina opadala, Hamasova je rasla, tako da je on, pored PLO-a, jedini koji ima široku podršku stanovništva i u Gazi i na Zapadnoj obali.

Odluka s kraja septembra o održavanju izbora na svim nivioma jedan je od načina da se spreči haos koji bi mogao da nastane. Međutim, bez obzira na ishod eventualnih izbora, svaka naredna palestinska vlada moraće da se suoči sa najrazličitijim lokalnim liderima, starešinama uticajnih porodica, klanovima i ostalima koji su izašli na videlo u poslednje vreme, i još biti izložena pritisku i Izraela i međunarodne zajednice da razoruža teroriste, što do sada nije uspelo ni Arafatu. Naprotiv, poslednjih godina njegove vladavine oni su samo ojačali. Ko će se prihvatiti tog teškog posla, pokazaće vreme. ■

MARKO SAVIĆ

get one.
get one. d.o.o.
poslovno planiranje i izrada business planova prema potrebama i mogućnostima vašeg preduzeća
organizaciona struktura preduzeća i projektovanje organizacije u skladu sa potrebama procesa rada
analiza produktivnosti rada
izrada procedura po zahtevima standarda ISO 9001:2000
procenjivanje produktivnosti u skladu sa odabranim kapacitetima proizvodnje
implementacija sistema menadžmenta kvalitetom
optimizacija zaliha i logistika
Za sve informacije obratite se na
office@getonegroup.com
ili na telefon
011 324 55 34

FOTOGRAFIJE: REUTERS

BUDIMPEŠTA

Zbogom oružje

Kako javlja agencija Beta, susedna Mađarska ukinula je vojnu obavezu. Parlament ove zemlje, nekad vojna sila u sastavu Austro-ugarske imperije, ubedljivom većinom glasova prihvatio je izmenu ustava kojom se predviđa ukidanje vojne obaveze. Za izmenu ustava glasalo je 335 poslanika, dok je samo sedam bilo protiv. Zamenik ministra pravde Mađarske Mikloš Hanko Farago rekao je da će država samo u slučaju ozbiljne pretnje zahtevati mobilizaciju. Ovoj odluci prethodila je odluka o povlačenju trupa iz Iraka koju je parlament usvojio početkom ovog meseca, i najavljeno je da će mađarske trupe već do kraja ove godine napustiti Irak.

NJU ORLEANS

Rasna medicina

Kada su naučnici 2001. godine otkrili ljudski genom, saopšteno je da ne postoji bitna genetska različitost među rasama i da unutar jedne rase postoji više podgrupa i varijacija nego između različitih rasa. Kako onda objasniti da BiDil tableta za srce deluje bolje na crnce nego na belce? Ovu tabletu za srce, kombinaciju dva genetska sastojka, američka kompanija NitroMed prvi put je testirala na Amerikancima afričkog porekla, a rezultate objavila na sastanku američkog kardiološkog udruženja. U poređenju sa drugim lekovima, ova tableta smanjuje rizik od infarkta američke crnačke populacije (za koju se smatra da je podložniji ovoj bolesti od ostalih sunarodnika) za 43 odsto. Zahvaljujući Udruženju crnih kardiologa, ovaj lek ispitan je na grupi Afro-Amerikanaca na kojima je pokazao izuzetne rezultate, iako je do sada bez rezultata ispitivan na pripadnicima drugih rasa, belih i crnih. Razlika u delovanju leka, međutim, ne mora nužno biti genetskog porekla, već to može zavisiti od pacijentovog okruženja ili kulture iz koje dolazi. Lekari ipak traže genetsko objašnjenje: "Ako postoji genetski ili biološki odgovor na ovaj lek kod određenog broja Afro-Amerikanaca, onda bi možda trebalo te ljude posebno izdvojiti radi ispitivanja", kaže jedan od lekara koji je učestvovao na izradi studije. Naime, postoje neki dokazi koji ukazuju na to da se ćelije Afro-Amerikanaca ponašaju različito u odnosu na ćelije belih ljudi.

MONTEVIDEO

Latino-levičari

Urugvaj je prošle nedelje dobio prvog levičarskog predsednika, Tabarea Vaskeza, gde su desetine hiljada njegovih pristalica proslavljale pobedu na ulicama Montevidea. Ovom pobedom Urugvaj se pridružio rastućem broju južnoameričkih zemalja koje glasaju za levicu - Brazilu, Argentini, Ekvadoru, Čileu i Venecueli. Predsednik Tabare Vaskez (64) pozdravio je oduševljene pristalice rekavši da su on i njegova koalicija (u kojoj su u bivši gerilci) osvojili 50,7 odsto glasova: "Slavite Urugvajci, slavite, pobeda je naša", obratio se Vaskez gomili duž glavne ulice Montevidea. Njegovom pobedom prekida se dominacija nacionalnih partija koje su predsedavale Urugvajem od njegove nezavisnosti od Španije, 1825. godine. Za vreme bivšeg predsednika Urugvaja Horgea Batlea iz stranke Kolorado, ekonomija zemlje potpuno se istopila, drastično su smanjene devizne rezerve zemlje(do 80 odsto), stopa nezaposlenosti povećala se za dodatnih 20 odsto, što je izazvalo pad standarda stanovništva (svaki četvrti je siromašan). Predsednik Čilea Hugo Čavez nazvao je Vaskezovu pobedu "prekretnicom" u istoriji Latinske Amerike. Pobeđeni protivkandidat Horhe Laranaga (48), advokat po profesiji, zalagao se za "poštovanje i toleranciju" i - izgubio.

ABIDŽAN

Prekid vatre

Vlada Obale Slonovače naredila je u nedelju prekid ofanzive pošto su Francuzi kao odgovor na pogibiju svojih vojnika uništili veći deo njene avijacije, i posle poziva od strane Saveta bezbednosti UN-a na hitan prekid vatre. Predsednik Južnoafričke Republike Tabo Mbeki doputovao je u utorak posle podne u ovu zemlju da bi pomogao da se pronađe rešenje za krizu s nadom da će se videti sa zvaničnim predstavnicima vlasti ove zemlje. Dok traju diplomatski pregovori, sve isporuke kakaoa su blokirane i zaustavljena dalja trgovina ovom robom. U međuvremenu, francuski vojnici naoružani automatskim oružjem i uz podršku oklopnih vozila raspoređeni su na glavnim raskrsnicama u najvećem gradu Abidžanu, kako bi sprečili napade militantnih provladinih demonstranata na francuske državljane. Francuski vojnici preuzeli su kontrolu nad najmanje dva ključna mosta u tom gradu, koji je noć pre preuzimanja kontrole bio poprište nasilnih izgreda, pljačkanja i paljevina. Predsednik parlamenta Obale Slonovače Mamadu Kilibali optužio je Francusku za "prekomernu upotrebu sile", rekavši da je u francuskoj akciji odmazde ubijeno 30, a ranjeno najmanje 100 ljudi. Predsedavajući Saveta bezbednosti, američki ambasador Džon Danfort, pročitao je saopštenje u kojem se traži "neodložan prekid svih vojnih operacija" od strane vlade u ovoj zemlji koja je na ivici novog građanskog rata, dok se u dokumentu koji je predložila Francuska navodi da francuski vojnici i mirovne snage UN-a u Obali Slonovače imaju pravo da upotrebe "sva neophodna sredstva" u izvršavanju svojih zadataka - sprečavanje nasilja između južnog dela zemlje koji kontroliše vlada i pobunjeničkog severa. Bivša francuska kolonija podeljena je u građanskom ratu koji je izbio nakon neuspešnog pokušaja vojnog udara protiv predsednika Lorana Gagboa, u kojem je poginulo na hiljade, a protereno više od milion ljudi. ■

Priredila: B. VASIĆ

SEKSUALNO PONAŠANJE

Frotirizam u Srba

Većina građana Srbije imala je "bliske susrete" sa egzibicionistima i frotiristima. Voajerizam se, kažu u policiji, veoma retko prijavljuje, najčešće zato što su žrtve parovi koji imaju seksualni odnos na javnim mestima. Milena Živanović, šef Odseka za suzbijanje seksualnih delikata GSUP-a Beograd, kaže za "Vreme" da gotovo nema žene koja nije bila žrtva frotirista, osoba kojima seksualno zadovoljstvo pruža dodirivanje nepoznatih osoba u gužvi, na javnim mestima, odnosno "grejača", kako se oni popularno nazivaju među policajcima. Čak ni muškarci nisu pošteđeni ovih neprijatnosti

Tamara Štajner-Popović, psihoanalitičar i direktor za edukaciju Psihoanalitičkog instituta za istočnu Evropu Svetskog psihoanalitičkog udruženja, objasnila je za "Vreme" da egzibicionizam, voajerizam i frotirizam spadaju u perverzije. "Šta je perverzno, a šta nije zavisi od toga šta podrazumevamo pod normalnom seksualnošću, a nju u mnogo čemu diktira vreme u kojem živimo. Ono što je bilo normalno u staroj Grčkoj, u srednjem veku bilo je greh protiv boga zbog čega su ljudi spaljivani. Normalno i patološko u seksualnosti se menjalo, pa tako i pojam perverzije koji se danas shvata kao erotizovana mržnja. Karakteristika ova tri poremećaja jeste bolno ponižavanje i povređivanje druge osobe, ali i onemogućavanje uspostavljanja i razvoja intimnog odnosa koji traje. Čak i kod normalnih ljudi povremeno se javljaju perverzne aktivnosti u različitim stepenima: kod osoba najbližih perverziji te aktivnosti se odigravaju u stvarnosti; kod nekih su one u stvarnosti retke ali ih je mnogo u mašti, a kod najblažih slučajeva samo se pojave u mašti, ali osobu ne progone. "Praporeklo egzibicionizma i voajerizma je trijumf odraslog nad traumom detinjstva. Obično su i voajerista i egzibicionista prisustvovali tzv. primarnoj sceni (seksualnom odnosu roditelja) ili su doživeli traumatsko rođenje deteta, u smislu mlađeg brata ili sestre. Ovi događaji tokom života mogu se ispoljiti na razne načine", kaže Tamara Štajner-Popović. Za egzibicionizam i voajerizam zajedničko je izazivanje šoka kod žrtve, a šok daje moć. U normalnoj seksualnosti uvek ima i egzibicionizma i voajerizama, odnosno gledanja i pokazivanja, ali ne postoji prinuda, a svrha je intimnost i obostrano zadovoljstvo. U pitanju je nasrtaj na drugu osobu, ulazak u njen intimni prostor. Ipak, nošenje mini suknje i dubokih dekoltea ne smatra se egzibicionizmom jer osoba koja to čini nikoga ne želi da povredi. Prirodan oblik egzibicionizma je dopasti se i privući pažnju.

SCENARIO SA SUZAMA I SEKSOM: Milena Živanović, šef Odseka za suzbijanje seksualnih delikata Odeljenja za krvne i seksualne delikte, kaže za "Vreme" da građani često prijavljuju ove slučajeve, mada se o njima ne vodi evidencija jer ne spadaju u krivična dela, već u prekršaje. Dakle, egzibicionista uhvaćen na delu biva priveden u policijsku stanicu, pa kod sudije za prekršaje. Kazna koju može da dobije je novčana ili do dva meseca zatvora. "Karakteristika izvršioca seksualnih delikata jeste da se dela ponavljaju", kaže ona. "Takvom čoveku se po hapšenju ne otvara dosije. Iako može da ima više prekršajnih prijava, nije evidentiran kao seksualni izvršilac. Zakonodavac je smatrao da takva osoba prouzrokuje malu štetu i zato je mala i odgovornost." Ali, šteta može da bude velika, naročito kod dece predškolskog i školskog uzrasta jer takve situacije mogu izazvati traumu. I ne samo kod dece već i kod osoba svih uzrasta. "Voajer će, na primer, da plati kako bi osmislio i ostvario scenario koji predstavlja trijumf nad njegovom ranom traumom: iznajmljuje par koji u susednoj sobi vodi ljubav, on u jednom trenutku počinje da plače i traži od žene da dođe kod njega da ga teši. Na taj način izražava želju koju je imao kao dete – da mama ustane iz kreveta, napusti tatu i dođe kod njega da ga teši", kaže Tamara Štajner-Popović. Gledanje i pokazivanje su normalan deo razvoja, ispoljavaju se kao prvi kontakti bebe i pogled "oči u oči". Kakva će biti sudbina gledanja, zavisi od razvoja. Negde se ono pretvara u perverziju, a negde se mogu sagledati stvari do kraja, kao na primer kod naučnih istraživanja. Jedan deo agresivnog voajerizma postoji i u želji da se gledaju operacije, izvršenja smrtne kazne, ali i gledanje horor filmova i snimaka ubistva u Iraku. To, dakle, nije vezano samo za seksualnu aktivnost, ali donosi uzbuđenje. Druga strana voajerizma – kada je zabranjeno gledati oko sebe – daje stidljive ljude ili ljude koji ne mogu da čitaju ili doživljavaju intelektualnu blokadu. U policiji kažu da postoji i drugi kraj priče: veoma često, ukoliko je voajer primećen a ne uspe da pobegne, u stanici se pojavljuje kao žrtva batina.

OKIDAČ: Egzibicionista je suprotno od voajera, on ne gleda, već se pokazuje. Muškarci pokazuju polne organe, dok je ženski egzibicionizam pregenitalni, jer ona ne pokazuje svoje genitalije: erotizovani su kosa, ruke, nokti, noge. Okidač koji prouzrokuje ovakvo ponašanje muškaraca jeste ponižavajuća situacija od strane žene. Međutim, u tom slučaju nije reč o anksioznosti, već je osnovni problem poljuljan polni identitet, što je stvar samopouzdanja i samopoštovanja. "Egzibicionista često magijskim radnjama koje

imaju značenje samo za njega, pokušava da prisili onoga ko ga gleda da učini njegovu fantaziju ('ja sam najbolji') stvarnom. Magijske radnje za takve osobe su mahanje, podizanje ruke, držanje u džepovima i sl., i to je individualno", kaže psihoanalitičar. Šef Odeljenja za seksualne delikte objašnjava da egzibicionisti obično ne izgledaju onako kako ih zamišljamo – u mantilima, ali da uvek onanišu na javnom mestu. "Na Novom Beogradu trenutno imamo taj problem: građani često prijavljuju egzibicioniste i mi radimo na tome. Kada ga policija identifikuje, a ukoliko nije došlo do direktnog kontakta s drugom osobom, dakle nije učinjena bludna radnja, dobija prekršajnu prijavu. U zavisnosti od odluke sudije može da dobije zatvorsku ili novčanu kaznu, u zavisnosti od njegovog iskaza i od toga da li je učinio još prekršaja, a takav prekršaj se posle dve godine briše. Imali smo i nekoliko slučajeva da osoba onaniše pred prozorom kada zna da ga druga osoba gleda. Jedan građanin je prijavio egzibicionistu jer ga je njegova ćerka videla kako masturbira kraj prozora. On je to radio kad god bi video upaljena svetla u susednoj zgradi. Dobio je samo prekršajnu prijavu."

SUTRA ĆU DA TE DIRAM: Veoma često se dešava da egzibicionisti onanišu pred školom i obdaništem. Pre nekoliko dana u osnovnoj školi starija osoba prišla je detetu i rekla: "Baš si slatka devojčica, doći ću sutra da ti diram guzu." Živanovićeva kaže da u ovom slučaju, iako nije bilo direktnog kontakta, u dogovoru sa tužiocem ovo delo biće teretirano kao pokušaj bludnih radnji, što do sada nije bila praksa. "Zbog dece moramo svi da budemo fleksibilni, da sankcionišemo takva dela, a osobe koje ih čine da pošaljemo na lečenje. Svuda u svetu izvršiocima se pruža lekarska pomoć. Oni nisu opasni, ali lako stupaju u kontakt sa decom jer su ona personifikacija pozitivne ličnosti. S obzirom na to da su često u pitanju starije osobe, deca na njih gledaju kao na svog deku."

HVATANJE FROTIRISTE: Jedini način za hvatanje frotiriste jeste da ga žrtva prijavi odmah, na licu mesta sa mobilnog telefona, ili prvom policajcu koga sretne. Međutim, najveći problem i uobičajena praksa kod svih seksualnih delikata jeste što, iako frotirista ne pobegne odmah, oštećena strana obično ne želi dalju saradnju s policijom i ode sa mesta događaja. Ukoliko ne postoji ništa osim iskaza svedoka ili žrtve, posao policije je završen, a prestupnik na slobodi. "Građani treba da znaju da policija reaguje svaki put kada se prijavi slučaj, ali da ne može da linčuje čoveka, već samo da uradi sve što predviđa zakon. Prekršilac može da dobije kaznu do dva meseca zatvora, a ukoliko ima

Profil

U policiji kažu da osim perverzije, osobe sklone voajerizmu, egzibicionizmu ili frotirizmu nemaju baš ništa zajedničko. Često su to vrlo obrazovani ljudi sa stabilnim poslom i porodicom, ali ima i dosta beskućnika. Kada takva osoba bude privedena u policiju, porodica i prijatelji najčešće ne mogu da poveruju u sklonosti bliske im osobe. Uglavnom govore kako bi "dali ruku da nije takav". Najčešće su to voljene dede, uzorni supruzi i očevi.

"Za 14 godina, koliko se bavim ovim poslom, nije se desilo da policija privede ženu egzibicionistu, jer one to rade na priznat način, u diskotekama i striptiz-barovima. Čak ni frotirizam žena nikada nije prijavljen, jer žene to uvek rade na suptilniji način", kaže Živanovićeva.

"Predrasuda je da su egzibicionisti plašljivi", kaže Tamara Štajner Popović. "Neki jesu, ali su drugi vrlo agresivni. Ima voajerista koji su samo voajeristi i egzibicionista koji su samo to, ali ima i onih koji su sadisti. To je predrasuda koja potiče iz klasične analize i tiče se impotencije. I žene su često voajeri i egzibicionisti, ali se ne pokazuju na onaj tipičan način, dakle ne pokazuju polne organe".

PREDRASUDE: Tamara Štajner-Popović

elemenata za krivično delo sa pristankom tužioca, možemo da ga zadržimo 48 sati. Ali, tu se naše zakonske mogućnosti završavaju", kaže Milena Živanović. Ukoliko bi egzibicionizam i frotirizam ušli u Krivični zakon, u najmanju ruku nakon nekoliko evidentiranja iste osobe, sledila bi i veća kazna.

Prema dosadašnjim saznanjima policije, frotiristi, egzibicionisti i voajeri ne napadaju, već se zadovoljavaju svojom "osnovnom delatnošću", ali izuzetak se ne isključuje. Preporuka policije o ponašanju jeste da pri susretu osoba pokuša da kontroliše svoje reakcije i ne pokaže strah. Međutim, prema dosadašnjim iskustvima, kada se nađe na pustom i mračnom mestu, žrtva uvek razmišlja o najgorem, pa čak i o smrti u slučaju silovanja. "Nedavno smo imali slučaj da egzibicionista traži da ga osoba dodiruje; i to je krivično delo, ali ne možemo da okrivljujemo čoveka za misli i za ono što nije učinio. Egzibicionisti su uglavnom plašljivi, i kada ih dovedemo u policiju, obično kažu da su vršili nuždu, da imaju stomačnih i problema sa bešikom. 'Grejači', koji se u

SUDSKI SLUČAJ SEVE NACIONALE

Mala je dala, mala naplaćuje

Sledi ročište na kojem će se saslušati Severina i pogledati njen video uradak, kako bi se ustanovili Severinini umetnički napori u nameštanju kamere i kadriranju pri snimanju porno-filma

Hrvatska će sudska publika 12. decembra moći u sudnici pogledati vrhunac autorskog stvaralaštva lijepe svoje i, ispostavit će se, skupe Seve Nacionale. Tad će, naime, u Trgovačkom sudu u Zagrebu biti, u sporu Severine Vučković, pjevačice i odnedavno filmske autorice, protiv "Prve stranice d.o.o.", odnosno autora web portala Index.hr, izveden dokaz tj. "videogram" kojim ona potkrepljuje svoju tužbu. Jednostavnije rečeno: prisutnima u sudnici bit će prikazano ono što je vascela Hrvatska, bivša Jugoslavija a i šire, već vidjela, 11 minuta onoga što ljudi rade otkako je svijeta i vijeka, seksa dakle, a što je - eto - *Djevojka sa sela* unaprijedila do pravog pravcatog umjetničkog i autorskog djela i time vjerojatno zadužila buduće naraštaje. Reklo bi se: mali jeb za nju, veliki za čovječanstvo.

Mala je dala - potvrđeno je 31. maja ove godine, kad je na portalu Index.hr osvanulo pet fotografija, tzv. screenshotova, na kojima je nacionalna heroina u seksualnim pozama s bivšim ljubavnikom Milanom Lučićem, hercegovačkim tajkunom koji živi na relaciji Zagreb-Ljubuški, a brat je Ive Lučića za kojega se vežu brojne obavještajne afere iz vremena vlasti Franje Tuđmana i juniora mu Miroslava. Odmah po objavljivanju, na intervenciju Severininog menadžera Tomislava Petrovića, snimke su skinute sa portala, ali bilo je već kasno: stvar je pukla i amaterskog video-uratka dočepali su se mnogi, pa se već idućega dana ni po Beogradu nije moglo hodati, a da se na svakih nekoliko metara nije vidio bar jedan diler diska s naslovom "Seve porno".

Nakon seksa, uslijedilo je plakanje pred kamerama. "Snimka koja se ovih dana našla u distribuciji moje je privatno vlasništvo, snimljena je prije dvije godine i u međuvremenu je ukradena. Ne želim komentirati snimku, jer smatram da je ona dio mog privatnog života. Svi ljudi koji su u vezi i koji se vole znaju što se događa u njihova četiri zida. Uostalom, tako smo se svi i rodili. Za mene je to odavno prošla svršena stvar, ali na žalost za ljude koji su snimku ukrali - očito nije", izjavljivala je tada Severina.

U međuvremenu, "odavno prošla svršena stvar" stigla je do Visokog trgovačkog suda u Zagrebu, koji je - po njenom zahtjevu - donio rješenje o privremenoj mjeri zabrane daljnjeg reproduciranja i distribucije snimka, ali je Severina presavila tabak i tužila vlasnika portala Index.hr zbog povrede prava na privatnost, ali i zbog povrede autorskog djela - za što traži naknadu od oko 10.000 eura - s obzirom da "nije imala namjeru objaviti niti na bilo koji način učiniti dostupnim javnosti" svoje autorsko djelo, tj. 11 minuta seksa. Sudu će biti predočeni dokazi, kaže se u tužbi, da je "oštećena S.V. kao tužiteljica autorica prethodnog namještanja, pokretanja i zaustavljanja snimanja kamerom, u čemu se sastoji originalna intelektualna tvorevina", a "predmetno autorsko djelo stvorila je zajedničkim autorskim radom s Milanom Lučićem", jer "čitavo vrijeme oboje samostalno biraju pozicije pred kamerom".

Po Severininim advokatima, Toniju Nobilu i Maru Mihočeviću, sva tri uvjeta autorskog djela su ispunjena, i to kumulativno, kako Zakon o autorskim i srodnim pravima i kaže: riječ je o originalnoj intelektualnoj tvorevini, iz književnog, znanstvenog ili umjetničkog područja

autobusu trljaju uz druge osobe također su plašljivi. Ukoliko im se ugrožena osoba obrati, oni često verbalno napadaju. Ukoliko okolina na njih reaguje, sklanjaju se sa lica mesta. "Muškarci se veoma plaše napada seksualne prirode", kaže Živanovićeva. "Oduvek je bilo normalno da se na ženu gleda kao na seksualni objekat koji može da se napastvuje, ali muškarci teže reaguju od žena, imaju veće traume. Oni mnogo ređe prijavljuju frotiriste; pre svega zbog srama i straha da bi ljudi mogli da pomisle kako oni žele takvo dodirivanje." Poseban je problem što su žrtve čak i stariji muškarci. Egzibicionisti koji se pojavljuju u okolini Ginekološko-akušerske klinike u Višegradskoj ulici poznati su policiji toliko da ih gotovo znaju po imenima. "Žene se sprdaju s tim. Ima nekoliko osoba egzibicionista jer znaju da u klinici leži veliki broj žena. To područje im je zgodno i za seksualne napade. Gde god postoji prečica, zelena površina, žene treba da budu oprezne jer ima ne samo egzibicionista i voajera već i siledžija."

Tamara Štajner-Popović kaže da su dublji razlozi u privlačnosti tog mesta: s obzirom na to da je cilj poniziti i ući u privatni prostor žene koja najčešće predstavlja majku, na tom mestu lako je pronaći pogodnu osobu. Trudnice su mame, ali i babe i sestre. One su i ona početna slika rođenja brata ili sestre.

LEČENJE: Seksualni poremećaji, odnosno perverzije, obuhvataju spektar patologije. Ona može da se kreće od normalnog neurotičnog pa do raznih formi psihoza (npr. prekid kontakta sa realnošću), s tim što se normalno neu-

SEVERINA: Žrtva masovnog voajerizma ili autor

koja ima individualni karakter, bez obzira na način i oblik izražavanja, vrstu, vrijednost i namjenu. Tom trećem - individualnom - malo tko može prigovoriti, doista. No, advokat tuženoga Milivoje Žugić ima neke dvojbe, pa poriče da je spisu priloženi videogram autorsko djelo: "Nije razvidno što bi tu imalo biti originalno, a još manje intelektualno", kaže Žugić u odgovoru na tužbu i konstatira da je "sve u domenu sasvim klasičnog i već milijun puta viđenog seksa", čak i bez obzira što je taj uradak kod nekih, kao kod kazališnog kritičara Tomislava Čadeža izazvao pravu ekstazu, koji je ustanovio da glavna akterica "i u najdelikatnijim scenama oralnog seksa djeluje predano, zaljubljeno i ženstveno". Žugić misli suprotno, pa u odgovoru na tužbu ima i prijedlog: da se u postupku provede vještačenje originalnosti autorskog seksualnog rada "po vještaku seksologu kojega odredi sud", a na prvoj raspravi je zadatak seksologa još jasnije formulirao: ustanoviti "ima li u Severininom porno-debiju kakvih noviteta".

Tuženi se pita i što je s koautorom umjetničkog djela: ako je i on uz Severinu autor, a iz filma i njene tužbe proizlazi da jest, onda se po slovu zakona mora pojaviti kao nužni suparničar na tužiteljičinoj strani. Ali avaj, Lučića ni od korova u sudu. I ono pravno vjerojatno najvažnije: rješenje pitanja na što se odnosi jedan iznos tražene naknade štete, oko deset hiljada eura, na povrijeđeno moralno ili imovinsko pravo, ili oba?, jer to iz tužbe nije jasno. Paralelno se, protiv tuženoga, naime, vodi i postupak zbog povrede prava privatnosti, u kojem Severina traži odštetu od oko 16.600 eura, a zakon izričito kaže da su autorsko pravo i pravo na privatnost međusobno inkompatibilni. Žugić citira i prof. Igora Glihu, stručnjaka za to područje: "Pravo proizvođača programa i pravo proizvođača videograma, za razliku od autorskog i izvođačkog prava, prava su čisto imovinskopravne naravi", te "proizvođač videograma nema pravo na naknadu nematerijalne štete", koju Seve Nacionale, autorica originalnog videograma, upravo traži u postupku zbog povrede prava privatnosti.

No, kako se čini, tuženi u Hrvatskoj još su dobro i prošli, jer su Severinini apetiti porasli, pa zbog prikazivanja dijelova svog autorskog pornića (oko 20 sekundi prikazanih u obliku fotografija i cenzuriranih video isječaka), od Radio-televizije Slovenije i privatnog Pop TV-a traži čak 320.000 eura. Revnosni Indexovci su izračunali da najpoznatija porno-debitantkinja traži, zbog "duševnih boli i gubitka prihoda zbog otkazivanja koncerata, kao i kršenja njezinih autorskih prava", od tih slovenskih televizija oko 70.000 kuna, ili nešto manje od deset hiljada eura, po sekundi emitiranog porno-uratka! Daljnja računica kaže da vrijednost odštetnog zahtjeva RTV Sloveniji iznosi otprilike kao 71 minuta reklama u najskupljem terminu, onom između 19 i 20 sati, a kad je riječ o Pop TV-u, odštetni zahtjev prema njima "težak" je 22 minute u najskupljem reklamnom terminu.

Originalno, umjetnički i individualno, nema šta! ■

TATJANA TAGIROV

Gde ih naći

Voajera ima na svim mestima gde ljudi mogu da parkiraju automobil i u njemu imaju seksualni odnos. To su uglavnom mračne ulice, Košutnjak, Ušće ili Ada Ciganlija.

Egzibicionisti uvek traže prometna mesta kako bi imali kome da se pokazuju. Najviše ih ima pored Geneks staze, gde su česta i silovanja, oko Fakulteta dramskih umetnosti i BK Telekoma na Novom Beogradu, na autobuskim stanicama, kraj autoputa, na Kalemegdanu ili bilo kom drugom mestu gde ima žbunja u koje mogu da se sakriju. Košutnjak im nije interesantan jer je uveče gotovo pust. S obzirom na to da imaju pedofilske sklonosti, često su viđeni i kraj škola, obdaništa i bolnica.

Frotiristi su najčešći u autobusima, ali se pojavljuju i na svim javnim skupovima, na otvorenom ili u salama, bioskopima i pozorištima. Veoma retko "operišu" u liftovima jer se plaše reakcije žrtve od koje ne mogu da pobegnu.

rotično javlja i u obliku predigre seksualnog odnosa. Problemi se javljaju već u prvoj godini života kada beba ne dobija dovoljno emocija, ali se to leči, mada dugo i mukotrpno. Osobe svojevoljno dolaze na lečenje jer se osećaju psihički impotentnim za odnos. Kada se javi sumnja kod osobe da je drugačija, strah od otkrivanja, ili joj se dese "strašne stvari", tek onda će se obratiti za pomoć. Egzibicionista će se možda jednog dana zaljubiti i početi da se plaši da njegova žena ne sazna da je egzibicionista. S obzirom na to da svoj poremećaj smatraju normalnim ponašanjem, lečenje je u praksi retkost.

Evidentiranje ovih osoba veoma je važno, ali pre svega zbog sklonosti ka pedofiliji kod mnogih među njima. Oni rade i u školama, obdaništima i domovima zdravlja u stalnom kontaktu sa decom. Ustanove zakonski najčešće ništa ne preduzimaju, već se dogovaraju sa osobom o prelasku na drugo radno mesto, u drugu instituciju, gde se ista priča nastavlja. Međutim, pojedinac ne može da reaguje sam. Ovde je potrebno i učešće nevladinog sektora, koji bi reagovao kao što to čini u slučajevima seksualnog zlostavljanja. Susret sa frotiristima, egzibicionistima i voajerima je razoran, agresivan, ostavlja žig, a koliko će ko i kako da odreaguje zavisi od uzrasta osobe i od toga da li je s nekim podelila i "proradila" događaj. U suprotnom, često se javljaju krivica i razmišljanje o vlastitom doprinosu tom dešavanju. Može da izazove i poremećaje, jer kada se na krivicu nadoveže i stid a događaj postane tajna, ceo doživljaj veoma je sličan traumi. ■

MARIJA VIDIĆ

KRAGUJEVAČKI SLUČAJ

Pornografska svest

U društvu kakvo je srpsko niko nema pravo na privatnost, pa ni maloletnici. To je tačka na kojoj stvarnost postaje mešavina horora i pornića jeftine produkcije

U utorak 2. novembra, kragujevačke "KG novine" objavljuju priču čiji autor nije imao većih ambicija do da ukaže na to da je nekadašnji centar automobilske industrije odnedavno postao centar porno-industrije. Iza te konstatacije sledi informacija da po Kragujevcu u poslednje vreme kruže tri amaterska porno-filma, a ostatak priče se svodi na prepričavanje radnje pomenutih filmova. Naravno, tekst je bogato opremljen i kadrovima iz ovih ostvarenja. Na prvi pogled, ništa u svemu ovome nije bogzna kako interesantno.

PAZI, SNIMA SE: Međutim, od tri filma o kojima je reč, samo je jedan distribuiran uz znanje i odobrenje aktera, dok se za drugi sumnja da akteri nisu ni znali da ih neko snima. Oko trećeg filma podigla se najveća galama, jer se u njemu pojavljuje dvoje sedamnaestogodišnjih Kragujevčana. Prema nepotvrđenoj verziji, dvoje maloletnika snimali su svoj seksualni čin veb-kamerom priključenom na računar, bez namere da ga bilo kome prikažu. Posle nekog vremena, mladićev računar se pokvario. On ga odnosi na popravku, te ovaj dospeva u ruke radoznalog servisera koji pronalazi materijal pornografskog sadržaja. Epilog: više od hiljadu kopija filma kruži po Kragujevcu.

VOAJERI: U suštini, sve što se dogodilo jeste da je dvoje mladih vodilo ljubav, što nije ni strašno ni neuobičajeno, naprotiv. Ono što jeste prilično strašno, jeste ponašanje medija, ali i kragujevačke javnosti. Naime, reakcije se kreću od otvorenog zanimanja za to gde se film može nabaviti do zgražavanja moralista i dušebrižnika nad samom činjenicom da mladi, zamislite, upražnjavaju seks. Čini se da svi zaboravljaju na možda najvažniju stvar u celom slučaju - da su dva mlada čoveka praktično razapeta na stub srama, a da ništa sramno nisu učinili, i da ko god hoće može da ima uvid u nešto što je samo njihova intimna stvar, a sve to u gradu u kom treba i dalje da žive. Osim toga, podrazume-

va se da čaršiji nije teško da utvrdi tačan identitet ovog para, pa čak i adrese, što se može saznati u kraćoj šetnji po centru Kragujevca. Posebno je odvratno videti pedesetogodišnjake i šezdesetogodišnjake koji traže ili nude film, potpuno zanemarujući činjenicu da je reč o njihovim sugrađanima, kao i to da se možda radi o njihovim rođacima, komšijama ili deci njihovih prijatelja.

Činjenica je da su dve mlade osobe sa mestom prebivališta u Kragujevcu vodile ljubav i da su taj trenutak hteli da ovekoveče na video snimku. Razlog za to je samo njima poznat i svako ko je sačuvao bar trunku dobrog ukusa složiće se da tako treba da ostane

SOKAČARE: Ni mediji, od kojih je sve poteklo, nisu se bolje pokazali. Pođimo od već pomenutog teksta iz "KG novina". Iz njega se jasno vidi da je novinar upoznat sa činjenicom da je reč o maloletnim licima, ali ga to nije sprečilo da objavi devojčino ime, iako, hvala mu na tome, nema prezimena. Činjenicu da je reč o maloletnicima, ovaj kolega koristi da objasni veliko interesovanje koje u čitavoj Srbiji vlada za snimak njihovog seksualnog odnosa. Pišući o drugom filmu, onom koji je snimljen bez znanja aktera, autor posebno ističe da se lice devojke ne vidi baš najbolje, ali ipak kaže da je i ovde reč o maloletnici.

Istog dana kada je u "KG novinama" osvanula priča o kragujevačkim pornićima, RTS u svom Drugom dnevniku emituje prilog kragujevačkog dopisništva, "filovan" snimkom seksa dvoje maloletnika. Naredne večeri, 3. novembra, u istom terminu, RTS objavljuje pismo roditelja i profesora akterâ afere koji osuđuju emitovanje snimaka. Odmah zatim sledi odgovor redakcije koja poručuje roditeljima da je prikazivanjem seksa njihove dece skrenuta pažnja na negativnu pojavu u društvu, kao i na odsustvo vaspitne uloge škole. Poenta je, valjda, da je seks negativna pojava koju škola svojim vaspitnim delovanjem treba da iskoreni. Ako nije, onda nacionalna televizija mora malo više da se potrudi da pokaže kako je upiranje prstom u pojedince skretanje pažnje na pojavu.

Dopisnici dnevnih listova uredno su poslali izveštaje o kragujevačkoj porno-aferi, koje su urednici mahom smestili uz priloge o nedavno otkrivenoj negativnoj pojavi prostitucije u školama, čime se opet aludira na to da su mladić i devojka iz Kragujevca uradili nešto nenormalno i nemoralno. Da stvar bude još gora, neki od onih koji su došli u posed problematičnog snimka tvrde da su ga dobili od novinara koji su pisali o njemu.

SUŠTINA: Činjenica je da su dve mlade osobe sa mestom prebivališta u Kragujevcu vodile ljubav i da su taj trenutak hteli da ovekoveče na video snimku. Razlog za to je samo njima poznat i svako ko je sačuvao bar trunku dobrog ukusa složiće se da tako treba da ostane. Takođe je činjenica da je nesrećnim sticajem okolnosti taj snimak dospeo u javnost. Zato se čini da bi bilo logičnije da se medijska i moralizatorska paljba sručila na onog ko je snimak umnožio i distribuirao, a ne na njih dvoje. Činjenica je i to da ljudi gledaju porno-filmove i sve bi bilo u redu kada bi se tu sve završilo. Međutim, ne završava se i to je ono što plaši. Nakon proletnje porno-afere hrvatske pevačice Severine, oni koje je to zanimalo mogli su naširoko da raspredaju o tome da li javne ličnosti imaju pravo na privatnost. Čak i ako bismo njima to osporili, izlišno je pitati se da li to pravo ima građanin koji se javno ne eksponira. Međutim, u društvu kakvo je trenutno srpsko, izgleda da ga nema, ali to još nije najstrašnije, jer to pravo očigledno nemaju ni maloletnici. Nažalost, postoji tačka na kojoj se ovo pitanje pokazuje kao krajnje naivno, jer se nekome može učiniti smešnim zahtev za zaštitu privatnosti sedamnaestogodišnjaka u zemlji u kojoj takvu zaštitu nema dvomesečna beba čije je ime nedavno objavljeno u centralnoj informativnoj emisiji nacionalne televizije. Upravo to je tačka na kojoj naša stvarnost postaje mešavina horora i pornića, jevtine produkcije. ■

JOVANA GLIGORIJEVIĆ

Srbija i Evropa

"Trovači", "Vreme" br. 721

U tekstu kojim ste opisivali standarde koji važe za motorna vozila koja se koriste u Evropi, vezano za zagađivanje vazduha, napravili ste više faktografskih grešaka. Prvo, nije tačno da je standard Euro 3, kako vi navodite, uveliko prevaziđen. Vozila s tim motorima jos se uveliko koriste u EU-u, pa čak i ona sa motorima prethodne generacije – Euro 2. Tek ove godine su pojedini proizvođači predstavili vozila s Euro 4 motorima, a većina će to učiniti tek sledeće godine. Obaveza uvođenja te tehnologije na novim vozilima nastupa tek 2006. Vozila prethodne generacije moći će se koristiti do 2009.

Nije tačno ni da svaki treći auto u Srbiji zagađuje vazduh. Zagađuje ga svaki, kako u Srbiji tako i u celom svetu, jedino što noviji to čine u manjoj meri. Tako će to biti dok se značajno ne usavrše vozila na elektropogon.

Nenad Nikolić,
Novi Sad

Pokušaj diskvalifikacije

"Pokušaj bagatelizacije"; "Vreme" br. 722

Obaveštavam g. Boarova da se g. Cimeša vozi u tzv. limuzini YUGO 60, godište 1989, uz nadu da će isti dočekati punoletstvo. Ako g. Dimitrije ne veruje, spreman sam da ga provozam. Ne nazivam ja "amatere iz vlade", nego g. Boarov, doduše ne izrekom, nego implicitno. Usput, g. Cimeša, tj. ja, te meni slični su zbog raznih amatera štošta doživeli, a najmanje dobra. Osobina amatera, g. Dimitrije, fragmentarno je posmatranje stvarnosti, te na taj način – kao direktna posledica – pogrešna analiza iste. Iz pogrešne analize ne može proizaći korektno rešenje. *By the way* – dirljiva je vaša briga za "gubitke" NIS-a. Što se tiče moga plaćanja, mislim da niti ne možete zamisliti, g. Dimitrije, koliko sam do sada već u životu platio. I još jednom, da malo podebljam – ovakvi kao ja ne voze se niti će se voziti, kako vladinim tako ni nevladinim automobilima. U čijem se vi automobilu vozite, to me ne zanima!!! Ja sam, g. Dimitrije, završio. Beznačajan sam ja da se vi bakćete mnome, jer sam ja "sam svoj majstor". Haug!!!

Milivoj Cimeša, elektronskom poštom

Videla žaba španska sela

"Balkane, joj!"; "Vreme" br. 720

Sa zadovoljstvom čitam i ponekad prokomentarišem tekstove mog omiljenog "tv-manijaka"; ovom prilikom čast će mi biti i da polemišem sa ovim pronicljivim i preciznim novinarom; na žalost čaršijskih alapača, ova polemika neće nikoga izazvati na dvoboj, osim primitivizma i prostakluka. Siguran sam da je uvaženom kolegi Draganu i meni to isti protivnik. Reč je o novokomponovanoj seriji "Jelena". Malo je onih koji nisu, bar sekvencudve, pogledali taj novi proizvod po *mnogo čemu* poznate televizije. S obzirom na to da smo na Fakultetu dramskih umetnosti televizijsku produkciju učili od sjajnih profesora, može se reći da sam sa profesionalnom radoznalošću, dakle isključivo studijski, odgledao desetak minuta jedne od epizoda. Toliko je bilo dovoljno. Ako izuzmem stručne opaske, komentar je bio prilično sočan i rezolutan: do sada su nas zatrpavali stranim, a od sada će i domaćim đubretom (nem. Schund: nikakva, loša roba... književno đubre). Pri tom sam, naravno, mislio na televizijske serije. Znam da je površnost prvog utiska opasan i nepredvidiv saveznik, pa ipak – prvi utisak (obično) ne vara. Ne odričem se nijednog slova koje sam, kao školovan kulturolog i organizator, napisao ili izgovorio o latinoameričkim serijama, pa ni sledeći redovi tu neće ništa promeniti, bar ne kod njih. U odnosu na ovaj, *naš* bastard carskog imena, bilo koja "španska" serija jeste Sorbona, kao primer zanatskog profesionalizma i perfekcije; a kada su se pojavile prve tv-novele ("Povratak u Idn", "Klinika Švarcvald", "Dinastija" itd.) mi smo ih olako, bez pokrića i baš prepotentno nazvali "sapunicama", kao da bismo mi to bolje uradili.

Gospodin Ilić piše: "...Ma *biće gledano kao 'Kasandra', siguran sam, i profitabilno kao mobilna telefonija. Čist zicer."* Nisam toliki pesimista, niti bih tako lako, u pet redova, prešao preko jedne ogavne pojave, mada se slažem da šund treba, kad god je to moguće, lično ignorisati. Zašto nisam iznenađen ili začuđen činjenicom da se ova *tvorevina* (hm, tvorevina: tvor? Upotrebljiva igra rečima) pojavila baš na "proslavljenoj" BK televiziji? Svakako ne stoga što imaju novac i mogu da ga ulože, jer nisu jedini koji to mogu. Reč je o stilu, ako je ta reč za njih odgovarajuća; nije to prva brljotina koja nam stiže sa tog nalickanog, umivenog i doteranog ekrana na kome defiluju mladi i lepi manekeni, VKV čitači "idiota". Iza glamura i *imagea* tima-koji-ništa-ne-prepušta-slučaju često izbijaju duhovni jad i beda pećkih muzikanata. Skorojevići i trgovci svim i svačim, naručioci pseudofresaka, imitatori svega onoga što su zamislili da kod naroda "ima prođu", videli su i u sociološkom fenomenu pomenutih serija svoju šansu. Mi, pak, imamo šta da vidimo (gledamo): nemušti, nemaštoviti i bljutavi kadrovi treba da nas sete ranijih serija u kojima su, manjeviše, igrali isti ovi glumci, angažovani u "Jeleni". Eto, ako mogu Hrvati... No, umetnost je škrta kada je takva vrsta minulog rada u pitanju. Nije dovoljno reći "Videla žaba..." jer ovaj BK žabac video je kako se prave partije i razne Snage, pa videsmo *mi* na izborima kuda to vodi i na šta to liči. Sa tog ekrana stizale su nam maske nedelje, licencirani kvizovi ("Konje ubijaju, zar ne?") i druge imitacije, a ova serija pokazuje nešto mnogo gore od nemaštovitosti: osionost i osećaj svemoći.

Neko kome je povereno da potroši veliki novac uspeo je da ubedi vlasnike naše najveće slamarice da će ovom serijom najpre vratiti uložene pare, zatim zaraditi (kako drugačije nego zarada; trgovci tu reč najviše vole) te time još više proslaviti i ojačati dotičnu televiziju. Dabome da je u projektu i sledeća serija sa srodnom tematikom, vizionari su to, nego šta! O tempora, o mores! Možda je Dragan u pravu kada kaže da će se ovo mnogo i dugo gledati; meni se, pak, čini da će se loša kopija brzo zgaditi nezadovoljnom *puku*, bez obzira na to što su naše iskustvo, izdržljivost i neslućena mogućnost konzumacije kiča i šunda više puta proveravani kao izuzetno solidna osnova za sve i svašta. Ako ovo liči na prognozu, neka i bude, sa svim rizicima tog postupka. Nikada se nisam bavio opkladama na utakmice od juče, a često sam (nažalost) bio u pravu kada sam procenjivao neke pojave. Tvrdim da "Jelena" neće dugo biti na ekranu i to nije samo moja iskrena želja, jer sama želja nije dovoljna. Sva poređenja, pa i ona najbizarnija,

višestruko idu na njenu štetu - od šablonizovanog zapleta do aljkave i neubedljive glume. Ostavljam mogućnost da serija potraje samo ukoliko je priključe na aparate za održavanje vitalnih funkcija i to onu vrstu aparata koji rade na sujetu, inat, "šteta je da se baci" i slične motivacione cikluse. Kulturološka šteta sa latinoameričkim serijama odavno je napravljena i takvih je dimenzija da se nećemo skoro od toga oporaviti. Pošto svako zlo ima svoje dobro, nadam se da ćemo novonastali ceh koji tek treba da napravi "Jelena" relativno lako podneti, pod uslovom da nad njome vlasnici primene tv-eutanaziju. Možda će glavni račun platiti neki planer u toj televiziji. Ne znam koliko je serija do sada koštala, no slutim (pretpostavljajući na koje sve načine novac pristiže u ovu lukrativnu kompaniju) da ih neće previše ojaditi. Na kraju, da ne previdim najuočljivije, svakako ne jedine krivce za ovaj estetski debakl, a to su glumci - oni isti koje pamtimo iz "Boljeg života", "Srećnih ljudi" pa čak i iz "Porodičnog blaga", da se ne vraćamo u malo dalju prošlost. Šta ćemo s njima? Njih, znajući usud tog esnafa, ne krivim previše niti pokazujem na njih prstom samo zato što idu iz serije u seriju. Kao na pijaci, ne krijući se, sa ekrana na ekran "pretrčava" ono malo upotrebljivih novinara dižući sebi cenu, kao fudbaleri u prelaznom roku. Najčešće ne spominju pare kao dominantan motiv. Radije se bave bajkama o profesionalnosti, uslovima rada, perfekcionizmu, "izlaženju u susret" itd. a njihove emisije se obavezno proglašavaju *kultnima.* Glumci te probleme u objašnjavanju svoje amfibolije nemaju jer za njih se zna: njima je *u opisu posla* da budu to što nisu. Kapa sa zvončićima jeste deo kostima i oni nje ne moraju da se stide... Dok god ima gazdâ voljnih da plate zabavu.

Dragi Ivić

Svetice na kraju

"Znanje i imanje"; "Vreme" br. 722

Imajući u vidu da se na kraju serije "Seks i grad" glavne junakinje katarzično okreću bogougodnoj bračnoj zajednici, ljubavi prema jednom čoveku i prijateljstvu (koje, doduše, postoji još od samog početka serije), da li to znači da su one postizanjem te "ljubavi kao načina ophođenja spram Boga, bližnjih i sveta" postale ozbiljne kandidatkinje za svetice, makar samo Srpske pravoslavne crkve?

Dušan Spasojević, elektronskom poštom

Usnio sam strašan san

"Šta vole mladi"; "Vreme" br. 722

Hvala vam što ste me trgli iz dubokog, mračnog sna u koji sam zapao. Hvala vam što ste me u poslednjem trenutku izveli na put spasenja i podsetili gde mi je mesto i kome pripadam.

Usnio sam strašan san, gospodine Obradoviću.

U tom snu ja sam bio student Japanskog univerziteta. Svakoga dana mi Japanci odlazili smo na beskrajno zanimljiva predavanja. Zamislite, ta predavanja su u potpunosti pratila savremena univerzitetska kretanja. Udžbenici su bili prepuni korisnih informacija, a sistem obrazovanja bio je zasnovan na kritičkom pristupanju problemima i metodologiji efikasne organizacije informacija.

Na Japanskom univerzitetu diskutovali smo sa studentima iz celog sveta o bezbroj tema vezanih za budućnost ove planete.

Posle predavanja odlazili smo u bioskope, pozorišta, kafiće, a neki od nas, boga mi, i u klubove gde smo bestidno plesali s devojkama omamljeni radošću.

Srećom, pojavili ste se vi.

Vaša božanska misija pomogla mi je da se trgnem i setim se...

Setio sam se da sam ja student Pravnog fakulteta Beogradskog univerziteta.

Na mom univerzitetu, bogu hvala, i dalje se diskutuje sa etnički čistim Srbima o još čistijim i esencijalnijim nacionalnim pitanjima. Bogu hvala, stvari tako stoje da ćemo se tom tematikom baviti još bar dvesta godina (zbog sveobuhvatnosti tematike).

Na mom univerzitetu održavaju se tribine posvećene velikosrpskim mučenicima svih epoha.

Na mom univerzitetu, neka je hvaljen gospod, studenti s punim pravom ismevaju ambasadore drugih zemalja koji hoće da ugroze našu prečistu veru i kulturu.

Na mom univerzitetu pobednik publike, takmičenja u besedništvu, je homofobični mladić.

Na mom univerzitetu studenti verno čuvaju ćirilicu koju svakog trenutka hoće da nam oduzmu. Mislim da bar vama ne treba posebno objašnjavati koliko je ćirilica značajna drugim narodima. Ako ne budemo čuvali ćirilicu, može nam se desiti da nam je ukradu kao što nas kroz celu istoriju potkradaju i sapliću.

Stvarnost na stranu, gospodine Obradoviću, neko je od nas dvojice opasno promašio temu.

Niko vama neće oduzeti ni naciju ni tradiciju ni boga. U suštini, vama su te fikcije mnogo potrebnije.

I tu dolazimo do osnovnog uzroka našeg neslaganja.

Vaše verovanje je stvar vašeg izbora. Ako mene pitate vaše verovanje je posledica ličnog kukavičluka. No, to sada nije bitno.

Bitno je da je univerzitet autonomna društvena institucija nezavisna od drugih socijalnih aktera. Ta nezavisnost treba da pomogne razvijanju kritičkog mišljenja zasnovanog na razumu. Dogmatizam, neraskidivo povezan sa monoteističkim religijama, antipod je razumu i kritičkoj misli. Dedukcija za početnike.

Nažalost, u verskom dogmatizmu nema mesta logičkom razmišljanju, što praktično znači da ne govorimo istim jezikom. A to opet ovaj pokušaj, da vam nešto objasnim, pretvara u apsurd.

Stoga ne brine mene hiljadu ljudi svake nedelje na vašim tribinama.

Brine me realnost/normalnost/ koja je posledica percepcije stvarnosti većine.

A vas je, gospodine Obradoviću, sve više...

Vladimir Milovanović, elektronskom poštom

Sve je izmišljeno

"Saradnici, advokati i stari drugari"; "Vreme" br. 714

Molim vas da u prvom narednom broju, a u skladu sa Zakonom o informisanju, objavite moj demanti, bez skraćivanja, na članak objavljen dana 9. 9. 2004. godine pod naslovom "Saradnici, advokati i stari drugari".

Sve ostalo što je neophodno i bitno izneću i dostaviti u krivičnom postupku i u postupku za naknadu štete, koje sam pokrenula pred nadležnim sudskim organom, protiv autora teksta, novinara Miloša Vasića.

www.vreme.com 011-3234-774 gcv@vreme.com

grafički centar vreme

Od 1992 godine brinemo o grafičkom izgledu nedeljnika Vreme

grafički dizajn · priprema za štampu · skeniranje i obrada fotografija · osvetljavanje grafičkih filmova · štampa na laserskom štampaču u boji · postavljanje, instalacija i organizacija DTP sistema · konsalting u oblasti štampe i pripreme za štampu · instaliranje i umrežavanje kompjutera · izrada baza podataka · web dizajn i web baze podataka · arhiviranje podataka...

Tvrdim da nikada i ni na koji način nisam obavila razgovor sadržine koji je naveden u vašem listu. Znači, ni telefonskim putem, ni neposredno, ni posredno.

Razgovor sa navedenom sadržinom je izmišljen.

Ni sa kim nikada nisam pregovarala niti sam sređivala da Dejan Milenković dobije status svedoka-saradnika.

Znači, ni sa ministrom policije gospodinom Draganom Jočićem, ni sa direktorom BIA gospodinom Radetom Bulatovićem, koji uzgred budi rečeno, za to nisu ni nadležni.

O tome, naravno, nikada nisam razgovarala ni sa specijalnim tužiocem Jovanom Prijićem, niti sa predsednikom Veća Markom Kljajevićem, niti sa dvoje preostalih članova Veća, sudijama Natom Mesarević i Milomirom Lukićem, koji su, inače, jedini nadležni za predlaganje, odnosno utvrđivanje statusa svedoka-saradnika u konkretnom slučaju.

Naravno, nikada nikome, pa ni Ljubiši Buhi, nisam pripisala izvršenje bilo kojeg krivičnog dela, i uz to, kako je u članku monstruozno konstruisano, podstrekivala branjenika da lažno optuži drugog za tako teško krivično delo kao što je ubistvo, zarad statusa svedoka-saradnika, za koji Dejan Milenković nije nikada pokazao interes, a ja još manje, da ga na tako nešto nagovaram.

Sve je izmišljeno:

- razgovor između branjenika i mene;
- sa direktorom BIA nikada ni o čemu nisam razgovarala, ni službeno, ni privatno, ni telefonom, ni neposredno, ni posredno;
- sa ministrom Draganom Jočićem prvi put sam razgovarala u službenim prostorijama MUP-a u ulici Kneza Miloša 101, dana 28. 7. 2004. godine, kada je razgovoru bio prisutan načelnik UBPOK-a gospodin Spasić, koga sam tada i upoznala.

Naravno, ovom prilikom, niti bilo kada, o statusu svedoka-saradnika za mog branjenika nije bilo govora.

Konkretnije o svemu ovome i o ostalim neistinama i uvredljivim izjavama biće reči na sudu.

Ono što smatram da moram ovom prilikom da pomenem to je netačan navod da sam ja kao branilac: "protivno pred sudom iskazanoj volji svog branjenika uložila žalbu" i "tražila odlaganje izručenja građanina Milenkovića", kako to cinično iznosi autor teksta.

Verujem da će se u najskorije vreme Dejan Milenković pojaviti pred sudom i da će u svojstvu okrivljenog dati svoju odbranu, a da će novinar Vasić biti uskraćen svoje pozorničke vidovitosti iznete u zloslutnoj rečenici: "Sva je prilika da će Srbija ostati uskraćena za epohalna otkrića Dejana Milenkovića Bagzija, nespretnog vozača kamiona kod hale Limes, 21. februara 2003. godine."

Beograd, 5. 11. 2004. godine
Advokat Biljana Kajganić

Skela i ćuprija

"Pokušaj bagatelizacije"; "Vreme" br. 722

Odstupam od osnovne teme članka jer mi je veoma zasmetala izreka "u ekonomiji važi pravilo da ono što ne platiš na mostu, platićeš na ćupriji", koja je u ovakvom obliku najobičnija besmislica. Jer ako pogledamo "starostavno" SVEZNANJE, na strani 1426. tumačenje reči MOST,videćemo da tamo piše "most, ćuprija (tur)", po čemu bi mogla citirana izreka da glasi i "što ne platiš na mostu, platićeš na MOSTU" što je, priznaćete, besmisleno, ali zasnovano na tačnim definicijama reči "most" i "ćuprija".

Za izreku na koju se mnogi pogrešno pozivaju znam 60-70 godina, nastala je u vreme kada su se ljudi koji žive uz reke prevozili skelom na drugu obalu i, naravno, morali da plate u "kešu". Prelaženje preko mostova bilo je prividno besplatno, ali pošto su bili na velikoj udaljenosti jedan od drugog, bili su potrebni i vreme i energija da se stigne do prividno besplatnog prelaza preko reke. Skele su se naročito koristile na Moravi i Drini, ali i drugde gde je bilo potrebe i mogućnosti.

Dakle: "Ako ne platiš na skeli, platićeš (koštaće te) na mostu."

Samo ovako formulisana izreka ima i svoju logiku i smisao. Čudi me da se takve narodne umotvorine ne uče u novinarskim školama.

Ljuba Sokobanjac, elektronskom poštom

prodaja & pretplata

štampano izdanje

	Beograd [kurirom]	Srbija [poštom]	Evropa [površinskom poštom]	Svet i Evropa [avionom]
6 meseci	2500 din	2300 din	55 EUR	95 EUR
12 meseci	5000 din	4600 din	110 EUR	190 EUR

internet izdanje

	Srbija [bez PDF-a]	Srbija [sa PDF-om]	Svet [sa PDF-om]
12 meseci	500 din	1500 din	EUR 30
4 meseca	—	—	EUR 20

Zabranjeno je uplatiti iznos pretplate za korisnike iz Srbije, a nalog upotrebljavati iz inostranstva (osim kada se nalazite na putovanju). Zabranjeno je da više lica sa različitih lokacija upotrebljava isti nalog.

VREME CD / VREME-DVD

	Srbija	Svet
komplet 1997–2004 CD	750 din	EUR 25
komplet 1997–2004 DVD	750 din	EUR 25
pojedinačni CD	300 din	—
pun CD2 za dosadašnje kupce	150 din	—
CD3 za dosadašnje kupce	150 din	EUR 10

Rok za slanje 20 dana. Kupci iz Srbije, na cenu diska dodajte 75 dinara za troškove pakovanja i PTT-a.

Potvrdu o uplati zajedno sa svojim podacima pošaljite na adresu VREME, Mišarska 12, Beograd, ili faksom na broj 011/3238-662, sa naznakom za šta je uplata izvršena (pretplata za štampano/internet izdanje, VREME CD ili VREME-DVD). Za internet pretplatu obavezno navesti e-mail za kontakt. Vašu e-mail adresu ne ustupamo trećim licima.

Za dostavu na području Srbije uplatu možete izvršiti na sledeće načine:
- Uplatom u korist N.P.VREME, Beograd; žiro račun: 205-13281-15 kod Komercijalne banke AD, Beograd.
- ili direktno u prostorijama redakcije.

Za dostavu u inostranstvu:
- Uplata u zemlji za inostranstvo naplaćuje se u redakciji u dinarskoj protivvrednosti prema srednjem kursu NBS.
- Iz inostranstva možete izvršiti uplate za sva naša izdanja na sledeće načine:
  - Na internet adresi http://www.vreme.com/pretplata pomoću kreditne kartice, /protivvrednost u USD/, kojom prilikom će se stanovnicima zemalja članica EU zaračunati i dodati odgovarajući PDV.
  - Direktno na naš devizni račun uz sledeće podatke: Intermediary: DEUTDEFF, DEUTSCHE BANK AG FRANKFURT, Acc with institution: VBOECSBG, VOLKSBANK AD BEOGRAD, Beneficiary: 540100-978-7737912, NP VREME BEOGRAD

Cena pretplate za inostranstvo u drugim valutama preračunava se po dnevnom kursu. Šestomesečna pretplata na štampano izdanje podrazumeva 26, a godišnja 52 broja. Trajanje pretplate na internet izdanje određuje se datumski od dana otvaranja naloga, a korisniku su na raspolaganju svi brojevi objavljeni na internetu od kraja 1998 godine. Opcija PDF podrazumeva i mogućnost preuzimanja fajla u obliku identičnom štampanom izdanju. U slučaju poskupljenja lista u toku pretplatnog perioda, pretplatniku se priznaje stara cena do isteka pretplate. Cenovnik važi od 1. 4. 2004.

Elektronska arhiva nedeljnika VREME sa tekstovima od marta 1997. do kraja 2003, nalazi se na jednom DVD-u ili podeljena na tri CD-a (1997–1999; 2000–2002 i 2003). Arhivu možete nabaviti u prostorijama redakcije uz prethodnu najavu na telefon 011/3234-774, radnim danima od 11–16h, ili uplatom u korist N.P. VREME sa naznakom ZA VREME CD tj. VREME-DVD. Kupci iz Srbije na cenu diska treba da dodaju 75 dinara za troškove poštarine i pakovanja. Diskove ne šaljemo pouzećem, već isključivo kad dobijemo dokaz o uplati. Raniji brojevi Vremena ne postoje u ovom elektronskom obliku. Ostale informacije na internet adresi http://www.vreme.com/cd

Informacije u vezi s pretplatom: telefonom, radnim danom od 11 do 16h: 011/3234-774, ili e-mailom na pretplata@vreme.com

KARTA ZA LET U XXI VEK

ALEKSANDAR ZOGRAF

SEKULIĆ DRAGOMIR IZ BEOGRADA JE PREDSTAVIO SEBE KAKO SA PRIJATELJEM IZ DETINJSTVA SEDI ISPRED TELEVIZORA...
"POSLE RUČKA GLEDALI SMO PRENOS PRVENSTVENE UTAKMICE 'LOV NA METEORE' IZMEĐU EKIPE ZEMLJE I MARSA ZA PRVENSTVO SUNČEVOG SISTEMA..."
"LOV NA METEORE" JE UTAKMICA NA KOJOJ SE SPECIJALNIM SPRAVAMA GAĐJAJU METEORITI"
...
POSLE PRENOSA KRENULI SU NA IZLET RAKOPLOVOM DO OBLIŽNJEG IZLETIŠTA I TAKO IM SE ZAVRŠIO JEDAN PRIJATAN DAN.
MIROSLAVA KLAUZNICER IZ OSIJEKA JE ZAPISALA: "JA ZAMIŠLJAM KUĆE TAKO MALE DA SE MOGU PONETI U RUČNOJ TORBICI"!
"KADA DOĐJEMO NA MESTO KOJE NAM SE ČINI KRASNIM, KUĆA SE IZVADI IZ TORBICE, PRITISNE SE DUGME I KUĆA RASTE SVE DOK NE POSTANE VELIKA"!

Lek

Postoji jedno divno osećanje koje verovatno nikada neće biti opevano u pesmama, niti bilo kako ovenčano slavom koja mu zasluženo pripada, a oduvek izostaje. Reč je o onom potpuno neovozemaljskom osećanju kada nešto prestane da vas boli, zahvaljujući dejstvu analgetika. Svako ko je bar jednom osetio kako izgleda pravi napad zubobolje ili migrene, zna o čemu pričam. Dok bol traje, svi drugi problemi izgledaju kao "mačji kašalj". Minus na računu, neispravan bojler, ukućani u pubertetu ili menopauzi, sve to odjednom postane lepši deo stvarnosti i odjednom vaša verzija raja postane baš ovaj život, ovakav kakav jeste, samo bez bola. A onda, analgetik počinje da deluje, potpuno vas preplavljuje ogromno olakšanje, imate osećaj da lebdite i sve je divno i lepo. Ipak, bilo bi nepravedno pripisati lekovima sve zasluge za ovaj osećaj. Podjednako bitnu ulog tu igra i bol. Ako bez veze progutate tabletu, a ništa vas ne boli, ovaj efekat će izostati. Čitava lepota se zapravo sastoji u idealnoj kombinaciji iscrpljenosti koju osećate zbog bola i omamljujućeg dejstva leka. Zato mislim da je potpuno pogrešno uverenje da ljudi mogu da se navuku na lekove. Ono što stvara zavisnost jeste upravo to neverovatno osećanje, kao da su vam se ispunile sve želje na svetu, a uz to vam nije važno i ako isti taj svet ovog trenutka prestane da postoji.

A.ANDIĆ

GORANKA MATIĆ

Ima jedna sorta ljudi koja aktivno radi na kompromitaciji ovog osećanja. To su oni što besomučno obilaze lekare, smišljaju sebi razne boljke i gutaju sve što po spoljnim karakteristikama liči na tabletu, kapsulu ili prašak. Znam ženu koja kad god poseti nekog prijatelja koji hronično od nečega boluje, obavezno "trgne" neki od njegovih lekova. Ništa neobično, takvih ima u svakoj familiji. Ali onakvih kakva je moja genijalna baba, inače, hvala bogu, još zdrava i prava, nema, što potvrđuje sledeća epizoda. Bilo je jedno prilično dosadno jesenje popodne. Po kući su svi uglavnom dremali, ili nekako drugačije težili nirvani. Samo se baba vrpoljila i nervozno šetkala po kući. Dok je obilazila treći krug po mojoj sobi, reših da pitam šta joj je. Baba prvo napravi dramsku pauzu, a onda složi zamišljenu facu, slegnu ramenima i izvali: "Tih, al' bih ja sad popila neki lek!" Kad vam ovo kaže neko ko je blizu sedamdesete godine života, normalno je da se zabrinete, koliko god taj, inače, bio zdrav. Kako je baba ovo izgovorila, svi je zasusmo pitanjima, da li je nešto boli, guši, kako vidi, stvorio se i neki merač pritiska, ali smo utvrdili šta joj je tek kad je baba rekla da joj nije ništa. Dijagnozu je postavila moja majka: hronična blesavost, u poodmakloj fazi! Leka nema!

Međutim, u neizlečive bolesti veruju samo oni koji poklanjaju neograničeno poverenje zapadnoj medicini i njenim mogućnostima. Oni drugi, otvorenijeg uma, uvek nađu alternativno rešenje. Nepresušni izvor takvih rešenja jeste jedna genijalna knjiga koju od srca preporučujem i onima koje ništa ne boli, jer je zabavna do ludila. Reč je o *Narodnom učitelju* Vase Pelagića. Tu smo našli lek za babu: "Blesavost se leči tako što budalu treba udariti teškim predmetom po glavi." Naravno, nismo ga isprobali. Ali smo zato kod Vase našli mnoge druge korisne lekove za neke česte boljke. Ako patite od zapušenih ušiju, treba svakog jutra da šetate deset minuta bosi po rosnoj travi, a nesanica nestaje kao rukom odneta ako uveče pred spavanje, citiram, "guzove" naizmenično potapate u hladnu vodu. Postoji čak i lek protiv antraksa, tj. crnog prišta, ali samo ako od njega oboli životinja: uhvatite krupniju kokošku, pa njenu zadnjicu pritiskate uz bolesno goveče, dok ne crkne jedno ili drugo. Oni koji reše da poslušaju neki od Vasinih saveta treba da imaju u vidu da je isti okončao život u ludnici.

Ne bih volela da ispadne da ja sad propagiram gutanje lekova čim vas nešto malo pecka. Ali mnogo me nerviraju oni što odbijaju da piju lekove da se ne bi navikli. Prvo, da bi se na nešto navikao, moraš neko vreme da ga koristiš. Drugo, što bih se ja mučila i uvijala od bolova, kad su mudri ljudi, naučnici, izmislili nešto da mi prekrati muke. Treće, ako nećeš lek, nemoj da se žališ na bolove. Kad god ispovrtim ovaj argument, nađe se neko pametan da mi kaže da u životu mora da se trpi. U takvoj situaciji najbolje je pozvati se na svetlu srpsku istoriju oslobađanja od raznih tirana ili citirati bilo šta iz *Gorskog vijenca* i uopšte od Njegoša. Sad ozbiljno: svaki lek ima priloženo uputstvo za upotrebu sa svim informacijama o doziranju i eventualnim opasnostima koje od njega prete. Ta uputstva su slabo čitano štivo, premda su jako korisna, a osim toga predstavljaju najbolju razonodu tokom klozetskih aktivnosti (posle rubrike "Ljudi i vreme" iz novina koje držite u rukama). Nemojte da vas plaši ako ne razumete reči kao: profilaksa, urtikarija ili peptički ulkus. Sve što vas zanima ukapiraćete i ako ove preskočite. A čim ne znate o čemu se radi, znači da od tih bolesti ne patite.

Za ovu temu nema nekog mudrog zaključka. Ako vas boli - pijte, ako vas ne boli - nemojte da pijete. Samo, zaboga, nemojte da trpite. ■

JOVANA GLIGORIJEVIĆ

© 1997 Vreme. All Rights Reserved

PDF Edition Developed By:
Ivan Hrašovec & Saša Marković